

DS104.5

T6

v. 1

pt. 1

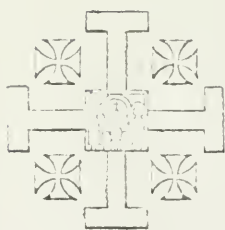
U.C.R.

ornia
al

LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
RIVERSIDE

47803983

ITINERUM
HIEROSOLYMITANUM
ET
DESCRIPTIONES TERRAE SANCTAE
VELLIS SACRIS ANTERIORUM
&
LATINA LINGUA EXARATA
sumptibus
SOCIETATIS
ILLUSTRANDIS ORIENTIS LATINI MONUMENTIS
ediderunt
TITUS TOBLER & AUGUSTUS MOLINIER

GENEVAE
Typis J.-G. Fick

I

ITINERARIUM

A BURDIGALA HIERUSALEM USQUE

[333]

INDEX CODICUM MSS.

P. Cod. Parisiensis.

V. Cod. Veronenfis.

ITINERARIUM

*a Bordigala^a Hierusalem usque & ab Hera-
clea per Aulonam & per urbem Ro-
mam Mediolanum usque. Sic :*

IVITAS BORDIGALA, ubi est fluvius
Garonna, per quem facit mare Oceanum
accessa & recessa per leugas plus mi-
nus numero c.

	Mutatio Stomatas	leugas VII
	mutatio Senone ^b	VIII
	civitas Vasates ^c	VIII
mutatio Tres Arbores	.	V
mutatio Oscineio	.	VIII
mutatio Scotio ^d	.	VIII
civitas Elusa ^e	.	VIII
mutatio Vanesia	.	XII
civitas Auscius	.	VIII
mutatio ad Sextum	.	VI
mutatio Hungunverro ^f	.	VII
mutatio Buccones ^g	.	VII
mutatio ad Iovem	.	VII

a. P. Burdigala. — b. P. Si-
rione. — c. P. Vasatas ix. —

d. P. Scittio. — e. V. Tolosa. —
f. V. Hungunerru. — g. P. Bucconis.

civitas Tolosa	leugas VII
mutatio ad Nonum	millia VIII
mutatio ad Viceſimum	XI
manſio Eluſione ^a	VIII
mutatio Softomago	VIII
vicus Hebrumago ^b	X
mutatio Caedros	VI
caſtellum Carcaffone	VIII
mutatio Treceſimum ^c	VIII
mutatio Hoſuerbas ^d	XV
civitas Narbone	XV
civitas Beteris ^e	XVI
manſio Ceſſarone	XII
mutatio Foro Domiti	XVIII
mutatio Suſtancione ^f	XV
mutatio Ambroſio ^g	XV
civitas Nemaſo	XV
mutatio Ponte Herarum ^h	XVI
civitas Arelate ⁱ	VIII

*Fit a Bordigala Arelate uſque millia ccclxxij,^j
mutationes xxx, manſiones xj.*

Mutatio Arnagine ^k	millia VIII
mutatio Bellinto	X
civitas Avinione ^l	V
mutatio Cepreſſata ^m	V
civitas Arauſione ⁿ	XV
mutatio ad Letoce ^o	XIII
mutatio Novem Craris ^p	X
manſio Acuno ^q	XV

a. V. Eleuſione. — b. V. Ebro-
mago. — c. P. Tricencium. —
d. V. Huſuerbas. — e. P. Biterris.
— f. P. Softancione xvij. — g. V.
Ambroſi. — h. P. Porte ærarium

xij. — i. V. viij. — j. P. ccclxxj.
— k. V. Arnagene viij. — l. P.
Avenione. — m. P. Cypreſſata. —
n. V. xij. — o. V. deeſt. — p. V.
Novencrares. — q. V. x.

mutatio Vancianis ^a	.	.	.	millia	XII
mutatio Umbenno ^b	XII
civitas Valentia	VIII
mutatio Cerebelliaca	XII
mansio Augusta	X
mutatio Darentiaca	XII
civitas Dea Vocontiorum ^c	XVI
mansio Luco	XII
mutatio Vologatis ^d	VIII

Inde ascenditur Gaura mons.

Mutatio Cambono	VIII
mansio Monte Seleuci	VIII
mutatio Daviano	VIII
mutatio ad Finem	XII
mansio Vapinco	XI
mansio Catoricas ^e	XII
mansio Ebroduno ^f	XVI

Inde incipiunt Alpes Cottie. ^g

Mutatio Rame	XVII
mansio Byrigantum ^h	XVII

Inde ascendis Matronam. ⁱ

Mutatio Gelfdaone	X
mansio ad Martem	VIII
civitas Seguffione ^j	XVI

Inde incipit Italia.

Mutatio ad Duodecimum	XII
mansio ad Fines	XII
mutatio ad Octavum	VIII
civitas Taurinis	VIII
mutatio ad Decimum	X
mansio Quadratis	XII
mutatio Ceste	XI

a. *V.* Bantianis. — b. *V.* om. xij.
— c. *V.* Deanocontinorum. —
d. *V.* Volocates. — e. *P.* Cato-

rigas. — f. *P.* Hebruno. — g. *V.*
A. Penninæ. — h. *V.* Byrigane. —
i. *V.* Matroniam. — j. *V.* Segucio.

mansio Regomago	millia VIII
mutatio ad Medias	X
mutatio ad Cortias	XIII
mansio Laumello	XII
mutatio Dunis ^a	VIII
civitas Ticino	XII
mutatio ad Decimum	X
civitas Mediolanum	X
mansio Fluvio Frigido	XII

*Fit ab Arelate Mediolanum usque millia
cccclxxv, ^b mutationes lxij, mansiones xxij.*

Mutatio Argentia	millia X
mutatio Ponte Aureoli	X
civitas Bergamo ^c	XIII
mutatio Tellegate ^d	XII
mutatio Tetellus	X
civitas Brixia	X
mansio ad Flexum	XI
mutatio Beneventum ^e	X
civitas Verona	X
mutatio Cadiano	X
mutatio Aureos ^f	X
civitas Vincentia	XI
mutatio ad Finem	XI
civitas Patavi	X
mutatio ad Duodecimum ^g	XII
mutatio ad Nonum	XI
civitas Altino ^h	VIII
mutatio Sanus ⁱ	X
civitas Concordia ^j	VIII

a. *P. Duriis*. — b. *P. cccclxxv*,
mut. lxij *deest*. — c. *P. Vergamo*.
— d. *V. Tallegate*. — e. *V. Bene*

Aventum. — f. *P. Aureos*. —
g. *V. Duod. deest*. — h. *V. viij*. —
i. *P. Sanos*. — j. *V. viij*.

mutatio ad Picilia ^a	millia	VIII
mutatio ad Undecimum ^b		X
civitas Aquileia		XI

*Fit a Mediolano Aquileiam usque millia cclj,
mutationes xxiiij, mansiones viiiij.*

Mutatio ad Undecimum	millia	XI
mutatio ad Fornolus		XII
mutatio Castra		XII

Inde surgunt Alpes Iulie.

Ad Pirum, summas Alpes ^c		VIII
mansio Longatico		X
mutatio ad Nonum		VIII
civitas Emona ^d		XIII
mutatio ad Quartodecimum		X
mansio Hadrante ^e		XIII

Finis Italie. ^f

Mutatio ad Medias		XIII
civitas Caelia ^g		XIII
mutatio Lotodos		XII
mansio Ragendone		XII
mutatio Pultovia ^h		XII
civitas Petovione ⁱ		XII

Transis pontem, intras Panthoniam inferiorem.

Mutatio Ramista	millia	VIII
mansio Aqua Viva		VIII
mutatio Populis		X
civitas Iovia		VIII
mutatio Sunista		VIII
mutatio Peritur		XI
mansio Lentolis ^j		XII

a. *V.* Pacilia. — b. *V.* xj. —
c. *V.* viiiij *deeft.* — d. *V.* Semona.
— e. *V.* *deeft.* — f. *P.* & Norici. —

g. *V.* Caelia. — h. *V.* Poltovia xvj.
— i. *V.* Potovione, om. xvj. —
j. *V.* Lertoles.

mutatio Cardono	millia	X
mutatio Cocconis ^a		XII
mansio Serota		X
mutatio Bolentia		X
mansio Maurianis		VIII

Intras Pannoniam superiorem.

Mutatio Serena		VIII
mansio Vereis		X
mutatio Iovalia ^b		VIII
mutatio Merfella		VIII
civitas Murfa ^c		X
mutatio Leutuano ^d		XII
civitas Cibalis ^e		XII
mutatio Celena		XI
mansio Ulmo		XI
mutatio Spaneta		X
mutatio Bedulia ^f		VIII
civitas Sirmium		VIII

*Fit ab Aquileia Sirmium usque millia ccccxiij,
mansiones xviij,^g mutationes xxxviiiij.*

Mutatio Foffis	millia	VIII
civitas Bassianis		X
mutatio Noviciani		XII
mutatio Altina		XI
civitas Singiduno		VIII

Fines Pannonie & Mysie.

Mutatio ad Sextum		VI
mutatio Tricornia castra		VI
mutatio ad Sextum milliare ^h		VII
civitas Aureo Monte		VI

a. *V.* Coccones. — b. *V.* Iovenalia. — c. *V.* Morfa. — d. *P.* Leutuoano.

e. *V.* Ciliciales. — f. *V.* Vidunlia; *Parthey* Vedulia. — g. *Parth.* mans. xiiij. — h. *V.* deefl.

mutatio Vingeio ^a	millia	VI
civitas Margo	VIII
civitas Viminatio	X

ubi Diocletianus occidit Carinum

mutatio ad Nonum	VIII
mansio Municipio	VIII
mutatio Iovis Pago	X
mutatio Bao	VII
mansio Idomo	VIII
mutatio ad Octavum	VIII
mansio Oromago	VIII

Fines Mysie & Dacie. ^b

Mutatio Sarmatorum ^c	XII
mutatio Cametas ^d	XI
mansio Ipompeis	VIII
mutatio Rappiana ^e	XII
civitas Naiffo	XII
mutatio Redicibus ^f	XII
mutatio Ulmo	VII
mansio Romanfiana	VIII
mutatio Latina	VIII
mansio Turribus	VIII
mutatio Translites	XII
mutatio Ballanfra	X
mansio Meldia	VIII
mutatio Scretelca	XII
civitas Serdica	XI

*Fit a Sirmio Serdicam usque millia cccxiij,
mutationes xxiiij, mansiones xij.*

Mutatio Extuomne ^g	millia	VIII
mansio Buracara ^h	VIII

a. *V.* Mingeio. — b. *V. deest.* — c. *V. deest.* — d. *V.* Caminitas. — e. *V.*

Rampiana. — f. *V. deest.* — g. *V.* Extuome. — h. *P.* Buragara.

mutatio Sparata	millia	VIII
mansio Hilica ^a	X
mutatio Soneio	VIII
<i>Fines Dacie & Thracie.</i>						
Mutatio Ponte Ucasi ^b	VI
mansio Bona Mansio	VI
mutatio Alufore	VIII
mansio Bassapare ^c	XII
mutatio Tugugero	VIII
civitas Philippopoli	XII
mutatio Sernota ^d	X
mutatio Paramvole	VIII
mansio Cillio	XII
mutatio Carassura	VIII
mansio Arzo	XI
mutatio Palae	VII
mansio Castozobra	XI
mutatio Rammes ^e	VII
mansio Burdistā ^f	XI
mutatio Daphabe ^g	XI
mansio Nice	VIII
mutatio Tarpodizo ^h	X
mutatio Urifio	VII
mansio Virgolīs	VII
mutatio Nario	VIII
mansio Drizupara ⁱ	VIII
mutatio Tipso ^j	X
mansio Tunorullo ^k	XI
mutatio Beodizo ^l	VIII
civitas Heraclea	VIII
mutatio Braunne ^m	XII

a. *P. Iliga.* — b. *V. Ponte Ugas.*
 — c. *Al. Basapare.* — d. *P. Syrnota.* — e. *P. Rhamis.* — f. *V. Bufdistā.* — g. *V. Dapabe x.*

h. *Al. Arboditio, Arbodico.* —
 i. *V. Dritiopara.* — j. *V. viij.* —
 k. *V. Tunorollo viij.* — l. *V. viij.*
 — m. *P. Baunne.*

mansio Salamembria ^a	.	.	.	millia	X
mutatio Eallum ^b	X
mansio Atyra ^c	X
mansio Regio	XII
civitas Constantinopolis	XII

*Fit a Serdica Constantinopolim millia ccccxiij,
mutationes xij, mansiones xx.*

FIT OMNIS SUMMA A BORDIGALA CONSTANTINO-
POLIM VICIES BIS CENTENA XXI MILLIA,
MUTATIONES CCXXX, MANSIONES CXII.

Item ambulavimus, Dalmatio & Zenophilo consuli-
bus, d. iij kal. jun. a Chalcedonia, & reversi sumus Con-
stantinopolim viij^d kal. jan. consulatu superscripto.

*A Constantinopoli transis Pontum, venis Chalcedoniam,
ambulas provinciam Bithyniam.*

Mutatio Narfete ^e	.	.	.	millia	VII
mansio Pandicia	VII
mutatio Pontamus	XIII
mansio Libyssa ^f	VIII

Ibi positus est rex Annibalianus, qui fuit Afrorum.

Mutatio Brunga ^g	.	.	.	millia	XII
civitas Nicomedia ^h	XIII

*Fit a Constantinopoli Nicomediam usque
millia l, mutationes vij, mansiones iij.*

Mutatio Egribolum ⁱ	.	.	.	millia	X
mansio Libum ^j	XI
mutatio Liada	XII
civitas Nicia ^k	VIII

a. V. Salambria. — b. Parth.

Callum. — c. V. Alefra. — d. P. vij.

— e. V. Narfite. — f. V. Libofa.

— g. P. Brunca. — h. V. viij. —

i. Al. Hiribolum. — j. V. x. —

k. P. viij.

mutatio Schine ^a	millia VIII
mansio Mido	VII
mutatio Chogee ^b	VI
mutatio Thatefo	X
mutatio Tutado ^c	VIII
mutatio Protoniaca ^d	XI
mutatio Artemis	XII
mansio Dable ^e	VI
mansio Cerate	VI

Fines Bithynie & Galatie.

Mutatio Fines ^f	X
mansio Dadartano	VI
mutatio Trans montem	VI
mutatio Milia ^g	XI
civitas Iuliopolis	VIII
mutatio Hieronpotamum	XIII
mansio Agannia	XI
mutatio Petrobrogen ^h	VI
mansio Mnizos ⁱ	X
mutatio Prafmon ^j	XII
mansio Malogardis ^k	VIII
mutatio Cenaxempalide ^l	XIII
civitas Anchira Galatie ^m	XIII

*Fit a Nicomedia Anchiram Galatie usque
millia cclviii, mutationes xvj, ⁿ mansiones xij.*

Mutatio Delemna	millia X
mansio Curveunta	XI
mutatio Rosolodiaco	XII
mutatio Aliaffum ^o	XIII

a. *V.* Schene. — b. *V.* Chogia. — c. *P.* Tutaiio viij. — d. *P.* Protunica. — e. *V.* Doble. — f. *P.* Finis — g. *V.* Melia. — h. *Al.* Ipetobrogen, Petrobrogen. —

i. *Ed.*, *P.* Innizos, *V.* Simonizous. — j. *V.* Trafmon. — k. *P.* *deest.* — l. *P.* Cenaxempalidem. — m. *P.* xij *deest.* — n. *P.* mut. xxvj. — o. *V.* Aliafum.

civitas Aspona ^a	millia XVIII
mutatio Galea	XIII
mutatio Andrapa	VIII

Fines Galatie & Cappadocie.

Manfio Parnaffo	XIII
manfio Iogola ^b	XVI
manfio Nitalis	XVIII
mutatio Argustana	XIII
civitas Colonia ^c	XVI
mutatio Momoaffon ^d	XII
manfio Anathiango ^e	XII
mutatio Chufa	XII
manfio Safima	XII
manfio Andavilis ^f	XVI

Ibi est villa Pampati, ^g unde veniunt equi curules.

Civitas Thyana ^h	millia XVIII
-----------------------------	---	---	---	---	--------------

Inde fuit Appollonius magus.

Civitas Faustiniopoli ⁱ	XII
mutatio Caena ^j	XIII
manfio Opodando	XII
mutatio Pylas ^k	XIII

Fines Cappadocie & Cilicie.

Manfio Manfucrine	XII
civitas Tarfo Cilicie ^l	XII

*Inde fuit apostolus Paulus.**Fit ab Anchira Galatie Tarsum usque millia cccxliij, mutationes xxv, mansiones xvij.*

Mutatio Pargais ^m	millia XIII
civitas Adana ⁿ	XIII

a. P. Arpona. — b. V. Iogula.
 — c. V. xv. — d. V. Mummoa-
 fum. — e. V. Anachiango. — f. V.
 Andaviles. — g. V. Pampati. —

h. P. xvij deest. — i. V. x. —
 j. V. Cona viij. — k. V. Pylas xij.
 — l. P. Cilicie om. — m. V. Par-
 gas. — n. V. Gadana.

civitas Mansista	millia XVIII
mutatio Tardequeia	XV
mansio Catavolo	XVI
mansio Baie	XVII
mansio Alexandria Scabiosa	XVI
mutatio Pictanus ^a	VIII

Fines Cilicie & Syrie.

Manfio Pagrius ^b	VIII
civitas Antiochia ^c	XVI

Fit a Tarso Cilicie Antiochiam usque millia cxlj, mutationes x, mansiones vij.

Ad palatium Daphne	millia v
mutatio Hyfdata ^d	XI
mansio Platanus	VII
mutatio Bacchaia ^e	VIII
mansio Catelas ^f	XVI
civitas Ladica ^g	XVI
civitas Gabala ^h	XIII
civitas Balaneas	XIII

Fines Syrie Celis & Phenices.

Mutatio Maraccas	X
mansio Antaradus	XVI

Est civitas in mare, a ripa millia ij.

Mutatio Spiclin	XII
mutatio Basileiscum ⁱ	XII
mansio Arcas	VIII
mutatio Bruttus	III
civitas Tripoli	XII
mutatio Triclis ^j	XII
mutatio Bruttus alia	XII

a. V. Platanus. — b. P. Pagrios.
— c. V. Anchiotia. — d. V. Sta-
data. — e. V. Baccaias.

f. P. Cattelas. — g. V. Lafdeca.
— h. V. Gavala xij. — i. V.
Basileisco. — j. V. Trecles.

mutatio Alcobile ^a	millia	XII
civitas Beryro ^b	XII
mutatio Heldua ^c	XII
mutatio Porphyron ^d	VIII
civitas Sidona	VIII
inde Sarepta	VIII

Ibi Helias ad viduam ascendit & petiit sibi cibum.

Mutatio ad Nonum	millia	III
civitas Tyro	XII

*Fit ab Antiochia Tyrum usque millia clxxiiij,
mutationes xx, mansiones xj.*

Mutatio Alexandroschene	millia	XII
mutatio Ecdeppa ^e	XII
civitas Ptolemaida ^f	VIII
mutatio Calamon ^g	XII
mansio Sycaminos ^h	III

Ibi est mons Carmelus, ibi Helias sacrificium faciebat.

Mutatio Certa ⁱ	millia	VIII
----------------------------	---	---	---	---	--------	------

Fines Syrie, Phenices ^j & Palestine.

Civitas Cefarea Palestina, ^k id est Iudea	VIII
--	---	---	---	---	---	------

*Fit a Tyro Cefaream Palestinam millia lxxiiij,
mutationes ij, mansiones iiij.*

Ibi est balneus Cornelij centurionis, qui multas eleemosynas faciebat.

Inde est tertio milliaro mons Syna,

ubi fons est, in quem mulier, si laverit, grvida fit.

Civitas Maximianopolis ^l	millia	XVIII
-------------------------------------	---	---	---	---	--------	-------

a. *V.* Alcobile. — b. *Al.* Beryro, Bireto. — c. *V.* Eldua. — d. *P.* Parphirion, *V.* Parpinon. — e. *V.* Ecdeppa. — f. *P.* viij.

g. *V.* Calomon. — h. *V.* Secaminus, *P.* Sicamenos. — i. *V.* Cirtha. — j. *P.* Phenices *deeft.* — k. *P.* vij, Cefarea Palestina. — l. *P.* xvij.

	civitas Stradela ^a	millia X
	<i>Ibi fedit Achab rex, & Helias prophetavit. Ibi est campus, ubi David Goliath occidit.</i>	
	Civitas Scythopolis	XII
	Aser, ubi fuit villa Iob ^b	VI
	civitas Neapolis	XV
Mons Garizim.	<i>Ibi est mons Garizim. Ibi dicunt Samaritani Abraham sacrificium obtulisse, & ascenditur usque ad summum montem gradibus numero ccc. Inde ad pedem montis ipsius locus est, cui nomen est Sichem. Ibi est monumentum, ubi positus est Ioseph in villa, quam dedit ei Iacob, pater eius. Inde rapta est Dina, filia Iacob, a filiis Amorrhæorum. Inde passus mille locus est, cui nomen Sichar, unde descendit mulier samaritana ad eundem locum, ubi Iacob puteum fodit, ut de eo aquam imple-ret, & Dominus Iesus Christus cum ea locutus est: ubi sunt & arbores platani, quas plantavit Iacob, & balneus, qui de eo puteo lavatur.</i>	
Sichem.		
Sichar.		
Bethar.	<i>Inde millia xxviiij euntibus Hierusalem in parte sinistra est villa, que dicitur Bethar. Inde passus mille est locus, ubi Iacob, cum iret in Mesopotamiam, dormivit, & ibi est arbor amygdala, & vidit visum, & angelus cum eo luctatus est. Ibi fuit rex Hieroboam, ad quem missus fuit propheta, ut converteretur ad Deum excelsum: & iussus fuerat prophete, ne cum pseudopropheta, quem rex secum habebat, manducaret. Et quia seductus est a pseudopropheta & cum eo manducavit, redeunti occurrit prophete leo in via, & occidit eum.</i>	
Ierusalem.	Inde Hierusalem	millia XII
	<i>Fit a Cesarea Palestina Hierusalem usque millia cxvj, mansiones iv, mutationes iv.</i> ^c	

Sunt in Hierusalem piscine magne due ad latus templi,

a. *V.* Istradela. — b. *V.* xvj. — c. *V.* om. mut. iv.

id est, una ad dextram, alia ad sinistram, quas Salomon fecit; interius vero in civitate sunt piscine gemellares, quinque porticus habentes, que appellantur *Bethsaida*. Bethesda.
 Ibi egri multorum annorum sanabantur; aquam autem habent piscine in modum cocci turbatam. Est & ibi crypta, ubi Salomon demones torquebat. Et ibi est angulus turris excelssime, ubi Dominus ascendit, & dixit ei, qui tentabat eum: *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Et ait ei Dominus: *Non tentabis Dominum Deum tuum, sed illi soli servies*. Ibi est lapis angularis magnus, de Lapis angularis.
 quo dictum est: *Lapidem, quem reprobaverunt edificantes, hic factus est ad caput anguli*. Et sub pinna turris ipsius sunt cubacula plurima, ubi *Salomon palatium* habebat. Salomonis palatium.
 Ibi etiam constat cubiculum, in quo sedit & sapientiam descripsit; ipsum vero cubiculum uno lapide est tectum. Sunt ibi & exceptoria magna aque subterranea & *piscine* magno opere edificate. Et in ede ipsa, Piscine.
 ubi templum fuit, quod Salomon edificavit, in marmore ante *aram* sanguinem Zacharie dicunt hodie fusum; Ara.
 etiam parent vestigia clavorum militum, qui eum occiderunt, per totam aream, ut putes in cera fixum esse. Sunt ibi & *statue* due *Hadriani*, & est non longe de sta- Statue Hadriani.
 tuis lapis pertusus, ad quem veniunt Iudei singulis annis, & unguent eum, & lamentant se cum gemitu, & vestimenta sua scindunt, & sic recedunt. Est ibi & domus Ezechie, regis Iude.

Item exeunti Hierusalem, ut ascendas *Sion*, in parte Sion.
 sinistra & deorsum in valle, iuxta murum, est piscina, que dicitur *Siloe* & habet quadriporticum, & alia pis- Siloe.
 cina grandis foras. Hic fons sex diebus atque noctibus currit, septimo vero die, qui est sabbatum, in totum nec nocte, nec die currit.

Ex^a eadem ascenditur *Sion*, & paret, ubi fuit *domus* *Caiphe* sacerdotis, & columna adhuc ibi est, in qua Domus Caiphe.

a. Mff. habent in.

Christum flagellis ceciderunt. Intus autem, intra murum Palatium David. Sion, paret locus, ubi *palatium* habuit *David*. Ex septem Synagoge. synagogis, que illic fuerant, una tantum remansit; relique autem arantur & feminantur, sicut *Isaias* propheta dixit.

Inde ut eas foras murum de Sion, eunti ad *portam neapolitanam* ad partem dextram, deorsum in valle sunt Pretorium. parietes, ubi domus fuit sive *pretorium* Pontii Pilati. Ibi Dominus auditus est, antequam pateretur. A sinistra autem parte est monticulus *Golgotha*, ubi Dominus crucifixus est. Inde quasi ad lapidis missum est *crypta*, ubi corpus eius positum fuit, & tertio die surrexit. Ibidem Crypta Domini. modo iussu *Constantini* imperatoris *basilica* facta est, id est, dominicum mire pulchritudinis, habens ad latus exceptoria, unde aqua levatur, & balneum a tergo, ubi infantes lavantur.

Item ab Hierusalem eunti ad portam, que est contra orientem, ut ascendatur in montem Oliveti, *vallis*, que dicitur *Iosaphat*. Ad partem sinistram, ubi sunt vinee, est & petra, ubi Iudas Iscarioth Christum tradidit; ad partem vero dextram est arbor palme, de qua infantes ramos tulerunt &, veniente Christo, substraverunt. Inde non longe, quasi ad lapidis missum, sunt *monumenta* Isaiæ & Ezechie. duo, monubiles mire pulchritudinis, facta: in unum positus est *Isaias* propheta, qui est vere monolithus, & in alium *Ezechias*, rex Iudeorum.

Inde ascendis in *montem Oliveti*, ubi Dominus ante passionem discipulos docuit. Ibi facta est iussu *Constantini* basilica mire pulchritudinis. Inde non longe est monticulus, ubi Dominus ascendit orare, & apparuit illic Moyſes & Elias, quando Petrum & Iohannem secum duxit. Inde ad orientem passus mille quingentos est villa, que appellatur *Bethania*. Ibi est *crypta*, ubi Lazarus positus fuit, quem suscitavit Dominus.

Item ab Hierusalem in *Iericho* . . . millia XVIII

Descendentibus de monte in parte dextra, retro monumentum, est *arbor sycomori*, in quam *Zacheus* ascendit, ut Christum videret. A civitate passus mille quingentos est *fons Helisei* prophete. Antea si qua mulier ex ipso aquam bibebat, non faciebat natos. Ad latus est vas fictile. Heliseus misit in id salem, & venit & stetit super fontem, & dixit: *Hec dicit Dominus: Sanavi aquas has; ex eo fonte si qua mulier biberit, filios faciet.* Supra eundem vero fontem est *domus Rachab* fornicarie, ad quam exploratores introierunt, & occultavit eos, quando *Hiericho* everfa est, & sola evasit. Ibi fuit civitas Iericho, cuius muros gyraverunt cum arca Testamenti filij Israel, & ceciderunt muri. Ex eo non paret nisi locus, ubi fuit arca Testamenti, & lapides duodecim, quos filij Israel de Iordane levaverunt. Ibidem Iesus, filius Nave, circumcidit filios Israel, & circumcisiones eorum sepelivit.

Sycomorus Zachai.

Fons Helisei.

Domus Rahab.

Iericho.

Gilgal.

Item ab Iericho ad *mare Mortuum* . . . millia IX

Mare Mortuum.

Est aqua ipsius valde amarissima, ubi in totum nullius generis piscis est, nec aliqua navis, & si quis hominum miserit se, ut natet, ipsa aqua eum versat. Inde ad *Iordanem*, ubi Dominus a Iohanne baptizatus est, millia v.

Iordanis.

Ibi est locus super flumen, monticulus in illa ripa, ubi raptus est Helias in celum.

Item ab Hierusalem euntibus Bethlehem . . . millia VI

Super strata, in parte dextra, est *monumentum*, ubi *Rachel* posita est, uxor Iacob. Inde millia duo, a parte sinistra, est *Bethlehem*, ubi natus est Dominus Iesus Christus. Ibi basilica facta est iussu Constantini. Inde non longe est *monumentum* Ezechiel, Asaph, Iob, Iesse, David, Salomon, & habet in ipsa crypta, ad latus deorsum descendentibus, hebreis litteris nomina superscripta.

Monumentum Rachel.

Bethlehem.

Monumenta regum.

Inde *Bethasora* millia XIII

Bethasora (fons Philippi).

Ibi est *fons*, in quo *Philippus* eunuchum baptizavit.

Inde ad Terebinthum millia VIII

Puteus Abraham.

Ibi *Abraham* habitavit, & *puteum* fodit sub arbore

terebintho, & cum angelis locutus est, & cibum fumfit.
Ibi basilica mire pulchritudinis facta est iussu Constantini.

Hebron.
Sepulcrum
Abraham alio-
rumque.

Inde Terebintho *Hebron* millia II
Ibi est memoria per quadrum ex lapidibus mire pul-
chritudinis, in qua positi sunt Abraham, Isaac, Iacob,
Sara, Rebecca & Lia.

Item ab Hierosolyma sic :

Civitas Nicopolis	millia XXII
civitas Lydda	X
mutatio Antipatrida	X
mutatio Beththar ^a	X
civitas Cesarea ^b	XVI

*Fit omnis summa a Constantinopoli usque
Hierusalem millia undecies centena lxiij,
mutationes lxviii, mansiones lviij.*

Item per Nicopolim Cesaream millia lxxiiij s., muta-
tiones v, mansiones iij.

Item ab Heraclea per Macedoniam:

Mutatio Erea	millia XVI
mansio Registo	XII
mutatio Bedizo	XII
civitas Apris	XII
mutatio Zesutera	XII

Fines Europe & Rhodopee.

Mansio Sirogellis	X
mutatio Drippa	XIII
mansio Gypsela	XII
mutatio Demas	XII
civitas Traianopoli	XIII
mutatio ad Unimpara	VIII
mutatio Salei	VII

a. V. Bettarum. — b. V. cetera desunt usque Tarracinam.

mutatio Melalico	millia VIII
mansio Berozicha	XV
mutatio Breierophara	X
civitas Maximianopoli	X
mutatio ad Stabulo Dio ^a	XII
mutatio Rumbodona	X
civitas Epirum	X
mutatio Purdis	VIII

Fines Rhodopee & Macedonie.

Mansio Hercontroma	VIII
mutatio Neapolim	VIII
civitas Philippis	X

ubi Paulus & Sileas in carcere fuerunt.

Mutatio ad Duodecimum	XII
mutatio Domeros	VII
civitas Amphipolim	XIII
mutatio Pennana	X
mutatio Euripidis	X

Ibi positus est Euripides poeta.

Mansio Appollonia	XI
mutatio Heracleustibus	XI
mutatio Duodea	XIII
civitas Theſſalonica	XIII
mutatio ad Decimum	X
mutatio Gephyra	X
civitas Pelli, unde fuit Alexander Magnus Macedo	X
mutatio Scurio	XV
civitas Edessa ^b	XV
mutatio ad Duodecimum	XII
mansio Cellis	XVI
mutatio Grande	XIII
mutatio Melitonus	XIII
civitas Heraclea	XIII

a. Weff. Diomedis? — b. Al. Ediffa.

mutatio Parambole	millia XII
mutatio Brucida	XVIII

Fines Macedonie & Epiri.

Civitas Cledo	XIII
mutatio Patras	XII
mansio Claudanon	III
mutatio in Tabernas	VIII
mansio Grandavia	VIII
mutatio Traiecto ^a	VIII
mansio Hiscampis	VIII
mutatio ad Quintum	VI
mansio Coladiana	XV
mansio Marusio	XIII
mansio Absos	XIII
mutatio Stephanaphana	XII
civitas Apollonia	XVIII
mutatio Stephana	XII
mansio Aulona, <i>traiectum</i>	XII

Fit omnis summa ab Heraclea per Macedoniam Aulonam usque millia dclxxxviij, mutationes lvij, mansiones xxv.

Trans mare stadia mille, quod facit millia centum, & venis Hydrontum, ^b mansio mille passus.

Mutatio ad Duodecimum	millia XIII
mansio Clipeas	XII
mutatio Valentia	XIII
civitas Brindisi	XI
mansio Spilenees	XIII
mutatio ad Decimum	XI
civitas Leonatie	X
mutatio Turres Aurilianas	XV

a. *Al.* Treiecto. — b. *Al.* Odronto.

mutatio Turres Iuliane . . .	millia VIII
civitas Beroes . . .	XI
mutatio Butontones . . .	XI
civitas Rubos . . .	XI
mutatio ad Quintodecimum . . .	XV
civitas Canusio . . .	XV
mutatio Undecimum . . .	XI
civitas Serdonis . . .	XV
civitas Aecas . . .	XVIII
mutatio Aquilonis . . .	X

Fines Apulie & Campanie.

Manfio ad Equum magnum . . .	VIII
mutatio vicus Forno novo . . .	XII
civitas Benevento . . .	X
civitas & manfio Claudii . . .	XII
mutatio Novas . . .	VIII
civitas Capua . . .	XII

Fit summa ab Aulona usque Capuam millia cclxxxviii, mutationes xxv, mansiones xiiij.

Mutatio ad Octavum . . .	millia VIII
mutatio Ponte Campano . . .	VIII
civitas Sonueffa . . .	VIII
civitas Menturnas . . .	VIII
civitas Formis . . .	VIII
civitas Fundis . . .	XII
civitas Tarracina . . .	XIII
mutatio ad Medias . . .	X
mutatio Appi Foro ^a . . .	VIII
mutatio Sponsas . . .	VII
civitas Aricia & Albona . . .	XIII
mutatio ad Nonum ^b . . .	VII

a. V. viij. — b. V. Ionum.

in urbem Romam millia VIII

*Fit a Capua usque ad urbem Romam millia
cxxxvj, mutationes xiiij, mansiones viiij.*

FIT AB HERACLEA PER AULONAM IN URBEM ROMAM
USQUE MILLIA UNDECIES CENTENA XIII,^a MU-
TATIONES CXVII, MANSIONES XLVI.

Ad urbem ^b Mediolanum:

Mutatio Rubras	millia VIII
mutatio ad Vicefinum	XI
mutatio Aqua Viva	XII
civitas Utriculo, mansio ^c	XII
civitas Narnie	XII
civitas Interamna	VIII
mutatio Tribus Tabernis ^d	III
mutatio Fani Fugitivi ^e	X
civitas Spolitio	VII
mutatio Sacraria	VIII
civitas Trevis ^f	III
civitas Fulginis	V
civitas Foro Flamini	III
civitas Noceria	XII
civitas Ptanias	VIII
mansio Herbello ^g	VII
mutatio ad Hefis ^h	X
mutatio ad Calem ⁱ	XIII
mutatio Intercisa	VIII
civitas Foro Semproni	VIII
mutatio ad Octavum	VIII
civitas Fano Fortune	VIII
civitas Pifauro ^k	XXIII

a. P. xvij. — b. *Al.* ab urbe. —
c. *Al.* Utriculo, Hericulo. — d. *V.*
Taernis. — e. *V.* Fugenii.

f. *V.* Tranes. — g. *Al.* Erbello,
Herbelloni. — h. *V.* Adeffe. — i. *P.*
Cale, *V.* Caloe. — k. *P.* deej xxiv.

..... usque ad Riminum ^a	millia
mutatio Conpetu	XII
civitas Cefena	VI
civitas Foro Populi ^b	VI
civitas Foro Livi ^c	VI
civitas Faventia	V
civitas Foro Corneli	X
civitas Claterno	XIII
civitas Bononia	X
mutatio ad Medias	XV
mutatio Victoriolas	X
civitas Mutena	III
mutatio Ponte Secies	V
civitas Regio	VIII
mutatio Canneto	X
civitas Parme	VIII
mutatio ad Tarum	VII
mansio Fidentie ^d	VIII
mutatio ad Fonticulos	VIII
civitas Placentia	XIII
mutatio ad Rotam	XI
mutatio Tribus Tabernis	V
civitas Laude ^e	VIII
mutatio ad Nonum	VII
civitas Mediolanum	VII

*Fit omnis summa ab urbe Roma Mediolanum
usque millia ccccxvj, mutationes
xliij, mansiones xxiiij. ^f*

a. P. Ariminum. — b. V. Foropuli. — c. V. Liti. — d. V. Sisdencie. — e. V. viij. — f. V. ccccxcj, mut. xliij, manf. xxxiiij.

II

S. HIERONYMI

PEREGRINATIO SANCTAE PAULAE

[404]

INDEX CODICUM MSS.

QUIBUS USUS EST EDITOR.

Cod. membran. in bibliotheca regia publica Monac., 12104, fec. XI.

Cod. membran. ibidem, 14031, fec. XI.

SANCTI HIERONYMI

PEREGRINATIO

SANCTAE PAULAE

* *
*

QUUM orientis & occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam imperiales littere contraxissent, vidit [Paula] admirabiles viros Christique pontifices, Paulinum, Antiochene urbis episcopum, & Epiphanium Salamine Cypri, que nunc Constantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hospitem habuit, Paulinum, in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit. Quorum accensa virtutibus per momenta patriam deferere cogitabat. Non domus, non liberorum, non familie, non possessionum, non alicuius rei, que ad seculum pertinet, memor, sola, si dici potest, & incommutata ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere gestiebat.

II. Tandemque exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio navigavit. Quid ultra differo? ^a Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus &, quod his maius est, liberis prosequentibus & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur &

a. Forte differo.

remorum ductu navis in altum protrahebatur. Parvus Textotius supplices manus tendebat in littore; Rufina, iam nubilis, ut suas exspectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa ficos tendebat ad celum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, ut Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera &, quasi a suis membris distraherentur, cum dolore pugnabat : in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret caritatem. Inter hostium manus & captivitatis duram necessitatem nihil crudelius est quam parentes a liberis separari. Hec contra iura nature plena fides patiebatur, immo gaudens animus appetebat, &, amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, que & propositi & navigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim navis mare &, cunctis, qui cum ea vehebantur, littora respicientibus, ipsa averfos tenebat oculos, ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor, nulla sic amavit filios, quibus, antequam profisceretur, cuncta largita est, exheredens se in terra, ut hereditatem inveniret in celo.

Pontia.

III. Delata ad insulam *Pontiam*, quam clarissime quondam feminarum sub Domitiano principe, pro confessione nominis christiani, Flavie Domitille nobilitavit exsilium, videntisque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumtis fidei alis, Hierosolymam & sancta loca videre cupiebat. Tardi erant venti & omnis pigra velocitas. Inter Scyllam & Charybdem Adriatico se credens pelago, quasi per stagnum venit *Methonen*, ibique refocillato paululum corpulculo,

Methone.

*Et sale tabentes artus in littore ponens,
Per Maleam & Cytheram sparsasque per equor
Cyclades, & crebris freta confita terris,*

Cyprus.

post *Rhodum* & *Lyciam*, tandem vidit *Cyprum*, ubi sancti & venerabilis Epiphani j pedibus provoluta decem

ab eo diebus retenta est non in refectionem, ut ille arbitratur, sed in opus Dei, ut rebus comprobatum est. Nam omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria sumtuum fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto illuc orbe conduxerat.

IV. Inde brevi cursu transfretavit *Seleuciam*, de qua Seleucia.
ascendens *Antiochiam* sancti confessoris Paulini modicum caritate detenta, media hieme calente ardore fidei, Antiochia.
femina nobilis, que prius eunuchorum manibus portabatur, afello sedens profecta est. Omitto *Celes Syrie &* Celesyria.
Phenicis iter: neque enim hodeporicon ei^a disposui Phenice.
scribere; ea tantum loca nominabo, que sacris voluminibus continentur. *Beryto*, romana colonia, & antiqua Berytus.
urbe *Sidone* derelicta, in *Sarepte* littore Helie est ingressa Sidon. Sarepta.
turriculam, in qua, adorato Domino salvatore, per arenas *Tyri*, in quibus genua Paulus fixit, pervenit Acco, Tyrus.
que nunc *Ptolemais* dicitur, & per campos Megiddo Iosie necis conscios intravit terram Philistim. Ptolemais. Megiddo. Philistim.

V. Mirata ruinas Dor, urbis quondam potentissime, & versa vice, Stratonis turrim ab Herode, rege Iude, in honorem Cesaris Augusti *Cesaream* nuncupatam, in Cesarea.
qua Cornelij domum, Christi vidit ecclesiam, & Philippi ediculas & cubiculum quatuor virginum prophetarum; Antipatrida.
deinde *Antipatridam*, semirutum oppidulum, quod patris ex nomine Herodes vocaverat, visitavit, & *Lyddam* ver- Lydda.
sam in Diospolim, Dorcadis atque Enee resurrectione ac sanitate inclytam, haud procul ab ea *Arimathiam*, vicu- Arimathia.
lum Ioseph, qui Dominum sepelivit, & *Nobe*, urbem Nobe.
quondam sacerdotum, nunc tumulum occisorum, *Ioppen* quoque, fugientis portum Ione & ut aliquid per- Ioppe.
stringam de fabulis poetarum, religate ad saxum Andromede spectatricem; repetitoque itinere, *Nicopolim*, que prius *Emmaus* vocabatur, apud quam in fractione panis Emmaus.

a. Mf.; eius ed.

cognitus dominus, Cleophe domum in ecclesiam dedicavit.

Bethoron.

Aialon. Gabaon.

Gabaa.

Hierosolyma.

Sion.

VI. Atque inde proficiscens ascendit *Bethoron* inferiorem & superiorem, urbes a Salomone conditas, sed varia postea bellorum tempestate deletas, ad dextram aspiciens *Aialon* & *Gabaon*, ubi Iesus, filius Nave, contra quinque reges dimicans, soli imperavit & lune, & Gabaonitas, ob dolos & insidias federis impetrati, in aquarios & lignarios damnavit. In *Gabaa*, urbe usque ad solum diruta, paululum substitit recordata peccati eius & concubine in frustra divise & tribus Benjamin in trecentos viros propter Paulum apostolum reservatos. Quid diu moror? Ad levam mausoleo Helene derelicto, que, Adiabenorum regina, in fame populum frumento iuebat, ingressa est *Hierosolymam*, urbem trinominem, Iebus, Salem, Ierusalem, que ab Elio, postea Hadriano, de ruinis & cineribus civitatis in Eliam suscitata^a est. Quumque proconsul Palestine, qui familiam eius optime noverat, premissis apparitoribus, iussit parari pretorium, elegit humilem cellulam, & cuncta loca tanto ardore ac studio circumivit, ut, nisi ad reliqua festinaret, a primis non posset abduci. Prostrataque ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat; ingressa sepulcrum resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio monumenti amoverat angelus, & ipsum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fidei ore lambebat. Quid ibi lacrimarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Hierosolyma, testis est ipse Dominus, quem rogabat.

VII. Inde egrediens ascendit *Sion*, que in arcem vel speculam vertitur. Hanc urbem quondam expugnavit & reedificavit David. Unde de expugnata scribitur: *Ve tibi, civitas Ariel*, id est, leo Dei, & quondam firmissima,

^a. Ed.; Mf. sustenta, sustentata.

quam expugnavit David, & de ea, que edificata est, dictum est: *Fundamenta eius in montibus sanctis. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob*; non eas portas, quas hodie cernimus in favillam & cinerem dissolutas, sed portas, quibus non prevalet infernus & per quas credentium ad Christum ingreditur multitudo. Ostendebatur illic columna ecclesie porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus; monstrabatur locus, ubi super centum viginti credentium animas spiritus sanctus descendisset, ut loelis vaticinium compleretur.

VIII. Deinde, pro facultatula sua, pauperibus atque conservis pecunia distributa, perrexit Bethlehem, & in dextra parte itineris stetit ad *sepulchrum Rachel*, in quo Beniamin, non, ut vocaverat moriens, Benoni, hoc est, filius doloris mei, sed, ut pater prophetavit in spiritu, filium dextre procreavit. Atque inde *Bethlehem* ingressa & in specum salvatoris introiens, postquam vidit sacrum virginis diversorium & stabulum, in quo *agnovit bos possessorem suum & asinus presepe Domini sui*, ut illud impleretur, quod in eodem propheta scriptum est: *Beatus, qui seminatur super aquas, ubi bos & asinus calcant*, me audiente iurabat cernere se oculis fidei infantem pannis involutum vagientem in presepe Dominum, magos adorantes, stellam fulgentem desuper, matrem virginem, nutritium sedulum, pastores nocte venientes, ut viderent verbum, quod factum erat, & iam tunc evangeliste Iohannis principium dedicerent: *In principio erat verbum, & verbum caro factum est*, parvulos interfectos, Herodem sevientem, Ioseph & Mariam fugientes in Egyptum. Mixtisque gaudio lacrimis loquebatur: Salve, Bethlehem, domus panis, in qua natus est ille panis, qui de celo descendit; salve, Ephrata, regio uberima atque καρποφόρε, cuius fertilitas Deus est. De quo quondam Micheus vaticinatus est: *Et tu, Bethlehem Ephrata, non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur qui sit*

Sepulchrum
Rachel.

Bethlehem.

princeps in Israel, & egressus eius ab initio, a diebus eternitatis. Propterea dabis eos usque ad tempus parientis. Pariet, & reliquie fratrum eius convertentur ad filios Israel. In te enim natus est princeps, qui ante luciferum genitus est: cuius de patre nativitas omnem excedit etatem. Et tamen in te davidici generis origo permansit, donec virgo pareret, & reliquie populi credentis in Christum converterentur ad filios Israel & libere predicarent: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis eterne vite, ecce convertimur ad gentes. Dixerat enim Deus: Non veni nisi ad oves perditas domus Israel. Et eo tempore iacob super eo verba completa sunt: Non deficiet princeps ex Iuda & dux de femoribus eius, donec veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium: Bene David iurabat, bene vota faciebat dicens: Si introiero in tabernaculum domus mee, si ascendero in lectum strati mei, si dederam sonnum oculis meis & palpebris meis dormitationem & requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Domino iacob. Et statim quid desideraret, exposuit, atque oculis prophetalibus, quem non venisse iam credimus, ille venturum esse cernebat. Ecce audivimus illum in Ephrata, invenimus eum in campis silve. Zo quippe sermo hebraicus, ut te docente didici, non Mariam, matrem Domini, hoc est αὐτήν, sed ipsum, id est αὐτόν, significat. Unde loquitur confidenter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, ubi steterunt pedes eius. Et ego misera atque peccatrix, digna sum iudicata deosculari presepe, in quo Dominus parvulus vagiit, orare in spelunca, in qua virgo puerpera Dominum fudit infantem? Hec requies mea, quia Domini mei patria est; hic habitabo, quoniam salvator elegit eam. Paravi lucernam Christo meo. Anima mea illi vivet, & semen meum serviet ipsi.

Turris Ader.

IX. Haud procul inde descendit ad *turrim Ader*, id est, gregis, iuxta quam iacob pavit greges suos, & pastores

nocte vigilantes audire meruerunt: *Gloria in excelsis Deo & super terram pax hominibus bone voluntatis.* Dumque servant oves, invenerunt agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terre celesti rore completum est, & cuius sanguis tulit peccata mundi & exterminatorem Egypti, illitus in postibus, fugavit.

X. Statimque concito gradu cepit per viam veterem pergere, que ducit Gazam ad potentiam vel ad divitias Dei, & tacita secum volvere, quomodo eunuchus Ethiops, gentium populos prefigurans, mutaverit pellem suam, & dum vetus relegit instrumentum, fontem reperit Evangelii. Atque inde ad dextram transiit *Bethsur*, & inde^a venit *Efcol*, que in botrum vertitur. Unde in testimonium terre fertilissime & in typum eius, qui dicit: *Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum*, exploratores botrum mire magnitudinis portaverunt.

Bethsur. Efcol.

XI. Nec post longum spatium intravit Sare cellulas, videns incunabula Isaac & vestigia quercus Abraham, sub qua vidit diem Christi & letatus est. Atque inde conflurgens ascendit *Hebron*. Hec est Cariatharbe, id est, opidum virorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob & Adam magni, quem ibi conditum, iuxta librum Iesu Nave, Hebrei autumant, licet plerique Caleb quartum putant, cuius ex latere memoria monstratur. His inspectis, noluit pergere ad *Cariathsepher*, id est, viculum litterarum, quia, contemnens occidentem litteram, reperat spiritum vivificantem. Magisque mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel, filius Iephone Kenez, pro australi terra & arida possessione susceperat & quarum ductu siccos prioris instrumenti agros faciebat irriguos, ut redemptionem veterum peccatorum in aquis baptismi reperiret.

Hebron.

Cariathsepher.

XII. Altero die, orto iam sole, stetit in supercilio *Caphtar Barucha*, id est, ville benedictionis, quem ad locum

Caphtar Barucha.

a. Mf.

Abraham Dominum profecutus est. Unde latam despic-
 ciens solitudinem ac terram quondam Sodome & Go-
 morrhe, Adame & Seboim, contemplata est hortum bal-
 samici & vineas *Engaddi*, & *Segor* vitulam conternantem,
 que prius Bala vocabatur & in Zoaram, id est, parvulam,
 syro sermone translata est. Recordabatur spelunce Loth
 & versa in lacrimas, virgines socias admonebat cavendum
 esse vinum, in quo est luxuria: cuius opus Moabite sunt
 & Ammonite. Diu ergo in meridie, ubi sponsa cubantem
 reperit sponsum, & Ioseph inebriatus est cum fratribus
 suis, morata est.^a

Thecua.

Mons Oliveti.

Sepulcrum La-
 zari.
 Bethphage.

XIII. Revertar Hierosolyman per *Thecua*, patriam
 Amos, rutilantem *montis Oliveti* lucem aspiciam, de quo
 salvator ascendit ad patrem: in quo per annos singulos
 vacca rufa in holocaustum Domino cremabatur, & cuius
 cinis expiabat populum Israel: in quo, iuxta Ezechielem,
 Cherubim de templo transimigrantes ecclesiam Domini
 fundaverunt. Post ingressa *sepulcrum Lazari*, Marie &
 Marthe vidit hospitium, & *Bethphage*, villam sacerdotia-
 lium maxillarum, & locum, in quo pullus lasciviens gen-
 tium Dei frena suscepit apostolorumque stratus vestibus
 mollia terga prebuit ad sedendum.

Adomim.

XIV. Rectoque itinere descendebat Iericho, recogitans
 illum de Evangelio vulneratum ac, sacerdotibus & levitis
 mentis feritate pretereuntibus, clementiam Samarite, id
 est, custodis, qui seminecem suo iumento impositum ad
 stabulum ecclesie deportavit: & locum *Adomim*, quod
 interpretatur sanguinum, quia multus in eo sanguis cre-
 bris latronum fundebatur incurfibus: & arborem syco-
 morum Zachei, id est, bona penitentie opera, quibus
 cruenta dudum & noxia rapinis peccata calcabat excelsum-
 que Dominum de excelsis virtutum intuebatur: & iuxta
 viam cecorum loca, qui, receptis luminibus, utriusque

a. In ed. mor. e. om.

populi credentis in Dominum sacramenta premiserant. Ingressa *Iericho* vidit urbem, quam fundavit Hiel in Abiram, primogenito suo, & cuius portas posuit in Segub, novissimo filiorum. Intuita est castra *Galgala* & acervum preputiorum & secunde circumcisionis mysterium, & duodecim lapides, qui, de Iordanis illuc translati alveo, duodecim apostolorum fundamenta firnaverunt, & fontem quondam legis amarissimum & sterilem, quem vero *Heliseus* sua condivit sapientia & in dulcorem ubertatemque convertit. Vix nox transierat, ferventissimo estu venit ad *Iordanem*, stetit in ripa fluminis &, orto sole, solis iustitie recordata est, quomodo in medio Iordanis alveo sicca sacerdotes posuerint vestigia & ad Helie & Helisei imperium, stantibus ex utraque parte aquis, iter unda prebuerit pollutaeque diluvio aquas & totius humani generis interfectione maculatas suo Dominus mundaverit baptismo.

XV. Longum est, si velim de *valle Achor* dicere, id est, tumultus atque barbarum, in qua furtum & avaritia condemnata est, & de *Bethel*, domo Dei, in qua super nudam humum nudus & pauper dormivit Iacob &, posito subter caput lapide, qui in Zacharia septem oculos habere describitur & in Isaia lapis dicitur angularis, vidit scalam usque ad celum tendentem, in qua Dominus desuper innitebatur ascendentibus porrigens manum & negligentes de sublimi precipitans. Sepulcra quoque in monte Ephraim Iesu, filii Nave, & Eleazari, filii Aron sacerdotis, e regione venerata est, quorum alter conditus est in *Thamnathfare* a septentrionali parte *montis Gaas*, alter in *Gabaa*, filii sui Phinees, satisque mirata est, quod distributor possessionum sibi montana & aspera delegisset.

XVI. Quid narrem *Silo*, in qua altare dirutum hodieque monstratur, & raptum Sabinarum a Romulo tribus beniamitica precucurrit? Transivit *Sichem*, non, ut plerique errantes legunt, Sichar, que nunc Neapolis appellatur,

Iericho.

Galgala.

Fons Helisei.

Iordanis.

Vallis Achor.

Bethel.

Thamnathfare.

Mons Gaas.
Gabaa.

Silo.

Sichem.

Mons Garizim. & ex latere *montis Garizim* exstructam circa *puteum Iacob*
Puteus Iacob. intravit ecclesiam: super quo residens Dominus, sitiensque
& esuriens, Samaritane fide satiatus est, que, quinque mo-
saicorum voluminum viris sextoque, quem se habere iac-
tabat, errore Dosithei derelicto, verum messiam & verum
reperit salvatorem. Atque inde divertens vidit duodecim
Samarita. patriarcharum sepulcra & Sebastem, id est, *Samaritam*, que
in honorem Augusti ab Herode greco sermone Augusta
est nominata. Ibi siti sunt Heliseus & Abdias prophete
&, quo maior inter natos mulierum non fuit, Iohannes
Baptista: ubi multis intremuit mirabilibus; namque cer-
nebat variis demones rugire cruciatibus & ante sepulcra
sanctorum ululare homines more luporum, vocibus la-
trare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire
taurorum, alios rotare caput & post tergum terram ver-
tice tangere suspensisque pede feminis vestes defluere in
faciem. Miserebatur omnium &, singulis effusis lacrimis,
Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat invalida,
ascendit pedibus montem, in cuius duabus speluncis, per-
secutionis & famis tempore, Abdias propheta centum
prophetas aluit pane & aqua.

Nazareth. XVII. Inde cito itinere percurrit *Nazareth*, nutriculum
Cana. Caphar- Domini, *Cana & Capharnaum*, signorum eius familiares,
naum. *lacum Tiberiadis* navigante Domino sanctificatum & soli-
Lacus Tiberia- tudinem, in qua multa populorum millia paucis saturata
dis. sunt panibus, & de reliquiis vescentium repleti sunt co-
phini duodecim tribuum Israel. Scandebat *montem Tabor*,
Mons Tabor. in quo transfiguratus est Dominus; aspiciebat procul
Hermon. Her- montes *Hermon & Hermoniim*, & campos latissimos Ga-
moniim. lilee, in quibus Sisara & omnis exercitus eius, Barach
Torrens Cifon. vincente, prostratus est, *torrentem^a Cifon*, qui mediam pla-
Naim. nitiem dividebat; & oppidum iuxta *Naim*, in quo vidue
suscitatus est filius, monstrabatur.

^a. Mf., ed. torrens.

XVIII. Dies mihi prius quam sermo defluit, si voluero cuncta percurrere, que Paula venerabilis fide incredibili pervagata est. Transibo ad *Egyptum*, & in *Sochot* atque apud fontem *Samson*, quem de molari maxille dente produxit, subsistam parumper & arentia ora colluam, ut refocillatus videam *Morasthim*, sepulcrum quondam Michee prophete & nunc ecclesiam. Et ex latere derelinquam *Chorreos* & *Getheos*, *Maresa*, *Idumeam* & *Lachis*. Et per arenas molliissimas pergentium vestigia subtrahentes latamque eremi vastitatem veniam ad *Egypti* fluvium *Sior*, qui interpretatur turbidus, & quinque *Egypti* transeam civitates, que loquuntur lingua chananitide, & terram *Gessen* & campos *Tancos*, in quibus fecit Deus mirabilia, & urbem *No*, que postea versa est in *Alexandriam*, & oppidum Domini *Nitriam*, in quo purissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod quum vidisset, occurrente sibi sancto & venerabili episcopo *Isidoro* confessore & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leviticus sublimabat gradus, letabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem *Macarios*, *Arsenios*, *Serapiones* & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intravit cellulam? Quorum pedibus non advoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat, & quidquid in illos contulerat, in Dominum se contulisse letabatur. Mirus ardor & vix in femina credibilis fortitudo; oblita sexus & fragilitatis corporis inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat. Et forsitan, cunctis eam fuscipientibus, impetrasset, ni maius sanctorum locorum retraxisset desiderium.

Egyptus.
Sochot.
Fons Samson.

Morasthim. *

Maresa. *Lachis.*

Sior.

Gessen.

Alexandria.

Nitria.

XIX. Atque propter ferventissimos estus, de *Pelufio* *Maiumam* navigatione perveniens, tanta velocitate reversa est, ut avem putares. Nec multo post in sancta *Bethlehem* mansura perpetuo, angusto per triennium mansit hospitio, donec exstrueret cellulas ac monas-

Pelufium.

Maiuma.

Bethlehem.

teria & diverforum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones: in qua Maria & Ioseph hospitium non invenerant.

Huc usque iter eius descriptum sit, quod multis virginibus & filia comite peragravit.

III

PAULA & EUSTOCHIUM

DE LOCIS SANCTIS

[386]

PAULAE & EUSTOCHII

EPISTOLA AD MARCELLAM

DE LOCIS SANCTIS

* * *

SI post passionem Domini (ut scelerata vox concrepat) hic detestabilis locus est, quid voluit Paulus Hierosolymam festinare, ut ibi faceret pentecosten? qui retinentibus se locutus est, dicens: *Quid facitis flentes & conturbantes cor meum? Ego enim non solum ligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu.* Quid ceteri sancti & illustres viri, quorum vota & oblationes post predicationem Christi ad fratres, qui erant Hierosolymis, deferebantur? Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad presentem diem per singulas etates currete, qui episcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrina ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientie, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorarent locis, de quibus primum evangelium de patibulo coruscaverat. Certe si etiam preclarus orator reprehendendum nescio, quem putat, quod litteras grecas non Athenis, sed Lilybei, latinas non Rome, sed in Sicilia didicerit, quod videlicet unaqueque provincia habeat aliquid proprium, quod alia eque habere non possit: cur nos putamus absque Athenis nostris quem-

quam ad studiorum fastigia pervenisse? Nec hoc dicimus, quod renuamus regnum Dei intra nos esse, & sanctos viros etiam in ceteris esse regionibus, sed quod hoc asseramus vel maxime, eos, qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari.

II. Ad que nos loca non ut prime, sed ut externe venimus, ut primos in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidam & pretiosissimus lapis inter ecclesiastica ornamenta monachorum & virginum chorus est. Quicumque in Gallia fuerit primus, huc properat. Divisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, querit locum fama sibi tantum & scripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indie & Ethiopie populos^a ipsamque iuxta Egyptum fertilem monachorum, Pontum & Cappadociam, Syriam Celen & Mesopotamiam cunctaque orientis examina? que iuxta salvatoris eloquium, dicentis: *Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile*, concurrunt ad hec loca & diversarum nobis virtutum specimen ostendunt.

III. Vox quidem diffona, sed una religio. Tot pene psallentium chori, quot gentium diversitates. Inter hec, que vel prima in christianis virtus est, nihil arrogans, nihil sibi de continentia supercilii: humilitatis inter omnes contentio est. Quicumque novissimus fuerit, hic primus putatur. In veste nulla discretio, nulla admiratio. Utcumque placuerit incedere, nec detractionis est, nec laudis. leiunia quoque neminem sublevant, nec defertur inedia, nec modesta saturitas condemnatur. Suo domino stat unusquisque aut cadit. Nemo iudicat alterum, ne a Domino iudicetur. Et quod in plerisque provinciis familiare est, ut genuino dente se lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul voluptas.

IV. Tanta in ipsa urbe orationum loca, ut ad ea per-
^a. *Ed.* populus.

agrandā dies sufficere non possit. Verum, ut ad villulam Christi & Marie diverforium veniamus (plus enim laudat unusquisque, quod possidet), quo sermone, qua voce speluncam tibi possumus salvatoris exponere? Et illud presepe, in quo infantulus vagiit, silentio magis quam infirmo sermone honorandum est. Ubi sunt late porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis & damnatorum labore vestite? ubi, instar palatii, opibus privatorum exstructe basilice, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet &, quasi mundo quidquam possit esse ornatus, tecta magis sua velit adspicere quam celum? Ecce in hoc parvo terre foramine celorum conditor natus est, hic involutus pannis, hic visus a pastoribus, hic demonstratus a stella, hic adoratus a magis. Et hic, puto, locus sanctior est rupe Tarpeia, que de celo sepius fulminata ostendit, quod Domino displiceret.

V. Lege Apocalypsim Iohannis, & quid de muliere purpurata, & scripta in eius fronte blasphemias, septem montibus, aquis multis & Babylonis cantetur exitu, conuenire. *Exite*, inquit Dominus, *de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiat*. Ad Ieremiam quoque regrediens, scriptum pariter attende: *Fugite de medio Babylonis & salvate unusquisque animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio demonum & custodia omnis spiritus immundi*. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt trophea apostolorum & martyrum, est Christi vera confessio & ab apostolo predicata fides & gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum christianum, sed ipsa ambitio, potentia, magnitudo urbis, videri & videre, saluari & salutare, laudare & detrahare, vel audire vel proloqui, & tantam frequentiam hominum saltem invitum videre a proposito monachorum & quiete aliena sunt. Aut enim videmus venientes ad nos, & silentium perdimus, aut non videmus, & superbie arguimur. Interdumque, ut visi-

tantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergimus &, inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur auratos.

VI. In Christi vero, ut supra diximus, villula tota rusticitas &, extra psalmos, silentium est. Quocumque te verteris, arator, siliam tenens, alleluia decantat. Sudans messor psalmis se avocat &, curva attondens vitem falce, vinitor aliquid Davidicum canit. Hec sunt in hac provincia carmina, he, ut vulgo dicitur, amatorie cantationes, hic pastorum sibilus, hec arma culture. Verum quid agimus, nec quid deceat cogitantes, solum quod cupimus, hoc videmus.

VII. O quando illud tempus adveniet, quum anhelus nuncium viator apportet, Marcellam nostram ad Palestine littus appulsam, & toti monachorum chori, tota virginum agmina concrepabunt? Obviam iamiam gestimus occurrere &, non expectato vehiculo, concitum pedibus ferre corpus. Tenebimus manus, ora cernemus & a desiderato vix avellemur amplexu. Ergone erit ille dies, quando nobis liceat speluncam salvatoris intrare? in sepulcro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum & in Oliveti monte, cum ascendente Domino, voto & animo sublevari? videre exire Lazarum fasciis colligatum, & fluenta Iordanis ad lavacrum Domini puriora? inde ad pastorum caulas pergere, in David orare mausoleo? Amos prophetam etiam nunc buccina pastoralis in sua conspiciere rupe plangentem? ad Abraham, Isaac & Iacob, trium quoque illustrium feminarum vel tabernacula properare vel memorias? videre fontem, in quo a Philippo eunuchus est tinctus? Samariam pergere, & Iohannis Baptiste, Elisei quoque & Abdie pariter cineres adorare? ingredi speluncas, in quibus, persecutionis & famis tempore, prophetarum agmina sunt nutrita?

VIII. Ibumus ad Nazareth &, iuxta interpretationem nominis eius, florem videbimus Galilee. Haud procul inde

cernetur Cana, in qua aque in vinum verſe ſunt. Per-
gemus ad Itabyrium & tabernacula ſalvatoris, non, ut
Petrus quondam voluit, cum Moyſe & Elia, ſed cum patre
cernemus & ſpiritu ſancto. Inde ad mare veniemus Ge-
nezareth, & de quinque & ſeptem panibus videbimus in
deſerto quinque & quatuor hominum millia ſaturata.
Apparebit oppidum Naim, in cuius portis vidue filius
ſuſcitatus eſt. Videbitur & Hermoniim & torrens Endor,^a
in quo ſuperatus eſt Siſara. Capharnaum quoque, ſignorum
Domini familiare, & omnis pariter Galilea cernetur. Et
tunc, comitante Chriſto, quum per Silo & Bethel &
cetera loca, in quibus eccleſie, quaſi quedam victoriarum
Domini, ſunt erecta vexilla, ad noſtram ſpeluncam re-
dierimus, canemus iugiter, crebro flebimus, indefinenter
orabimus &, vulnerate iaculo ſalvatoris, in commune
dicemus : *Inveni quem queſivit anima mea ; tenebo eum &
non dimittam illum.*

a. Lege Ciſon.

IV

S. EUCHERIUS

DE LOCIS ALIQUIBUS SANCTIS

[circa 440]

CODEx MANUSCRIPTUS

QUO USUS EST EDITOR

affervatur in bibliotheca Vaticana, 636 A, f^o, fæc. XIII.

S. EUCHERII EPITOME

DE

LOCIS ALIQUIBUS SANCTIS

* * *

Epistola Eucherij episcopi

ad

FAUSTINUM PRESBYTERUM.

Faustino presbytero Insulano Eucherius episcopus.

IEROSOLYMITANE urbis situm atque ipsius Iudee, ut mihi relatione cognitus est vel lectione compertus, breviter amplexus sum, brevique ipsum prefatione indicans, quia opusculo non diffuso nequaquam esse diffusam prefationem decet. Vale in Christo, decus & presidium meum.

Præfatio.

I. Hierusalem ab Elio Hadriano *Elia* vocitatur; nam, post subversionem Titi, conditoris Elii nomen cum opere suscepit. Natura^a loci edita, aiunt,^b qualibet ex parte haud dubie ascendendum erit; diutino quippe, sed molli tractu assurgit. Situs ipse urbis pene in orbem circumactus, non parvo murorum ambitu, quo etiam montem Sion, quondam vicinum, iam intra se recipit, qui, a meridie positus, pro arce urbi supereminet. Maior civitatis pars infra montem iacet in planitie humilioris collis sita.

Ælia.

a. Mf., ed. naturale loci edita. — b. Mf. ibi eam.

Mons Sion. II. *Mons Sion* latere uno, quod aquilonem respicit, clericorum religioforumque habitationibus sequestratur^a: cuius in vertice planitiem monachorum cellule obtinuerunt^b ecclesiam circumdantes, que illic, ut fertur, ab apostolis fundata pro loci resurrectionis dominice reverentia: ob quod promissum quondam per Dominum paraclete repleti sunt spiritu.

III. Celebriores tres sunt portarum exitus: unus ab occasu, alter ab oriente, tertius a septentrionali parte urbis.

IV. Primum de locis sanctis.

Martyrium. Pro conditione platearum divertendum est ad basilicam, que *martyrium* appellatur, a Constantino magno cultu exstructa. Dehinc coherentia ab occasu visuntur Golgotha. Anastasis. *Golgotha* atque *anastasis*; sed *anastasis* in loco est resurrectionis, *Golgotha* vero, medius inter *anastasis* ac *martyrium*, locus est dominice passionis: in quo etiam rupes apparet, que quondam ipsam, affixo Domini corpore, crucem pertulit. Atque hec^d tamen^e extra montem Sion posita cernuntur, quo se ad aquilonem deficiens loci tumor porrigit.

Templum. V. *Templum* vero, in inferiori parte urbis in vicinia muri ab oriente locatum magnificeque exstructum, quondam miraculum fuit, ex quo parietis unius in ruinis quedam pinna superest,^f reliquis ad fundamenta usque destructis. Pauce illic cisterne in usum aquarum ostenduntur in ea parte civitatis, que ad septentrionem ostenditur in vicinia templi.

Bethesda. VI. *Bethesda*^g gemino apparet insignis lacu, quorum alter hibernis plerumque impletur imbribus, alter rubris est discolor aquis.

VII. Ab ea fronte montis Sion, que prerupta rupe

a. Ed. frequentatur. — b. Ed. obtinent. — c. Mf., ed. medius in *anastasis* at. — d. Mf., ed. Aquæ

hic. — e. Ed. tum. *Forte* tantum. — f. Ed. stat super. — g. Mf., ed. Bethesda.

orientalem plagam spectat,^a infra^b muros atque radicibus collis fons Siloa prorumpit (qui non semper, sed in certis horis diebusque emanat per antra saxaque decurrens), alternante^c aquarum accessu in meridiem fluit. iuxta murum Ierusalem vel templi ab oriente Geenon occurrit, *vallis Iosaphat*, a septentrione in austrum porrecta, per quam torrens, siquando pluviarum aquas recipit, decurrit.

Siloa.

Vallis Iosaphat.

VIII. Circumiecta hierosolymitane urbis aspera & montuosa cernuntur, quae etiam *montem Oliveti* mille a se discretum passibus in orientem prospectat. Due in eo ecclesiae celeberrime habentur: una in eodem fundata loco, in quo Dominus ad discipulos suos habuisse dicitur sermones, altera in loco, de quo celum ascendisse traditur.

Mons Oliveti.

IX. Sex millibus *Bethlehem* ab Hierosolyma in meridiano latere secedit, quae humili muro & absque turribus angustissimo spatio circumdatur: ubi praesepium Domini, exornatum insuper argento atque auro, fulgenti cella ambitur.

Bethlehem.

X. *Iericho* vero ab Hierusalem in oriente estivo decem & octo millibus excurrit. *Iordanis* quoque ab eadem celi parte Iudaeae pretenditur, quarto & quindecimo lapide ab Elia separatur: qui, primum mare Tiberiadis infecans atque ex hoc mergens, largis deinde ac placidis fluentibus aquis in *mare Mortuum* conditur: quod mare Hierosolyma viginti circiter millibus respicit. (Iordanis ideo dictus est, quod duo fontes in unum confluunt, quorum alter dicitur Ior, alter Dan appellatur.)

Iericho.

Iordanis.

Mare Mortuum.

XI. *Hebron*, civitas quondam gigantum, lapide ferme XXII. ab Hierusalem ad^d meridianam plagam distat. Mare Magnum nusquam vicinius quam iuxta *Ioppen* opidum, quod XL ab ea in occasum estivum millibus abest.

Hebron.

Ioppe.

^a. Mf. expectat. — ^b. Mf., ed. intra. ^c. Mf. alternante. — ^d. Sic ego, Mf. infra.

XII. Longitudo terre a Dan usque Bersabee protenditur, ab aquilonari plaga ad meridiem producta. *Dan* quoque vicus exiguus est in exterioribus Iudee, que septentrionalem plagam contuetur, in quarto *Paneade* milliaro Tyrum pergentibus. (*Ior* vero Hebrei fluvium appellant.) Ceterum *Bersabee*, ut supra diximus, ad austrum vergens vicus est maximus xx ab Hebron millibus.

V

BREVIARIUS

DE HIEROSOLYMA

[circa 530]

CODEX MANUSCRIPTUS

QUO USUS EST EDITOR

affervatur in bibliotheca Ambrosiana Mediolanensis, M. 79 sup., fec. X.

BREVIARIUS DE HIEROSOLYMA

* *
*

*Incipit breviarius, quomodo Hierosolyma
constructa est.*

PSA civitas in monte posita.

In medio civitatis est *basilica Constantini*.

Basilica Con-
stantini.

In introitu basilice ipsius ad sinistram partem
est cubiculum, ubi crux Domini posita est.

Et inde intranti^a in ecclesiam sancti Con-

stantini magna ab occidente est absida, ubi invente sunt
tres cruces. Est ibi desuper altare de argento & auro
puro, & novem columnne, que sustinent illud altare. Et
ipsa absida in circuitu duodecim columnne marmoree,
omnino incredibile super ipsas columnas hydrie argenteae
duodecim. Et est in medio civitatis basilica illa, ubi est
lancea, unde percussus est Dominus, & de ipsa facta est
crux,^b & lucet in nocte, sicut sol in virtute diei.

Tres cruces.

Lancea.

Et inde intras^c in *Golgotha*. Est ibi atrium grande, ubi
crucifixus est Dominus. In circuitu, in ipso monte, sunt
cancelli^d argentei, & in ipso monte genus filicis admo-
ratur.^e Habet ostium argenteum,^f ubi fuit *crux* Domini

Golgotha.

Crux exposita.

a. Mf. intrans. — *b.* Mf. lux. — celle. — *e.* Forte advertitur. —
c. Mf. intrans. — *d.* Mf. can- *f.* Mf. ostia argentea.

exposita, de auro & gemmis ornata tota, celo desuper patente; auro & argento multum ornati cancelli; ubi est ille discus, ubi caput sancti Iohannis portatum fuit; ubi est illud *cornu*, quo David unctus est & Salomon, & ille annulus^a ibidem, unde Salomon figillavit sermones,^b & est de electro; ubi plasmatus Adam, ubi obtulit Abraham Isaac, filium suum, in sacrificium in ipso loco, ubi crucifixus est Dominus Iesus Christus.

Inde ad occidentem intras^c sanctam resurrectionem, ubi est *sepulcrum Domini*, ubi ante ipsum est ille lapis, genus filicis. Supra ipsum est ecclesia in rotundo posita. Super ipso sepulcro transvolatile argenteum & aureum & in circuitu omne de auro.

Ante ipsum sepulcrum est *altare*, ubi Zacharias sanctus occisus est, ubi arescit sanguis eius.

Deinde ad *sacrarium* de basilica sancti Constantini, ubi est cubiculum, ubi est ille *calamus* & illa *spongia*, & ille *calix*, quem benedixit Dominus & dedit discipulis suis bibere, & ait: *Hoc est corpus meum & sanguis meus*.

Inde vadis ad illam *basilicam*, ubi invenit Iesus ementes & vendentes, eiecitque foras (cathedras vendentium), columbas (evertit).^d

Deinde vadis ad sancte none (Sion) *basilicam* magnam nimis, ubi est illa *columna*, ubi cesus est Dominus Iesus. Apparet ibi, quomodo manu amplexavit, quasi in cera designasset. Unde venis ad sacrificium, ubi est ille *lapis*, unde lapidatus est Stephanus sanctus. In media basilica est corona de spinis, quam accepit Iesus. Et est ibi illa *lucerna*, ubi docebat discipulos, quando cenaverat. Ibi illa est virga inclusa in columna argentea.

a. Mf. anullus. — b. Mf. dermones. *Supra post* argenteae XII *omisi eadem verba*: figill. Salom.

dermones. — c. Mf. intrans. — d. *Ex Ev. S. Marci*, XI, 15, *addidi, quod in parenthesi est*.

Inde vadis ad *domum Caiphe*, ubi negavit sanctus Petrus : Domus Caiphe.
 ubi est *basilica grandis sancti Petri*. Deinde vadis ad Basilica S. Petri.
domum Pilari, ubi tradidit Dominum flagellatum Iudeis :
 ubi est basilica grandis, & est ibi cubiculum, ubi exspo- Prætorium.
 liaverunt eum, & flagellatus est, & vocatur *sancta* S. Sophia.
Sophia.

Finit. Amen. Deo gratias.

VI

THEODOSIUS

DE TERRA SANCTA

[circa 530]

INDEX CODICUM MANUSCRIPTORUM

QUIBUS USUS EST EDITOR.

- G.* Cod. membran. veteris abbatiæ Sangallensis, 732, min. 8, fæc. IX.
V. Cod. membran. in bibliotheca Vaticana, 6018, fæc. IX.
P. Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, lat. 4808, fæc. X.
L. Cod. membran. in museo Britannico, Cotton. Titus D. III, fæc. XIII-XIV.
Lov. Cod. chart. in bibliotheca universitatis cath. Lovaniensi, 10, fæc. XVI.

THEODOSIUS

DE

TERRA SANCTA

* *
*

*Theodosij liber de situ Terræ sanctæ, & de via
filiorum Israel.*

BI est *Hierusalem*, provincia *Palestina* dicitur: terra *Canaan*. Ipsa civitas sancta in monte excelso est posita. *Hierusalem* habet portas maiores sex extra posterulas. Porta *Beniamin* exit ad *Iordanem*.

II. In medio civitatis est *basilica*. A parte occidentis intras in sanctam resurrectionem, ubi est *sepulcrum Domini* nostri Iesu Christi. Est ibi *mons^a Calvarie*, ubi *Abraham* obtulit filium suum in holocaustum (illic decalvabantur homines^b). *Mons petrosus* est, & per gradus ascenditur. Ibi Dominus crucifixus est. Ad pedem ipsius montis fecit *Abraham* altare,^c & super altare eminet mons. De sepulcro Domini usque in *Calvarie* locum passus xv: sub uno tecto est.^d

Sepulcrum
Domini.
Mons Calvarie.

III. Et in circuitu montis sunt cancelli de argento. Ibi est exedra,^e ubi fuit resuscitatus, per quem fuit crux Christi declarata: cubiculum, ubi posita est crux Domini Iesu

a. *L.*, *Loc.* locus. — b. *Iidem.* summum. — d. *V.* decurrens. —
— c. *V. habet* correctum suso per e. *Sic corr.*; G. esca.

Christi. Et ipsa crux est de auro & gemmis ornata, & celum desuper aureum, & de foris habet cancellum. Ibi est illud missorium, ubi portatum fuit caput Iohannis Baptiste ante Herodem regem. Et ibi est cornu illud, unde unctus est David. Et ibi plasmatus est Adam.

Golgotha.

IV. Postea intras in basilicam, in *Golgotham*, ubi invente sunt tres cruces abscondite. (Sunt tamen, qui affirmant, partem omnem, que corpus Domini contigit nudum & sanguine eius^a tincta fuit, ab omni humano tactu atque conspectu statim in celum raptam fuisse eamque demum in iudicio apparituram. Et nota, quod Ierusalem vallis invisionis dicitur.^b Locus Ierusalem ab Isaia propter eminentiam montium, in quorum summo est monticulus, *Moria* dictus, in quo Abraham immolavit Isaac: ubi Iudei tradunt post templum factum & altare, in quo & Abraham fecit altare & David vidit angelum reponentem gladium in area^c ornari Iebulci, de quo dixit Isaïas: *Erit mons in vertice montium, ad eum fluunt^d omnes gentes. Omnis enim secta templum adoratur.* Ibi quoque vidit Iacob scalam, unde Bethel dicitur.)

Moria.

Et est ibi altare de auro & argento. Et habet columnas novem aureas, que sustinent illud altare. Et est in media basilica lancea, unde percussus fuit Dominus Iesus Christus in latus suum. Et de ipsa lancea facta est crux, & sic lucet per noctem sicut sol per diem.

De Calvarie loco usque in *Golgotham* passus sunt numero xv, ubi crux Domini inventa est.

S. Crux.

V. *Inventio sancte crucis.* Quando inventa est ab Helena, matre Constantini, xvij kal. octobris,^e per septem dies in Hierusalem ad sanctum sepulcrum Domini misse celebrantur, & ipsa crux ostenditur.

Sion.

VI. De *Golgotha* usque ad *sanctam Sion*, que est mater omnium ecclesiarum, passus numero cc: quam Dominus

a. *L.* &: ubique. — b. *Loz.* — contra. — e. *Omitto* &. c. *Loz.* archa. — d. *Sed miss.*

noster Iesus Christus cum apostolis fundavit. Ipsa fuit domus sancti Marci Evangeliste. Columna, que fuit in domo Caiphe, est modo in sancta Sion; iussu Domini ipsa in sanctam Sion secuta est. Dum vero flagellaretur Dominus & columnam amplexaretur, sicut in cera molli brachia, manus & digiti in ea heferunt, & adhuc vestigia expressa comparent in facie, mento, naso & in oculis. Et est ibi in media basilica corona spinea, unde coronatus fuit Dominus apud Iudeos, & misit manum super coronam. Inde venis ad sacrarium. Et ibi est lancea. Et ibi est lapis ille, unde lapidatus est sanctus Stephanus. Ibi docebat Dominus discipulos suos, quum cenavit cum eis.

De sancta Sion ad domum Caiphe, que est modo ecclesia sancti Petri, sunt plus minus passus numero I.

Domus Caiphæ
f. ecclesia f.
Petri.

VII. De domo Caiphe usque ad pretorium Pilati passus numero c. Ibi est ecclesia sancte Sophie.^a Iuxta eam^b missus est sanctus Ieremias in lacum.^c

Prætorium.

Ecclesia f.
Sophiæ.

VIII. Piscina Siloa a lacu, ubi missus est Ieremias propheta, habet passus numero c, que piscina intra^d murum est. A domo Pilati usque ad piscinam probaticam plus minus passus numero c. Ibi Dominus Christus paralyticum curavit, cuius grabatus adhuc ibi stat. Iuxta piscinam probaticam, ubi se lavabant infirmi & sanabantur, est ecclesia beate virginis.

Piscina probatica.

Ecclesia B. V.

IX. Et venis ad illam pinnam templi, ubi tentavit satanas Dominum nostrum Iesum Christum, & est ibi basilica in cruce posita. Iuxta civitatem est locus, qui vocatur sanctus Iacob, quia illic beatus Iacobus, ordinatus ab ipso Christo Hierosolymitanus episcopus, post ascensionem Domini (excusso cerebro) de pinna templi precipitatus est, & nihil ei nocuit, sed fullo eum de veste, quem reportare consueverat, occidit, & positus est in monte Oliveti.

Templum.

a. Tantum *Loṽ*. f. Iohannis. — lacum columnæ qui fuit in domo
b. *L.*, *Loṽ*. e vicino. — c. Tan-
tum *L.* in lacum leonum; *V.* in
Cayphe. — d. *Fortè* infra.

Ecclesia sancti
Stephani.

X. *Sanctus Stephanus* foris portam Galilee lapidatus est. Ibi & *ecclesia* eius est, quam fundavit Eudocia, uxor Theodosii imperatoris.

Vallis Iosaphat.

XI. Ibi est *vallis Iosaphat*. Ibi iudicaturus est Dominus iustos & peccatores. Et ibi est fluvius *Πόριος*, qui ignem

Basilica sanctæ
Mariæ.

vomit in consummationem seculi. Et ibi est *basilica sanctæ Mariæ*, matris Domini, & ibi est sepulcrum eius. Et ibi

Cænaculum.

est locus, *ubi Dominus cenavit* cum discipulis suis. Ibi & Dominus lavit^r pedes apostolorum. Ibi sunt quatuor accubitus, ubi Dominus cum apostolis ipse medius accubuit, qui accubitus ternos homines recipiunt. Et ibi Dominum tradidit Iudas.

Modo nonnulli pro religiositate ibi cum venerint, excepta carne, cibaria sua comedere delectantur, & lucernas accendunt, quia ipse locus in spelunca est, & descendunt ibi modo cc monachi.

Monasterium
nonnarum.

XII. Est enim spelunca in loco, & in interiori^a loco, a pinna templi subtus, est *monasterium castimonialium*, que nunquam vive vel mortue exeunt vel efferuntur. Quando aliqua earum transierit de seculo, ibi intus in monasterio ipso reponitur. Quando aliqua de sanctimonialibus illuc converti voluerit, aut alicui penitenti huc tantummodo ipse porte aperiuntur; nam semper clausæ sunt. Et victualia per murum deponuntur, & aqua ibi in cisterna habetur.

Memoria s.
Iacobi, Zacharie
& Simonis.

Sanctus Iacobus & *sanctus Zacharias* & *sanctus Simeon* in una memoria positi sunt, quam memoriam ipse sanctus Iacobus fabricavit, corpora illorum ipse ibi recondidit & se ibi cum eis precepit poni.

Mons Oliveti.

XIII. Deinde ascendis in montem. De Hierusalem usque in *montem Oliveti*, quod scribitur, stadia septem sive milliarium unum. Inde Dominus ascendit in celum. Ibi

Multæ ecclesie.

afferunt^b fabricatas fuisse *viginti quatuor ecclesias*, & ibi

a. *Loc.*, infer. *L.* — b. *L.*, *Loc.*, alias fabricatæ sunt.

prope est *spelunca*, que dicitur *μαζα*,^d quod interpretatur *Spelunca*
discipulorum, ubi Dominus, quando predicabat in Hie- *μαζα*.
rusalem, quiescebat. In monte Oliveti posuit Dominus
humeros super lapidem, in quo fixi ambo humeri adhuc
apparent, sicut in cera molli, qui locus ideo icona^a vo-
catur. Et est illic etiam fabricata ecclesia, iuxta quam est
ecclesia, in qua *sancta Pelagia*^b quiescit. Et ibi sunt *due* *Ecclesia f. Pe-*
basilice, ubi docebat Christus discipulos suos. Et inde venis *lagiæ.*
ad *Galileam*, ubi discipuli viderunt Dominum lesum, post- *Basilicæ.*
quam resurrexit a mortuis. *Galilæa.*

XIV. Est e vicino *Bethphage*. Inde pullus asinus, super *Bethphage.*
quem Dominus sedet, adductus est, cum quo intravit
portam Hierusalem cum pueris clamantibus Hosanna.
De Hierusalem usque *Bethaniam* sunt millia duo, ubi re- *Bethania.*
suscitavit Dominus noster Iesus Christus Lazarum, & in
resuscitatione sancti Lazari in ipso loco ante pascham
die dominico omnis populus congregatur & missæ cele-
brantur. Lazarum esse,^e quem Dominus resuscitavit, sci-
tur, quia resuscitatus est; sed secundam mortem eius
nemo cognovit.

XV. A Ierusalem usque *Anathot*,^d ubi natus est Hie- *Anathot.*
remias propheta, ubi & quiescit, millia sex. De monte
Oliveti usque in lucum filiorum Ammon,^e ubi dormivit
sub arbore ficus Abimelech annis quadraginta sex,^f qui
discipulus sancti Hieremie fuit, milliarium unum. Ibi fuit
Baruch propheta in *spelunca*.

XVI. A porta Benjamin ad *Iericho* millia octodecim, *Iericho.*
inde ad Iordanem millia sex.^g A Iericho ad orientem *Galgala* distat milliario uno, a Iordane ad Galgala stadiis
quingenta.^h Ibi sunt duodecim lapides, quos leva- *Galgala.*
verunt filii Israel de Iordane, ad quos Iohannesⁱ fecit

a. Sic lego, L. cana, Lov. clava.

— b. Mff. Thecla. — c. Addo esse.

— d. Edit., V. Mantho, L. Ma-
nathot. — e. Lov., P. Hermippo,

V. Ermipo, L. Ermitum. Mons

Offensionis? — f. V. viii. —

g. Ed., V. vii. — h. L., Lov., sic
Iosephus. — i. Matthæus.

- demonstrationem : *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahe*. In Psalmo legitur : *Quid est tibi, mare, quod fugisti, & tu, Iordanis, quia conversus est retrorsum?*
- Domus Raab. De Iericho, ubi erat domus Raab publicane, que excepit exploratores, usque ad fontem Helisei millia duo. Memoria sancti Helisei ibi est, ubi fontem illum benedixit, & super ipsa memoria ecclesia fabricata est.
- Fons Helisei.
- Ager Domini. *Ager Domini*, qui est in Galgala, irrigatur de fonte Helisei : ubi Dominus Iesus Christus unum fulcum de manu sua aravit ; sevit plus minus modios sex. Seritur mense februario^a medius ipse ager, & in cena Domini^b populus illo pane communicatur. Et alia medietas, cum collecta fuerit, aratur & cum alia messe occurrit. Ibi est & vitis, quam Dominus plantavit, que in pentecoste fructum maturum dat, & inde in pentecoste communicatur. Constantinopolim exinde tam de agro, quam de vite transmittitur suo quoque tempore.
- Locus baptismi. XVII. In loco, ubi Dominus baptizatus est, ibi est columna marmorea & in ipsa crux ferrea. Ibi est ecclesia sancti Iohannis Baptiste, quam fabricavit Anastasius imperator, super cameras edificata in excelsio propter metum fluminis inundantis, in qua ecclesia monachi morantur senos solidos a fisco per annum accipientes pro vita sua transigenda. Ubi Dominus baptizatus est trans Iordanem, ibi est mons modicus, qui appellatur *Hermoniim*, secundum illud David : *Montes exultaverunt ut arietes, & colles sicut agni ovium*. Circa Iordanem monticelli sunt multi, & quando Dominus ad baptismum descendit, ipsi montes ante ipsum ambulabant gestiendo, & hodie velut saltantes videntur. *Mons Tabor* in Galilea est, ubi Helias raptus est.
- Mons Hermoniim.
- Tabor.
- Mare Mortuum. XVIII. Ab unde Dominus baptizatus est, usque ubi Iordanis in mare Mortuum intrat, sunt millia quinque. In loco isto submersae sunt Sodoma & Gomorrha cum aliis

a. Anton. M., augusto ed., *L.*, *Loth.* — b. Tantum *P.* & pascha

tribus, quia quinque civitates fuerunt iuxta mare. Ibi & statua falis est, in quam versa est uxor Loth, & quando crescit luna, crescit & ipsa, & quomodo minuitur luna, diminuitur & ipsa.

XIX. Civitas *Liviada*,^a trans Iordanem, distat a Iericho milliaribus duodecim. In ipsa Liviada Moyses filicem de virga percussit, & fluxerunt aque, que abundantius totam terram irrigant, dactylorum incolatum^b maiorem habent. Ibi & Moyses migravit a seculo. Et ibi *aque calide* sunt, ubi *Moyses* lavit, & in ipsis aquis calidis leprosi muntantur.

Liviada.

Thermæ
Moyfis.

XX. Est locus tertio milliario a Ierusalem civitate, cum *sancta Maria*, mater Domini, iret in Bethlehem, descendit ab asina, & *fedit super petram* & benedixit ei. Urbicius vero dicebatur prepositus palatii imperialis, qui capitibus imperatorum coronam imponere consueverat, & ipse eas de capite deponebat.^c Ipse vero Urbicius lapidem in quadrum^d incidit, & fecit eum in formam altaris volens eum Constantinopolim dirigere, & dum ad portam Sancti Stephani veniret, iam amplius eum movere non potuit, quem lapidem unum iugum bovum ducebat. Et dum viderent, quod nullatenus potuerunt eum in antea movere, lapis sepulcro Domini applicabatur, & ibi altare de ipsa petra factum est, & de ipso altare communicatur; tamen post sepulcrum Domini est. Ipse vero Urbicius, prepositus sub Anastasio imperatore, Constantinopoli moritur, & sepelierunt eum: quem Urbicium terra non accepit, sed tertio die eum sepulcrum foris iactavit.

Sedes s. Mariæ.

(A Ierusalem in *Bethlehem* milliaria sex. Hec Ephrata dicta est ab uxore Caleb,^e que ibi est sepulta. Quoque est *Rachel* in via, que ducit ad Bethlehem, ubi lapidem erexit super *sepulcrum* eius Iacob, quod adhuc apparet.

Bethlehem.

Sepulcrum
Rachel.

a. *Loz.* Levita. — b. *L.*, *Loz.*;
P. dactalum Nicolaum. — c. *L.*,
Loz.; P. & ipse eos castigabat.

d. *L.*, *Loz.* in speram quadra-
tam. — e. *Loz.* Caleph, *L.* Ca-
leth.

Turris Ader. Sed & iuxta Bethlehem, ait Hieronymus,^a locum esse, ubi vel angelorum grex in ortu Domini cecinit, vel Iacob greges suos pavit, quo in signum futurorum Iacob erexit *turrim Ader* aut turrim gregis, ubi dicunt Hebreis templum edificatum esse. Quasi quodam vaticinio dicta sit turris congregationis future ad templum.

Hebron, sepulcrum Iacob. Ad hoc est *sepulcrum*, in quo curavit^b Ioseph sepelire *Iacob*: quod *Abrahamium*^c dicunt distans a Calvaria per triginta milliaria. Cura enim fuit sanctis sepeliri in terra, in qua scribunt Christum resurrecturum, ut cum eo resurgerent.)

Ubi Philippus baptizavit. XXI. A Ierusalem usque^d *ubi baptizavit Philippus eunuchum*, milliaria sedecim. Inde usque ad Terebinthum, que appellatur *ilex Mambre*, milliaria duo. De Terebintho usque ad *speluncam duplicem*, ubi requiescunt patriarche, milliaria quatuor. De spelunca duplici usque in Hebron milliaria duo. Ibi habitavit David septem annis, quando fugit a Saul.

Pugna cum Golia. XXII. A porta urbis^e usque *ubi pugnavit David cum Golia* in monte *Bethasan*,^f que interpretatur lucerna,^g ...

Eleutheropolis. De Bethasan usque *Eleutheropolim* millia quinque.^h

Sepulcrum f. Zachariae. Afcalonam. Ab Eleutheropoli usque in locum, *ubi iacet sanctus Zacharias*, millia sex, & de ipso loco usque ad *Afcalonam* millia viginti.

Gaza. XXIII. De Afcalonam usque ad *Gazam* millia duodecim.ⁱ Inter Afcalonam & Gazam civitates due, id est, *Antionoda* & *Maiuma*. A Gaza circiter quinque milliaria est *Tabatha*,^j vicus ad austrum situs, ex quo ortus est beatus Hilarion.^k De Gaza usque ad *Raphiam* millia viginti

Tabatha.

Raphia.

a. *Loṽ.*, Ieremias *L.* — b. *Sic ego*; *L.*, *Loṽ.* furavit. — c. *Mff.* *Abaymum*. — d. *V.* ad piscina. — e. *L.*, *Loṽ.* *tantum habet* porta, *P.* portu Burgui, *V.* porta Burgius.

f. *P.* Buzana, *V.* Bizima, *L.* Bezima, *Loṽ.* Birma. — g. *Sine ultimis voc.* *L.*, *Loṽ.* — h. *Alias* xv. — i. *L.* xxiii, *Loṽ.* xxviii. — j. *L.* Thalutha. — k. *L.* Yladij.

- quatuor. De Raphia^a usque ad *Bethuliam*, ubi Holofernes occisus est a Iudith, millia duodecim. Bethulia.
- XXIV. De Hierusalem usque *Ramatha*, ubi requiescit Samuel, millia quinque. De Hierusalem usque *ubi sancta Maria salutavit Elisabetham*, matrem domini Iohannis Baptiste, sunt millia quinque. A Ierusalem in *Beth Semes*,^b ubi fuit arca testamenti, millia novem. De Beth Semes usque *Emmaum*, que nunc *Nicopolis* dicitur, millia novem (a Ierusalem ad Emmaum lxx stadia),^c ubi sanctus Cleophas cognovit Dominum in fractione panis, ubi & martyrium pertulit. De Emmao usque in *Diospolim* millia duodecim, ubi sanctus Georgius martyrizatus est. Ibi & corpus eius est & multa mirabilia fiunt. Emmaus f. Nicopolis.
- XXV. De Diospoli^d usque *Ioppen* millia duodecim, ubi sanctus Petrus resuscitavit Tabitham & cetus iactavit Ionam. A Ioppe usque *Cæsaream Palestine* millia triginta. Ibi baptizatus est Cornelius centurio a beato Petro apostolo, & ibidem martyrium suscepit. Diospolis.
- XXVI. A Cæsarea Palestine usque in *Diocesaream*,^e unde fuit Simon magus, millia triginta.^f A Diocesarea usque in *Cana Galilee* millia quinque. A Diocesarea usque in *Nazareth* millia quinque. A Nazareth usque in *Itabyrion*,^g ubi Dominus post resurrectionem discipulis apparuit, millia septem. Diocesarea.
- XXVII. A Ierusalem usque in *Bethsaidam* milliaria duodecim. In hoc Iacob vidit in somno angelos Domini ascendentes & descendentes de celo. (Quia et si in Luza dicunt factum, ideoque *Bethel* dicta est.) A Bethel ad *Sichem*, quod nunc Neapolis dicitur, millia duodetriginta. Ibi est puteus, quem fabricavit Iacob.^h Ibi sunt ossa sancti Ioseph. Bethel.
- Sichem.
- Puteus Iacob.

a. P., Lov. ab Arabia. —
b. Mss. Sidon, Sidona. — c. L. —
d. L. Indianopoli, Lov. Androno-
poli. — e. Lov. ad alteram Ce-

faream. — f. L., Lov. xxv. —
g. P. Scytaburi, V. in civitate Gu-
ria, L. Iudei Dropiorum, Lov. Iudei
Dropirum. — h. L., Lov. Ioseph.

- Sebaste. De Sichem usque in *Sebasten* millia sex.^a Ibi decollatus est Iohannes Baptista (vel, quod verius est, in castello Macherunta, & Herodias in palatio ipso caput eius sepelivit, non sustinens cum corpore reliquo. Ipsum sepelivit timens, ne si capiti corpus iungeretur, facile resurgeret. Unde corpus ad Sebasten Palestine, quam dictam olim asserunt Samariam, sepultum est usque ad tempora Iuliani apostate, cuius exercitus ossa disperfit & collecta pro magna parte cremavit; sed quedam ex his, collecta a monachis Hierosolymitanis, a Ianuario, Alexandrino episcopo, ablata sunt. Caput a Felici monacho translatum est apud Aquitaniam vico Angeriaco,^b iuxta fluvium Vulturum;^c a Pipino, rege Francorum patricioque Romanorum, est in basilica nova sub ciborio repositum.)
- Scythopolis. XXVIII. A Sebaste usque in *Scythopolim*^d millia triginta. Ibi sanctus Basilius martyrrium suscepit. A Scythopoli ad *Tiberiadam*, usque ubi mare est,^e millia viginti quatuor. Super illud mare Dominus ambulavit. De Tiberiada usque *Magdalum*, unde Maria Magdalena, millia duo. A Magdalo usque ad (Birfabee, quod interpretatur) *septem fontes* (aut fedus putei, quod pepegit Abraham cum Abimelech), millia quinque: ubi Dominus Christus baptizavit apostolos, ubi & saturavit populum quinque millium de quinque panibus & duobus piscibus. A septem fontibus usque in *Capharnaum* millia duo.^f Inde fuit mulier illa, quam Dominus noster a profluvio sanguinis liberavit, nomen ipsius mulieris Mariosa;^g nam in hebraica lingua uironisia^h dicunt. Ibi est statua Domini electrinaⁱ in *ecclesia*, quam Mariosa fecit. De Capharnaum usque in *Bethsaidam* (que est probatica piscina)^j
- Tiberias.
- Magdalum.
- VII fontes.
- Capharnaum.
- Bethsaidam.

a. P. VII. — b. L. Engeriaco, *Lo-v. Engaco. Est St. Iean d'Angeli* — c. *Lo-v.*, L. Vultumeam. — d. L. Senopolim, *Lo-v. Cenopolim.* — e. *Idem.* — f. *Tantum V. XII.*

— g. Hæmorrhœissa. *Similiter sonat nota in cod. Lov. Αἱμορροῦσα?* — h. Berenice? — i. Mff. electrina. *Εἰλεκτρινή?* j. In nota L. redarguitur.

millia sex.^a Inde nati sunt apostoli Petrus & Andreas, Philippus & filii Zebedei.

XXIX. A Bethsaida usque in *Paneadem* (vel *Paneam*) millia quadraginta.^b Inde ex duobus locis oriuntur duo fontes, Ior & Dan. Per ipsam *Paneadem* in medio aquas mittunt, & sub civitate (que nunc *Belinas*^c dicitur aut *Cæsarea Philippi*) iuncti Iordanem conficiunt. Ibi accepit nomen. Ibi habet caput^d *mons Libanus*.

Paneas.

Cæsarea Philippi.
Libanus.
Sarepta.
Phœnice.

XXX. *Sarepta*^e Sidonie (iuxta Syriam^f) est in ipsa *Phœnice*, & ipsam *Phœnicem* dicunt iuxta montem Carmeli. Et dicitur Sarepta Sidonie, cum a se distent duodecim milliaribus, quia illis diebus *Sidonia* metropolis fuit Sarepte; at nunc vice versa Sarepta metropolis dicitur esse. Illic sanctus Helias missus est ad viduam illam, que eum pasceret, & filium eius suscitavit. Ibi *ecclesia sancti Helie* est; nam nomine mulier non dicitur nisi tantummodo vidua.

Sidonia.

Ecclesia f. Helie

XXXI. Civitas *Cherfona*,^g que est ad mare Pontum: ibi sanctus Clemens martyrizatus est. In mari memoria ei, cum corpus in duodecimo milliario intus mare precipitatum est: cui domino Clementi ancora ad collum ligata est. Et modo in natale eius omnes in barcas ascendunt, populus & sacerdotes. Et dum ibi venerunt, mare desiccatur millia sex,^h & ubi ipsa arca est, tenduntur super se papiliones, & ponitur altare, & per septem dies ibi misse celebrantur. Et multa mirabilia ibi Dominus facit, ibi demones excluduntur; si quis vero devexatus fuerit, qui venerit & tangere potuerit ancoram vel osculari, statim liberatur.

Cherfona.

XXXII. De Cherfona usque in *Sinope* . . . Ibi dominus Andreas liberavit dominum Mattheum Evangelistam de carcere: que *Sinope* *Marmodonia*ⁱ dicebatur & omnes,

Sinope.

a. *Loṽ*. iij. — b. *L.*, *Loṽ*. l.
— c. *Loṽ*. *Bellina*. — d. *Ed.*; *L.*
incipit.

e. *Ed.* *Sarapha*. — f. *L.*, *Loṽ*.
— g. *Mff.* *Cerfona*. — h. *V.*, *P.*
viii. — i. *V.*; *P.* *Myrmodona*.

qui ibi manebant^a homines, commanebant cum paribus suis illic.^b Modo tanta vis omnipotentis Dei vel misericordia ibi est, ut ad strata sedeant peregrini, quod die noctuque Domino laudes referunt.

Inde iam via decurrit in Armeniam.

Cæsarea Cappa-
docie.

Sebastea.

Gangra.

Ancyra.

Ephesus.

XXXIII. *Cæsarea Cappadocie*. Ibi est sanctus Mammes, eremita & martyr, qui multis agrestia & fecit caseum, & sanctus Mercurius. In ipsa provincia est civitas *Sebastea*, ubi sunt numero quadraginta martyres, que est in provincia Cappadocie. Civitas *Gangra*: ibi est sanctus martyr Gallienus^c: que est in provincia Galatie. Civitas *Evacita*,^d ubi est sanctus martyr Theodorus, que est in provincia Galatie. Civitas *Ancyra*,^e que est in provincia Galatie, ubi est sanctus Platon martyr. In Pisidia: ibi iacet corpus sancti Danielis.

XXXIV. In civitate *Epheso* sunt septem fratres dormientes & Catulus Viricanus^f ad pedes eorum, quorum nomina hec: Asheledes, Diomedes, Eugenius, Dinia-theres, Pronatheus, Stephanus, Cyriacus^g: qui martyres facti sunt regnante Decio imperatore. In tempore illo, quo manifestati sunt, invenerunt, quod habuerunt ccclij annos in tempore Maximiani imperatoris, cum sanctorum corpora resurrexissent. Et amplexus est Maximianus imperator sanctos illos & omnes videntes, inclinantes capita sua obdormierunt.^h Horum mater Caratinaⁱ dicitur greca lingua, latine Felicitas.^j Ibi est sanctus Timotheus, discipulus sancti Pauli.

Tarsus.

Adana.

XXXV. In provincia Cilicia civitas *Tarsus*. Inde Apollonius^k fuit. De Tarso usque ad *Adanam* civitatem millia

a. Veniebant? — b. *V.*; *P.* pares suos comedebant. — c. *Mf.* Galianicus. — d. *Gazium*. — e. *P.* Anquira. — f. *L.*, *Loṽ.* Mercanus. — g. *P.*, *sed* Sabbatis *pro* Dinia-theres; *Loṽ. sic*: Scioco tellidis, Eugenius, scophanis, pronatis, fab-

latis, simpliatis; *P. magis sequitur martyrologium Aethiop.* — h. *G.* — i. *P.*, *Loṽ.* Hilanan, *L.* Hyllarion. — j. In Bollandi *Act. Sanctor.*, iul. 10, p. 5 & 14 sqq., Felicitas mater septem martyrum. — k. *P.* Apollius.

triginta. De Adana usque *Mamistram* triginta. De Mamistra usque ad *Anastafiam* . . . usque ad *Egeas* sexaginta. De Egeis usque ad *Alexandriam* Graviolam sexaginta. Ab Alexandria ad ^a *Antiochiam* sexaginta. De Antiochia usque in *Cyrum*,^b ubi sunt sanctus Cosmas & Damianus, qui ibi & percussi sunt, sexaginta. De Cyro usque *Barbaliffum*,^c ubi sunt percussi sanctus Sergius & Bacchus, millia sexaginta. De Barbalisso usque ad *Hierapolim*^d . . . In *Canolicum* millia octoginta. De Canolico usque in *Constantinam* millia sexaginta. De Constantina in *Edeffam*^e octoginta, ubi Abgarus rex, qui^f Domino Christo scripsit, manebat. De Edeffa usque in *Daram* centum viginti. De Dara in *Amidam* octoginta, que est ad fines Persarum. De Amida usque *Ramusa* . . .

XXXVI. Fabricavit Anastasius in Mesopotamia provincia civitatem, que *Dara* dicitur; tenet in longitudinem millia tria. Propter Persas, quando in provinciam imperatoris ad predandum veniebant, ibi fossata figebant, quia aque nullatenus inveniuntur nisi ibi: in qua civitate fluvius exit, ad caput civitatis mergit sub terra, qui ipse fluvius omnis muro cinctus est. Civitas *Melitene*^g in Persia Armenie est, ipsa & metropolis; alia civitas Arcanfo, alia Cocurfo, alia *Germanicia*. *Susa* dicitur triginta de *Babylonia*. Ibi sunt & tres pueri: in qua civitate habitatio hominum non est propter serpentes & hippocentauros.^h Hoc Eudoxius dixit, qui de ipsa provincia est.

XXXVII. De montibus Armenie exeunt duo flumina, *Tigris* & *Euphrates*. Et irrigat Tigris terras Assyriorum & Euphrates irrigat terras Mesopotamie; *Phison* autem irrigat omnem terram Ethiopie & perrexit ad Egyptum. *Geon* rigat terram Euilath & transit iuxta Hierusalem.

XXXVIII. Deinde in *Egypto* civitas *Memphis*, ubi

Mamistra.
Anastasia.
Egea.
Alexandria.
Antiochia.
Cyrus.

Barbalissus.
Hierapolis.
Canolicum.
Constantina.
Edeffa.
Dara.
Amida.
Ramusa.

Dara.

Melitene.

Susa.

Babylonia.

Tigris.
Euphrates.
Phison.

Geon.

Memphis.

a. P. acuto faufa Ant. — b. Mf. Quiro. — c. Mf. Barbarisso. — d. P. Heneapoli.

e. Ed. Deffa. — f. Addo qui. — g. Ed. Metellini. — h. Ed. epocentauros.

Monasteria
f. Hieremiæ &
f. Apollonij.

Pharao manebat, ubi & Ioseph in carcerem missus est. Ibi sunt duo *monasteria*, unum religiosarum ancillarum Dei, aliud est monachorum, hoc est, *sancti Hieremie & sancti Apollonij* emerite.^a

Babylon.

Eluzath.

A Ierusalem usque *Babylonem* sunt mansiones sedecim. De Ierusalem in *Eluzath*^b mansiones tres, de Glutiarinalia mansiones septem, quas Alexander Magnus Macedo fabricavit.

Sinai.

Ephrat.

Inde usque in *montem Sinai* mansiones sunt quatuordecim. Si, compenduarum per Egyptum, volueris ambulare per eremum, mansiones sunt viginti sex.^c Iuxta montem Sina *Ephrat*, ubi Moyses pugnavit cum Abimelech.

Civitates a Iosue destructæ.

XXXIX. In Arabia sunt *civitates*, quas destruxit Iesus Nave,^d in quibus manebant *Amorrhæi, Pherezei & Gergesei*, tredecim, id est, Vineta, Volumta, Medeva, Musica, Philadelphia, Gerafa, Genara, Vostrada, Mascogna, Dara, Avila, Capitulia, Asra.^e

Vadum Iaboc.

Soccoth.

XXXX. (Et quia sunt, qui *terminos Terre Sancte* a Domino institutos nesciunt, audiant Dominum Abrahe terminos Promissionis definisse a flumine Egypti usque ad Euphraten, & populos eius nominavit. Porro Iacob, cum egrediens a Mesopotamia, ubi servierat Laban, transvadasset Iordanem in baculo suo, ubi nunc dicitur *vadum Iaboc*,^f occurrens Esau fixit tabernacula, ubi civitas est *Soccoth*, quod sonat tabernacula.)

De via filiorum Israel.

(Unde cum eruisset Pharao populum Israel, non eduxit eos Moyses per Palestinam, que contermina est Egypto, propter antiquam molestiam & odium patrum, ne insur-

a. V., L., Lot.; P. mon. duo, unus e religionis Wandalorum, & alius Romanorum (Græcorum?), hoc est Wandalorum f. Hieremie, Romanorum f. Apollonij eremite.

b. Luza? — c. L., Lot. xxv. — d. Lot., L. Ies. varie, P. Hiesanave. — e. P., vis forte legere Medebah, Gerar, Bosra, Dora, Ælia, Astharoth. — f. Mf. Iaboth.

gerent Philistei adversus eos, sed circumduxit eos per desertum, quod est iuxta *mare Rubrum*, tum pro mandato Domini iubentis, ut populus duceretur ad montem Sinai ad immolandum ei, tum quia si Egyptij converſi vellent eos proſequi, timerent propter aſperitatem vie.

Mare Rubrum.

Filij igitur Iſrael proſecti ſunt a *Rameſſe* in *Sochor*, & de *Sochor* venerunt in *Etham*, que civitas erat deſerta in capite ſolitudo- nis, que a Iosepho lucus dicitur: ubi & Baby- lonem poſt conditam dicunt. Dum Cambyſes Egyptum vaſtaret, que nunc *minor* eſt *Babylonia* in Egypto, precepit Dominus, ut, reverſi aliquantulum verſus Egyptum, caſtra meterentur in regione *Phihahiroth*,^a que eſt inter *Magdalum* & mare contra Beelſephon. Eſt autem *Magdalum* civitas in confinio Egypti, ad quam Iudei tempore Ieremie, interfecto Godolia, primo confugerunt.

Rameſſe.
Sochor.
Etham.

Babylonia.

Phihahiroth.

Magdalum.

Sic ergo poſuerunt caſtra ſupra *mare Rubrum*: non quia aqua ſit rubra, ſed omnis terra circumſtans, ex qua gurgēs inficitur,^b unde minium acutiſſimum excerpitur. Quidquid etiam ad eſum in fluctibus eſt, hunc colorem participat. Illic gemme rubre inveniuntur, que humo involute & inter arenas concrete terre colorem habent & maris. Hoc mare in duas partes ſecernitur: que ab oriente *ſinus Perſicus* appellatur, quia Perſe eius oram inhabitant, altera *ſinus Arabicus*, quia perſpicit Arabiam.

Mare Rubrum.

Sinus Perſicus
& Arabicus.

Sane ita coarctati erant filij Iſrael, quia ex una parte erant montes aſperrimi & immeabiles, ex altera mare. Cum ergo extendiſſet Moyſes manum, flavit ventus vehemens & convertit aquam in ſiccum diviſumque eſt mare in duodecim diviſiones, ut^c unaqueque tribus per turmas ſuas incederet. Filij igitur Iſrael ſecundum Iosephum ad contrapoſitam terram venerunt. Hebrei vero tradunt, quod, cum veniſſent ad extremum montis ad mare porrecti, per longam maris viam obliquaverunt &, circum-

a. *Loṽ*. Phiaroth, *L.* Pharan.c. *Sic ego*; *mf.* &.— b. *Loṽ*. ganges viſitatur. —

cundo montem, ad idem littus Egypti redierunt, quod sic probant : Natura maris est, ut, quod in eo perit, ad proximum littus proiciat. Cum ergo mane iacerent Egyptij in littore mortui, patet, quod idem erat littus ex altera montis parte; nam enim in spatio noctis equinoccialis vel hi vel illi ad medium maris transcurrissent.

Defertum
Etham.
Elim, Sin.
Mara.

Post hec ingressi sunt in *desertum*.^a Hebreus habet in desertum *Etham*, postea *Elim* & postea in desertum *Sin*. Et ambulaverunt tribus diebus per solitudinem non inveniētes aquam, donec venissent ad *Mara*,^b ubi propter amaritudinem aque Moyses immisit lignum. Tradunt autem Hebrei, quod illud lignum naturaliter erat amarissimum, &, ut mirabilior esset virtus divina, amarum alteri amaro additum dulcedinem operatum est. Iosephus dicit, aquam impotabilem fuisse, quia scativa & inhauſta fuerat, secundum illud :

Et capiunt vitium,^c nī moveantur aque.

Unde Moyses, iniecta dimidia virga, fecit eam exhauriri, & sic frequenti concussione exercitata, facta est potabilis.

Sinai.

Raphidim.
Horeb.

Est autem desertum Sin inter Elim & *Sinai*. Et inde per mansiones suas venerunt in *Raphidim* & inde in *Horeb*, qui est pars montis Sinai, ubi Moyses, percussa petra, eduxit aquam : que dicitur petra Horeb. Et tamen alia petra Horeb dicta sic, quia occisus est in ea Horeb Madianita.

Menſe igitur tertio egreſſionis de Egypto, id est, iunio, hoc est, kalendis iunij, venerunt ad montem *Sinai*, in quo lex data est & arca de lignis ſetim facta. Dicuntur autem ligna illa ab Hebreis hornon.^d In arca poſita est teſtificatio, id est, tabule, in quibus ſcriptum erat teſtamentum. Quecunque enim ſic reſoſita ſunt teſtimonia,

a. L. Sur. — b. L. Marach,
Lov. Marath.

c. L.; Lov. vinum. — d. Lov;
L. Orrion.

posita sunt in arca aurea,^a plena manna in testificationem, quod panem dedisset eis de celo, tabulas in testificationem, quod legem naturalem sopitam in cordibus suscitavit in scripto, virgam Aaron in testificationem, quod omnis potestas a Deo est. Deuteronomium. Quoque est in arca in testimonium pacti, quod dixerant: *Omnia, quaecunque dixerit nobis Dominus, faciemus*. Dictum est tabernaculum testimonij, quia causae pro foribus eius agebantur. Ex quo doctrina simul & correctio insinuat laicorum, qui passim intra ecclesias causas imprudenter tractant.

Sequitur catalogus mansionum ab exitu de Egypto. Fuerunt enim ante transitum maris Rubri mansiones quatuor, ut premisimus, *Remesse, Soccoth, Etham, Phihahiroth* in regione Magdal. A mare Rubro usque ad Sina mansiones octo, *Mara, Elim, Iamsuph*,^b quod sonat mare Rubrum vel Scirpus. Erat enim forte locus scirpeus. Post Iamsuph desertum *Sin, Daphca, Alus, Raphidim*, solitudo *Sinai*. Porro a monte Sinai in Cades mansiones sunt viginti una, *sepulcra concupiscentie, Haferoth, Rethma*,^c *Remomphares, Lebna, Reffa, Calatha*,^d mons *Sepher, Arada, Maceloth, Thahath, Thare, Metcha, Hesmona, Maseroth, Beneiaacan*,^e mons *Gadgad*,^f *Ierebatha, Hebrona, Afiongaber, Cades*.

A Cades usque *campestria Moab* mansiones novem, mons *Hor, Salmona*. Inde venerunt ad *torrentem Sorec*, quem transierunt sicco pede, ut mare Rubrum. Inde ad *montes Arnon*, quorum quidam inclinati sunt coram illis. Inde ad *montes Phunon, Oboth*,^g *Iieabarim, Dibongad*,^h *Helmondeblathaim, montes Abarim, campestria Moab*. Precepitque Dominus filiis Levi habitare sparsim in omnibus

Mara, Elim.
Iamsuph.

Sin, Daphca.
Alus.
Raphidim.

Sepulcra concupiscentiae
aliaque mansiones.

Campestria
Moab.
Sorec.

Arnon.

Abarim.

a. *Loz.* area urna. — b. *Loz.*; *L.* Iamsuk. — c. *Mff.* Rethyma, *Recmonphares*. — d. *Loz.* Caal-
tha, *L.* Sadera. — e. *L.* Iameira

Chan, Loz. Benecitin. — f. *Loz.*; *L.* Galaad. — g. *Loz.* Ebloth, *L.* Eloth. — h. *Loz.* Dibongaim, *L.* Dalun, Gad.

tribubus quadraginta octo civitates ad inhabitandum, assignans a muris forinsecus per circuitum terram mille passuum ad pascua. Ex his autem civitatibus sex erant
 Bofor. refugij, tres citra Iordanem & tres ultra Iordanem, *Bofor*
 Ramoth, Golan in tribu Ruben, *Ramoth* in tribu Gad, *Golan* in Basan,
 Hebron. in tribu Manasse. Ultra Iordanem est *Hebron* in tribu Iuda, civitas sacerdotalis & fugitivorum.

Addidit quoque Dominus terre Promissionis, dicens : Omnis locus, quem calcaverit pes Ur, vester^a erit a deserto, quod est in meridie, & Libano, qui est in septentrione, & flumine magno Euphrate, qui est in oriente, usque ad mare Mediterraneum, quod Tyrrhenum dicimus. In hoc medio habitabant, qui ab Israel expulsi sunt, *Canaanus*, *Amorrhæus*, *Phereus*, *Iebuseus*, *Hevus*, *Hetheus*. In Deuteronomio additur *Gergeus*, ubi in promissione Abrahe facta decem gentes delende dicuntur, & tunc ibi revera erant. Cum vero illuc venerunt filij Israel, iam tres erant delete ; filij enim Loth^b deleverunt gigantes, filij Esau Horreos, Cappadoces deleverunt partem Heveorum.

Decursis mansionibus memoratis sub Iosue, Israel ad Iordanem pervenit, arcaque undis immissa steterunt aque descendentes, ad instar montis intumescentes, & apparebant procul usque ad locum, qui dicitur *Sarthan*, inferioribus aquis in mare Mortuum descendentibus. Sacerdotes vero stabant in medio fluminis, donec populus per arentem alveum transisset, exhinc ascendens ad *Galgala*, ubi Iosue altare construxit de duodecim lapidibus, quos per duodecim tribus tulerat de Iordane.)

a. *Loth*, noster *L*. — b. *L*., Evilath *Loth*.

DE

SITU TERRÆ SANCTÆ

SECUNDUM THEODOSIUM.

CODICES MANUSCRIPTI

- A.* Romæ, bibl. Vatican., 6018, min. fol., f. IX.
B. " " " Reg. Chr., 554, f. XII.
C. " " " " " 630, f. XIII.
D. Paris. biblioth. nat. lat., 4808, in-4, f. XII.
E. " " " " 4892, in-fol., f. XII.

IN nomine Domini Dei summi incipit expositio civitatis Hierusalem vel rebus eius, dicta Theodosij archidiaconi, de partibus orientalis perterminium. ^a

Melchisedech sacerdos Dei & rex Salem, quem adfirmant Sem esse filium Noe. Salem quidam putant esse Ierusalem. Ierusalem condiderunt Iebusei, & quia de primis civitatibus fuit in conditione mundi, & sancta civitas vocatur, eo quod Salvator mundi dominus Iesus Christus nos redemit in ea pendens in cruce, & sepulcrum eius usque ad finem mundi erit omnibus gentibus gloriosum requisitum ^b per omnia secula. ^c Iudea regio Palestine ex nomine Iude appellata, ex cuius tribu reges habuit. Hec prius Canaan ^d dicta a filio Cham sive a decem gentibus Chananeorum. Quibus expulsis, eandem terram Iudei possederunt. Inicium longitudinis eius a vico Arpha usque ad vicum Iuliadem porrigitur, in quo Iudeorum pariter ac Tiriorum communis habitatio est. Latitudo autem eius a monte Libani usque ad Tiberiadis lacum extenditur. In medio autem Iudee

a. *Hunc titul. tantum A.* — b. *B.*

c. *B., E.* per secula seculorum.
 — d. *B.* canan.

civitas Iherosolima est, quasi umbilicus regionis totius. Terra vario-
rum opum dives, frugibus fertilis, aquis illustis, optima balsamis.
Unde secundum elementorum gratiam existimaverunt Iudei eam pro-
missam patribus terram fluentem lac & mel, & cum hinc illis de resur-
rectione polliceretur, ideoque *a* illa regio regalis est. Inde habet ini-
cium *b* iste liber, quia finis maxime *c* sermonem inde iterum *d* habebit. *e*

I Civitas Hierusalem habet *f* portas *g* maiores numero *h* vj absque pos-
ticia, *i* id est portam Beniamin exiens ad Iordanem *k* habens ab *l* Hie-
richo miliaria xvij, *m* inde *n* ad Iordanem *o* miliaria vj. *p* De Hie-
richo usque in Galgala *q* miliarium unum; *r* ibi est ager Domini, ubi
dominus *s* noster Ihesus Christus unum sulcum de manu sua aravit.
Ibi sunt xij lapides, quos levaverunt filij Israel de Iordane.

XVI De Hiericho usque ad fontem *t* Helisei habet milia ij: *u* ibi erat
domus Raab publicane, que excepit *v* exploratores. Item de Iherusa-
lem *w* usque in Bethsaïda *x* sunt milia xij: *y* in qua Bethsaïda *z* ibi vidit
Iacob in somnis *a* angelos Domini *b* ascendentes & descendentes de
celo.

XXVII De Bethsaïda *c* usque in Samaria, que dicitur modo Neapolis, milia
xvij; *d* ibi est puteus quem fabricavit Iacob, & ibi sunt ossa sancti
Ioseph. *e*

XXVIII De Samaria usque in Sebastia *f* milia vij, *g* ubi sanctus *h* Iohannes
decollatus est. De Sebastia usque in Cynopolim *i* milia xxx; *k* ibi
sanctus *l* Basilius martyrium suscepit. *m* De Scitopoli *n* usque ad mare
Tiberiadem *o* sunt milia xxiv, *p* ibi dominus Ihesus Christus pedibus
nudis *q* ambulavit. De Tiberiade usque Magdalo, ubi domina Maria

a. B. ideo quia. — b. E. debet
initium habere; B. unde debet in.
habere. — c. B., E. maximum. —
d. B. alterum. — e. *Hoc proœmium
tantum habent* B., C., E. — f. *Sic*
A.; B., C., D., E. habens. — g. *A.*
porte. — h. numero *deeſt in* B., C.,
D., E. — i. *Sic* B., C., D., E.; *A.*
habet & posterulas similiter maiores.
— k. *A. habet* porta id est Benia-
min a Iordane habens finem. —
l. habens *deeſt in* A. — m. *Sic* A., D.;
B., C., E. *habent* abiens in Hiericho
novem leugas. — n. inde *deeſt in* A.
— o. *A.* a Iordane. — p. D, vij;
B., C., E. tres. — q. B., C., E. Gal-
gal. — r. D. miliario uno; B., C., E.
dimidiam. — s. noster *deeſt in* B., C.,
D., E. — t. D. pontem — u. B., C.,

E. unam leugam — v. *A.* excepta
est. — w. *A.* Hiericho — x. B.,
C., E. Bethel. — y. B., C., E. sex
leugas. — z. B., C., E. Bethel — a. in
somnia *deeſt in* A. — b. B., C., E. Dei.
— c. B., C., E. Bethel. — d. B., C.,
E. novem leugas. — e. ibi est pu-
teus . . . sancti Ioseph *deeſt in* A. —
f. D. Sabastea. — g. *A.* vj; B., C.,
E. tres leugas & dimidiam. — h. B.,
C., D., E. dompnus. — i. *A.* Nico-
poli. — k. *A.* xx; B., C., E. quin-
decim leugas. — l. B., C., D., E.
dompnus. — m. B., C., E. passus
est; D. martyrizatus est. — n. *A.*
Nicolipoli; B., C., E. Cinopoli. — o. D.
usque Tyberiada. — p. B., C., E.
duodecim. — q. nudis *deeſt in* C.,
D., E.

nata est milia ij. ^a De Magdalo usque ad ^b septem fontes, ^c ubi dominus Ihesus Christus baptizavit apostolos, milia ij, ^d ubi & satiavit e populum de quinque panibus & duobus piscibus.

De septem fontibus ^f usque in Capharnaum milia ij. ^g De Capharnaum usque in Bethsaida milia vj. ^h Inde ⁱ nati sunt sancti ^k apostoli Petrus, Andreas, Philippus & filij Zebedei. De Bethsaida usque in Panaida ^l milia l. ^m Inde exit Iordanis de duobus locis, hoc est ⁿ Ior & Dan.

Ipsa Phanaida ^o in medio mittent & subtus ^p civitatem coniungunt, ^q apparet ^r ideo dicitur, quia de ipsis duobus accepit nomen Iordanem. ^s XXIX

Inde fuit mulier, quam dominus Ihesus Christus liberavit de fluxu sanguinis, nomen ipsius mulieris Mariofa; ^t nam in ebraica lingua Vironicia dicunt. ^u XXVIII

Ibi est statua Domini elitrina in ecclesia, quam ipsa Mariofa fecit. ^v XXIX
Ubi habet capud ^w mons Libanus.

De porta ^x Burgiusy ubi pugnavit David cum Golia in monte Bicina ^y quod interpretatur *lucerna*. ^a De Buzana usque in Eleuteropori ^b milia xv. De Eleuteropori ^c usque in loco ubi requiescit ^d sanctus Zacharias milia vj. ^e Item de ipso loco usque in Ascalona milia xx. ^f XXII

De Ascalona usque ad Gaza milia xij. ^g Inter Ascalonam ^h & Gazam civitates duas, id est Antionoda ⁱ & Maioma. ^k XXIII

De Gaza usque ad Rafia ^l milia xxij. ^m De Rafia ⁿ usque ad Betuliam, ubi Oloferus mortuus est, ^o milia xij. ^p De Iherusalem usque in XXIV

a. B., E. unam leucam. — b. ubi domina . . . usque ad *deest* in C. — c. pedibus nudis . . . septem fontes *deest* in A. — d. milia ij *deest* in A., B., C., E. — e. B., C., D., E. faturavit. — f. A. fontane; B. fontanas, C. fontanis. — g. B., C., E. unam leugam. — h. B., C., E. quinque miliaria; A., milia vij. — i. B., C., E. unde. — k. D. ubi sunt sancti. — l. B., C., E. Fanaida. — m. D. j; B., C., E. viginti quinque leugas. — n. hoc est *tantum* A. — o. A. Appariadam. — p. A. sub. — q. A. iungunt; B., C., E. iungitur. — r. A. appare; B., C., E. adpareab. — s. D. adparet abinde accepit nomen Iordanis. — t. A. Marioffa; B., C., E. Moriofa. — u. nam in . . . dicunt *tantum* A.

— v. in ecclesia . . . fecit *deest* in B.; in A. *hæc habentur*: que in Esaia legitur, quam in Marioffa fecit. — w. B. & caput haberet. — x. D. portu. — y. C., E. Buzi. — z. B., C., E. Buzina; D. Buzana. — a. quod . . . lucerna *deest* in A. — b. de Buzana . . . Eleuteropori *deest* A., B., C., E. — c. D. Eleutopori. — d. B., C., E. iacet. — e. B., C., E. tres leugas. — f. A. xxj; B., C., E. decem leugas. — g. B., C., E. sex leugas. — h. usque ad . . . Ascalonam *deest* in A. — i. A. Nicionoda. — k. A. Madomoda; D. Mazonia. — l. B., C., E. Arasiam. — m. B., C., E. duodecim leugas. — n. usque . . . Rafia *deest* in A. — o. A. Iudeus occisus est. — p. A. xxij.

Sydonia, ubi fuit arca Testamenti Domini, milia viij. De Sydonia usque ad Emmaus, qui nunc Nicopolis dicitur, milia viij; ^a in quo autem Emmau sanctus Cleophas cognovit Dominum in fractione panis, ibi & martyrium suscepit. ^b De Emmau usque in Diospolim milia xij, ubi sanctus Georgius martyrizatus ^c est; ibi & corpus eius est, ^d & multa mirabilia fiunt.

XXV De Diospoli usque in Ioppe milia xij, ubi sanctus Petrus Tabitam ^e resuscitavit, & ubi cetus magnus evomuit Ionam. ^f De Ioppe usque ad Cefaream Palestine milia xxx, ibi baptizatus est sanctus Cornelius centurio a beato Petro apostolo, ibi & martyrium suscepit. ^g

XXVI De Cefarea usque in Diocefarea ^h milia xxx, inde fuit Symon magus. De Diocefarea usque in Chana Galilee milia v. ⁱ De Diocefarea ^k usque in Nazareth milia v. ^l De Nazareth usque in Sichem, id est Tabor, ^m miliaria vij; ibi Dominus post resurrectionem apostolis ⁿ apparuit.

XXI De Hierusalem usque ad piscinam ^o ubi baptizavit Philippum eunuchum milia xvj, deinde usque in therebintum, quod appellatur ilice Mambre ^p milia ij. De therebinto usque ad speluncam duplicem, ubi requiescunt patriarche, hoc sunt milia iiij. De spelunca duplici ^q usque in Cebon sunt milia ij, ubi habitavit sanctus David septem annis, quando fugiebat ante Saül.

XXIV De Hierusalem usque in Ramatha ^r milia v; ibi requiescit Samuhel propheta.

XV De Hierusalem usque ubi habitavit sancta Helisabeth, mater sancti Iohannis Baptiste, milia v. ^s

XIV De Hierusalem usque ad Anatoth, ^t ubi natus est dompnus Hieremias propheta, ubi & requiescit, milia vj.

XIII De Hierusalem usque in Bethania sunt milia ij, ubi resuscitavit dominus Christus Lazarum. De Hierusalem usque ad montem Oliveti, quod scribitur stadia vij, miliarium unum, ^u inde dominus noster Ihesus Christus in celis ascendit, ibi sunt fabricate ecclesie numero xxiiij.

XV De monte Oliveti usque in vico Hermippo, ^v ubi dormivit Abimelech sub arbore ficus annis xlvj, miliario uno, qui Abimelech ^w

a. B., C., E. vij. — b. D. pertulit. — c. B., C., E. passus. — d. ibi ... est tantum D. — e. D. sancta Tabita. — f. D. ibi & cetus iactavit sevicuona. — g. D. & martyrizatus est; B. m. accepit; C. m. sumpsit. — h. A. alia Cefarea; B., C., E. Cefaream. — i. de ... v tantum D. — k. Al. Diofera. — l. B., C., E. miliaria quindecim. — m. A. in civitate Guria; D. in Sytetahuri. — n. A. dif-

cipulis suis. — o. ad piscinam deest in D.; B., C., E. habent ad locum ubi. — p. C. add. & usque in Cebon. — q. ubi requiescunt ... duplici deest in B., C., E. — r. D. Rahama. — s. de Hierusalem ... milia v. deest in C. — t. A. Anto; D. Anato. — u. milia ij ... unum deest in A. — v. A. Hermippo; B., C., E. Hermippi. — w. A. ubi Abimelech annos lx.

discipulus fuit sancti Hieremie. Ibi fuit Baruch propheta abscondus *a* in spelunca. *b*

Intra civitatem Hierosolimam ad sepulcrum Domini, ibi est Calvarie *II*
locus ubi Abraam obtulit filium suum in holocaustum. Et quia mons
petreus est, *c* in ipso monte, hoc est ad pedem montis ipsius, fecit Abra-
ham altare, & super altare eminet mons; ad quem montem per gradus
subitur; *d* ibi Dominus noster crucifixus est. De sepulchro Domini
usque in Calvarie locum passus xv; sub uno tecto est. *e*

De Calvarie loco usque in Golgotham passus xv, *f* ubi crux Domini *IV*
inventa est; que Golgotha dicitur ecclesia est. *g*

De Golgotha usque ad sanctam Syon, que est mater omnium eccle- *VI*
siarum, passus sunt cc, quam ipsam sanctam Syon dominus noster Ihe-
sus Christus cum apostolis fundavit. Ipsa fuit domus sancti Marci
evangeliste. De sancta Syon usque ad domum Cayphe, que est modo
ecclesia Sancti Petri, sunt plus minus passus numero l.

De domo Cayphe usque ad pretorium Pilati plus minus *h* passus num- *VII*
mero centum; ibi est ecclesia Sancte Sophie, *i* iuxta quam missus *k* est
sanctus Hieremias in lacu. Columna que fuit in domo Cayphe, *l* ad
quam dominus Ihesus Christus flagellatus est, modo in sancta Syon iussu *VI*
Domini ipsa columna sequuta est, & quomodo eam, dum flagellare-
tur, amplexavit, sicut in cera, sic brachia eius manusque & digiti in
eam heferunt, *m* & hodie paret, sed & facies omnis, mentus, nasus vel
oculi eius sicut in cera designavit. *n*

Sanctus vero Stephanus foras portam Galilee lapidatus est, ibi & *X*
ecclesia eius est, quam fabricavit dompna Eudochia, *o* uxor Theodosij
imperatoris. Piscina Siloe a lacu, *p* ubi missus est Hieremias propheta, *VIII*
habet passus numero centum, que piscina intra muros est. *q*

De domo Pilati usque ad Piscinam Probaticam passus plus minus *IX*
numero centum; *r* ibi dominus noster Ihesus Christus paraliticum
curavit, cuius lectus adhuc ibi est. Iuxta Piscinam Probaticam *s* ibi
est ecclesia Sancte Marie matris Domini, ubi sanctum Iacobum Do-
minus manu sua episcopum ordinavit; qui post ascensionem Domini
de pinna Templi precipitatus *t* est, & nihil ei nocuit, sed fullo eum

a. abscondus *deest* in *A.*, *D.* —
b. in spelunca *deest* in *D.* — c. *A.*
nam ipsum montem petrosus est. —
d. *B.*, *C.*, *E.* tollitur; *D.* collocatur.
— e. *A.* f. u. t. decurrens. — f. lo-
cum passus xv ... ubi crux *deest* in *C.*
— g. que Golgotha ... est *deest* in *D.*
— h. plus minus *deest* in *A.*; *B.*, *E.*
habent plus & minus. — i. *C.* So-
phonie. — k. *D.* iuxta se missus. —

l. *Hic magna lacuna in A. habetur.*
— m. *C.* inheferunt. — n. loco sed
& ... designavit, *C. habet* & facies
eius, mentus & nasus; *D. hæc om-
nia omittit.* — o. *D.* Theodosia. —
p. *B.*, *C.*, *E.* ad locum. — q. que ...
est *deest* in *C.* — r. de domo Pilati
... centum *deest* in *C.* — s. *B.*, *C.*, *E.*
ibidem in Probatica. — t. *B.*, *C.*,
E. iactatus.

de veste, in quo res portabat, ^a occisus & positus est in monte Oliveti.

- XII Ipse sanctus Iacobus & sanctus Zacharias & sanctus Symeon in una memoria positi sunt, quam memoriam ipse sanctus Iacobus fabricavit, corpora illorum ipse ibi recondidit & se ipsum cum eis poni precepit.

- XI Ibi est vallis Iosaphat, ubi Iudas Dominum tradidit, ibi est ecclesia sancte Marie, matris Domini, ibi & Dominus lavit pedes apostolorum, ^b & ibi cum eis cenavit. Ibi sunt quatuor accubita, ubi Dominus cum apostolis ipse medius accubuit, ^c que accubita ternos homines ferunt; & modo aliquanti pro religioſitate ibi dum venerint, excepta carne ibi commedunt, ^d & accendunt luminaria, ibi & ipse Dominus apostolis suis pedes lavit, quia ipse locus in spelunca est, & descendant ibi modo ducenti monachi.

- XII A pinna Templi subtus est monasterium puellarum, ^e & quando aliqua earum de seculo transferit, ibi intus in monasterio ipso reponitur, & ex quo illuc intraverit, quamdiu vivit, ^f inde non permittitur exire. ^g Quando vero aliqua de sanctimonialibus illuc converti voluerit, aut aliqua penitens, huc tantummodo ipsas portas aperiunt, nam semper clausæ sunt, & victualia eis per muros deponuntur, nam aquam ibi cisternas habent. ^h

- XX De fine terminum Hierusalem usque in Bethleem, qui interpretatur *domus panis*, ubi Herodes fuit rex, miliaria sunt vj. ⁱ

- XXXI Item civitas Cesarea, que est ad mare pontum. ^k Ibi sanctus Clemens martyrium suscepit, ^l & memoria eius una cum corpus missum est in mari, ^m & ancora in collo eius ligata est, ⁿ & modo in natale eius omnis populus & sacerdotes ascendunt in barcas, ^o & dum ibi venerint, ^p mare desiccatur milia sex, ^q & ubi ipsa area est, ^r tenduntur super se papilionibus ^s & ponitur altaris, & per octo ^t dies ibi missæ celebrantur, & multa mirabilia ibi Dominus ostendit; ^u ibi demonia excluduntur, ^v si

a. D. portare consueverat. —
— b. B., C., E. discipulorum. —
c. B., C., E. ubi cum a. recumbat. — d. D. excepto carnis ibi cybaria sua comedere delectantur. — e. D. de casta. — f. D. usque dum vivunt. — g. D. inde non exeunt. — h. B., C., E. aqua vero de cisterna hauritur. — i. de fine . . . vj tantum habet A. — k. A. hic in mare est pontum. — l. D. martyrizatus est; B., C., E. in mari passus est. —

m. & memoria . . . mari deest in A. — n. A. add. in duodecimo miliario intus mare cum ancora in collo precipitatus est. — o. B., C., E. per barcas veniunt. — p. B., C., E. & dum veniunt. — q. B., C., E. recedit mare per miliaria sex. — r. & ubi . . . est tantum D. — s. B., C., E. super extenditur tentoriis. — t. A. per septe. — u. D. facit. — v. B., C., E. deest excluduntur.

qui devexati fuerint qui veniunt, *a* ad ipsam anchoram attingere potuerit & eam tetigerit, statim liberabitur. *b*

De Cersona usque in Synope, ubi sanctus Andreas liberavit dompnum Mattheum euuangelistam *c* de carcere, que Synope illo tempore Myrmidonia *d* dicebatur, & omnes qui ibi manebant homines pares suos comedebant. *e* Nam modo tanta misericordia ibi est, ut ad fratas fedeant peregrinis fuscipiendis, quod die noctuque Domino laudes referunt. *f* Inde iam via decurrit in Armenia. *g* XXXII

Item in Egipto est civitas Memphis, ubi Pharaon manebat, ibi & Ioseph in carcere missus fuerat. Ibi sunt duo monasteria, unum est religionis Gandalorum & aliud Romanorum, *h* Gandalorum est Sancti Hieremie, Romanorum Sancti Apolloni heremite. XXXVIII

Item Cesarea Cappadocie; ibi est sanctus Mammes *i* heremita & martyr, qui multum agrestia & fecit caseum, & sanctus Mercurius martyr. *k* In ipsa provincia est civitas Sebastea, *l* ubi sunt martires numero quadraginta. *m* Item in provincia Cappadocie est civitas que vocatur Gangra, *n* ibi est sanctus Galenicus martyr. Item in provincia Galatie est civitas Evacita, *o* ubi est sanctus Theodorus martyr. Item in eadem provincia est civitas Anquira, ibi est sanctus Platon *p* martyr. XXXIII

De montibus Armenie exeunt duo flumina, Tygris & Eufrata, *q* & irrigat Tygris terras Assiriorum, & Eufrata irrigat terras Mesopotamie. Phison autem irrigat omnem terram Ethiopie & pergit *r* ad Egyptum. Geon irrigat terram Euilath & transit iuxta Hierusalem. XXXVII

De monte Oliveti ascendit Dominus in celis, *s* & ibi prope est spelunca que dicitur *mazi*, *t* quod interpretatur discipulorum, ubi Dominus, quando predicabat in Hierusalem, quiescebat. Ibi sanctus Iohannes euuangelista supra pectus Domini recubuit. *u* XIII

Ager Domini, qui est in Galgala, irrigatur de fonte *v* Elisei, ferit *w* plus minus modios sex. Aratur mense augusto medius ipse ager & occurrit ad Pascha, exinde in cena Domini & Pascha communicatur, & alia medietas agri illico *x* aratur & cum alia messe occurrit. Ibi est & XVI

a. D. si quis vero de ipsis. — b. A. & tangere potuerit ancora eius vel obfculare, mox & de presente saluatur. — c. euuangelistam *deest* in A. — d. A. Urarmedonia. — e. A. & omnes manebant cum pares suos illic. — f. A. *tantum* quod... referunt. — g. B., C., E. inde iam Armenia est. — h. A. unum reliofarum ancillarum Dei & alium est monachorum. — i. A. Mammes; C. Iammes. — k. qui multum... martyr *deest* in C.

— l. A. Sabastia; D. Sabastea. — m. D. xj; *cætera usque ad finem desunt* in A. — n. B., C., E. Grangranga. — o. B., C., E. Eucata. — p. B., C., E. Pluton. — q. D. Eufrates. — r. D. perrexit. — s. D. *tantum* in celis. — t. D. matzi. — u. ibi sanctus... recubuit *deest* in D. — v. C. fontana. — w. B. feritur; D. feret. — x. C., D. cum illuc rectum fuerit; E. si illico.

vitis quam Dominus posuit, que vitis in Pentecosten fructum dat *a* & inde communicatur Constantinopolim, & exinde tam de agro quam de vite transmittitur suo quoque tempore. *b*

XIX Civitas Leviada *c* trans Iordanem est, habet de Hiericho miliaria duodecim, in ipsa Leviada Moyses lapidem de virga percussit, & fluxerunt aque, que ipsam Leviadam omnem irrigant; ibi nascitur dactulum nicholaum maiorem, ibi & Moyses de seculo transiit, ibi & aque calide sunt, ubi & Moyses lavit & in ipsas aquas calidas leprosi curantur. *d*

XVII In loco ubi Dominus baptizatus est, ibi est una columna marmorea & in ipsa columna facta est crux ferrea. Ibi est & ecclesia Sancti Iohannis baptiste, quam fabricavit Anastasius imperator, que *e* ecclesia super cameras maiores & excelsas fabricata est pro Iordane, quando implet. *f* In qua ecclesia monachi morantur, qui monachi senos solidos per annum de fisco *g* accipiunt pro vita sua transigenda.

XVI In ipso loco *h* ubi Dominus baptizatus est usque trans ipsum Iordanem, ibi est mons modicus qui appellatur Armona, monte Tabor *i* qui est in Galilea, ubi sanctus Helias raptus est. Memoria sancti Helisei ibi est, ubi fontem benedixit, & super ipsa memoria *k* ecclesia fabricata est.

XVIII Ab unde Dominus baptizatus est, usque ubi Iordanis in Mare Mortuo intrat, sunt miliaria quinque, & ipse est Mare Mortuum, ubi Sodoma & Gomorra dimerse sunt cum aliis tribus, que quinque civitates fuerunt iuxta Mare Mortuum.

Ibi est uxor Loth, que facta est statua salis, & quomodo crescit, luna crescit & ipsa, *l* & quomodo minuitur luna, minuitur & ipsa.

XIII Item in monte Oliveti, *m* ubi Dominus super lapidem humeros imposuit, in qua petra ambo humeri eius descenderunt sicut in cera molle; qui locus Ancona dicitur, ibi & ecclesia fabricata est, ubi prope est alia ecclesia, ubi sancta Tecla est, & ipse locus dicitur Bethfage. *n*

XIV Inde pullus asine, quem Dominus sedit, adductus est, cum quo intravit portam *o* Beniamin in Hierusalem. Ubi legitur: *Mare, quare conturbatus es, & tu Iordanis quare conversus es retrorsum, & vos montes*

XVI quare exultantes p sicut arietes, & vos colles sicut agni ovium. Circa

XVII Iordanem monticelli q sunt multi, & quando Dominus ad baptismum descendit, ipsi montes ante ipsum ambulabant gestiando, & hodie velut saltantes videntur.

a. B., C. tribuit. — b. suo ... tempore *deest* in B., C.; & exinde ... tempore *deest* in E. — c. D. Leviada. — d. B., C., E. mundantur. — e. B., C., E. quam; C., D. qua. — f. B., E. pro redundacione Iordanis. — g. de fisco *deest* in D. — h. in ipso loco

deest in D. — i. D. mons Abur. — k. C. & super ipsum ob m. — l. & quomodo ... ipsa *deest* in B., C., E. — m. B. item in monte Oliveti, ibi est lapis. — n. B., C., E. Bethfage. — o. D. de portu. — p. D. gestifisti. — q. B., E. montes celsi.

Sarepta *a* Sidonie quod scriptum est in ipsa felix, secunda Syria XXX
iuxta montem Carmelum duodecim miliaria habet de Sarepta usque
in Sidona, & propter hoc dictum est Sarepta Sidonie, quia ipso tem-
pore metropolis fuit Sidona a Sarepta, & modo Sarepta est *b* metro-
polis. Ubi missus est sanctus Helias ad viduam illam, que eum pasceret,
& filium eius resuscitavit, *c* ibi est ecclesia sancti Helie *d* prophete, nam
nomen mulieris non dicitur, nisi tantum vidua. Lazarum quem Do- XIV
minus resuscitavit scitur quia resuscitatus est; secundam mortem eius
nemo cognovit. Hoc in Bethania contigit secundo miliario *e* de Hieru-
salem, & in resurrectione *f* Lazari in ipso loco ante Pascha Domini, *g*
omnis populus congregatur *h* & ibi missas celebrant. Item in Arabia XXXIX
sunt civitates, *i* quas Iosue *k* destruxit, ubi manebant Amorrei, Ger-
gessii, Ferezei, tredecim, id est Vineta, *l* Volumta, Medeva, Musica,
Philadelphia, *m* Gerassa, Genara, *n* Vostra, *o* Damascum, Gadara, *p*
Avila, Capitoliada, *q* Altra.

Ubi est Hierusalem, provincia Palestina dicitur terra Canac. *r* Inde I
Galilea, inde Syria, inde Mesopotamia, in sinistra Armenia prima &
secunda Armenia, & Persa Armenia, que Armenie sub imperatore
sunt.

In provincia Asia civitas Epheso, ubi sunt vij fratres dormientes & XXXIV
catulus *s* Viricanus *t* ad pedes eorum. Nomina eorum, id est Astellidis,
Diomedis, Eugenius, Stephanus, Probatas, Sabbatius *u* & Quiriacus.
Quorum mater Caritina *v* dicitur grece, latine Felicitas. Ibi est sanctus
Timotheus, discipulus sancti Pauli.

Iuxta montem Sina, ibi sanctus Moyses cum Abimelech pugnavit. XXXVIII
De Hierusalem in Eulath *w* mansiones tres, de Glutiarinalia *x* mansiones
septem, quam ille Alexander magnus Macedo fabricavit. De illa usque
in montem Sina mansiones octo, si compendaria *y* volueris ambulare
per eremum, sin autem per Egyptum mansiones xxv. *z*

Urbicius dicebatur prepositus imperij, qui ad septem imperatores XX
prepositus fuit, & coronas ipsis imperatoribus in capite imponebat, *a*
& ipse eas de capitibus eorum deponebat similiter & ipse eos castiga-
bat. *b* De Ierosolima civitate locus est, habens tercium miliarium, *c* ubi

a. D. Sarapha. — b. B., C., E. ipsa
est. — c. D. fuscitavit. — d. D. He-
lisei. — e. B., C., E. duo miliaria.
— f. D. resurrectione sancti L. —
g. D. dominico. — h. B., C., E.
commovit; B., E. celebrant annua-
tim. — i. duodecim add. B., C., L. —
k. D. Hiesunaue. — l. B., C., E. id
est Hifumta. — m. D. Philadelphia.
— n. B., C., E. Gerena. — o. D.
Vostrada. — p. D. Mascoga, Dara.

q. D. Capitulia. — r. D. Chanac.
— s. B., C., E. catulus. — t. E.
Virrican. — u. D. Probatis, Sab-
batis. — v. C., E. Caricina. — w. D.
Eluzath. — x. B., C., E. Eulath villa.
— y. D. compendaria; B., E. com-
pendaria. — z. sin autem . . . xxv
deest in D. — a. D. ponebat. —
b. D. & conservabat. — c. D. est
locus tertio miliario de Hierusalem
civitate.

sancta Maria mater Domini dum iret in Bethleem, descendit de asina, sedit supra petram & benedixit eam. Ipse vero prepositus Urbicius ipsum lapidem incidit, & fecit eum quadrum in modum altaris, volens *a* eum Constantinopolim dirigere, & dum ad portam Sancti Stephani veniret, iam amplius eum movere non potuerunt, *b* quem lapidem unum iugum boum ducebat, & dum viderent quia nullatenus potuerunt eum movere in ante, revocatus *c* est ad sepulcrum Domini, & ibi altare de ipsa petra factum est, & de ipso altare communicatur. Tamen post sepulcrum Domini est. Ipse vero Urbicius prepositus sub Anastasio imperatore Constantinopolim moritur; quem Urbicium terra non recepit, *d* tercio *e* eum de sepulcro foris iactavit.

XXXVI Fabricavit Anastasius imperator in Mesopotamia civitatem, que civitas Dara^f dicitur, tenet in longitudine miliaria iij *g* propter Persos, & quando in provincia imperatoris ad predandum veniebant, ibi fossatum figebant, quia aqua alibi non invenitur, *h* nisi ibi. De qua civitate fluvius exit, & intra muros civitatis *i* mergit sub terra, quia ipse fluvius omnis muro cinctus est. Civitas Metellini^k in Persa Armenia est, ipsa est metropolis. Alia civitas Arcauso, ^l alia Cocurso, alia Germanicia. In Persida ^m ubi iacet corpus sancti Danielis Susa dicitur civitas, xxx ⁿ miliaria habet de Babilonia; ibi sunt tres pueri. In qua civitate habitatio hominum non est propter serpentes & ypocentauros. Hoc Eudoxius diaconus dixit, qui de ipsa provincia est.

V Inventio sancte Crucis, quando inventa est ab Helena matre Constantini, vj nonas mai; exaltatio sancte Crucis *o* xvij^p kalendas octobris, quando per vij dies in Hierusalem ad sepulcrum Domini *q* misse celebrantur, & ipsa crux ostenditur.

XXXV In provincia Cilicia Egea dicitur civitas, ubi quadraginta dies commercia geruntur, & nemo de eis aliquid requirit, ^r set post quadraginta dies qui inventus negotium agere ^s fiscali ^t reddit. Civitas Tarso in provincia Cilicie est, unde Appollonius^u fuit. De Tarso ^v usque Adanam civitatem miliaria xxx. De Dana usque ad Masista xxx. ^w De Masista usque ad Anasiam usque Egeas miliaria. De Egeas usque Alexandria Graviora miliaria lx. Ab Alexandria usque ^x Antiochiam miliaria lx. De Antiochia usque in Quiro, ubi sunt sanctus Cosmas & Damianus, qui ibi & percussi sunt, ^y miliaria lx. De Quiro usque Barba-

a. B., C., E. iubens. — b. D. potuit. — c. B., E. revolutum. — d. B., E. fuscipit. — e. D. testio. — f. B., C., E. Clara. — g. B., C., E. iij. — h. D. aque nullatenus inveniuntur. — i. D. ad capud civitatis. — k. civit. Met. *deest* in B., C., E. — l. B., C., E. Aravisa. — m. D. Pisidia. — n. B., C., E. xx. — o. vj nonas ... crucis *deest*

in D. — p. D. xvij. — q. D. ad sanctum Domini. — r. B., C., E., reddit. — s. D. gerere. — t. C. foscalia; E. fiscalia. — u. D. Appollius. — v. D. Tarfa. — w. de Dana . . . xxx *deest* in B., C., E. — x. D. Alexandria acuto sausa. — y. B., C., E. qui ibi passi sunt.

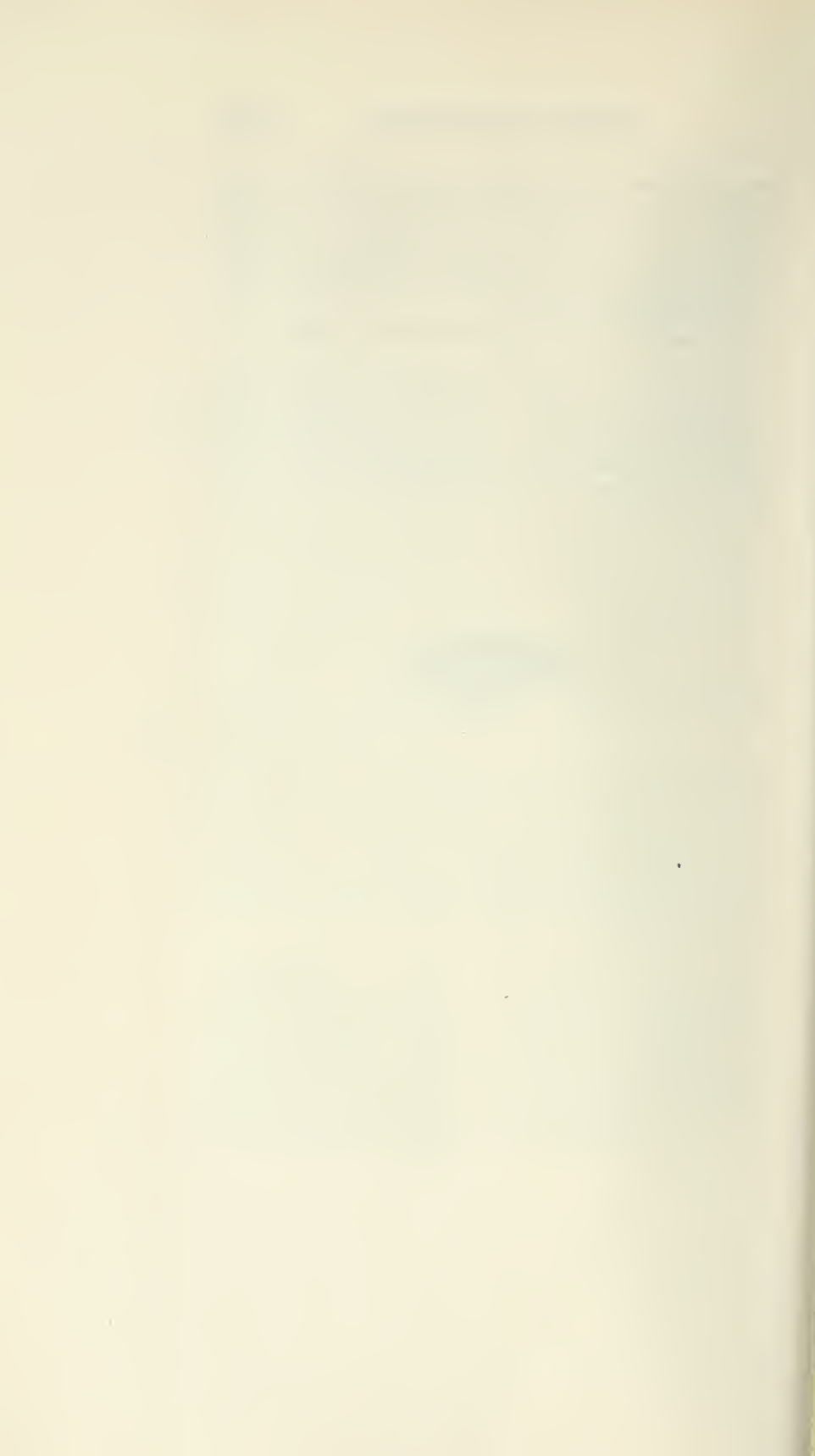
riffo, ubi passi sunt *a* sanctus Sergius & Baccus, miliaria lx. *b* De Barbariffo Heneapoli *c* in Calonico *d* miliaria octoginta. De Calonico usque Constantina miliaria nonaginta. *e* De Constantina in Ediffa *f* mille octoginta, ubi Abgarus rex fuit, *g* qui domino Christo scripsit. De Ediffa usque in Dara *h* miliaria c viginti. De Dara usque in Amiada *i* miliaria octoginta, que est ad fines Persarum. De Amiada usque Ramussa miliaria decem & novem. *k*

Hec est mensura vel sapientia partibus Orientalis. Explicit. l

a D. percussi sunt. — *b*. de Quiro . . . lx *deest* in C. — *c*. B., C., E. Creapolis. — *d*. B., C., E. Calenico. — *e*. D. lx. — *f*. D. Defa. — *g*. D. manebat. — *h*. C. Diara. — *i*. C.

Aminada. — *k*. D. xviii. — *l*. hec est . . . explicit tantum A.; *idem codex addit quæ sequuntur*: habet in finem miliaria numero ccclxxxvij, passus ccclxxx.

VII

ANTONINI MARTYRIS

PERAMBULATIO

LOCORUM SANCTORUM

[circa 570]

CODICES MANUSCRIPTI

QUIBUS USUS EST EDITOR.

- G.* Cod. membran. in bibliotheca veteris abbatiae Sangallensis, 133, min. 8°,
fæc. IX.
- B.* Cod. membran. in bibliotheca publica Bruxellensi, 2922, min. 4°, fæc. IX.
- Bern.* Cod. membran. in bibliotheca civitatis Bernensis, 582, 8°, fæc. IX,
feu X.
- P.* Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, lat. 12,277, fæc. XI.
- L.* Cod. membran. in museo Britannico, Addit. 15,219, 4°, fæc. XII.
- V.* Cod. membran. in bibliotheca imperiali Vindobonensi, 4°, fæc. XII,
feu XIII.
- Vat.* Cod. membran. in bibliotheca Vaticana, 636, A, f^o, fæc. XIII.
- C.* Cod. membran. veteris abbatiae Caduini, min. f^o, fæc. XV.
- Ber.* Cod. membran. in bibliotheca regia Berolinensi, lat. 32, 8°, fæc. XV.
- M.* Fragmentum membran. in bibliotheca regia publica Monacensi, Docen
R d^a, 12°, fæc. X.

DE LOCIS SANCTIS

QUÆ PERAMBULAVIT

ANTONINUS MARTYR

* *
*

1. *Constantinopolis, Cyprus, Antaradus, Tripolis, Byblus, Trieris, Berytus.*

PRECEDENTE^a beato Antonino Martyre una cum collega suo, ex eo quod civitatem *Placentiam* egressus sum, in quibus locis sum peregrinatus, vie^b vestigia Christi sequi cupiens & miracula prophetarum pervidere, edicere curabo.

Ita exeuntes de *Placentia Constantinopolim* venimus, de qua egressi venimus in insulam *Cyprum*, in civitatem *Constantiam*, in qua requiescit sanctus Epiphanius: civitatem pulchram & deliciosam, ornatam palmis dactylorum. Deinde venimus in partes *Syrie*, in insulam *Antaradum*, & inde venimus in *Tripolim* *Syrie*, ubi requiescit sanctus Leonius, que civitas tempore Iustini imperatoris subversa est terre motu cum aliis civitatibus. Venimus inde *Byblum*, que & civitas cum hominibus subversa

a. In aliquibus codd. procedente. — b. P.

est; item in civitatem *Trierim*, que & ipsa subversa est similiter. Deinde venimus in civitatem splendidissimam *Berytum*, in qua nuper fuit studium litterarum: que & ipsa subversa fuit. Dicente nobis episcopo civitatis, cui cognite fuerant persone nominatim, exceptis peregrinis triginta millia ad breve misere hic perierunt. Ipsa civitas iacet sub montanis *Libani*.

II. *Sidon, Asclepius, Sarepta, Tyrus, Ptolemais.*

A Beryto venimus *Sidonem*, que & ipsa ex parte ruit & adheret Libano. Homines in ea pessimi. Et illic currit fluvijs *Asclepius*, & fons inde surgit. De Sidone venimus *Sareptam*, que civitas modica & valde christiana est: in qua cenaculum est, quod factum fuerat Helie, & lectus, ubi recubuit, & alveus marmoreus, ubi illa mulier fermentavit. In quo loco multa offeruntur, & virtutes multe illic fiunt. Exeuntes de Sarepta venimus in civitatem *Tyrum*, a Sarepta milliario septimo. Tyrus civitas habet homines potentes: vita pessima, tanta luxuria, quanta dici non potest, gynceea publica, & olofericum & diversa genera telarum. Exinde venimus *Ptolemaidam*, civitatem honestam, ubi invenimus monasteria bona.

III. *Sycaminum, castra Samaritanorum, monasterium Helisei in monte Carmelo, Porphyriion.*

Contra Ptolemaidem, sexto milliario, civitas est, que vocatur *Sycaminum*, sub monte *Carmelo*, ubi, milliario a Sycamino, sunt *castra Samaritanorum*, & supra ipsa castra, milliario semis, *monasterium Helisei* prophete, ubi occurrit ei mulier, cuius filium suscitavit. In monte Carmelo invenitur petra modica rotunda, que, quando agitur, sonat, quia solida est. Talis est virtus petre: si suspensa fuerit

mulieri vel cuicumque animali, iactum nunquam faciet.
Ad millia sex aut septem civitas *Porphyriion*.

IV. *Diocesarea, Cana.*

De Ptolemaida misimus maritima & venimus in fines *Galilee*, in civitatem *Diocesaream*, in qua adoravimus amulam & canistellum sancte Marie. In ipso loco erat & cathedra, in qua sedebat, quando ad eam angelus venit. Deinde milliario tertio venimus in *Canam*, ubi ad nuptias fuit Dominus, & accubuimus in ipso accubitu, ubi ego indignus parentum meorum nomina scripsi. Hydrie due ibi sunt, ex quibus unam implevi aqua & protuli ex ea vinum, & in humerum plenam levavi & obtuli ad altare: & in ipso fonte pro benedictione lavimus.

V. *Nazareth.*

Deinde venimus in civitatem Nazareth, in qua sunt multe virtutes. Ibi etiam pendet in *synagoga* tomus, in quo Dominus ABC habuit impositum: in qua etiam *synagoga* posita est trabs, ubi Dominus cum aliis sedebat infantibus, que trabs a christianis agitur & sublevatur; Iudei vero nullo modo eam agitare possunt, sed nec permittit se foras tolli. *Domus sancte Marie basilica* est, & multa ibi sunt beneficia de vestimentis eius. In civitate vero illa tanta est gratia mulierum hebrearum, ut in terra illa inter Hebreas pulchriores non inveniantur, & hoc a sancta Maria sibi concessum dicunt; nam & parentem suam eam dicunt fuisse. Et dum nulla sit caritas Hebreis erga Christianos, ille omnes sunt caritate plene.

Provincia paradiso similis, in tritico & in frugibus similis Egypto. Modica quidem est terra, sed precellit in vino & oleo, pomis ac melle. Sed & milium est ibi extra naturam altum nimis, super statum hominis talea grossa.

VI. *Tabor, Neapolis.*

De Nazareth venimus in montem *Tabor*, qui mons exit in medio campestri: terra viva, tenens in circuitu millia sex, in ascensu millia tria, sursum ad unum milliarium planus. In quo sunt tres ecclesie,^a ubi dixit Petrus ad Iesum: *Faciamus hic tria tabernacula*. In circuitu montis diversę sunt civitates, que in Libro regum leguntur. De *Tabor* venimus in civitatem, que alio tempore appellata est *Sichem*,^b nunc vero dicitur *Neapolis*: in qua puteus est, ex quo Dominus a muliere samaritana aquam petiit. Ibique facta est basilica in honorem sancti Iohannis Baptiste, & ipse puteus est ante cancellos altaris, & situla ibidem, de qua dicitur, quod Dominus biberit. Multi egri ibi veniunt & sanantur.

VII. *Tiberias, mare, Capharnaum, Ior & Dan, Iordanis, Gadara, therme Helie, fluvius Gadara.*

Deinde venimus ad *mare Tiberiadis*, in civitatem *Tiberiadem*, in qua sunt therme salię; nam aqua maris ipsius dulcis est, quod mare circuit millia octo. Deinde venimus in civitatem *Capharnaum*, in domum beati Petri, que est modo basilica. Inde transeuntes per castra vel vicos aut civitates, venimus ad duos fontes, hoc est, *Ior & Dan*, qui in unum confluunt & vocantur *Iordanis* parvus; ingreditur mare, pertransit totum pelagus & exit in alio littore maris. Revertentes venimus in locum, ubi *Iordanis* egreditur mari, & in ipso loco transivimus *Iordanem*, & venimus in civitatem, que vocatur *Gadara*, que & *Gabaon* dicitur. In ista parte, milliario tertio ab urbe, sunt aque calide, que appellantur *therme Helie*, ubi leprosi mun-

a. G. basilice. — b. *Sic ego, al. Samaria.*

dantur. Ibi est xenodochium ad publicas delicias. Hora vespertina mundantur therme. Ante ipsum clibanum aque grande est folium, quod dum impletum fuerit, omnia ostia clauduntur. Et per porticum mittuntur intus infirmi cum luminaribus & incenso, & sedent in illo folio tota nocte, & dum soporati fuerint, videt ille, qui curandus est, aliquam visionem, & dum eam recitaverit, abstinetur ipse therme septem diebus, & intra septem dies mundantur. Ibique mortuus est collega noster Iohannes de Placentia, maritus Thecle. Ipse *fluvius* calidus, qui *Gadara* dicitur, descendit torrens & intrat Iordanem, & ex ipso ampliatur Iordanis & maior fit.

VIII. *Scythopolis, Sebaste, Samaritani infesti.*

Et tunc descendimus per Galileam iuxta Iordanem, transeuntes multas civitates, que leguntur, & venimus in civitatem, metropolim Galilee, que vocatur *Scythopolis*, in monte positam, ubi sanctus Eusebius^a multas operatus est virtutes. Exinde descendimus per aliqua^b loca *Samarie*^c in civitatem *Sebasten*, in qua requiescit Heliseus propheta. Descendentes per campestria, per civitates & *vicos Samaritanorum* & plateas, unde transivimus, veniebant post nos Iudei paleis vestigia nostra incipientes. Tanta est illis execratio Christi, ut vix christianis quidem responsum faciant, & sunt ratione, ut quod ab illis emere vis, non tangas, antequam pretium des: quodsi tetigeris & non comparaveris, mox scandalizabuntur. Nam foris vicum condomam habent positam & in ipsa talem personam, que dat responsum venientibus; nummos autem non accipiunt de manu tua, sed in aquam proiicies eos, & denunciant tibi, quando ingrediaris. Tu vero noli

a. ? *Sic ego*, al. Iohannes, ubi Dominus. — b. *P.* alia.

c. *Omitto* & Iudee.

exspuere; si enim exspueris, scandalizabuntur. Sero autem purificant se in aqua & sic ingrediuntur in vicum aut civitatem.

IX. *Locus quinque panum, baptismi dominici, transitus
Israelitarum, Hermon, ros medicis serviens,
ubi baptizabat Iohannes.*

Deinde venimus in locum, ubi Dominus de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum satiavit, exceptis parvulis & mulieribus, in extensa campania habente oliveta & palmeta. Exinde venimus in locum, ubi baptizatus est Dominus. In ipso loco filii Israel transierunt Iordanem, & filii prophetarum perdidērunt securim, & ex ipso loco Helias assumptus est in celum. Ibique est mons Hermon modicus, qui legitur in Psalmo. Ad pedes montis ipsius ascendit de fluvio nubes hora prima oriente sole, & venit Hierosolymam super basilicam, que est in Sion, & super basilicam ad monumentum Domini^a & super basilicam sancte Marie & sancte Sophie, que fuit pretorium, ubi auditus est Dominus. Super hec loca descendit ros sicut pluvia. Colligunt eum medici, & in ipso coquunt omnes confectiones pro xenodochiis; nam multi languores sanantur ibi, ubi cadit ipse ros, de quo propheta David canit: *Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.* In illa parte Iordanis est fons, ubi baptizabat Iohannes. Inde usque ad Iordanem millia duo. In ipsa valle inventus est Helias, quando ei corvus deferebat panem & carnes. In circuitu vallis ipsius multitudo eremitarum est.

a. *Tantum G.* super basil. ad mon. D.

X. *Salamaida, therme Moysis, mare Salinarum, Segor, monumentum Absalonis.*

Et ibi prope est civitas, que vocatur *Salamaida*, ubi remanserunt due semis tribus filiorum Israel, priusquam transirent Iordanem. In quo loco therme sunt, que vocantur *therme Moysis*, ubi etiam leprosi mundantur. Et ibi est fons aquam habens dulcissimam, que pro catartico bibitur, & multos sanat languores, non longe a *mari Salinarum*, in quod Iordanis ingreditur subitus Sodomam & Gomorrhham: ad cuius littus bitumen & sulphur colligitur. In quo mari mense Iulio & Augusto & usque medium septembrem toto die iacent leprosi; ad vesperum autem lavantur in ipsis thermis Moysis & aliquoties, quos vult, Dominus mundat; nam in generalitate est aliqua paramitia [*Παραμυθία*]. In quo mari nihil invenitur vivificatum; nec ligna, nec palee ibi natant, neque homo natare potest, sed quidquid in illud proiectum fuerit, in profundum demergitur. De Iordane usque ad locum illum, in quo Moyses de corpore exivit, sunt millia octo, & exinde non multum longe ad *Segor*, in quibus locis sunt multi eremite. Vidimus & ibi *monumentum Absalon*, filij David.

XI. *Jordanis, epiphania.*

Tenuimus *theophaniam iuxta Iordanem*, & fiunt mirabilia in illa nocte in loco, ubi baptizatus est Dominus. Et est ibi tumulus cancellis circumdatus, & in loco, ubi aqua rediit in alveum suum, posita est crux lignea intus in aqua, & gradus descendunt usque ad aquam ex utraque parte ripe strata marmore. In vigiliis theophanie grandes fiunt vigilie, magnus ibi fit conventus populorum, & gallo quarta aut quinta vice canente, fiunt matutine. Completis matutinis, albescente die, procedunt diaconi

ad sacra mysteria sub divo & tenent ea, descendit sacerdos in fluvium, & hora, qua ceperit benedicere aquam, mox Iordanis cum magno strepitu post se revertitur & stat aqua superior, usque dum baptismus perficiatur; inferior vero fluit in mare, dicente Psalmista: *Mare vidit & fugit; Iordanis conversus est retrorsum*. Et nunc omnes Alexandrini, qui naves habent, cum hominibus calatos plenos aromatibus & balsamo tenentes, hora, qua sacerdos benedixerit fontem, antequam incipiant baptizare, fundunt illos calatos in fluvium & tollunt inde aquam benedictam, & exinde faciunt aquam asperfusionis in navibus suis, antequam exeant ad navigandum. Baptismo completo, omnes descendunt in fluvium pro benedictione, induci sindonibus (& aliis multis speciebus), quas sibi ad sepulturam servant. Omnibus perfectis, aqua revertitur in locum suum. Et unde surgit Iordanis a mari Tiberiadis usque ad mare Salinarum, ubi deficit, sunt millia cxxx.

XII. *Spelunca puellarum, monasterium S. Iohannis.*

In ipsa vero ripa Iordanis est spelunca, in qua sunt *cellule septem cum septem puellis*, que illuc infantule mittuntur, & cum aliqua ex eis mortua fuerit, in ipsa cellula sepelitur, & alia cellula inciditur, & mittitur in eam alia infantula, ut numerus stet. Habent foris, qui eis cibaria parant. In quem locum cum magno timore ingressi sumus ad orationem; nullius ibi faciem vidimus. In ipso loco dicitur esse sudarium, quod fuerat super caput Iesu. Super Iordanem, non multum longe a Iordane, ubi baptizatus est Dominus, est *monasterium Sancti Iohannis* valde magnum, in quo sunt xenodochia duo. In ista vel in illa ripa Iordanis per loca submontana inveniuntur serpentes, de quibus theriaca conficitur. Inde venimus Iericho.^a

a. *In aliis mss.* ad Iordanem.

XIII. *Iericho, Galgala, campus sacer Domini.*

De Iordane usque ad *Iericho* sunt millia sex. *Iericho* in oculis omnium^a videtur ut paradisus. A terre motu muri diruti. Domus Raab stat, que est xenodochium, & ipsum cubiculum, in quo exploratores deposuit, est *oratorium Sancte Marie*. Lapidēs vero illi, quos levaverunt filij Israel de Iordane, non longe a civitate *Iericho* positi sunt in basilica post altare, & ante basilicam est *campus sacer Domini*, in quo Dominus manu sua seminavit, serens satum usque ad modios tres, qui etiam bis in anno colligitur, at mense februario, ut exinde in pascha communicetur. Cum collectum fuerit, aratur & iterum cum reliqua messe colligitur, & nunquam feritur, sed ex se profert semen.

XIV. *Fons Helisei.*

At vero fons aque, quam indulcavit Heliseus propheta, irrigat omnem *Iericho*, ubi nascitur vinum potens,^b quod febricitantibus datur. Ibi nascuntur dactyli, ex quibus mecum adduxi in provinciam & unum domino Paterio patricio dedi. Ibi nascitur & cedrus de cubitis xl & virga fasciola pedes duos longa. Ibi est & vitis, unde in ascensione Domini plene ciste racemis in monte Oliveti venales sunt, & in pentecoste mustum & exinde calata plena proponuntur.

XV. *Arbor Zachei, Sodoma & Gomorrha, statua salis.*

Exeuntes de *Iericho* venimus contra Hierusalem. Non longe a civitate *Iericho* est illa *arbor*, in quam *Zacheus* ascendit, ut videret Dominum, & intra^c oratorium inclusa

a. P. hominum. — b. B., P., Ber. potifcon. — c. G., al. infra.

est, & per rectum desuper sicca videtur. Igitur exeuntes porta^a de Iericho, ab oriente contra occidentem venientes, in sinistra manu intravimus savillas^b Sodome & Gomorrhe, super quam provinciam descendit semper nubes obscura cum odore sulphureo. Quod vero dicunt de statua^c uxoris Loth, quod lingendo ab animalibus minuat, non est verum, sed stat in eo statu, in quo fuit.

XVI. *Bahurim, Bethania, mons Oliveti.*

Ascendentes per montana Hierosolymorum, non longe ab Ierusalem, venimus in *Bahurim*. Inde revertentes ad sinistram ad oppida montis Oliveti, venimus in *Bethaniam*, ad monumentum *Lazari*. Respicientes valles illas & perambulantes monasteria multa & mirabiliorum loca, vidimus multitudinem inclusorum virorum ac mulierum in monte *Oliveti*. Et sursum in monte, ubi Dominus ascendit ad patrem,^d vidimus mirabilia multa & cellulam, ubi clausa fuit vel iacet Pelagia in corpore, & in ipso monte iacet Iacobus Zebedei & Cleophas & multa corpora sanctorum.

XVII. *Vallis Gethsemane sive Iosaphat, basilica Sancte Marie, Hierosolyma, templum.*

Descendentes de monte Oliveti, venimus in *vallem Gethsemane*, in locum, ubi traditus est Dominus: in quo sunt tria accubita, in quibus ille accubuit, & nos pro benedictione accubuimus. Et in ipsa valle est *basilica Sancte Marie*, quam dicunt domum eius fuisse: in qua monstratur sepulcrum, de quo dicunt sanctam Mariam ad celos fuisse sublatam. Ipsa vallis Gethsemane, inter montem Sion & montem Oliveti posita,^e ibidem vocatur Iosaphat.

a. G., *al. om.* porta. — b. G., *al.* villas, villis. — c. *Addo* statua. — d. *In pluribus mss.* ubi & iudicare

veniet. — e. *Ed. Iul. And. inter.* posita.

De Gethsemane ascendimus ad portam *Hierosolyme* per gradus multos. In dextra parte porte est olivetum & ficulnea, in qua Iudas laqueo se suspendit, cuius talea stat munita petris. Hec est porta civitatis, que coheret porte speciose, que fuit *templi*: cuius liminare & trabulatio stat.

XVIII. *Monumentum Domini.*

Osculantes proni in terram, ingressi sumus in sanctam civitatem, in qua perreximus ad monumentum Domini, adorantes ipsum. Monumentum, in quo corpus Domini Iesu Christi positum fuit, in naturale excisum est petra. Lucerna erea, que illo tempore ad caput ipsius posita fuit, ibi ardet die noctuque: ex qua benedictionem accepimus, & recomposuimus eam. In quod monumentum de foris mittitur terra, & ingredienti exinde benedictionem tollunt. Lapis, unde clausum fuit monumentum, ante os monumenti est: color^a vero petre, que excisa est de petra Golgotha (dignosci non potest); nam ipsa petra ornata est ex auro & gemmis. Postmodum de ipsa petra factum est altare in loco, ubi crucifixus est Dominus Iesus. Petra vero monumenti veluti molaris est infinite ornata: virgis ferreis pendent brachialia, dextrocheria, murene, monilia, annuli capitulares, cingula gyrata, balthei & corone imperatorum ex auro & gemmis, & ornamenta plurima de imperatricibus. Monumentum sic quasi in modum mete est coopertum ex argento & sub soles aureos ante monumentum altare positum.

XIX. *Golgotha.*

A monumento usque ad^a Golgotha sunt gressus octoginta. Ab una parte ascenditur per gradus, ubi Dominus noster ascendit ad crucifigendum. In loco, ubi crucifixus

a. G. viride.

fuit, paret cruor sanguinis in ipsa petra. In latere petre est *altare Abrahe*, ubi ibat offerre Isaac. Ibi & *Melchisedec* obtulit *sacrificium*, quando Abraham revertebatur cum victoria a cede Amelech. Tunc ibidem dedit ei Abraham omnem decimationem in hostias. Iuxta altare est crepatura,^a ubi ponis aurem & audies flumina aquarum, & si iactas malum, pomum aut aliquid, quod natare potest, & vadis ad Siloam fontem, & ibi suscipies. Inter Siloam & Golgotham credo esse milliarium. Hierosolyma aquam vivam non habet preter Siloam fontem.

XX. *Basilica Constantini, cubiculum cum cruce.*

De Golgotha usque ad locum, ubi inventa erat crux, sunt gressus quinquaginta. In *basilica Constantini* coerente circa monumentum vel Golgotha, in atrio ipsius basilice, est *cubiculum*, ubi *lignum sancte crucis* positum est, quod adoravimus & osculati sumus; nam & titulum, qui super caput Iesu positus erat, &^b in quo scriptum est: *Iesus Nazarenus, rex Iudeorum*, vidi & in manu mea tenui & osculatus sum. Quod lignum crucis de nuce est. Procedente sancta cruce ad adorandum de cubiculo suo & veniente in atrium, ubi adoratur, eadem hora stella apparet in celo & venit super locum, ubi crux residet. Et dum odoratur crux, stat supra eam stella, & offertur^c oleum ad benedicendum ampullis mediis; hora vero, qua tetigerit lignum crucis has ampullas, mox ebullit oleum foras, & nisi citius claudantur, rotum refunditur foras. Revertente cruce in locum suum, stella pariter revertitur, & post reclusam crucem ultra non apparet stella. Etiam ibi est spongia & canna, de quibus legitur in Evangelio, de qua spongia aquam bibimus. Ibi est & calix onychinus, quem benedixit in cena Dominus, &

a. G., in aliis *miss* cripta, scripta. — b. *Addidi* &. — c. G., *al.* affertur.

alie multe virtutes : species beate Marie in superiori loco & zona ipsius & ligamentum, quo utebarur in capite. Ibi sunt & septem cathedre marmoree seniorum.

XXI. *Turris David.*

Inde ascendimus in *turrim David*, ubi psalterium decantavit. Magna est valde, in qua sunt monasteria in cenaculis singulis : que turris quadrangula & opus sculptum,^a non habens tectum. In quam etiam Christiani pro devotione ad mansionem ascendunt, & circa mediam noctem surgentes, audiunt voces murmurantium deorsum in valle Iosaphat ad loca contra Iordanem, que respiciunt ad Sodomam & Gomorrham.

XXII. *Basilica Sancte Sion & monasterium.*

Deinde venimus in *basilicam Sanctam Sion*, ubi sunt mirabilia multa, inter que est, quod legitur de *lapide angulare*, qui reprobatus est ab edificantibus. Ingressus Dominus in ipsam ecclesiam, que fuit domus sancti Iacobi, invenit lapidem istum deformem in medio iacentem, tenuit eum & posuit in angulum : quem tenes & levas in manibus tuis, & ponis aurem in angulo ipso & sonabit in auribus tuis quasi multorum hominum murmuratio. In ipsa ecclesia est *columna, ubi Dominus flagellatus est*, in qua columna tale est signum : dum eam quidam amplexus fuisset, pectus eius adhesit in ipso marmore, & manus ambe & palme & digiti in ipsa petra apparent, ita ut inde pro singulis languoribus mensura tollatur, & qui circa collum habent, sanantur. In ipsa columna est cornu illud, de quo reges ungebantur, & David. Ibi est & *corona spinea*, qua Dominus fuit coronatus, & *lancea*, de qua in latere percussus,

a. P. sculptum.

& lapides multi, cum quibus lapidatus est Stephanus. Ibi est & *columna*, in qua crux posita fuit *beati Petri*, qua crucifixus est Rome. Ibi est *calix apostolorum*, in quo, post resurrectionem Domini, missas celebrabant, & multa alia mirabilia, que non recolo. Ibi est *monasterium* puellarum, & vidi testam hominis inclusam in loculo aureo, ornato gemmis, quam dicunt esse caput martyre Theodote: in qua multi aquam pro benedictione bibunt & ego bibi.

XXIII. *Basilica S. Marie, xenodochia, pretorium seu basilica S. Sophie, ruine templi, aque decursus ad Siloam.*

De Sion venimus in *basilicam Sancte Marie*, ubi est congregatio magna monachorum, ubi sunt & *xenodochia* virorum ac mulierum: susceptus peregrinus sum: mense innumerabiles, lecti egrotorum sunt amplius tria millia. Et oravimus in *pretorio*, ubi auditus est Dominus, & modo est *basilica Sancte Sophie*. Ante *ruinas templi* Salomonis, sub platea aqua decurrit ad *fontem Siloam* fecus *porticum Salomonis*. In ipsa basilica est sedes, in qua sedit Pilatus, quando Dominum audit; petra autem ibi est quadrangula, que stabat in medio pretorio. In eam levatus est Dominus, quando auditus est a Pilato, ut ab omni populo audiretur & videretur, ibique vestigia illius remanserunt: pedem pulchrum, modicum, subtilem, staturam communem, faciem pulchram, capillos subanellatos, manum formosam, digitos longos imago designat, que, illo vivente, picta & posita est in ipso pretorio. Etiam de petra illa, ubi stetit, multe fiunt virtutes: tollentes de ipsius vestigiis pedum mensuram, ligant pro singulis languoribus & sanantur. Et ipsa petra ornata est auro & argento.

XXIV. *Porta antiqua, locus Ieremie, Siloe, basilica, piscina, Cedron.*

Exinde venimus ad arcum,^a ubi *antiqua porta* fuit civitatis. In ipso loco sunt *aque* putride, in quas missus est *Ieremias* propheta. Ab arcu illo descendentes ad *fontem Siloam* per gradus multos, vidimus *basilicam volubilem*, subtus de qua surgit *Siloe*: que habet solia duo ex marmore manu hominis facta: inter solium & solium clausura cancellorum: in uno^b pro benedictione lavantur viri & in alio mulieres. In quibus aquis multe virtutes ostenduntur, imo & leprosi mundantur. Ante atrium est *piscina grandis* manu hominis munita, in qua populus lavatur assidue; nam solis certis horis fons ipse irrigat aquas multas, que descendunt per vallem Gethsémane, que & Iosaphat vocatur, usque ad Iordanem in loco, ubi deficit in mare Salinarum subtus Sodomam & Gomorrhā.

XXV. *Fons Siloa, basilica S. Stephani, Diofpolis, columna flagellationis.*

Fons Siloa modo intra^c civitatem inclusa est, quia Eudocia, imperatrix ipsa, addidit muros in civitate, & ipsa munivit *basilicam* & *sepulcrum sancti Stephani*, & ipsa suum habet sepulcrum iuxta sepulcrum sancti Stephani, & inter sepulcra sunt gressus sex.^d Et ipse sanctus Stephanus requiescit foris portam sagitte iactu, ad viam, & illa porta ex nomine ipsius vocatur. Et est ad viam, que respicit ad occidentem, que descendit ad Ioppen & Cæsaream Palestine vel *Diofpolim* civitatem, que antiquitus dicebatur Azotus: in qua requiescit sanctus *Georgius martyr*.

a. P. archam, C. aream. — b. B.

c. G., al. infra. — d. Ed. princeps p. 20, al. gr. 20, imo 26.

In ipsa media via, non multum longe a civitate, est columna marmorea, ad quam Dominus prius ducebatur ad flagellandum : que fugiens levata a nube & posita est in ipso loco. Et in tantum cognoscitur verum esse, quia non basim habet, ubi debet esse fundata, sed sic stat super terram & agitur : in cuius summitate crux ferrea posita est, & per scalam ascenditur, & sunt ibi luminaria & incensum, in quo loco demones mundantur. Nam & in ipsa provincia multas virtutes ostendit beatus Georgius.

XXVI. Akeldama.

Itaque exeuntes a Siloa fonte, venimus in agrum, qui, comparatus pretio sanguinis, vocatur *Akeldemac*, hoc est, ager sanguinis, in quo omnes peregrini sepeliuntur. Inter ipsa sepulcra sunt cellule fervorum Dei, ubi fiunt multe virtutes, & per loca sunt inter monumenta vinee & pomeria.

XXVII. Piscina natatoria, alia basilica S. Marie, Isitius.

Revertentes in civitatem, venimus ad piscinam natatoriam, que quinque porticus habet, & in una earum est basilica Sancte Marie, in qua multe fiunt virtutes. Ipsa vero piscina modo redacta est in stercore, & ibi lavantur omnia, que sunt necessaria in civitate. Vidimus & in uno angulo tenebroso catenam ferream, qua se laqueaverat infelix ludas. Item exeuntes a porta maiore,^a venimus ad locum, ubi requiescit *Isitius*, qui ibidem in corpore iacet: ubi etiam erogantur pauperibus & peregrinis panes, quos deputavit beata Helena.

a. *Tantum Vat.* portam natatoriam.

XXVIII. *Sepulcrum Rachel, Rama, fons & ecclesia Beate Marie.*

Via, que ducit Bethlehem, milliario tertio a Ierusalem, iacet *Rachel* in corpore, in fine loci, qui vocatur *Rama*. In ipso loco vidi, in media via, de petra exire aquam, ad arbitratum usque ad sextarios sex,^a unde omnes complent ad satietatem bibendi, & neque minuitur, neque augetur, & est suavis ad potandum, dicunt, eo quod *beata Maria*, fugiens in Egyptum, in ipso loco sedit cum puero & sitivit, & sic continuo emanavisset ipsa aqua. Ibi modo *ecclesia* constructa est.

XXIX. *Bethlehem, monumentum S. Hieronymi, ad S. Davidem.*

Inde usque *Bethlehem* milliaria tria. Et *Bethlehem* est locus splendidus: servi Dei multi. Ibi est spelunca, ubi natus est Dominus: in qua est presepe ex auro & argento ornatum, & die noctuque^b luminaria ibi fiunt. Os vero spelunce ad ingrediendum angustum omnino. *Hieronymus* presbyter in ipso ore spelunce ipsam petram sculpsit, & monumentum sibi fecit, ubi & positus est. Medium milliarium a *Bethlehem*, in suburbio, iacet *David* in corpore, simul & *Salomon*, filius eius, duo monumenta, & appellatur locus ille *basilica Sancti David*; sed & infantes, quos occidit *Herodes*, in ipso loco habent monumentum, & omnes in una requiescunt domo, & aperiuntur sepulcra & videntur eorum ossa. Ante *Bethlehem* est monasterium muro cinctum, in quo est multitudo monachorum congregata.

a. *Al.* VII. — b. *Al.* iugiter.

XXX. *Mambre, Hebron.*

De Bethlehem usque ad *ilicem Mambre* sunt millia viginti tria,^a in quo loco requiescunt Abraham & Isaac & Iacob & Sara, simul & ossa Ioseph. Est *ibi basilica* edificata in quadriporticus, atrium in medio discooperrum, & per medium discurrit cancellus, & ex uno latere intrant Christiani, ex alio Iudei, incensa facientes multa. Depositio Iacobi in terra illa die primo post natalem Domini devotissime ab omnibus celebratur, ita ut ex omni terra Iudeorum conveniat innumerabilis multitudo, incensa ferens multa vel luminaria, & munera dans fervientibus^b ibidem.

XXXI. *Mons, ubi occidit David Goliath, & ubi obiit Saul.*

Item revertentes in Ierusalem, descendimus in viam, que vadit Gazam & Ascalonem. Milliario vigesimo de Hierusalem venimus in montem,^c *ubi occidit David Goliath*, ubi & mortuus est Saul & filius eius Ionathas. Iacer ibi Goliath in media via, ad caput habens acervum ingentem lignorum & super eum congeriem petrarum, ita ut ad millia viginti non possis invenire lapidem, quem movere possis, quia usus est talis: quoties quis illuc transierit, ternos secum defert lapides & eos proicit super ipsum tumulum. Sic & nos similiter fecimus.

In *montibus Gelboe* nec ros, nec pluvia descendit, & nocturnis horis secreto videntur volvi immundi spiritus tamquam vellera lane vel certe unde maris.

a. *Al.* xxiv. — b. *Er.* — c. *Omitto Gelboe.*

XXXII. *Eleutheropolis, locus occisionis f. Zacharie, quercus Rogel, locus messorum Abacuc, fons Philippi, putei calunnia nominati.*

Deinde deviantes ad latus, venimus in civitatem, que dicitur *Eleutheropolis*, in locum, ubi Samson cum maxilla asini mille occidit viros, ex qua ipso orante aqua profluit. Qui fons usque in hodiernum diem irrigat ipsa loca; nam & in loco, ubi surgit, fuimus.

Deinde venimus in locum, ubi *Zacharias occisus* est & iacet in corpore. Est ibi ecclesia ornata; sunt ibi Dei servi multi.

Inde venimus ad locum, ubi *Isaias* propheta a ferra secatus est, & iacet sub quercu *Rogel* iuxta aquarum decursum, que ferra in testimonium posita est ad sanctum *Zachariam*. Deinde venimus ad locum, ubi *Abacuc prandium portavit* messoribus.

Ibi est fons, ubi *Philippus baptizavit* eunuchum. In quibus locis sunt *putei*, quos foderunt Abraham & Iacob, & appellaverunt *calumniam*.

XXXIII. *Ascalon, Saraphia, Maiume, Gaza, f. Hilarion.*

Inde egressi venimus *Ascalonem*. Ibi est puteus pacis in modum theatri factus, in quo usque ad aquam per gradus descenditur. Ibi requiescunt tres martyres; propria quidem habent nomina, sed vulgariter Egyptij vocantur. Milliario a civitate *Saraphia* est civitas, in proximo civitatis *Maiuma Ascalonis*. Inde venimus ad civitatem *Maiumam Gazæ*, in qua requiescit sanctus Victor martyr. De Maiuma usque *Gazam* est milliarium unum. Gaza autem civitas est splendida, deliciosa, homines in ea honestissimi, omni liberalitate decori, amatores peregrinorum. Inde milliario secundo requiescit sanctus pater *Hilarion*.

XXXIV. *Elua (Elufa), monasterium circa mare Salinarum.*

Deinde venimus in civitatem *Elua*^a in capite^b eremi, que vadit ad montem Sinai: in qua etiam ex revelatione episcopi ipsius civitatis audivimus *miraculum*, quod filere non oportet: Puella quedam nobilis, nomine *Maria*, cum nupta fuisset, ipsa nocte nuptus sui sponsus eius mortuus est. Ipsa hanc rem patienter portavit & intra septimanam omnia sua erogavit pauperibus vel monasteriis. Celebrato die septimo, ipsa nocte vestimento sponsi sublato, inventa non est. De qua dictum est nobis, quod esset in eremo trans Iordanem inter calameta & palmeta, in finibus Segor, circa mare Salinarum, in quibus locis invenimus *monasterium puellarum* quindecim vel octodecim, quas christiani papulabant.^c Que habebant unum asellum, qui eis cibaria apportabat,^d & nutriebant leonem terribilem ad videndum. Cumque appropinquassemus cellule, a rugitu illius omnia animalia, que habuimus, minxerunt & in terram corruerunt. Et dixerunt nobis, quod ipsum asellum leo gubernaret in pascuis, quem offerebant nobis pro centum solidis; ille christianissimus, cum quo fui, pater Antoninus^e accipere noluit, sed misit Hierosolymam cito, & adduxit eis tunicas tricenarum^f & ad cellarium legumina vel oleum ad luminaria. Et ipse nobis dixerunt de virtutibus Marie, que ambulaverat in eremo sola, portans leguminibus sportellas plenas vel tunicas, quas cupiebant ei adferre; sed nullus eam invenire potuit. Attamen de iis, que secum duxerat, nihil reportavit revertens de eremo. Cuius afflictionem vel ploratum nulla ratione consolari potuimus, sed tantum sepius flens dicebat: Ve mihi misere, cuius causa me christianam dico?

a. G., *al.* Eluaha, Elual, Elvaal, Duual, Duahal. — b. P. campo. — c. Sic ego, *al.* populabant, pas-

cebant. — d. Sic ego, *al.* deportabat. — e. Nomen deest in G. — f. G., *al.* ternas.

XXXV. *Xenodochium S. Georgij, homines rasi.*

Proficiscentes de civitate Elua intravimus eremum. Milliario vigesimo est ibi castrum,^a ubi est *xenodochium Sancti Georgij*,^b in quo habent refugium transeuntes vel eremite stipendia. Inde intrantes interiorem eremum, venimus ad locum, de quo dicitur in Psalmo: *Posuit terram fructiferam in falsuginem a malitia inhabitantium in ea*. Ibi vidimus homines rasi^c cum camelis fugientes nos, & in Hierosolyma vidimus homines ex Ethiopia caligulis calceatos, habentes fissas nares & aures, & per digitos & pedes annulos missos. Interrogavimus: Quare sic? Dixerunt: Quia Traianus, imperator romanus, signum hoc nobis reliquit.

XXXVI. *Eremus.*

Ambulantes per *eremum* dies sex, camelis nobis aquam portantibus, sextarium mane & sextarium vespere quotidie per hominem accipiebamus; amarescente aqua in utris pelle,^d mittebamus in eam arenam, & indulcabatur. Familie autem Sarracenorum vel uxores eorum, venientes de eremo, cum lamentatione ad viam sedentes, sarcina deposita, petebant panem a transeuntibus: & veniebant viri earum de interiore parte eremi adducebantque utres cum aqua frigida, & dabant, & accipiebant sibi panes, & adducebant restes cum radicibus, quarum odor erat suavissimus super omnia aromata, nihil licentes, quia anathema habebant & dies suos festos celebrabant. Populus autem, qui per ipsam maiorem eremum ingrediebatur, numero duodecim millia.^e

a. Eboda? — b. *P. Sergij.* —
c. *Al. raros, rascis.* — d. *M., L., edit.*

princ. utribus in modum fellis. —
e. *Al. XII mill. sexcenti.*

XXXVII. *Horeb & Sina, fons Moïſis, cacumen montis cum oratorio.*

Perambulantes eremum, octavo die venimus ad locum, ubi Moyſes de petra eduxit aquam, & exinde venimus ad montem Dei *Horeb*, & inde moventes, ut aſcendere-mus montem *Sina*, ecce multitudo monachorum & eremi-tarum. Cum crucibus pſallentes obviaverunt nobis & proſtrati in terram adoraverunt nos. Simili modo & nos facientes lacrimavimus. Tunc introduxerunt nos in vallem inter *Horeb* & *Sina*, ad cuius montis pedem eſt *fons* ille, ubi *Moyſes* adaquabat oves, quando vidit rubum arden-tem, qui fons inclufus eſt intra monaſterium, quod *mo-naſterium* circumdatur muris munitis: ^a in quo ſunt tres abbates ſcientes linguas, hoc eſt, latinam, grecam, ſyram & egyptiacam & beſſam, ^b vel multi interpretes ſingula-rum linguarum. In quo ſunt condite monachorum. Et aſcendimus in monte continuo millia tria, & venimus ad ſpeluncam, ubi abſconditus fuit Helias propheta, quando fugit ante lezabel. Ante iſtam ſpeluncam furgit fons, qui irrigat montem. Inde aſcendimus millia continuo tria in ſummum montis cacumen, in quo eſt oratorium modi-cum habens pedes ſex in longitudine, ſimiliter & in latitudine. In quo nullus manere preſumitur; ſed orto iam die, aſcendunt monachi de ſupra dicto monaſterio & faciunt opus Dei. In quo loco multi pro devotione tondent capillos ſuos & barbam, ubi & ego tetigi & rotondi barbam.

XXXVIII. *Sina & Horeb, feſtum Sarracenorum.*

Mons *Sina* petroſus eſt, raro habens terram: & in circuitu eius cellule multe ſervorum Dei; ſimiliter & in

a. *G.* muriitis; turritis? — b. *Al.* &: perſam.

Horeb. Et dicunt esse Horeb terram mundam. In parte ipsius montis habent *Sarraceni idolum* suum positum marmoreum, candidum tamquam nivem. Ibi etiam permanet sacerdos eorum indutus dalmatica & pallio lineo. Quando venit tempus festivitatis illorum, recurrente ^a luna, antequam ergo dicitur luna ad diem festum ipsorum, incipit marmor illud mutare colorem; ^b mox luna introierit, quando ceperint adorare idolum, fit marmor illud nigrum sicut pix. Completoque tempore festivitatis, revertitur in pristinum colorem, unde omnino omnes mirati sumus.

XXXIX. *Manna, fere.*

Inter Sina & Horeb est vallis, in qua certis temporibus descendit ros de celo, quem *mannam* appellant, & coagulatur, & fit tamquam granum massicis: & colligitur, & dolia inde plena habent in monte, unde pro benedictione dant ampullulas modicas; nam & nobis dederunt sextarios quinque. Ex quo etiam prodito bibunt, & nobis dederunt & bibimus. Et in ipsis montibus *leo* & *pardus*, *capree* & *burdones* & *onagri* simul pascunt, nullusque eorum ^c leditur propter eremi vastitatem. Et quia iam se complebant dies festi Sarracenorum, ^d preco exiit, ut nullus subsisteret per eremum, per quam ingressi sumus. Alij per Egyptum, alij per Arabiam reversi sunt in sanctam civitatem.

XL. *Abila, Phara.*

De monte Sina usque in Arabie civitatem, que dicitur *Abila*, sunt mansiones octo. In Abila descendunt naves de India cum diversis aromatibus.

Nobis autem visum est per Egyptum reverti, & veni-

a. *Tuch*, al. precurrente, percurrente. — b. *Ed.*, *V.* vocem.

c. *Omitto* a leone. — d. *Al.* Imahelitarum.

mus itaque in *Pharam* civitatem, in qua pugnavit Moyſes cum Amalech: ubi eſt oratorium, cuius altare poſitum eſt ſuper lapides illos, quos poſuerunt Moyſi oranti. In ipſo loco eſt civitas munita muris e lateribus, & locus valde ſterilis preter^a aquas. Ibi occurrerunt nobis mulieres cum infantibus, palmas in manibus portantes & ampullas cum raphanino oleo; proſtrate pedibus noſtris plantas noſtras ungebant & capita noſtra, lingua egyptiaca pfallentes antiphonam: Benediſti vos a Domino benediſtusque adventus veſter, Hoſanna in excelsis. Ipſa terra eſt Madianitarum, & ipſi habitant in ipſa civitate, dicitur, quia ex familia lethro, ſoceri Moyſis, deſcendunt. Octingenti condome militantes in publico cum uxoribus ſuis erant, annonam & veſtes accipientes ex Egypto, nullum laborem habentes, quia nec habent, ubi (ſolum colant), eo quod totum arenis (conſtat); & preter ſingulos dies habent ſingulas equas ſarracenas, (per) capita paleas & hordeum de publico accipientes, diſcurrentes cum ipſis per eremum pro cuſtodia monaſteriorum & eremitarum propter inſidias Sarracenorum. Ante quorum timorem non exagitantur Sarraceni; nam exeuntes de ipſa civitate, fontem illi ſerrant & claves tollunt ſecum. Et illi quidem ab intus ſimiliter faciunt propter inſidias Sarracenorum, quia nec habent, ubi exeant foris, preter celum & arenam.

XLI. *Magdoluſ, Sochoth, Elim, Garandala, oratorium Moyſis, Clyſma.*

Exinde venimus *Magdolum* & *Sachoth* & ad locum, ubi ſunt *ſeptuaginta palme* & duodecim fontes, & applicavimus ibi duos dies,^b fatigati poſt tantos labores atque eremi vaſtitatem. In quo loco eſt caſtellum modicum,

a. *G.*, *al.* propter. — b. *P.* dies multos.

quod vocatur *Surandala*, & nihil habet intus preter ecclesiam cum presbytero suo & duo xenodochia propter transeuntes. In quo loco arborem piperis vidi & in ipsa collegi. Exinde venimus ad locum, ubi filij Israel transeuntes mare Rubrum castra metati sunt, & illic similiter est^a castellum modicum cum xenodochio. Et inde venimus ad locum, ad ripam, ubi transferunt filij Israel & exierunt de mari. Ibi est oratorium *Moyfis*,^b ibi est & civitas modica, que appellatur *Clyfma*, ubi etiam naves de India veniunt. Quo maris loco, ubi transferunt, gulfus exit de pelago maiori & extenditur intus in multis millibus, quia accessum recessumque habet; recedente mari omnis prefiguratio armorum Pharaonis vel vestigia rotarum curruum parent, sed & omnia arma in marmor conversa videntur. Illic accepimus nuces plenas virides, que de India venerunt, quas de paradiso credunt esse homines, cuius gratia talis est: quanticumque ex iis gustaverint, satiantur.^c

XLII. *Insula cum oleo petrino.*

Intus autem in ipso pelago ad millia undecim est insula modica, in qua est petra viva. In qua pendent digiti molles ut carnei, in modum dactylorum, qui fundunt unguentum, quod oleum petrinum appellant, & in quibusdam temporibus pro grande benedictione colligitur. Vas, in quo portatur, impletum si fuerit & volueris reiterare ad tollendum, iam non id recipit, nec tenet. In quo loco quanticumque egroti, maxime demoniaci, pertingere potuerint, salvantur. Quod tunc tollentibus pro benedictione non permittitur iterum introire per *Clyfma*, antequam misceatur cum oleo; nam si non adulteraretur, credo, quia semper ipsam virtutem faceret; nam

a. Addidi est. — b. In miss. oratorium Helie pramittitur.

c. Al. sanantur.

liquor ipsius unguenti tenet continuo per duo millia odorem quemdam sulphureum. Qualis vis enim tempestatis sit maris, tamquam in stagno infra litus illic stat. Infra civitatem ipsam Clyfina, intus in basilica vidimus loculos ligneos sanctorum patrum eremitarum ultra octodecim.

XLIII. *Syracumba, cataraete Nili, Babylonia, Memphis, Antinoe.*

Et inde venimus per eremum ad speluncam beati Pauli eremite, que vocatur *Syracumba*, ad fontem, qui usque hactenus totum locum ipsum irrigat. Deinde iterum per eremum venimus ad *cataraetas Nili*, ubi aqua ascendit ad signum, monitionem manu hominis factam, & habet gradus duodecim. In proxima cataraeta ex utraque parte Nili sunt due civitates, quas dicunt filias Loth edificasse; una earum *Babylonia* dicitur. Tunc venimus per *campos Taneos* in *Memphis* civitatem & in *Antinoen*, in qua residebat Pharao, ex quibus^a & filij Israel exierunt. In ipsis locis sunt horrea XII Ioseph plena.

XLIV. *Iterum Memphis.*

In Memphi fuit templum, quod modo est ecclesia: cuius una porta se clausit ante Dominum nostrum, quando cum beata Maria illic fuit, & usque hactenus non potest aperiri. Ibi vidimus pallium lineum, in quo est effigies Salvatoris, quem dicunt tersisse faciem suam in eo & remansisse ibi eius imaginem, que imago singulis temporibus adoratur, & nos eam adoravimus; sed propter splendorem non potuimus in eam intendere, quia, quantum in ipsam effigiem intendis, immutatur in oculis tuis.

a. G., *al* ex qua.

XLV. *Athlibis, sanctus Mennas, Alexandria.*

Descendentes per Egyptum, venimus in civitatem *Athlibim* & perambulavimus usque ad sanctum *Mennatem*, qui multas virtutes ibi operatur. Inde descendentes, in naviculis per stagnum venimus *Alexandriam*. In ipso stagno vidimus multitudinem crocodillorum. *Alexandria* est civitas splendida, populus levissimus, sed amator peregrinorum. Hereses ibi multe sunt. Ibi requiescit sanctus *Athanasius*, ipsius civitatis episcopus, sanctus *Faustus* & sanctus *Epimachus* & sanctus *Antonius* sanctusque *Marcus* & alia multa sanctorum corpora.

XLVI. *Hierosolyma, Ioppe, Cesarea Palestine, Damascus, vicus Rectus, Heliopolis, Emesa, Larissa, Arethusa, Epiphania, Apamia.*

Iterum venimus *Hierosolyman*, ubi egrotus mansi per multum tempus, evidenter collatu fidei, dum vidi per visionem beatum Antonium & beatam Euphemiam. Quomodo venerit, pariter me sanavit. Egressus de *Hierosolyma* descendi in *Ioppen*, ubi requiescit sancta *Tabitha*, que & *Dorcas* dicitur. Deinde veni *Cesaream maritimam*,^a que turris *Stratonis*, que & *Cesarea Palestine* vocatur, in qua requiescit sanctus *Pamphilus* & sanctus *Procopius* sanctusque *Cornelius*, ex cuius lecto benedictionem tulimus. Inde per *Galileam* ascendimus, & venimus *Damascum*. Ibi est monasterium ad milliarium secundum, ubi sanctus *Paulus* conversus est in *vico*, qui vocatur *Rectus*, in quo loco multe fiunt virtutes. Deinde venimus *Heliopolim* & exinde *Emesam*, ubi est caput *Iohannis Baptiste* in dolio vitreo, & oculis nostris ibi ipsum intus vidimus & adoravimus. Exinde transeuntes

a. Sic ego, al. Philippi.

per civitates *Larissam*, *Arethusam* & *Epiphaniam*, venimus in civitatem splendidissimam *Apamiam*, in qua est omnis nobilitas Syrorum.

XLVII. *Antiochia*, *Chalcis*, *Carrha*, *Barbarissus*, *Sura*, *Euphrates*, *Tetrapyrgia*.

Inde exeuntes venimus *Antiochiam* maiorem, in qua requiescit sanctus Babylas & tres parvuli, sancta Iustina & sanctus Iulianus & fratres Machabei, hoc est, septem sepulcra, & super cuiusque sepulcrum scripte sunt passionum eorum. Et inde descendimus Mesopotamiam in civitatem *Chalcidem*. Deinde venimus *Carrham*, ubi natus est Abraham, & descendentes venimus *Barbarissum*, ubi requiescit sanctus Bacchus, frater sancti Sergij.^a Inde venimus in civitatem *Suram*, per quam civitatem mediam descendit fluvius *Euphrates*, qui ibidem per pontem transitur. In ipsa civitate passi sunt sanctus Sergius & sanctus Bacchus, & ad duodecim millia intus in eremo inter Sarracenos requiescit sanctus Sergius in civitate *Tetrapyrgia*.^b

XLVIII. *Reditus in patriam*.

Tanta videntes loca miraculis plena per multas civitates & castella & vicos & villas & plateas, fatigati ex tam longo itinere cepimus reverti. Transeuntes mare venimus in Italiam, propriam regionem, adiuvante Domino nostro Iesu Christo. Ovantes venimus Placentiam, civitatem nostram positam super fluvium, qui dicitur Padus.

a. *G.*, al. Georgij. — b. *G.*, al. Tyra, Tiro.

DE

LOCIS TRANSMARINIS SACRIS

BEATI ANTONINI MARTYRIS

(E cod. Vatic. 636 A.)

PROCEDENTE beato Antonino martyre una cum collegis suis, ex eo quod civitatem Placentiam egressus est, in quibus locis peregrinatus est ire, vestigia Christi sequentes, & miracula sanctorum prophetarum providere ceperunt. Ita exeuntibus nobis de Constantinopoli, venimus in insulam Cyprum, in civitate Constantia, in qua requiescit sanctus Epiphanius, civitas pulchra, delicioſa, ornata palmis dactylorum. Dein venimus partibus Syrie, in insula Santarus ad Tyrum. Tunc venimus Tholomaida, civitate honesta, monasteria bona. Tholomaida pertinet contra civitatem milia sex in castra Samaritanorum miliario a Sugamina, sub monte Carmelo, super ipsa castra miliario semis monasterium Helisei prophete, ubi ei occurrit mulier cuius filium suscitavit in monte Carmelo. Ibique est petra modica rotunda, quando exagitur sonat quia solida est.

Talis autem est virtus petre illius ut, si suspenſa fuerit mulieri vel cuicumque animali, partum^a numquam faciet, & a civitate sex aut septem millia personat. De Tholomaida maritima venimus in finibus Galilee, in civitatem que vocatur Neocesarea. In qua adoravimus amola & canestellum sancte Marie. In quo loco erat cathedra ubi sedebat quando ad eam angelus venit. Deinde miliario... venimus in Chana, ubi Dominus fuit ad nuptias & accubuimus in ipso accubitu, ubi ego indignus nomina parentum meorum scripsi. Ex quibus ydrie due ibi sunt. Implevi aqua unam & protuli ex ea vinum, & in humero plenam levavi, & optuli ad altare & in ipso fonte pro benedictione levavimus.^b

a. vel iactum. — b. vel lavimus.

Exinde venimus in partibus Syrie, ubi requiescit sanctus Leontius, que civitas tempore Iustiniani imperatoris subversa est a terre motu cum aliis civitatibus. Venimus exinde Bibolo, que & ipsa civitas cum omnibus subversa est. Exin civitate Triari, que & ipsa subversa est. Deinde venimus in civitate splendidissima Ihericho, in qua nuper fuit studium litterarum, que civitas subversa fuit, dicente nobis episcopo civitatis quia cognite fuerant persone, excepto peregrinis qui ibi perierant. Ipsa civitas iacet sub montana Libani. A Berito venimus Sydone, que ex parte ruit, & ipsa adheret Libano. Homines in ea pessimi. Illic currit fluvius Asclepius & fons unde surgit stat. De Sydone venimus Sareptha, que civitas modica & valde christiana est, in qua cenaculum illud quod factum fuerat Helye & lectum ubi recubuit, & alius marmoreus ubi illa vidua fermentavit. In quo loco multa offeruntur, & virtutes multe sunt. Exeuntibus nobis de Sarepta, venimus in civitate Tyro. A Tyro usque Sareptam, continue milia vij. Tyrus hec civitas homines potentes vita pessima, tanta luxuria que dici non potest. Gignit etiam publica olofericum & diversa genera telarum. At vero de Tyro venimus in civitatem Nazareth, in qua sunt multe virtutes. Ibi etiam pendet thomus in quo Dominus caput habuit impositum. In qua etiam synagoga posita est, travis, ubi cum aliis sedebat infantibus. Que travis a Christianis agitur & sublevatur, Iudei vero nullo modo possunt eam agitare, set nec permittit se foras tolli. Domus sancte basilica est. Et multa ibi sunt beneficia de vestimentis eius. In civitate vero illa tanta est gratia mulierum hebreorum, ut in terra illa inter Hebreos pulchriores non inveniantur. Et hoc de sancta Maria sibi concessum dicunt.

Nam & parentem suam dicunt eam. Et dum nulla sit caritas Hebreis erga Christianos, ille vero omni sint caritate plene. Provincia paradyso similis in tritico, in fruges similis Egypto. Modi quidem, set precellit in vino, & oleo, & poma melliumque, set & milium extra naturam altum nimis super statum hominis, talea grossa.

De Nazareth venimus in monte Thabor, qui mons exit in medio campestri, terra viva tenens circuitum, milia vi., ascensum milia iij., sursum ad unum miliarium. Planum in quo sunt tres ecclesie, ubi a discipulis dictum est: Faciamus hic tria tabernacula. In circuitu diverse civitates, que in Regum leguntur. De Thabor venimus ad mare Tyberiadis, in

civitatem que alio tempore ^a vocata est Samaria, modo vero dicitur Neapoli, in qua puteus est, ubi Dominus a muliere samaritana aquam petiit, & ibi facta est basilica Sancti Iohannis, & ipse puteus est ante cancellos altaris, & fitula de qua dicitur quod Dominus biberit, & multi egri ibi veniunt & sanantur. Deinde [venimus] in civitate Tyberiade, in qua sunt terme false. Nam aqua maris ipsius dulcis est, que mare circa milia viij. Deinde venimus in Capharnaum, in domo beati Petri, que est modo basilica. Inde transeuntes per castra vel vicos aut civitates, venimus ad duos fontes, scilicet Ior & Dan. Qui in unum confluunt, & vocatur Iordanis. Parvus ingreditur in mare, & pertransit totum maris pelagus, usque alio littore maris. Revertentes post nos, venimus ad locum ubi Iordanis de mari egreditur, transivimus Iordanem in ipso loco, & venimus in civitatem que vocatur Gaddera, que & Gabaon dicitur. In ista parte civitatis miliario tercio sunt aque calide que appellantur terme Helye, ubi leprosi mundantur. Ibi & sinodocium delicias de publico habens, & hora vespertina mundantur terme. Ante ipsum vero clibanum grande est folium, qui dum impletum omnia ostia clauduntur, & per ostium mittuntur intus, cum luminaria & incensum & sedent in illo folio tota nocte.

Et dum soporati fuerint, videt ille qui mundatus est aliquam visionem, & dum ea recitaverit, non mundantur ipse terme per vij dies. Ibi vero defunctus est collega noster Iohannes de Placentia. Nam ipse fluvius calidus qui vocatur Gaddera, descendit torrens & intrat in Iordanem, & ex ipso ampliatur Iordanis & maior fit. Et tunc descendimus per Galileam iuxta Iordanem, transeuntes multas civitates que leguntur, venimus in civitate metropoli Galilee que vocatur Scitopolis, in monte posita, ubi sanctus operatur multas virtutes. Exinde descendimus per alia loca Samarie & Iudee in civitate Sebaſtea, in qua requiescit Helyseus propheta. Descendentes per campeſtria civitates vel vicos Samaritanorum & plateas, unde transivimus. Venientes post nos Iudei cum paliis vestigia nostra incendentes, tanta est illis execratio ut vix Christianis quidem responsum faciunt. Attamen ut quod ab illis emere vis, non tangas prius quam precium des. Quod si tetigeris & non comparaveris, mox scandalizabuntur. Nam foris vico habent condoma una posita, qui ipsius faciunt

a. *Vel* nomine.

responſum. Nummos autem non accipient de manu tua, ſet tu in aqua proicies eos. Et denuntiant tibi quando ingrediſ. Tunc vero noli expuere. Si autem expueris, ſcandalizabuntur. Sero autem purificante ſe in aquam, & ſic ingrediuntur in vico aut in civitatem. Deinde venimus in loco ubi Dominus de quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum ſatiavit, extra parvulos & mulieres, extenſa campania oliveta & palmeta.

Exinde venimus ad locum ubi baptizatus eſt Dominus. In ipſo loco filij Iſrael tranſierunt Iordanem, & filij prophetarum perdiderunt ſecurem, & ex ipſo loco Helyas aſſumptus eſt in celum, ibique mons Hermon modicus, qui legitur in pſalmo: Ad pedes montis ipſius aſcendit de fluvio nubes hora prima oriente ſole. Hieroſolimam venit ſuper baſilicam que eſt in Syon & ſuper baſilicam Sancte Marie ad Sanctam Sophiam, que fuit pretorium ubi auditus eſt Dominus. Super his locis deſcendit ros ſicut pluvia, & colligunt eum medici, & in ipſo decoquantur omnes defectiones per ſynodochia. Nam multi langores ſanantur ibi ubi cadit ipſe ros. Ipſe eſt enim ros de quo propheta canit David: Sicut ros Hermon qui deſcendit in Syon. In illa ripa Iordanis eſt fons ubi baptizabat ſanctus Iohannes. Inde uſque Iordanem milia duo. In ipſa valle inventus eſt Helyas, quando ei corvus deferebat panem & carnes. In circuitu autem vallis ipſius multitudo heremitarum, & ibi eſt civitas prope, que vocatur Salamiada, ubi remiſerunt due ſemis tribus Iſrael, priuſquam tranſirent Iordanem, in quo loco ſunt terme ex ſe lavantes, que vocantur Terme Moyſi, ubi etiam & leproſi mundantur, & ibi eſt dulciſſimus aque fons quod bibitur propter catarcium, & multos ſanat langores. Non longe a mari Salinarum in quo Iordanes ingreditur, ſubtus Sodomam & Gomorram, ad cuius littus bitumen & ſulphur colligitur, in quo mari menſe iulio & auguſto, & uſque medio ſeptembri tota die iacent leproſi; ad veſperum autem levantur in ipſas termas, & aliquotiens Dominus quem vult mundat. Nam & generalitate eſt aliqua permifcia. In quo mare nichil vivificatus, nec ligna nec palee ibi natant, neque homo ibi natare poteſt, ſet quicquid ibi proiectum fuerit, in profundum demergitur. De Iordane uſque ad locum in quo Moyſes de corpore exiit, ſunt miliaria viij. Exinde non multum longe a Segor, in quibus locis multi heremite. Vidimus & ibi monumentum Abſalon filij David. Tenuimus teophaniam iuxta Iordanem.

Et ibi fiunt mirabilia ubi baptizatus est Dominus in ipsa nocte. Est ibi tumulus cancellis circumdatus, & in loco ubi redundat aqua in alveum suum posita est crux lignea intus in aquam ex utraque parte marmoris. In vigiliis teophanie grandes fiunt vigilie, populus infinitus, & quarta aut quinta vice gallo canente fiunt vigilie.

Completis matutinis primo diluculo surgentes procedunt ministeria sub divo. Et diaconi tenentes sacerdotem, descendit sacerdos in fluvium, & hora qua ceperit benedicere aquam, mox Iordanis cum magno rugitu post se revertitur, & stat aqua superior in se usque dum baptismus perficitur, inferior vero fugit in mare, dicente psalmista: Mare vidit & fugit, Iordanis conversus est retrorsum. Tunc omnes Alexandri habent ibi suas naves cum hominibus habentes colaphos ^a plenos armatibus & balsamo. Et hora qua benedixerunt fontem, antequam incipiant baptizare, fundunt illos colaphos in fluvium & tollunt inde aquam benedictam & exinde faciunt aquam asperfusionis in suis navibus antequam exeant ad navigandum. Baptismo completo, descendunt omnes in fluvium pro benedictione induti sindones & alias multas species, quas sibi ad sepulturam servant. His perfectis omnibus statim aqua in proprio revertitur alveo. Nam unde surgit Iordanis a mare Tyberiadis, usque ad mare Salinarum, ubi deficit, sunt milia cxxx.

In illa vero ripa Iordanis est spelunca in qua sunt cellule septem cum septem puellis que ibi infantule mittuntur. Et cum aliqua ex eis mortua fuerit, in ipsa cellula sepelitur. Et alia cellula inciditur, & mittitur ibi alia puella, ut numerus stet. Et habent foris qui eis cibaria preparet. In quo loco magno cum timore ingressi sumus ad orationem. Nullius ibi faciem vidimus. In ipso loco dicitur esse sudarium quod fuit super caput Ihesu. Non multum longe a Iordane ubi baptizatus est Dominus, est monasterium Sancti Iohannis valde magnum, in quo sunt sinodochia duo.

In ista vero vel in illa ripa Iordanis per loca submontana inveniuntur serpentes de quibus conficitur tyriaca. Inde venimus ad Iordanem.

De Iordane usque Hierico sunt miliaria vj.

Hierico autem ita videtur in oculis hominum ut paradyfus. A terre motu muri diruti. Domus Raab stat & est sinodochium.

a. *Vel* calathos.

Set & cubiculum de quo exploratores depofuit & oratorium eft Sancte Marie. Lapidés vero illi quos levaverunt fibi filij Ifrael de Iordane, non longe a civitate Hierico pofiti funt in bafilica pofit altare.

Et ante bafilicam campus, ager Domini in quo Dominus manu propria feminavit, ferens fatis quafi modia tria. Qui etiam colligitur & numquam feritur, fet ex fe profert femen. Colligitur autem mense februario, & inde communicatur in pafcha. Cum collectum fuerit, aratur, & iterum cum reliqua melle colligitur.

At vero fons aque quem indulcavit Helyfeus propheta irrigat omnem Hierico, ubi nascitur vinum potis quod febricitantibus datur. Ibi nascitur daftilum de libra. Ex quibus mecum in provintia adduxi & dedi inde unum domino Paterio patricio. Ibi nascitur cedrus de libras xl & virga fascioli duos pedes longa; ibi est & vitis unde in afcenfione Domini plenas hastas racemis in monte Oliveti venales funt, & exinde Pentecoftes mixtum exinde plena colata proponuntur. Exeuntibus nobis de Iericho venimus contra Hierosolimam. Non longe ab Hierico est illa arbor in qua Zacheus ascendit ut videret Dominum. Que arbor infra oratorium inclusa est, & per teftum defuper ficca videtur. Igitur exeuntes de Hierico venimus contra occidentem in finiftra manu, & intravimus villas Sodome & Gomorre. Super qua provintia descendit femper obscura nubes cum odore sulphureo. Nam quod dicunt homines de uxore Loth, eo quod lingendo ab animalibus minuatur, mendacium est, fet stat in ftatu quo fuit. Ascendentes de montanis Hierosolimorum venimus Baoridem. Inde revertentes ad finiftram ad oppida montis Oliveti, venimus in Bethania ad monumentum Lazari. Nam respicientes valles illas & perambulantes monasteria, multa & mirabilium loca, vidimus claufam multitudinem in monte Oliveti virorum ac mulierum.

Et rurfum in monte unde Dominus ascendit ad patrem, ubi & iudicare veniet, vidimus monasteria copiofa & cellulam ubi inclusa fuit sancta Pelagia. Et in ipfo monte Iacobi, Zebedei, & Cleophe, & multa sanctorum corpora. Descendentes de monte Oliveti, venimus in villam Gethfemani in loco ubi Dominus traditus est.

In quo funt tria accubita, in que ille accubuit, & nos in benedictione accubuimus, & in ipfa valle est domus sancte

Marie, de qua eam dicunt ad celos fuisse sublatam, & ipsa vallis Gethsemani ibidem vocatur Iosaphat.

In dexteram partem porte est olivetum & ficulnea, in qua Iudas laqueo se suspendit. Hoc est ad portam Hierusalem. Cuius talea stat munita petris porta civitatis que coheret porte speciose que fuit templi, cuius liminare & tribulatio stat.

Clinantes proni in terram ingressi sumus in sanctam civitatem, in qua adorantes Domini monumentum quem ipsum monumentum in quo corpus Domini positum fuit, in naturalem excisum est petram. Lucerna in ydria que illo tempore ad capite eius posita fuerat, ibidem ardet die noctuque. Ex qua benedictionem tulimus & recomposuimus ea. In quo monumento de foris mittitur terra, & ingredienti pro benedictione tollunt. Lapis vero unde clausum fuit monumentum, ipsum est ante illius monumentum. Color vero petre que excisa est de Golgota. Nam ipsa petra exornata est ex auro & gemmis, & in postmodum de ipsa petra factum est altare in loco ubi crucifixus est Dominus. Petra vero monumenti velut molaris, & est infinite ornata virgis ferreis, pendentia brachialia, dextrochiria, murene, monilia, anuli capitulares, cingella girata, baltei, coronas, imperium ex auro vel gemmis, & ornamenta plurima. Et ipsum monumentum in modum ede coopertum ex argento, & ante monumentum altare positum.

A monumento vero usque Golgotha sunt gressi lxxx; ab una parte ascenditur per gradus, unde Dominus ascendit ad crucifigendum. Nam in loco ubi fuit crucifixus apparet cruor sanguinis, & in ipso latere petre est altare patriarche Abraham, in quo ibat offerre Ysaac quando temptavit eum Dominus. Ibi & Melchisedech obtulit sacrificium Abrahe, quando revertebatur cum victoria a cede Amalech. Tunc ibidem dedit ei Abraham omnem decimationem in hostias. Iuxta ipsum altare est cripta, ubi ponis aurem & audis flumina aquarum, & iactas pomum aut quid natare potest, & vadis ad Syloa fontem & ibi eum suscipies. Intus Syna & Golgotha credo est miliarium.

Nam Hierosolima aquam vivam non habet, preter in Solua fonte. De Golgotha usque ubi inventa est crux sunt gressi l.

In basilica Constantini coherente circa monumentum vel Golgotha, in atrio ipsius basilice est cubiculum ubi lignum crucis reconditum est, quod adoravimus & osculavimus. Nam

& tytilus qui super caput Domini positus fuerat in quo scriptum est: IHC Nazarenus rex Iudeorum, tenui in manum & osculavi. Quod lignum crucis de nuce est. Procedente vero sancta cruce ad adorandum de cubiculo suo & veniente in atrio ubi adoratur, eadem hora apparet in celo stella, & venit super locum ubi crux refidet.

Et dum adoratur crux, stat super eam stella, & affertur oleum ad benedicendum ampulas medias. Hora vero qua tetigerit lignum crucis has ampullas, mox ebulliet oleum foras. Et nisi citius claudantur, totum ebulliet foras.

Revertente vero crucem in loco suo, & stella pariter revertitur, & post reclusam crucem ultra non apparet stella. Nam ibi est canna & spongia de quibus legitur in evangelio. Cum qua spongia aquam bibimus & calix onichilus quem benedixit in cena, & alie multe virtutes.

Species beate Marie in superiori loco, & zona ipsius, & ligamentum quo utebatur in capite. Et ibi sunt vij cathedre marmoree seniorum. Inde ascendimus in turre David, ubi decantavit psalterium magna voce valde in cenaculis singulis. Que turris quadrangula & opus sculptum, non habens tectum. In qua Christiani pro devotione ad mansionem ascendunt, & circa medio noctis spacio surgentes, audiunt voces murmurantium deorsum in valle Iosaphat contra Iordanem ad loca que respiciunt contra Sodomam & Gomorram. Deinde venimus in basilica sancta Syon, ubi sunt mirabilia multa. Inter que quod legitur de lapide angulari qui reprobatus est ab edificantibus. Domino ingrediente in ipsa ecclesia que fuit domus sancti Iacobi, invenit lapidem deformem in medio iacentem, tenuit eum & posuit in angulo. Quem tenes & levas in manibus, & ponis aurem in ipso angulo, & sonat in auribus tuis quasi multorum hominum murmuratio. In ipsa ecclesia columpna est ubi Dominus flagellatus est. In qua columpna tale est signum, ut dum eam amplexus fuisset, in ipsa pectus eius adhesit, & apparent in ea palme & digiti, ita ut pro singulis langoribus mensura tollatur, & circa collum habent & sanantur. In ipsa columpna est & cornu illud de quo reges ungebantur, unde & David unctus est in regno. Et ibi est corona de spinis de qua Dominus fuit coronatus. Ibi est & lancea de qua in latere percussus est. Ibi & lapides multi cum quibus lapidatus est Stephanus. Ibi columpna in qua crux posita fuit beati Petri, ubi crucifixus est Rome. Ibi & calix in quo post resurrectionem Domini missas celebrarunt apostoli. Et multa alia mirabilia que non recolo.

Ibi est monasterium puellarum. Et ibi vidi testam hominis inclusam in loculo aureo ornato gemmis, quam dicunt esse caput martyris Theodote, in qua multi aquam pro benedictione bibebant, & ego bibi. De Syon vero usque in basilicam Sancte Marie ubi est congregatio magna monachorum ac mulierum, mense innumerabiles, lecta languentum plus minus tria milia. Et oravimus in pretorio ubi auditus est Dominus, & modo est basilica Sancte Sophie. Ante ruinas templi Salomonis sub platea aqua decurrit a fonte Syloa secus porticum Salomonis. In ipsa ecclesia est sedes in qua sedit Pylatus quando audivit Dominum. Petra autem quadrangulis in qua reus levabatur, ut ab omnibus audiretur & videretur, in ea levatus est Dominus quando auditus est a Pylato.

Ibique remansit ymago, pede pulchrum, modicum, subtile. Natura communis, pulchra facies, capillo subanelato. Manum formosam. Digiti longi. Quantum ymago designat que illum viventem & pedibus ambulantem picta est & posita in ipso pretorio. Nam de ipsa petra multe fiunt virtutes, tollescentes mensuram de ipsa vestigia & ligant per singulos languores & sanantur. Et ipsa petra ornata ex auro & argento. Inde venimus ad arcum ubi fuit antiquitas porta civitatis.

In ipso loco sunt aque putide, in quibus missus est Hieremias propheta. Ab arcu illo descendantibus nobis a fonte Syloa per gradus multos, est ibi basilica volubilis, de sub qua surgit Syloa, que habet folia duo ex marmore manu hominis facta, & inter folia clausura cancellorum. In quibus pro benedictione in unum lavantur viri, in alium vero mulieres. In quibus aquis multa ostenduntur, immo & leprosi mundantur, & ante atrium est piscina grandis manu hominis munita, in qua lavantur populus assidue. Nam illis certis horis solis fons ipse irrigat aquas multas que descendunt per vallem Iosaphat que & Gethmani vocatur, & ingrediuntur in Iordane fluvio, ubi Iordanis deficit in mare Salinarum subtus Sodomam & Gomorram. Nam modo & ipse fons Syloa infra civitatem inclusus est, quia Eudoxia, augusta uxor Iustiniani imperatoris, addidit muros in civitate Ierusalem, & ipsa munivit sepulchrum & basilicam sancti Stephani, & ipsa suum habet sepulchrum iuxta sepulchrum sancti Stephani.

Et infra sepulchra sunt gressus xxvj & beatus Stephanus requiescit foris portam sagitte iactum. Una modo porta ex nomine ipsius martyris vocatur, & est ad viam que respicit ad occidentem que descendit ab Iope & Cesarea Palestine

vel Diaspoli civitate, que antiquitus dicebatur Azotus, in qua requiescit sanctus Georgius martyr. In ipsa via non longe a civitate stat columpna marmorea in qua Dominus prius ducebatur ad flagellandum. Que fugiens levata est ad nubes & deposita in ipso loco. Et in tantum cognoscitur non esse quia non habet basitem ubi debet esse fundata, set sic stat super terram & agitur. In cuius summitate crux ferrea est posita, & sursum per scalam ascenditur, & fiunt ibi luminaria & incensum, & demoniaci ibi liberantur. Nam & in ipsa provincia beatus est Georgius martyr. Itaque exeuntes a Siloa fonte, venimus in agrum qui comparatus est de precio sanguinis Domini, qui vocatur Acheldemach, hoc est ager sanguinis, in quo sepeliuntur omnes peregrini. Et inter ipsa sepulchra cellule servorum Dei, ubi fiunt multe virtutes, & per loca infra ipsa sepulchra vinee & pomaria. Revertentibus nobis in civitatem, venimus ad piscinam natatoriam que quinque porticus habet, & in uno eorum est basilica Sancte Marie, ubi multe fiunt virtutes.

Ipsa vero piscina modo iactata est in stercore, ubi lavantur omnia que necessaria sunt. Vidimus & in uno angulo tenebroso cathenam ferream cum qua se laqueavit infelix Iudas. Item exeuntibus ad portam natatoriam venimus ad locum ubi sanctus requiescit Yficius.

Ibi etiam erogantur pauperibus panes, quos deputavit beata Helena. Via que ducit Bethleem iij. miliario ab Hierusalem iacet Rachel, uxor Iacob, mater scilicet Ioseph. Et Benjamin requiescit in finibus Rama. In ipso loco in media via vidi aquam surgere quasi festarios vij. Unde complent omnes satietatem bibendi, & nec minuitur nec augetur, & est suavis ad potandum. Et dicunt quod fugiens beata Maria in Egyptum & sederit ibi cum puero, & sitiens oravit, & continuo ipsa aqua emanavit. Et in ipso loco modo ecclesia constructa est. Inde usque Bethleem miliaria tria. Bethleem locus splendidissimus, servi Dei multi. Ibi est spelunca ubi natus est Dominus, & presepium ex auro & argento ornatum, & iugiter ibi sunt luminaria. Os vero ipsius spelunce angustum. Hieronimus presbiter in loquendo peritus, interpretatione clarus, inter cunctos relator conspicuus, in ipso ore spelunce petram sculpsit, & ob devotionem Salvatoris ibidem sibi monumentum fecit, miliario fecus Bethleem. In suburbio iacent David & Salomon filius eius, & appellatur locus ille basilica Sancti David. Set & infantes quos occidit Herodes

ipso loco habent sepulchra, & in una omnes requiescunt domo, & aperiuntur eorum monumenta, & videntur illorum sancta ossa. Ante Bethleem est monasterium muro cinctum, in quo multitudo est monachorum. De Bethleem usque ad ilicem Mambre sunt milia xxiiij. In quo loco requiescunt Abraham, Ysaac, Iacob & Sara simul & Ioseph ossa. Est basilica edificata in quadriporticus atrium in medio discoopertum, & per medium cancellum ex uno latere intrant Christiani, ex alio vero Iudei incensa facientes multa. Nam depositio Iacob & David in terra illa die primo post natale Domini devotissime ab omnibus celebratur, ita ut ex omni terra Iudeorum conveniat innumerabilis multitudo incensa deferentes, vel luminaria, & dantes munera, ac fervientes ibidem. Item revertentes per Hierusalem descendimus in viam que vadit in Gazam & Abscalon milia xx. De Ierosolima venimus in monte Gelboe ubi occidit David Goliath gigantem. Et ibi mortui sunt Saul & filius eius Ionathas. Iacet ibi Goliath in media via. Ligneus ad caput acervus, & super eum congeries magna petrarum, ita ut ad xx miliaria non possis invenire lapidem quem movere possis, quia usus est talis. Quotiescumque quis transit ternas secum defert lapides & ibi eas proiicit, set & nos similiter fecimus. Nam in ipsos montes nec ros nec pluvia descendit, postquam David eos maledixit. Et nocturnis horis secreto ibi videntur volvi immundi spiritus, vellera lane vel unde maris.

Deinde deviantes ad latus, venimus in civitatem que dicitur Heliuteropolis, in loco ubi ille Sanson fortissimus cum maxilla asini mille occidit viros. Ex qua maxilla ipso orante aqua profluxit. Qui fons loca ipsa usque in hodiernum diem irrigat.

Nam in loco ubi fugit fuimus, deinde venimus inter templum & altare, ubi occisus est Zacharias, & ubi requiescit.

Est ibi una ecclesia ornata, sunt in ea servi Dei multi. Inde venimus ad locum ubi Ysaías propheta de ferra lignea secatus est, & ibidem iacet sub quercu Rogel iuxta aquarum decursum. Et ipsa ferra pro testimonio posita est ad sanctum Zachariam. Exinde venimus in locum ubi Abacuc propheta prandium ferebat messoribus quando eum angelus, per verticem tenens, super lacum, in quo Danihel inter leones orabat, deposuit & ibi fugit fons in quo Philippus baptizavit eunuchum. In ipsis locis sunt putei quos foderunt Abraham scilicet & Iacob, quos appellarunt calumniarii. Inde ingressi

sumus Abfcalon. Ibi est puteus pacis in modum theatri factus, in quo usque ad aquam per gradus descenditur, ubi requiescunt tres fratres martyres, proprio quidem habent nomina set vulgariter Egyptij vocantur. Miliario a civitate Sarafia est civitas Mazom Afcalonites. Inde venimus in civitatem Mazomazes, in qua requiescit sanctus Victor martyr. De Mazoma usque Gaza est miliarium. Gaza autem est civitas splendida, delitiosa, homines honestissimi, omni liberalitate decori, amatores peregrinorum. Inde miliario secundo requiescit sanctus pater Hylarion, & inde venimus in civitate Eluaha in capite heremi que vadit ad Syna montem. In qua etiam ex revelatione episcopi ipsius civitatis unum audivimus quod filere non oportet miraculum. Puella quedam nobilissima nomine Maria, cum nupta fuisset, ipsa nocte nuptus sui mortuus est sponfus eius, ipsa quoque hanc rem patienter portavit, & infra septimanam omnia sua pauperibus distribuit. Celebrato die septimo, nocte ipsa veste sponsi sublata, inventa non est. De qua dictum est nobis, quia esset in heremo trans Iordanem inter calamora vel palmora ante nos in finibus Segor circa mare Salinarum. In quibus locis invenimus monasteria ultra quindecim vel xvij puellarum, que Christiani populabant. Que habentes unum asellum cibario deportabant, & nutriebant leonem terribilem ad videndum. Cumque appropinquassemus cellule, omnia animalia que erant nobiscum a rugitu illius minferunt & in terra corruerunt. Et dicebant nobis quod ipsum asellum leo ipse gubernaret in pascuis. Quem & offerebant nobis pro centum solidis. Set pater Antonius suscipere noluit. Sed misit in Hierusalem cito, & adduxit eis ternas tunicas, & oleum ad luminaria & legumina multa. Et ipse nobis dixerunt de virtutibus Marie, cuius superius mentionem fecimus, que ambulaverat in heremo sola portans legumine sportellas plenas, vel tunicas quas ei cupiebant auferre, sed nullus eam invenire potuit. At tamen de eis que secum duxerat nichil reportant revertentes de heremo. Cuius afflictionem vel ploratum nulla ratione consolari potuimus, set tantum sepius dicebat flens: Ve mihi misera, cuius causa me christianam dico. Proficiscentes de civitate Heulatia, intravimus heremum miliario xx°.

In quo est caltrum ubi est synodochium Sancti Georgij, in quo habent transeuntes vel heremite refugium sive stipendia.

Inde intrantes in interiorem heremum, venimus ad locum de quo dicitur in psalmo: Terra fructifera in falgine, hoc est

in amaritudine, a malicia inhabitantium in ea. Et ibi vidimus homines rasos fugientes cum camelis. Nam & in Hierosolima vidimus homines ex Ethiopia, habentes fissas nares & aures. Calliculas calciatos, & per digitos in pedes anulos missos. Interrogavimus quare sic. Et dixerunt: Quia Troianus imperator signum hoc reliquit nobis. Ambulantes per herenum dies vj, camelis nobis aquam portantibus, sextarius mane, & sextarius vespere cotidie dabatur per hominem. Amarefcente aqua in utres in modum fellis mittebamus in ea harenam & indulcatur. Familia autem Sarracenorum vel uxores eorum venientes de heremo, cum lamentacione in via sedentes, sarcina deposita, petebant panem a transeuntibus. Et veniebant viri ipsarum de interiore parte heremi, adducebantque utres cum aqua frigida, & accipiebant sibi panes. Et adducebant restes cum radicibus, quarum odor suavissimus super aromata, & dies suos festos celebrabant. Populus autem qui per ipsam maiorem herenum ingrediebatur ad explorandum numero xij milia dc. Qui perambulantes herenum octava die venimus ad montem Dei Choreb. Et inde moventes ut ascenderemus montem Syna, ecce multitudo monachorum heremitarum cum crucibus psallentes obviaverunt nos. Simili modo & nos facientes, lacrimavimus. Tunc introduxerunt nos in vallem inter Choreb & Syna. Ad cuius pedem montis est fons ille ubi Moyse adaquabat oves, quando vidit ardentem rubum. Et fons inclusus est intra monasterium. In quo monasterio sunt tres abbates scientes linguas, hoc est latinam, grecam, syram, & egyptiacam, & hebream. Inde venimus ad speluncam ubi absconditus fuit Helyas propheta quando fugit Iezabel mulierem perfidam. Ante ipsam speluncam furgit fons qui irrigat ipsum montem.

Inde ascendimus in summo cacumine montis in quo est oratorium modicum habens in longitudine pedes vj, similiter & in latitudine. In quo nullus manere presumit, set orto iam die ascendunt monachi de supradicto monasterio & celebrant ipsi officium. In quo loco multi pro devotione tondent capillos suos & barbas. Nam & ego ibi totundi barbam meam. Mons vero Syna petrosus est, raro habet terram, & in circuitu eius cellule multe fervorem Dei, similiter & in Choreb. Et in parte ipsius montis habent Sarraceni ydolum suum positum marmoreum, candidum tamquam nix. Ibi etiam permanet sacerdos ipforum indutus dalmaticam & pallium lineum. Et quando venit tempus festivitatis illorum, precurrense luna, antequam egrediatur a die festo ipforum, incipit marmor

illud mutare colorem. Et quando ceperint adorare ydolum, fit marmor illud nigrum velut pix.

Completo tempore festivitatis revertitur iterum in pristino colore, unde valde admiratus sum. Inter Syna & Coreb est vallis, in qua certis temporibus descendit ros de celo, quem manna appellant, & coagulatur & fit tamquam gramasticis, & habent inde plenos dolios, & dant aliis pro benedictione. Et nobis dederunt sextarios quinque. Ex quo etiam & prodito hibunt, & nobis dederunt bibere. Nam in ipsis montibus leo & pardus, capree & burdones simul pascunt, & nullus eorum a leone leditur propter heremi vastitatem. Et quia iam se complebant dies festi Hismaelitarum, prece exiit ut nullus subsisteret per heremum per quam ingressi sumus. Alij per Egyptum, alij per Arabiam reverterentur in sanctam civitatem. De monte Syna usque in Arabiam civitatem que vocatur Ahela, sunt mansiones octo. In Ahela autem descendentes naves de India cum diversis aromatibus, visum est nobis per Egyptum reverti.

Et venimus in civitatem in qua pugnavit Moyfes cum Amalech. Ubi est oratorium cuius altare positum est super lapides illos quos subposuerunt Moyfi oranti. In ipso loco est civitas munita de lateribus, locus sterilis valde propter aquas. Ibi occurrerunt nobis mulieres cum infantibus palmas in manibus portantes & ampullas cum rasanino oleo, prostrate pedibus nostris ungebant plantas nostras & capita, lingua egyptiaca psallentes antiphonam: Benedicti vos a Domino, & benedictus adventus vester, ofanna in excelsis.

Ipse est terra Madian, & ipsi habitantes in ea civitate. Dicitur autem quia ex familia Iethro focero Moyfi descendunt, lxxx condomas militantes in publico cum uxoribus suis, annonam & vestes accipientes ex Egypto.

De quibus locis venimus Magdalo, & Soccoth, & ad lxx duas palmas, & xij fontes, & applicuimus ibi dies duos, fatigati post tantum laborem & heremi vastitatem. In quo loco est castellum modicum quod vocatur Surandala. Est etiam infra ipsum castellum ecclesia cum synodochio propter transeuntes. Inde venimus ad locum ubi filij Israel transeuntes mare Rubrum castra metati sunt, & ibi similiter castellum cum synodochio. Et in loco quo exierunt de mari, est oratorium Helye. Et transeuntes venimus in locum ubi intrarunt in mare, ubi est oratorium Moyfi. Ibi est civitas parva que appellatur Clyfina, ubi de India naves veniunt. In loco vero

ubi tranſierunt, gulfus exit de pelago maiore & extenditur intus in multis milibus acceſſis reſſis que habet. Recedente mare apparet omnis ſubmerſio Pharaonis, & omnia arma in marmore mutata videntur. Ibi accepimus nuces virides que de India venerunt, quas de paradyſo credunt homines eſſe, & qui ex eis guſtaverit ſatiatur. Intus autem in ipſo pelago modica eſt inſula, in qua eſt petra viva ubi pendent lapides molles ut carnes in modum daſtilorum, qui fundunt unguentum quod oleum petrinum appellant, qui pro maxima benediſtione tollitur. Vas in quo portatur, ſi impletum fuerit & voveris reiterare, ad tollendum iam non eum caput.

In quo loco quancumque egroti maxime que energumini perſingere poſſunt ſanantur. Que tollentes pro benediſtione non eum permittunt iterum introire per Clyſma, antequam commiſceatur cum oleo. Nam ſi non adulteraretur, credo quia & ipſam virtutem ſemper faceret. Nam liquor ipſius tenetur continuo per ij milia. Infra civitatem ipſam que dicitur Clyſma, intus in baſilica vidimus loculos ligneos ſanctorum heremitarum patrum xij & inde venimus per heremum ad ſpeluncam beati Pauli heremite, que vocatur Syracumba. Exinde pergentes venimus ad cataſtas Nili, ubi aſcendit aqua ad ſignum manu hominis factum & habet gradus xij. Ex utraque parte ipſarum catharaſtarum ſunt due civitates, quas edificafſe dicunt filias Loth, & una earum dicitur Babylonia.

Tunc venimus per campos Thaneos, & in Nemphi civitate & Antino, in qua reſidebat Pharao, ex qua filij Iſrael exierunt. In ipſis locis ſunt horrea xij Ioseph plena. In Nemphi fuit templum que eſt modo eccleſia, cuius una porta ſe clauſit ante Dominum noſtrum quando beata Maria cum ipſo fugit in Egyptum, & adhuc non poteſt aperiri. Ibi vidimus pallium lineum in quo dicunt illum tempore illo ſe terſiſſe, & idcirco ibi eius remanſiſſe veſtigia. Que ymago ſingulis temporibus adoratur, ſet & nos adoravimus, ſet propter ſplendorem non potuimus in eum intendere, quia quantum in ipſam effigiem intendis, immutatur in oculis tuis. Descendentes per Egyptum venimus in civitate Athlepi ad ſanctum Mennatum qui multas virtutes ibi operatur. Inde per ſtagnum navigantes Alexandriam venimus.

In ipſo ſtagno vidimus multitudinem corcodrillorum. Alexandria civitas pulchra, populus levis, ſet amator peregrinorum, hereſes multe.

Ibi enim requiescit Athanasius, ipsius civitatis episcopus, qui contra Arrium, presbiterum ipsius civitatis hereticum, pro fide Christi certando multa pericula mortis sustinuit temporibus Constantini imperatoris, Helene filio. Ibidem requiescit sanctus Faustus & sanctus Epymacus, & sanctus Antonius vel sanctus Maurus, & alia multa sanctorum corpora. Iterum venientes Hierosolimam ubi ego eger per multum tempus iacui, usquedum vidi per visionem sanctum Antonium & beatam Eufemiam, qui me pariter sanaverunt. Egredius de Hierosolima veni Ioppen, ubi iacet sancta Thabita, que dicitur Dorchas. Deinde venimus Cesaream Philippi, que turris Stratonis, que & Cesarea Palestine vocatur. In qua requiescit sanctus Pamplius & sanctus Procopius, & sanctus Comelius, ex cuius lecto benedictionem tulimus. Inde per Galileam ascendimus, & venimus Damascum ubi est monasterium ubi sanctus Paulus conversus est, in vicum qui vocatur rectus, in quo multe virtutes fiunt.

Deinde venimus Eliopoli, & inde venimus Emiza, ubi est caput sancti Iohannis Baptiste in dolio vitreo, & nos ibi eum intus vidimus & adoravimus. Et inde transeuntes per civitates, hoc est per Arissa, Aristosa & Epiphanici, venimus in civitatem splendidissimam Ampamiam, in qua est omnis nobilitas Syrorum.

Inde exeuntes venimus Antiochiam maiorem in qua requiescit sanctus Babyllas episcopus, & tres parvuli, & sancta Iustina, & sanctus Iulianus, & fratres Machabei, hoc est septem sepulchra & super uniuscuiusque sepulchrum scripte sunt passionibus illorum. Exinde descendimus Mesopotamiam in civitate Chalcida. Inde venimus Carran, ubi natus fuit Abraham. Et inde venimus in civitate Barbarisso, ubi requiescit sanctus Bacchus, frater sancti Giorgij. Inde venimus in civitate Suran, per quam mediam civitatem descendit fluvius Eufrates, qui ibidem per pontem transitur. In ipsa civitate passi sunt sanctus Bacchus & sanctus Giorgius, set sanctus Giorgius in civitate Tyra requiescit. Tunc per tanta & talia vidimus loca in miraculis posita. Reversi post nos per multa castella, per plateas, vicos, villas, vel civitates, fatigati ex tam longo itinere, cepimus iterum carpere transeuntes mare, venimus Italiam propriam regionem. Adiuvante Domino Ihesu Christo nostro, pro cuius amore ab hac loca egredi providere ivimus, tam sua mirabilia que ipse inter homines habitans fecit, & beatorum apostolorum vel que

ante tempus incarnationis sue ex virgine assumpta, olim per patriarchas & prophetas suos fecerat Ihesus Christus Dominus noster. Viventes ovantes venimus Placentiam, propriam civitatem nostram, positam super fluvium qui dicitur Padus infra iam dicta Italia.

ITER ANTONINI MARTYRIS

(Ex cod. Caduinenfi.)

Incipit iter beati Antonini in locis sanctis.

PROCEDENTE beato Antonino, una cum collega suo egressus ex Placentia civitate, navigantes per mare venimus in insulam Ciprum in qua requiescit sanctus Epiphanius episcopus. Post hec venimus in partes Sirie, in insulam Santaritum iuxta Tirum. Deinde venimus Ptolomaidam que est sub monte Carmelo, miliario medio a monasterio Helisei prophete ubi occurrit ei mulier cuius filium sufficitavit a mortuis. De Ptolomaida maritima venimus in fines Galilee in civitatem que vocatur Gneocefarea; deinde miliario quarto venimus in Chana Galilee ubi Dominus fuit ad nuptias. Et inde venimus in partes Sirie ubi requiescit sanctus Leontius in una civitate cuius nomen obliti sumus. Que civitas tempore Iustiniani imperatoris subversa est a terre motu cum aliis civitatibus. Venimus exinde Bibbolum que & ipsa civitas cum hominibus subversa est. Ex hinc] in civitatem Triari, que & ipsa subversa est. Deinde venimus in civitatem splendidissimam nomine Beritho, in qua nuper fuit studium litterarum que est sub montana Libani. A Beritho venimus Sidonem que adheret Libano. De Sidone venimus Sarepta in qua est cenaculum illud quod factum fuerat Helie & lectum ubi recubuit. Exeuntibus nobis de Sarepta venimus in civitatem Tirum. A Tiro usque ad Sarepta sunt miliaria septem. At vero de Tiro venimus in civitatem Nazareth ubi angelus Gabriel adnunciavit sancte Marie incarnationem Domini. De Nazareth venimus in montem Tabor, ubi Dominus transfiguratus est. De Tabor venimus ad mare Tiberiadis, in civitatem que quondam appellata est Sichem; modo dicitur Neapolis, in qua puteus est ubi Dominus a muliere Samaritana aquam petiit, in basilica Sancti Iohannis. Deinde venimus in civitatem Tiberiadim in qua est mare Galilee; quod lacum Iordanis facit. Inde transeuntes venimus ad duos fontes scilicet Ior & Dan, qui in unum conflunt & vocitatur Iordanis. Parvus ingreditur in lacum quod vocatur mare

Galilee, & extenditur miliaris novem. Tunc descendimus per Galileam iuxta Iordanem & transeuntes venimus in civitatem Galilee que vocatur Scitopolis. Exinde venimus in civitatem Sebestiam ubi requiescit Abdias propheta. Post hec venimus in locum ubi Dominus de quinque panibus & duobus piscibus satiavit quinque milia hominum. Venimus deinde ad locum ubi baptizatus est Dominus. In ipso loco transferunt filij Israel Iordanem & filij prophetarum perdiderunt securem & ex ipso loco Helias assumptus est in celum. Ibique est Ermoniim mons modicus, qui legitur in psalmo. De prefato loco ad Iordanem sunt miliarij duo. In ipsa valle erat Helias quando ei corvus deferrebat panem. De Iordane usque ad locum ubi mortuus est Moyses sunt miliarij octo. Exinde venimus ad Segor; vidimus ibi monumentum Abfalon, filij David. De Iordane usque Iericho miliaria sex. Domus Raab adhuc stat & cubiculum de quo exploratores deposuit. Lapidis vero illi quos levaverunt filij Israel de Iordane non longe a civitate Iericho sunt in una basilica. Ante eandem basilicam est canis in quo Dominus manu propria frumentum seminavit quasi modia tria; qui etiam colligitur & numquam feminatur, set ex se profert semen; colligitur autem in mense februario & inde communicatur in pascha. Ibi est fons aque quem indulcavit Heliseus propheta, qui irrigat Iericho. Igitur exeuntes de Ierico, venimus contra occidentem in sinistra manu & intravimus vallem Sodomam & Gomorram. Nam quod dicunt homines de uxore Loth eo quod lingendo ab animalibus minuatur, mendacium est; set stat in statu quo fuit. Ascendentes de montana, revertentes ad sinistram manum, venimus ad montem Oliveti, in Bethaniam, ad monumentum Lazari & rursus ascendimus de monte unde Dominus ad patrem. Iuxta quem locum requiescit sancta Pelagia. Descendentes de monte Oliveti, venimus in villam Gethsemani ubi traditus est Dominus: in quo sunt tria accubita, ubi ille accubuit. Ibi est etiam ecclesia ubi est sepulcrum sancte Marie, in valle que vocatur Iosaphat, venimus usque ad portam Ierusalem in cuius dextera parte est ficulnea in qua se Iudas laqueo suspendit. Inclinales proni ingressi sumus in sanctam civitatem & venimus ad sepulcrum Domini; usque Golgotha sunt passus octoginta; ab una parte ascenditur per gradus, ubi Dominus ad crucifigendum ascendit. Nam in loco ubi crucifixus est apparet cruor sanguinis. In ipso latere petre est altare patriarche Abrahe, in quo immolare voluit Ysaac. Ibi & Melchisedech obtulit Abrahe panem & vinum. Iherosolima non habet aquam preter fontem Siloe. Iuxta basilicam ubi sepulcrum est Domini & iuxta Calvarie locum est ecclesia que vocatur Constantiniana ubi tres cruce fuerunt reperte. Hic transactis venimus in basilicam que vocatur Sancta Sion, ubi Dominus cenavit cum discipulis illucque venit Spiritus sanctus super apostolos. Ibi sunt lapides cum quibus fuit lapidatus Stephanus; ibi est etiam columpna ubi flagellatus fuit Dominus. Iuxta eandem ecclesiam est alia ecclesia in pretorio ubi sedit Pilatus quando audivit Dominum. Ibi est petra ubi

stetit Dominus quando a populo Iudeorum ut crucifigeretur adiudicatus est. Inde venimus ad aream ubi fuit antiquitus porta civitatis. Ibi sunt aque putride ubi missus est Iheremias propheta. Infra civitatem Ierusalem est inclusus fons Siloe, quia Eudoxia Augusta, uxor Iustiniani imperatoris, addidit muros Ierusalem & ipsa munivit basilicam Sancti Stephani & composuit sepulcrum suum iuxta sepulcrum sancti Stephani, unaque porta civitatis ex nomine ipsius martyris vocatur, & est ad viam que respicit ad occidentem que descendit ad Ioppen & Cesaream Palestinam vel ad Diospolim civitatem, que antiquitus dicebatur Azotus, in qua requiescit sanctus Georgius martyr. In ipsa via, non longe a civitate, stat columpna marmorea que priusquam Dominus duceretur ad flagellandum, fugiens levata est ad nubes & disposita in eodem loco, que non habet basim, sed super terram agitur. Revertentibus nobis in civitatem, venimus ad Probaticam piscinam, iuxta quam est basilica Sancte Marie, ubi est nata. Deinde pergentes Bethleem, invenimus sepulcrum Rachel, tercio miliario ab Ierusalem. In ipsa media via invenimus fontem & dicunt quod fugiens in Egyptum sancta Maria ibi federit cum puero & sitiens oravit & continuo ipsa aqua emanavit. Inde usque Bethleem sunt miliarij tres. Bethleem locus splendidissimus, quia ibi est spelunca ubi natus est Dominus. Ibi Ieronimus, presbiter doctor preclarus, ob devotionem Salvatoris, monumentum sibi composuit. In suburbano eiusdem Bethleem miliario medio iacet David in sepulcro & appellatur locus ille basilica Sancti David. Set & infantes, quos occidit Herodes, in ipso loco habent sepulcra & in una requiescunt ecclesia. De Bethleem usque ad ilicem Mambre sunt miliarij xxiii^{or}. In quo loco requiescunt Abraham, Ysaac & Iacob & primus homo Adam. Nam depositio Iacob & David in regione illa tercio die post Natale Domini ab omnibus devotissime celebratur. De Ierusalem descendentes ad viam que vadit ad Gazam & Ascalon, miliario vicesimo venimus in montem Gelboe, ubi occisus est Saul. Illuc prope iacet Goliad in media via, acervum ligneum ad capud eius, & super eum est congeries magna petrarum. Deinde venimus in civitatem que dicitur Heleuteropolis, ubi Samson fortissimus cum maxilla asini occidit mille viros. Ex qua maxilla, ipso orante, aqua profluxit, & ipse fons loca ipsa usque in hodiernum diem irrigat. Inde venimus ad locum ubi Isaias propheta de ferra lignea seccatus est & ibidem requiescit sub quercu Rogel, iuxta decursum aquarum. Exinde venimus in locum ubi Abacuc propheta ferebat prandium messoribus, iuxta quem locum surgit fons in quo Phillippus baptizavit eunuchum. In ipsis locis sunt putei, quos foderunt Abraham, Ysaac & Iacob & appellaverunt Calumpniam. Inde venimus Serapiam & inde venimus Mazomam, in qua requiescit sanctus Victor martyr. De Mazoma usque Gaza habet miliarium. Deinde moventes, ut ascenderemus montem Sina, susceperunt nos monachi ex eodem monte & introduxerunt

nos in vallem inter Oreb & Sina. Ad radicem montis eiusdem est fons ille, ubi Moises adequabat oves, quando vidit ardentem rubum, qui fons inclusus est infra monasterium. Inde ascendimus ad speluncam ubi asconditus fuit Helias propheta quando fugit Iezabel. Ante ipsam speluncam surgit fons, qui irrigat ipsum montem. Postea ascendentes in summitatem cacuminis montis, in quo est oratorium parvum, habens in longitudine pedes vij, & in latitudine similiter, in quo nullus manere presumit, sed, orto die, ascendunt monachi de prefato monasterio & celebrant officium, moxque revertuntur ad monasterium. De prefato loco venimus ad septuaginta duas palmas & Magdalo & Socoth & applicavimus ibi duos dies, fatigati post tantum laborem. Inde venimus ad locum, ubi filij Israel transierunt mare Rubrum, & transeuntes venimus in locum ubi intraverunt in mare, ubi est oratorium Moisi. In loco vero ubi transierunt, inundatio maris egreditur de pelago maiori & extenditur in multis milibus, quia accessam & recessam habet. Recedente mari, apparet omnis subversio Pharaonis & omnia arma illorum in marmore mutata videntur. Ibi accepimus nuces virides miri saporis, que de India venerunt, quas de Paradiso dicunt homines esse. Tunc venimus per campos Thaneos, in qua residebat Pharao & ex qua exierunt filij Israel. Deinde pervenimus in Minfi civitatem, ubi sunt duodecim horrea Ioseph.

Explicit iter beati Antonini.

VIII

ARCULFI

RELATIO DE LOCIS SANCTIS

AB ADAMNANO SCRIPTA

[circa 670]

CODICES MANUSCRIPTI

QUIBUS USUS EST EDITOR.

- L.* Cod. membran. in museo Britannico, Cotton. Tib. D. V, f^o, fæc. VIII-IX.
B. Cod. membran. in bibliotheca publica Bruxellensi, 292, parvo 4°, fæc. IX.
Bern. Cod. membran. in bibliotheca civitatis Bernensis, 582, 4°, fæc. IX.
P. Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, fæc. IX, lat. 13048.
P. Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, fæc. XI, lat. 12943.
G. Cod. membran. veteris abbatiae Sangallensis, 320, parvo 8°, fæc. XII.
C. Cod. membran. veteris abbatiae Caduinenfis, min. f^o, fæc. XII.
V. Cod. membran. in bibliotheca Vaticana, 636, A, f^o, fæc. XIII.
R. Cod. chartac. in bibliotheca reginae Christinae (Romæ), 618, fæc. XV.

ARCULFI

RELATIO

DE LOCIS SANCTIS

SCRIPTA AB ADAMNANO

* * *

Prologus.

In nomine Patris & Filij & Spiritus sancte terre caraxare^a librum de locis incipio sanctis.

Arculfus, sanctus episcopus, gente Gallus, diversorum longe remotorum peritus locorum, verax index^b & satis idoneus, in Hierosolymitana civitate per menses novem hospitatus, & locis quotidianis visitationibus peragratis, mihi Adamnano hec universa, que infra caraxanda^c sunt, experimenta diligentius percunctanti^d & primo in tabulas describenti, fidei & indubitabili narratione dictavit, que nunc in membranis brevi textu scribuntur.

a. *Al.* texere. — b. *B.*, *P.* 12943,
C. iudex. — c. *Al.* exaranda, ta-

raxanda. — d. *Al.* percontanti,
perscrutanti.

LIBER PRIMUS.

CAPITULA.

- I. *De situ Hierusalem: porte civitatis, anniversarium mercatus, locus templi, oratorium Sarracenorum, domus magne.*
- II. *De ecclesia rotunde formule super sepulcrum Domini edificata.*
- III. *De ipsius sepulcri figura & eius tugurioli.*
- IV. *De ipso lapide, qui ad ostium monumenti advolutus erat, quem angelus Domini, de celo descendens, post resurrectionem eius revolvit, de tugurio & sepulcro.*
- V. *De ecclesia Sancte Marie, que rotunde coheret ecclesie.*
- VI. *De illa ecclesia que in Calvarie loco constructa est.*
- VII. *De basilica, quam Constantinus vicinam supradicte ecclesie in eo fabricavit loco, ubi Crux Domini ruinis superata, post multa secula, refoffa inventa est terra.*
- VIII. *De loco altaris Abraham.*
- IX. *De^a exedra intra ecclesiam Calvarie & Constantini basilicam sita, in qua calix Domini & sponsia recondita habetur, de qua in ligno pendens acetum suxerat & vinum.*
- X. *De lancea militis, qua latus Domini ipse pupugit.*
- XI. *De sudario illo, quo Domini caput sepulti contextum est.*
- XII. *De linteo, quod, ut fertur, sancta contexuit Maria virgo.*
- XIII. *De alia summa columna in illo sita loco, ubi, Cruce Domini superposita, mortuus revixit iuvenis, & de medio mundi.*
- XIV. *De ecclesia Sancte Marie in valle Iosaphat fabricata, in qua monumentum eius habetur.*
- XV. *De turre Iosaphat in eadem constructa valle.*
- XVI. *De monumentis Simeon & Ioseph.*

a. *Mff. ed. alia.*

- XVII. *De spelunca in rupe montis Oliveti habita contra vallem Iosaphat, in qua quatuor mense & putci sunt duo.*
 XVIII. *De porta David & de illo loco, in quo Iudas Iscarioth laqueo se suspendit.*
 XIX. *De forma grandis basilice in monte Sion fabricate, & de ipsius montis situ.*
 XX. *De illo agello, qui hebraice Akeldemac vocatur.*
 XXI. *De asperis & petrosis locis ab Hierusalem usque ad civitatem Samuelis late patentibus & usque ad Cesaream Palestine, occasum versus, succedentibus.*
 XXII. *De monte Oliveti, de altitudine & qualitate terre illius.*
 XXIII. *De loco Dominice ascensionis & de ecclesia in eo edificata.*
 XXIV. *De sepulcro Lazari & de ecclesia super illud constructa & de monasterio eidem adherente.*
 XXV. *De alia ecclesia ad dextram Bethanie partem constructa.*

I. *De situ Hierusalem: porte civitatis, anniversarium mercatus, locus templi, oratorium Sarracenorum, domus magne.*

De situ Hierusalem nunc quedam scribenda sunt pauca ex his, que mihi, id est Adamnano, sanctus dictavit Arculfus; ea vero, que in aliorum libris de eiusdem civitatis positione reperiuntur, a nobis pretermittenda sunt. In cuius magno murorum ambitu idem Arculfus octoginta quatuor numeravit turres & portas bis ternas, quarum per circuitum civitatis ordo sic ponitur: Porta David, ad occidentalem montis Sion partem, prima numeratur, secunda, porta ville Fullonis, tertia, porta Sancti Stephani, quarta, porta Benjamin, quinta, portula, hoc est, parvula porta, a qua^a per gradus ad vallem Iosaphat descenditur, sexta, porta Thecuitaris.

a. Sic ego; C. quinta porta que ratur usque ad vall. I. In aliis est parva, ubi per gradus prope- codd. & in ed. ab hac.

Hic itaque ordo per earundem portarum & turrium intercapedines: a porta David supra memorata per circuitum septentrionem versus & exinde ad orientem dirigitur. Sed quamlibet^a sex porte in muris numerentur, celebriores tamen ex eis tres portarum introitus frequentantur: unus ad occidentalem, alter ad septentrionalem, tertius ad orientalem partem; ea vero pars murorum cum interpositis turribus, que a supra dicta David porta per aquilonale montis Sion supercilium, quod a meridie supereminet civitati, usque ad eiusdem montis frontem dirigitur, que prurupta rupe orientalem respicit plagam, nullas habere portas comprobatur.

Sed hoc etiam non esse pretereundum videtur, quod nobis sanctus Arculfus de huius civitatis in Christo honorificentia prefatus narravit, inquiens: Diversarum gentium undique prope innumera multitudo quindecimo die mensis septembris anniversario more Hierosolymis convenire solet ad commercia mutuis venditionibus & emptionibus peragenda. Unde fieri necesse est, ut per aliquot dies in eadem hospita civitate diverforum hospitentur turbe populorum, quorum plurima camelorum & equorum asinorumque numerositas, mulorum necnon & boum masculorum, diversarum vectarum^b rerum per illas politanas plateas stercoreum abominaciones propriorum passim sternit: quorum nidor non mediocriter civibus invehit molestiam, que & ambulandi impeditionem prebet. Mirum dictu, post diem supra memoratum recessionis cum diversis turmarum iumentis, nocte subsequente, immensa pluviarum copia de nubibus effusa super eandem descendit civitatem, que totas abluit^c abominabiles de plateis sordes

a. *B.*, *P.* 12943. quelibet. — b. *G.*, *al.* vectorum. — c. *L.*, *al.* abstergit.

ablutamque ab immunditiis fieri^a facit eam. Nam Hierosolimitanus ipse situs a supercilio aquilonali montis Sion incipiens, ita est in alto^b a conditore Deo dispositus declivio usque ad humiliora aquilonalium orientaliumque murorum loca, ut illa pluvialis exuberantia nullo modo in plateis, stagnantium aquarum in similitudinem, superfedere possit, sed, instar fluviorum, de superioribus ad inferiora decurrat: que scilicet celestium aquarum inundatio, per orientales influens^c portas & omnia secum stercoralia auferens abominamenta, vallem Iosaphat intrans, torrentem Cedron auget: & post^d talem Hierosolymitanam baptismationem continuatim eadem pluvialis exuberantia^e cessat. Hinc ergo non negligenter adnotandum est, quanti vel qualis honoris hec selecta & predicabilis civitas in conspectu eterni^f genitoris habeatur, qui eam sordidam diutius manere non patitur, sed, ob eius unigeniti honorificentiam, citius eam emundat, quia intra murorum eius ambitum sancte crucis & resurrectionis ipsius loca habet honorificata.

Ceterum in illo famoso^g loco, ubi quondam *templum* magnifice constructum fuerat, in vicinia muri^h ab oriente locatum, nunc Sarraceni quadrangulam orationis *domum*, quam subrectis tabulis & magnis trabibus super quoddam ruinarum reliquias construentes, vili fabricati sunt opere, ipsi frequentant: que utique domus tria hominum millia simul, ut fertur, capere potest.

Arculfus itaque de ipsius civitatis habitaculis a nobis interrogatus respondens, ait: Meminiⁱ me & vidisse & frequentasse multa eiusdem civitatis edificia, plurimasque *domos grandes*, lapideas, per totam magnam civi-

a. *Al.* fieri *om.* — b. *L.*, *al.* molle.
— c. *Al.* interfluens. — d. *Tantum*
B., *V.*, *R.*, ob. — e. *Al.* fluminalis
exuberatio. — f. *B.*, *V.*, *R.* iudi-

cis &. — g. *Al.* formoso. — h. *Mab.*;
G., *Gretsf.* *om.*; *Bern.* nuper. —
i. *L.* meminisse.

tatem intra menia circumdatas, mira fabricatas arte, sepius considerasse, que omnia nunc a nobis sunt pretermittenda, ut estimo, exceptis eorum edificiorum structuris, que in locis sanctis, crucis videlicet & resurrectionis, mirifice fabricate sunt: de quibus diligentius interrogavimus Arculfum, precipue de sepulcro Domini & ecclesia super illud constructa, cuius mihi formam in tabula cerata Arculfus ipse depinxit.

II. *De ecclesia rotunde formule super sepulcrum Domini edificata.*

Que utique valde *grandis ecclesia*, tota lapidea, mira rotunditate ex omni parte collocata est, a fundamentis in tribus confurgens parietibus, quibus unum culmen in altum elevatur,^a inter unumquemque parietem & alterum latum habens spatium vie; tria quoque altaria sunt in tribus locis parietis medij^b artifice fabricatis.^c Hanc rotundam & summam ecclesiam supra memorata habentem altaria, unum ad meridiem respiciens, alterum ad aquilonem, tertium versus occasum, duodecim mire magnitudinis lapidee sustentant columnne. Hec bis quaternales portas habet, hoc est quatuor introitus, per tres e regione, interiectis viarum spatiis, stabilitos parietes, ex quibus quatuor exitus ad vulturnum spectant, qui & cecias^d dicitur ventus, alij vero quatuor ad eorum respiciunt.

III. *De ipsius sepulcri figura & eius tugurioli.*

In medio spatio huius interioris rotunde domus rotundum inest in una eademque petra excisum tugurium,^e

a. *Tantum L.* quibus. ... elevatur.

— b. *G.* medio. — c. *Forte fabri-*
cata. — d. *Sic correxit Gretser,*

al. calcias, calceas, hetias, caluar

— e. *Al.* tegurium, teguriolum

in quo possunt ter terni^a homines stantes orare, & a vertice alicuius non brevis stature stantis hominis usque ad illius domuncule cameram pes & semipes mensura in altum extenditur. Huius tugurioli introitus ad orientem respicit, quod totum extrinsecus electo regitur marmore, cuius exterius^b summum culmen auro ornatum auream non parvam sustentat crucem. In huius tugurij aquilonali parte sepulcrum Domini in eadem petra interius excisum habetur, sed eiusdem tugurij pavimentum humilior est loco sepulcri; nam a pavimento eius usque ad sepulcri marginem lateris quasi trium mensura^c altitudinis palmorum^d haberi dignoscitur. Sic mihi Arculfus, qui sepe sepulcrum Domini frequentabat, indubitanter emensus pronunciavit.

Hoc in loco^e *discrepantia* nominum notanda *inter monumentum & sepulcrum*; nam illud sepe memoratum rotundum tugurium, alio nomine *Evangeliste monumentum* vocant: ad cuius ostium advolutum & ab eius ostio revolutum lapidem, resurgente Domino, pronunciant. *Sepulcrum* proprie ille dicitur locus in tugurio, hoc est in aquilonali parte monumenti, in quo dominicum corpus lintheaminibus involutum conditum quievit: cuius longitudinem Arculfus in septem pedum mensura propria mensus est manu. Quod videlicet sepulcrum, non, ut quidam falso opinantur, duplex & quamdam de ipsa maceriola petram habens excisam, duo crura & femora duo intercidentem^f & separantem, sed totum simplex, a vertice usque ad plantas lectum unius hominis capacem super dorsum iacentis prebens, in modum spelunce introitum a latere^g habens ad australem monu-

a. B., Bern., G., C. *tantum* terni. — b. *In aliis mss.* exterioris. — c. B., V. a poplite aut pollice usque ad auriculam. — d. *Al.* pal-

marum. — e. *Mab.* proprietas five. — f. *L.*, *al.* intercedentem. — g. *L.* in introitum altare.... respiciens.

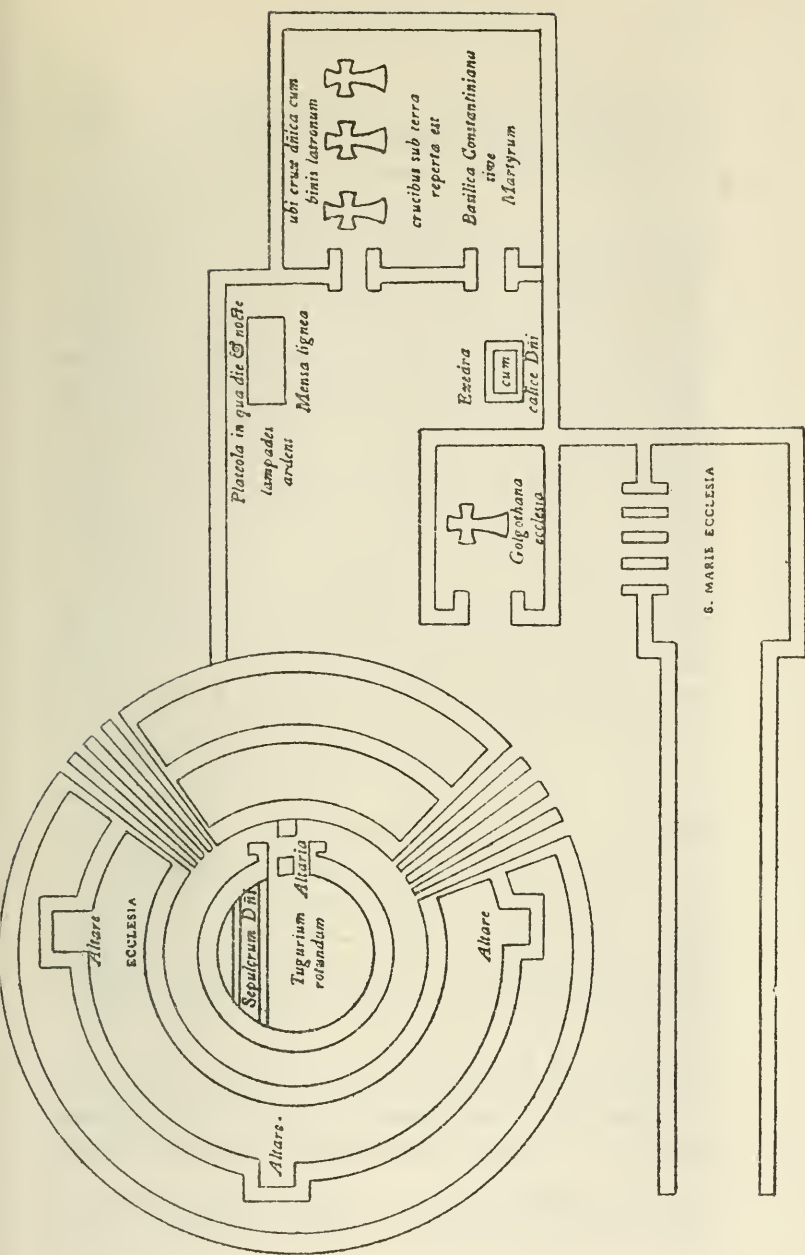
menti partem e regione respicientem, culmenque de-
super humile eminens fabrefactum. In quo utrique sepul-
cro duodene lampades, iuxta numerum^a duodecim
apostolorum, semper die ac nocte ardentes lucent, ex
quibus quatuor in imo illius lectuli sepulcralis loco in-
ferius posite, alie vero bis quaternales, super marginem
eius superius collocatae ad latus dextrum, oleo nutriente
fulgent.

Sed & hoc etiam norandum esse videtur, quod mau-
soleum vel sepulcrum Salvatoris, hoc est sepe memo-
raturum tugurium, speleum sive *spelunca* recte vocari
possit, de qua videlicet, Domino nostro Iesu Christo in
ea sepulto, propheta vaticinatur, dicens: *Hic habitabit in
excelsa spelunca petre fortissime*. Et paulo post de ipsius
Domini resurrectione ad apostolos letificandos subin-
fertur: *Regem cum gloria videbitis*.

Supra dicte igitur ecclesie formulam cum rotundo
tuguriolo in eius medio collocato, in cuius aquilonali
parte dominicum habetur sepulcrum, subiecta declarat
pictura, necnon & trium aliarum figure ecclesiarum,
de quibus inferius intimabitur. H
vid

Has itaque quaternarium figuras ecclesiarum iuxta
exemplar, quod mihi, ut superius dictum est, sanctus
Arculfus in paginula figuravit cerata, depinximus, non
quod possit earum similitudo formari in pictura, sed ut
dominicum monumentum, licet tali figuratione vili in
medietate rotunde ecclesie constitutum monstretur,
utique^c huic propior ecclesia vel que eminus posita
declaretur.

a. *Al.* normam, nomina. — b. *L.* aut que.
sepulchri aliis. — c. *B., G., al.*

IV. *De ipso lapide, qui ad ostium monumenti advolutus erat, quem angelus Domini, de celo descendens, post resurrectionem eius revolvit, de tugurio & sepulcro.*

Sed inter hec, de illo supra memorato lapide, qui ad ostium monumenti dominici, post ipsius Domini crucifixi sepultionem, multis trucidantibus^a viris, advolutus est, breviter intimandum esse videtur: quem Arculfus intercisum & in duas divisum partes refert, cuius pars minor, ferramentis dolata, quadratum altare in rotunda supra descripta ecclesia ante ostium sepe illius memorati tugurij, hoc est dominici monumenti, stans constitutum cernitur; maior vero illius lapidis pars, eque circumdolata, in orientali eiusdem ecclesie loco, quadrangulum aliud altare, sub lintheaminibus stabilitum exstat.

De illius ergo petre coloribus, in qua illud sepe dictum tugurium dolatorum ferramentis interius cavatum habetur^b dominicumque sepulcrum in aquilonali loco ipsius habens, de una eademque petra excisum, qua & monumentum est,^c hoc est, ipsum tugurium, Arculfus, a me interrogatus, dixit: Illud dominici monumenti tugurium, nullo modo intrinsecus ornatum, usque hodie per totam eius cavaturam^d ferramentorum ostendit vestigia, quibus dolatores sive excifores in eodem usi sunt opere: color vero illius eiusdem petre monumenti & sepulcri non unus, sed duo permixti videntur, ruber itaque^e & albus, unde & bicolor eadem ostenditur petra. Sed de his ista sufficiant dicta.

V. *De ecclesia Sancte Marie, que rotunde coheret ecclesie.*

Ceterum de sanctorum structuris locorum pauca addenda sunt aliqua. Illi rotunde ecclesie supra sepius

a. L.; al. tradentibus. — b. L.,
B., P. 12943; al. om. habetur. —

c. G., est. — d. V., R. cameraturam.
e. Bern.; al. utique.

memorate que & anastasis,^a hoc est resurrectio, vocatur, eo quod in loco dominice resurrectionis fabricata est, ad dextram coheret partem Sancte Marie, matris Domini, quadrangulata ecclesia.

VI. *De illa ecclesia, que in Calvarie loco constructa est.*

Alia vero pergrandis ecclesia, orientem versus, in illo fabricata est loco, qui hebraice *Golgotha* dicitur, in cuius superioribus grandis quedam erea cum lampadibus rota in funibus pendet, infra quam magna crux argentea infixata statuta est eodem in loco, ubi quondam lignea crux, in qua passus est humani generis salvator, infixata stetit.

In eadem ecclesia quedam in petra habetur excisa spelunca infra locum dominice Crucis, ubi super altare pro quorundam honoratiorum animabus sacrificium offertur, quorum corpora interim in platea iacentia ponuntur ante ianuam eiusdem ecclesie Golgothaneæ, usquequo finiantur illa pro ipsis defunctis sacrosancta mysteria.^b

VII. *De basilica, quam Constantinus vicinam supra dictæ ecclesie in eo fabricavit loco, ubi Crux Domini ruinis superata, post multa secula, refossa inventa est terra.*

Huic ecclesie in loco Calvarie quadrangulate fabricate structura, lapidea illa vicina orientali in parte coheret basilica magno cultu a rege Constantino constructa, que & martyrium^c appellatur, in eo, ut fertur, fabricata loco, ubi Crux Domini cum aliis latronum binis crucibus sub terra abscondita, post ducentorum triginta trium cyclos annorum, ipso Domino donante, reperta est.

a. R. αναστασις. — b. Ultimæ martyrium, monasterium. lineæ defunt in cod. B. — c. Al.

VIII. *De loco altaris Abraham.*

Itaque inter has duales ecclesias ille famosus occurrit locus, in quo Abraham patriarcha altare composuit, super illud imponens lignorum struem, & ut Isaac immolaret filium suum, evaginaturn arripuit gladium: ubi nunc mensa habetur lignea non parva, super quam pauperum eleemosyne a populo offeruntur. Sed & hoc mihi diligentius interroganti sanctus Arculfus addidit, inquis: Inter anastasin, hoc est sepe supra memoratam rotundam ecclesiam, & basilicam Constantini quedam patet *plateola usque ad ecclesiam Golgothanam*, in qua videlicet die ac nocte semper lampades ardent.

IX. *De exedra intra ecclesiam Calvarie & Constantini basilicam sita, in qua calix Domini & spongia recondita habetur, de qua in ligno pendens acetum suxerat & vinum.*

Inter illam quoque Golgothanam basilicam & martyrium^a quedam inest exedra, in qua est calix Domini, quem a se benedictum propria manu in cena, pridie quam pateretur, ipse conviva apostolis tradidit convivantibus: qui argenteus *calix* sextarij Gallici mensuram habet, duasque in se ansulas ex utraque parte altrinsecus continet compositas. In quo utique calice inest *spongia*, quam aceto plenam, hyssopo circumponentes, Dominum crucifigentes obtulerunt ori eius. De hoc eodem calice, ut fertur, Dominus post resurrectionem cum apostolis convivans bibit, quem sanctus Arculfus vidit, & per^b illius scrinioli, ubi reconditus habetur, operculi foramen pertusi^c manu tetigit propria & osculatus est: quem videlicet calicem universus civitatis populus cum ingenti veneratione frequentat.

a. B., P. 12943, V., R. testimonium. — b. B., *Greif. om.* per. — c. *Al.* percussi, perforati.

X. *De lancea militis, qua latus Domini
ipse pupugit.*

Idem Arculfus nihilominus & illam conspexit^a lanceam militis, qua latus Domini in cruce pendentis ipse percusserat. Hec eadem lancea in porticu illius Constantini basilice inserta habetur in cruce lignea, cuius hastile in duas scissum^b est partes: quam similiter tota Hierosolymitana frequentans osculatur & veneratur civitas.

XI. *De sudario illo, quo Domini caput sepulti
contectum est.*

De illo quoque sacrosancto sudario, quod in sepulcro Domini super caput ipsius fuerat positum, sancti Arculfi relatione cognoscimus, qui illud propriis inspexit obtutibus.

Hanc, quam nunc caraxamus, narrationem totus Hierosolimitanus populus veram esse testatur. Propter plurimorum namque testimonium fidelium Hierosolymitanorum civium hanc pronunciationem sanctus Arculfus didicit, qui sic, ipso intentius audiente, sepius pronunciaverunt, dicentes: Ante annos fere ternos^c sacrosanctum linteolum, quod quidam satis idoneus credulus Iudeus de sepulcro Domini^d statim post eius resurrectionem furatus, multis diebus apud se occultavit, ipso donante Domino, post multorum cyclos annorum repertum, in notitiam totius populi venit. Ille igitur felix & fidelis fur illud dominicum sudarium, quod inprimis furtim^e abstulit, in extremis constitutus, duobus filiis manifestans arcessitis detulit, dicens: «O filioli

a. B. compunxit. — b. B., V., d. L., B. om. de sep. D. — e. Ed.;
R.; al. incisum, intercisum. — furanter mss. & ed.
c. Mss.; ed., ut Gretf., 300tos.

« mei, nunc optio vobis datur. Dicat ergo quisque e^a
 « duobus, quid potius optare desiderat unus, ut & ego
 « indubitanter scire possim, qui ex vobis erit, cui, iuxta
 « propriam optionem, aut omnem substantiam meam,
 « quam habeo, commodare^b debeo, aut hoc solummodo
 « sacrum Domini sudarium. » Quibus auditis verbis, unus,
 qui optavit genitoris divitias accipere universas, suscepit
 eas a patre, iuxta promissionem sub testamento sibi
 commendatam. Mirum dictu, ex illo die omnes eius
 divitiae & patrimonia omnia, propter quod sudarium
 Domini vendidit, decrefcere ceperunt, & universa, que
 habuit, diversis casibus^c perdita, ad nihilum redacta
 sunt. Alter vero supradicti beati furis filius beatus, qui
 sudarium Domini omnibus pretulit patrimoniis, ex quo
 die illud de manu morientis accepit genitoris, magis ac
 magis crescens, donante Deo, terrenis etiam opibus est
 ditatus, nec fraudatus est celestibus. Et ita hoc domini-
 cum sudarium patres filiis^d de eiusdem ter beati homi-
 nis semine nati, quasi hereditario iure, fideles fidelibus,
 secundum eorum prosapie seriem, fideliter usque ad
 quintam commendabant generationem. Sed post quinte
 generationis tempora, annorum multis processibus^e trans-
 actis, eiusdem cognationis deficientibus hereditariis fide-
 libus, sacrum linteum in manus quorundam infidelium
 devenit ludeorum, qui & ipsi, licet^f indigni tali munere,
 tamen illud honorifice amplexi, divina donante largi-
 tione, nimis diversis opibus locupletes, divites facti sunt.
 Iudei vero credentes, orta in populo de sudario Domini
 certa narratione, ceperunt cum infidelibus ludeis de sacro
 illo linteamine fortiter contendere, totis viribus illud
 appetentes in manus accipere: que subnixae contentio^g

a. G. alter vestrum. — b. L.; al.
 commendare. — c. L., B., G., Gretf.
 cladibus. — d. L. om. filiis

.... seriem. — e. L. recessibus.
 — f. Al. quamlibet, quolibet. —
 g. L. sub iuxta concio.

Hierosolymitanam plebem in duas dirimit^a partes, hoc est fideles credulos contra infideles incredulos.

Unde & Saracenorum rex, nomine Mavias,^b ab utriusque interpellatus partibus, ad eos incredulos Iudeos, qui^c sudarium Domini pertinaciter retinebant,^d inter utroscumque diiudicans,^e dixit: « Sacrum, quod habetis, lintheolum date in manu mea. » Qui regis verbos^f obtemperantes, illud de scrinio proferentes, regnatoris in sinum deponunt. Quod cum magna reverentia suscipiens, rex in platea, coram omni populo, rogum fieri iussit. Quoniam nimia inflammatione ardente, ipse surgens & ad ipsum accedens rogum, elevata voce ait ad utrasque discordes partes: « Nunc Christus, mundi salvator, passus pro humano genere, qui hoc, quod nunc in sinu teneo, sudarium in sepulcro suum super^g caput eius habuit positum, inter vos de hoc eodem lintheo contententes per flammam iudicet ignis, ut sciatis, cui parti horum duorum exercituum contentiosorum hoc tale donum condonare dignetur. » Et hec dicens, sacrum Domini sudarium proiecit in flammam, quod nullo modo ignis tangere potuit, sed integrum & incolume de rogo surgens, quasi avis expansis alis, cepit in sublime volare, & utraque dissidentes contra se positas partes & quasi in procinctu belli confertas acies de summis prospiciens duas, in vacuo aere per aliquorum intervallum momentorum circumvolans, proinde paulatim descendens, Deo gubernante, ad partem Christianorum interim Christum iudicem exorantium declinans, in eorum sinu confedit. Qui Deo gratias, levatis ad celum manibus,

a. *Al.* dirupit. — b. *L.* Mavius, *al.* Majuvias, Navias. — c. *V., R.* addunt coram presentibus Iudeis christianis. — d. *P.* 12943, coram presentibus Iudeis Christianis. — e. *Hanc vocem in cod. L. sequitur:*

hoc quod nunc in sinu meo contineo sudarium in sepulchrum suum superdixit sacrum, sed idem iuxta alios *codd.* modo *infra*. — f. *L.* imperio. — g. *L.* ad.

agentes, cum ingenti letitia ingeniculantes, fudarium Domini cum magna honorificentia suscipiunt ad se de celo venerabile emissum donum, hymnificasque laudes Christo, eius donatori, referunt, & in scrinio ecclesie in alio involutum linteamine recondunt.

Quod noster frater Arculfus alio die de scrinio levatum vidit, & inter populi multitudinem illud osculantis, ipse osculatus est in ecclesie conventu, mensuram longitudinis quasi octo habens pedes.^a De quo hec dicta sufficiant.

XII. *De alio sacrosancto linteo, quod, sicut fertur, sancta contexuit Maria virgo, Mater Domini.*

Aliud quoque linteamen maius Arculfus in eadem Hierosolymitana civitate vidit, quod, ut fertur, sancta Maria contexuit, & ob id magna reverentia in ecclesia habitum totus veneratur populus. In quo videlicet linteo duodecim apostolorum formule habentur intexte, & ipsius Domini imago figurata, cuius linteaminis una pars rubei coloris & altera, e regione in altero latere, viridis habetur.^b

XIII. *De summa columna in illo sita loco, ubi Cruce Domini superposita, mortuus revixit iuvenis, & de medio mundi.*

De aliqua valde summa columna, que a locis sanctis ad septentrionalem partem in medio civitatis stans pergentibus obvia habetur, breviter dicendum est. Hec eadem columna, in eo statuta loco, ubi mortuus iuvenis, Cruce Domini superposita, revixit, mirum in modum

a. *In aliis mss.* cubitos. — b. *B.*, herbarum.
P. 12943, in modum viridium

in æstivo solstitio meridiano tempore, ad centrum celi sole perveniente, umbram non facit; solstitio enim transmissio, quod est VIII^a kal. iulij, ternis diebus interiectis, paulatim decrescente die, umbram primum facit brevem, deinde processu dierum longiorem. Itaque hec columna, quam solis claritas in æstivo solstitio meridianis horis stantis in centro celi,^b e regione desuper circumfulgens, ex omni parte circumfusa perlustrat, Hierosolymam urbem^c in medio terre sitam esse protestatur. Unde & Psalmographus propter sancta passionis & resurrectionis loca, que intra ipsam eliam continentur, vaticinans canit: *Deus autem, rex noster, ante secula operatus est salutem in medio terre*, id est in Hierusalem, que mediterranea & umbilicus terre dicitur.

XIV. *De ecclesia Sancte Marie in valle Iosaphat fabricata, in qua monumentum eius habetur.*

Sanctorum locorum sedulus frequentator, sanctus Arculfus, *Sancte Marie ecclesiam in valle Iosaphat* frequentabat, cuius dupliciter fabricate^d inferior pars sub lapideo tabulato mirabili rotunda structura est fabricata, in cuius orientali parte altarium habetur, ad dextram vero eius partem sancte Marie saxum inest *sepulcrum* vacuum, in quo aliquando requievit^e sepulta. Sed de eodem sepulcro, quomodo vel quo tempore aut a quibus personis sanctum corpusculum eius sit sublatum, vel in quo loco resurrectionem expectat, nullus, ut fertur,^f pro certo scire potest. Hanc inferiorem rotundam Sancte Marie ecclesiam intrantes, illam vident petram ad dextram parietis insertam, supra quam Domi-

a. L. IX. — b. B., P. 12943, V., R. poli. — c. L., al. orbis. — d. L. fabrice, — e. B. addit &

sanctis pertinet; al. pausavit. — f. P. 12943, ed. ut refert Hieronymus,

nus in agro *Gethsamane* illa nocte, qua tradebatur a Iuda in manus hominum peccatorum, flexis oravit genibus ante horam traditionis eius: in qua videlicet petra duorum vestigia genuum eius, quasi in cera mollissima profundius impressa, cernuntur. Ita nobis noster sanctus Arculfus frater pronunciavit, sanctorum visitator locorum, qui hec, que nos describimus, propriis conspexit oculis. In superiore igitur eque rotunda ecclesia Sancte Marie quatuor altaria inesse monstrantur.

XV. *De turre Iosaphat in eadem constructa valle.*

In eadem supra memorata valle, non longe ab ecclesia Sancte Marie, turris Iosaphat monstratur, in qua ipsius sepulcrum cernitur.

XVI. *De monumentis Simeon & Ioseph.*

Cui videlicet turricule quedam lapidea domus a dextra coheret parte, de rupe excisa & separata a monte Oliveti, in qua intrinsecus^a ferramentis cavata duo monstrantur *sepulcra* sine aliquo ornatu: quorum unum illius *Simeonis* iusti viri est, qui, infantulum Dominum Iesum in templo amplexus ambabus manibus, de ipso prophetizavit, alterum vero eque *Ioseph*, sancte Marie sponsi & Domini Iesu nutritoris.

XVII. *De spelunca in rupe montis Oliveti habita contra vallem Iosaphat, in qua quatuor mense & putei sunt duo.*^b

In latere montis Oliveti quedam inest *spelunca*, haud procul ab ecclesia Sancte Marie in eminentiore loco posita contra vallem Iosaphat, in qua duo profundif-

a. *Al.* intrinsecus *om.* — b. *L., P.* 13048, De spelunca duorum puteorum.

simi habentur putei, quorum unus sub monte magna profunditate descendit,^a alter vero in spelunce pavimento, cuius vastissima, ut fertur, cavitas, in profundum descendens, recto tractu dirigitur: qui duo putei semper clauduntur. In eadem ergo spelunca quatuor insunt lapidee menſe, quarum una est, iuxta introitum spelunce ab intus sita, Domini nostri Iesu Christi, cui procul dubio *mensule sedes* ipsius adheret: ubi cum duodecim apostolis, simul ad alias menſas ibidem habitas sedentibus, & ipse conviva aliquando recumbere^b solitus erat. Illius putei os clausum,^c quem in pavimento spelunce inesse supra scripsimus, apostolorum mensis proprius haberi monstratur. Huius spelunce portula ligneo, ut refert sanctus Arculfus, concluditur ostio, qui eandem Domini speluncam sepius frequentavit.

XVIII. *De porta David & de illo loco, in quo Iudas Iscarioth laqueo se suspendit.*

Porta David montis Sion molli clivo ab occidentali adheret parte. Per eandem de civitate egredientibus, portam & montem Sion proximum ad sinistram habentibus, pons^d lapideus occurrit, eminus per vallem in austrum recto tramite directus, arcubus suffaltus, ad cuius medietatem ab occasu ille vicinus^e habetur locus, ubi *Iudas Iscariothis*, desperatione coactus, laqueo *se suspendit*.^f Ibidem & grandis hodie adhuc monstratur ficus, de cuius, ut fertur, vertice inlaqueatus pependit Iudas, ut^g Iuvencus, presbyter versificus, cecinit:

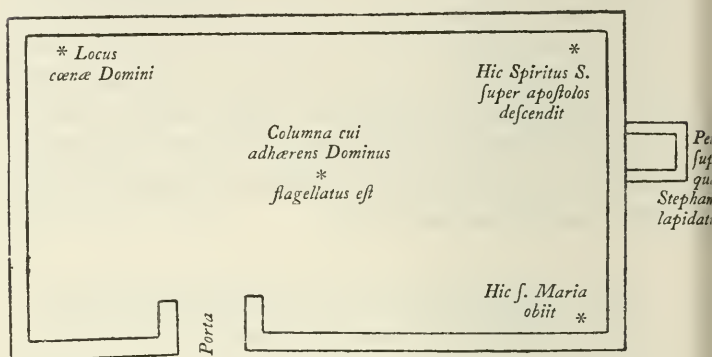
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

a. G., *al.* in altum infinita profunditate productus extenditur. —
b. G. *om.* *sequens* sepe. — c. *Al.* conclusum. — d. *Al.* fons. —

e. G. *om.* vicinus. — f. L., B., V., R. suspendens disperierat. — g. *Add.* aliqui *codd.* de ipso Iuda.

XIX. *De forma grandis basilice in monte Sion fabricate,
& de ipsius montis situ.*

Et quia paulo superius montis Sion mentio intercessit, pe quadam grandi^a basilica in eo constructa loco quendam breviter succincteque intimanda sunt, cuius sic describitur formula:

Hic petra monstratur, super quam *Stephanus lapidatus* extra civitatem obdormivit. Extra hanc supra descriptam grandem ecclesiam, que intrinsecus talia sancta complectitur loca, alia memorabilis exstat ad occidentalem partem eius petra, super quam, ut fertur, Stephanus lapidatus est.^b Hec itaque apostolica ecclesia, ut supra dictum est, in montis Sion superiore, campestri planitie lapidea est fabricata structura.

XX. *De illo agellulo, qui hebraïce Akeldemac vocatur.*

Hunc parvum agellulum ad australem montis Sion plagam situm noster Arculfus sepe frequentans visitabat,

a. *Al.* pergrandi. — b. *L.*; *al.* Dominus flagellatus est.

lapidum maceriam habentem, in quo diligentius plurimi humantur peregrini; alij vero, pannis aut pelliculis tecti, negligentius relinquuntur inhumati, & sic super terram iacentes putrescunt.^a

XXI. *De asperis & petrosis locis ab Hierusalem usque ad civitatem Samuelis late patentibus & usque ad Cesaream Palestine, occasum versus, succedentibus.*

Ab Elia septentrionem versus usque ad Samuelis civitatem, que Armathem^b nominatur, terra petrosa & aspera per quam monstrantur intervalla, valles quoque spinose^c usque ad Taniticam regionem patentes. Alia vero a supra dicta Elia & monte Sion qualitas regionum monstratur usque ad Cesaream Palestine occasum versus; nam quamvis aliqua ibi sint angusta & brevia & aspera loca interposita, precipue tamen latiores plani monstrantur campi, interpositis olivetis, letiores.

XXII. *De monte Oliveri, de altitudine & qualitate terre illius.*

Aliarum arborum genera, exceptis vitibus & olivis, in monte Oliveti, ut refert Arculfus, raro reperiri possunt; segetes vero frumenti & hordei in eo valde late^d confurgunt. Non enim brucosa,^e sed herbosa & florida illius terre qualitas demonstratur. Altitudo autem eius equalis esse altitudini montis Sion videtur, quamvis mons Sion ad montis Oliveri comparisonem in geometrie dimensionibus, latitudine videlicet & longitudine, parvus & angustus videatur. Inter hos duos montes vallis Iosaphath, de qua superius dictum est, media interiacet, a septentrionali plaga in australem porrecta partem.

a. G. prefertim. — b. *Al.* Armathim, Ramathas. — c. *L.* spinose.
d. *Ed.*, B. valle lateque; P. 12943,

in ea valle longe lateque, latere conf. — e. *Gretsf.*, ruposa; in *codd.* etiam bruchosa.

XXIII. *De loco Dominice ascensionis & de ecclesia
in eo edificata.*

In toto monte Oliveri nullus locus altior esse videtur illo, de quo Dominus ad celos ascendisse traditur, ubi grandis *ecclesia* stat *rotunda*, ternas per circuitum cameratas habens porticus desuper tectas: cuius ecclesie interior domus, sine tecto & sine camera, ad celum sub aëre nudo aperta patet, in cuius orientali parte altare sub angusto protectum tecto exstat. Ideo itaque interior illa domus cameram^a non habet, ut de illo loco, in quo postremum divina cernuntur^b vestigia, cum in celum Dominus in nube sublevatus est, via semper aperta sit, & oculis exorantium ad celum pateat.

Nam cum hec, de qua nunc pauca commemoravi, basilica fabricaretur, idem locus vestigiorum Domini, ut alibi scriptum repertum est, continuari operimento^c cum reliqua stratorum^d parte non potuit. Siquidem quecumque adplicabantur, insolens terra humana suscipere respuens, in ora adponentium^e reiecit. Quin etiam a Domino concalcati pulveris adeo perenne documentum est, ut vestigia cernantur impressa, & cum quotidie confluentium fides a Domino calcata diripiat, damnum tamen area^f non sentit, & eandem adhuc sui speciem, veluti impressis signata vestigiis, terra custodit.

In eodem igitur loco, ut sanctus refert Arculfus, sedulus eiusdem frequentator, erea grandis per circuitum rota, desuper explanata, collata est, cuius altitudo usque ad cervicem^g haberi monstratur mensurata: in cuius

a. *G.*, *al.* supra collocatum. —
b. *L.*, *al.* insisterant. — c. *Gretsf.*,
al. pavimento. — d. *B.*, *ed.*, *G.* stato-
rum; *L.* reliquorum str. — e. *Quo-*

que al. excussis marmoribus *sine* re-
cecit. — f. *L.*, *V.* arena. — g. *Al.*
verticem.

medietate non parva patet pertusura,^a per quam desuper aperta *vestigia pedum Domini* plane & lucide in pulvere impressa demonstrantur. Illa in rota^b ab occidentali parte quasi quedam semper patet porta, ut per eam intrantes facile adire locum sacraei pulveris possint, & per apertum desuper eiusdem rote foramen de sacro pulvere porrectis manibus particulas fumant.

Igitur nostri Arculfi de vestigiis Domini narratio cum aliorum scriptis recte concordat, quod nec culmine domus, nec aliquo speciali inferiore & viciniore tegmine ullo modo protegi potuerint, ut semper ab universis intrantibus conspiciantur, & Dominicorum vestigia pedum eiusdem loci in pulvere depicta clare possint videri.^c Hec enim dominica vestigia ingentis claritudine lampadis^d supra eandem rotam ecclesie in trochleis pendentes die noctuque flammantis illuminantur.

Illius itaque supra memorate ecclesie rotunde in occidentali parte bis quaternales superne fabrefacte habentur fenestre vitreis valvulis, quibus utique fenestris totidem lampades vicine intrinsecus & e regione posite in funibus pendentes ardent: que videlicet lampades sic collocatae sunt, ut unaqueque lampas nec superius nec inferius pendeat, sed quasi adherens eidem fenestre videatur, cui interius e regione posite propinqua specialiter cernitur. Quarum utique lampadum in tantum claritas refulget, ut earum lumine, quasi de summitate montis Oliveti coruscantium, per vitrum abundanter effuso, non tantum ea montis pars, que versus occasum adheret rotundae^e basilice, sed etiam civitatis Hierosolyme de valle Iosaphat ascensus per quosdam gradus in altum sublimans clare, licet in tenebrosis noctibus, mirabiliter illustretur, & maior eiusdem pars urbis anterior e regione

a. *Al.* percussura. — b. *B.*, *V.* — d. *B.*, *P.* 12943: lampades, — rotunda, — c. *Al.* demonstratur, e *Al.* & lapidee.

posite similiter eadem illuminetur claritate. Hec fulgida & predicabilis octonarum magnarum coruscatio lucernarum de monte sancto & de loco Dominice ascensionis noctu fulgentium maiorem, ut Arculfus narravit, divini amoris alacritatem^a credulorum respicientium cordibus infundit, quemdamque pavorem menti cum ingenti interna conpunctione incutit.

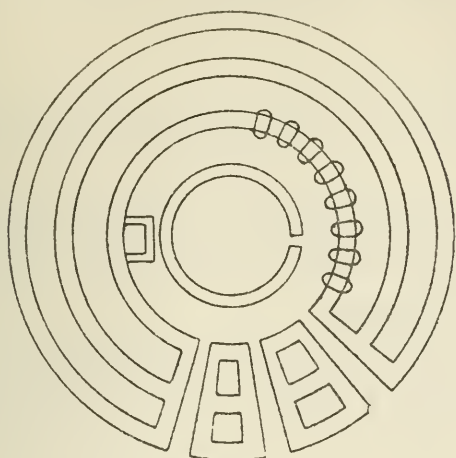
Hec etiam mihi Arculfus retulit de eadem rotunda ecclesia, quod in anniversario die Dominice ascensionis solemnitate per omnes annos validissimi flaminis^b procella meridianis horis, peractis in eadem basilica missarum solemnibus, inruere solet, ut nullus in illa ecclesia vel in locis ei vicinis stare vel sedere possit, sed orantes omnes, in terra prostratis vultibus, ramdiu iacent, donec illa terribilis procella pertranseat.

Huius terrifici flatus causa facit, ut illa pars domus cameram habere non possit, quod supra locum impreforum Domini vestigiorum, que intra^c supra dicte rote medium foramen aperte monstrantur, ad celum semper patefacta appareat. Nam quascumque materias desuper ad cameram parandam, si quid humana ars conabatur, supra memorati venti divinitus flatus destruxerunt.

De hac itaque formidabili procella sanctus Arculfus taliter nobis enarravit, qui eadem hora qua in die Dominice ascensionis ille validissimus irruit flatus, ipse presens in eadem ecclesia Oliveti interfuit montis.

Cuius videlicet rotunde ecclesie figura, quamvis vili pictura, sic depicta declaratur: eree necnon in eius medietate collocata rote formula hac descriptiuncula demonstratur subiecta.

a. *V.*, *R.*, addunt vel claritatem. — b. *V.* fulminis. — c. *Al.* in terra.

Sed & hoc etiam sancti relatione Arculfi didicimus, quod in eadem ecclesia rotunda ad consuetum lumen octo supra memoratarum noctu intrinsecus refulgentium lucernarum prope innumerabiles in nocte Dominice ascensionis alie adiici soleant lampades, quarum terribili & admirabili coruscatione, per vitreas fenestrarum valvas abundanter effusa, mons Oliveti non solum illuminari, sed etiam ardere totus videtur totaque civitas illustrari & vicina sita loca.^a

XXIV. *De sepulcro Lazari & de ecclesia super illud
construeta & de monasterio eidem adherente.*

Arculfus, sanctorum supra memoratorum frequentator locorum, quemdam Bethanie campulum magna olivarum silva circumdatum visitavit, ubi grande inest mona-

a. B., G. prope tamen.

sterium & grandis basilica supra illam edificata speluncam, de qua Dominus quatrduanum mortuum sulcitavit Lazarum.

XXV. *De alia ecclesia ad dextram Bethanie partem constructa.*

De alia celebriore ecclesia ad australem Bethanie partem in eo montis Oliveti loco fundata, in quo Dominus ad discipulos habuisse sermonem dicitur, breviter scribendum arbitramur.

Hinc sollicite inquirendum est, qualem sermonem & quo tempore vel ad quas speciales personas discipulorum Dominus sit locutus. Que tria, si trium Evangelistarum scripta aperire voluerimus, Matthei, Marci, Luce, nobis manifeste clarebunt, qui de sermonis qualitate concinnantes loquuntur; de loco ipsius conventionis nemo dubitare poterit, necnon de sermone & loco,^a qui Mattheum legerit de Domino dicentem: « *Sedente autem eo super montem Oliveti, acceperunt ad eum discipuli a secreto, dicentes: Dic nobis quando hec erunt? Et quod a signum adventus tui & consummationis seculi?* » De personis interrogantum^b hic Mattheus tacuit, sed Marcus non tacuit, qui ita scripsit, dicens: « *Interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas, quibus c interrogantibus respondens, qualitatem habiti sermonis iuxta tres supra memoratos Evangelistas ostendit, ita dicens: Videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum Christus,* » & cetera sequentia de novissimis temporibus & seculi consummatione, que Mattheus prolixo sermone prosequitur usque ad eum locum, quo & tempus huius protracti sermonis manifeste idem Evangelista ex verbis Domini

a. G., *al.* forma, styra. — b. L., *al.* interrogantium. — c. B. qui.

ostendit, ita dicens: « *Et factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur,* » & cetera. Aperte ergo ostenditur Dominum quarta feria, biduo restante usque ad primum azymorum diem, qui dicitur Pascha, supra memoratum sermonem prolixum ad interrogantes fuisse locutum, ad quatuor supra dictos discipulos. In loco itaque sermonis superius memorato,^a ob recordationem fundata ecclesia in magna habetur honorificencia.

Huc usque de locis sanctis Hierosolymitane civitatis & montis Sion montisque Oliveti & vallis Iosaphath interiacentis, iuxta^b sancti Arculfii, eorundem frequentatoris locorum, certam narrationem sufficiat descripsisse.

a. *Mab., al.* memorata. — b. *Al.* ita.

LIBER SECUNDUS.

CAPITULA.

- I. *De situ Bethlehem.*
- II. *De loco nativitatis Domini, ecclesia Sancte Marie.*
- III. *De illa petra extra murum sita, super quam aqua prime lavationis eius, post nativitatem, effusa est.*
- IV. *De alia ecclesia, in qua illud Davidicum conspicitur monumentum.^a*
- V. *De illa ecclesia, in cuius interiore parte sancti Hieronymi sepulcrum habetur.*
- VI. *De monuentis illorum trium pastorum, quos, nascente Domino, celestis circumfulsit claritudo, de ecclesia illorum.*
- VII. *De sepulcro Rachel.*
- VIII. *De Hebron.*
- IX. *De valle Mambre & de sepulcris quatuor patriarcharum.*
- X. *De colle & quercu Mambre.*
- XI. *De pineto, ex quo ligna in camelis ad ignis ministeria in Hierosolymis perficienda vehuntur.*
- XII. *De Iericho.*
- XIII. *De Galgalis, & de duodecim lapidibus, quos filij Israel, transvadato Iordanis fluvio, siccato detulerunt profundo.*
- XIV. *De loco, in quo Dominus ab Iohanne baptizatus est.*
- XV. *De colore Iordanis & de mari Mortuo.*
- XVI. *Iterum de mari Mortuo.*
- XVII. *De fontibus Iordanis.*
- XVIII. *De mari Galilee.*
- XIX. *De Sichem & puteo Samarie.*
- XX. *De quodam fonticulo solitudinis.*
- XXI. *De locustis & melle silvestri.*
- XXII. *De loco, in quo Dominus quinque panes & duos pisces benedixit.*
- XXIII. *De mari Tiberiadis & de Capharnaum.*
- XXIV. *De Nazareth & ecclesiis eius.*
- XXV. *De monte Tabor.*
- XXVI. *De Damasco.*
- XXVII. *De Tyro.*
- XXVIII. *De Alexandria & Nilo flumine & crocodilis eius.*

a G. sepulcrum.

I. *De situ^a Bethlehem.*

In huius secundi libri exordio de situ Bethlehem civitatis, in qua Salvator noster ex Virgine sancta nasci dignatus est, pauca breviter caraxanda sunt aliqua. Que civitas, non tam situ grandis, sicuti nobis Arculfus retulit, qui eam frequentavit, quam fama^b predicabilis per univrsarum gentium ecclesias diffamata, in dorso montis^c sita est angusto, undique ex omni parte vallibus circumdato, quod utique terre dorsum ab occidentali plaga in orientalem partem quasi mille passibus porrigitur: in cuius campestri planitie superiore humilis sine turribus murus, in circuitu per eiusdem monticuli extremitatis supercilium constructus, valliculis hinc & inde circumiacentibus, supereminet, mediaque intercapedine intra murum per longiorem tramitem habitacula civium sternuntur.

II. *De loco nativitatis Domini, ecclesia sancte Marie.*

In eiusdem civitatis orientali & extremo angulo^d quasi quedam naturalis dimidia inest spelunca, cuius interior ultima pars *presepe Domini* est,^e in quo natum puerum reclinavit mater;^f alius vero, supra dicto contiguus presepio, introeuntibus proprior locus proprie nativitatis dominice traditur fuisse. Illa vero Bethlemitica spelunca presepis dominici tota intrinsecus, ob ipsius Salvatoris honorificentiam, marmore adornata est pretioso, cum utique semiantro super lapideum cenaculum *sancte Marie ecclesia* supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialius traditur, grandi structura fabricata^g est.

a. *V.*, *R.* intericiunt Hierusalem parrochie id est Bethl. — b. *L.* qua forma. — c. *B.*, *V.*, *R.* angulo. — d. *L.* angusto muro. — e. *Bern.*,

G., *al.* nominatur. — f. *G. om.* in quo... mater. — g. *Al.* additur & fundata.

III. *De illa petra extra murum sita, super quam aqua prime lavationis eius, post nativitatem, effusa est.*

De illa petra extra murum posita, super quam aqua prime post nativitatem dominici ablutionis corpusculi de muri summitate inclinato, in quo effusa est, vasculo, breviter commemorandum estimo. Que sacri lavacri aqua de muro effusa in petra inferius iacente quasi quamdam natura cavatam invenit fossam: que eadem undula in primo dominico repleta natalitio, ex eodem die ad nostra usque tempora per multos seculorum circuitus purissima plena monstratur lympha, sine ulla defectione vel diminutione, nostro Salvatore hoc miraculum a die nativitatis sue peragente, de quo propheta canit: *Qui eduxit aquam de petra.* Et apostolus Paulus: *Petra autem erat Christus,* qui de durissima contra naturam petra in deserto sitiienti populo consolatoriam produxit aquam vel^a undam. Idem ipse est Dei virtus & Dei sapientia, qui & de Berlehemitica illa petra aquam eduxit eiusque lacunam plenam semper lymphis conservat: quam noster Arculfus propriis inspicit obtutibus & in eadem faciem lavit.

IV. *De alia ecclesia, in qua illud Davidicum conspicitur monumentum.*

Arculfus a me de sepulcro David regis interrogatus, hoc nobis responsum dedit, inquiens: Sepulcrum David regis in terra humati ego ipse non negligerem inquirens frequentabam, quod in parte media pavimenti ecclesie sine aliquo habetur superposito ornamento, humilem lapideam pyramidem habens, illud supra circumdantem, lampademque superpositam clare lucentem.^b

a. *Tantum B.* vel undam. — *aliis semper interponitur.*

b. *Non in codd. L., B., Bern., sed in*

Hec ergo ecclesia extra civitatis murum in valle contigua est fundata, que Beethlemitico in parte aquilonali monticulo coheret.

V. *De illa ecclesia, in cuius interiore parte sancti Hieronymi sepulcrum habetur.*

De sepulcro quoque sancti Hieronymi simili sollicitudine nobis inquiringibus, Arculfus sic ait: Sepulcrum sancti Hieronymi, de quo inquiritis, ego conspexi, quod in illa habetur ecclesia, que extra eandem civitatiunculam^a in valle est fabricata, que, in meridiano latere sita, supra memorati dorso monticuli est conterminata Bethlemitici. Quod videlicet Hieronymi sepulcrum simili opere ut Davidicum monumentum compositum, nullum ornatum habet.

VI. *De monumentis illorum trium pastorum, quos, nascente Domino, celestis circumfulsit claritudo ; de ecclesia illorum.*

De monumentis illorum pastorum, quos nocte dominice nativitatis celestis circumfulsit claritudo, Arculfus nobis brevem contulit relatiunculam, inquiens: Trium illorum in ecclesia pastorum tria frequentavi monumenta iuxta turrim Gader humatorum, que mille circiter passibus contra orientalem plagam distat a Bethlehem, quos in eodem loco, nascente Domino, hoc est, prope turrim Gregis, angelice lucis^b claritas circumdedit: in quo eadem ecclesia est fundata, eorum pastorum continens sepulcra.

a. L., B. civitatem. — b. B. vocis.

VII. *De sepulcro Rachel.*

Rachel in Ephrata, hoc est, in regione Bethlehem liber Geneleos sepultam enarrat, sed & Locorum liber in eadem regione iuxta viam humatam refert Rachel. De qua via Arculfus mihi interroganti^a respondens, ait: Est quedam via regia, que ab Helia contra meridianam plagam Hebron ducit, cui vie Bethlehem vicina, sex^b millibus distans ab Hierosolyma, ab orientali plaga adheret, sepulcrum vero Rachel in eiusdem vie extremitate ab occidentali parte, hoc est, in dextro latere^c pergentibus Hebron, coherens, vili opere collocatum & nullam habens adornationem, lapidea circumdatum pyramide. Ibidem & nominis eius titulus hodieque monstratur, quem Iacob maritus eius super illud erexit.

VIII. *De Hebron.*

Hebron, que & Mambre, olim Philistinorum metropolis & habitaculum gigantum fuerat, in qua David septem regnavit annis, nunc, sicut sanctus refert Arculfus, murorum non habet ambitum. Quedam solummodo dirute olim civitatis in reliquiis vestigia ostendit ruinarum; vicos tamen habet quosdam vili opere constructos, agellos & villas, alias intra & alias extra illas muralium reliquias destructionum, per campestram collocatas planitiem, in quibus videlicet vicis & villis multitudo populi habitat.

IX. *De valle Mambre & de sepulcris quatuor patriarcharum.*

Ab orientali vero plaga eiusdem Hebron ager^d occurrit

a. L., al. percunctanti. — b. B., — d. Mab., Gretf. a tergo.
V., R. v m. — c. G. add. habetur.

cum^a spelunca duplici, respiciens *Mambre*, quam emit Abraham ab Ephron Hethaeo, in possessionem duplicis sepulcri.^b

In huius agelli valle sanctus Arculfus locum *sepulcrorum Arbe* visitavit, hoc est, quatuor *patriarcharum*, Abraham & Isaac & Iacob & Adam, primi hominis, quorum plante sunt, non sicut in aliis orbis regionibus ad orientem humatorum converti moris est, sed ad meridiem verse & capita contra septentrionalem plagam conversa. Horum locus sepulcrorum quadrato humili circumvenitur muro. Adam protoplastus, cui peccanti, continuo post perpetratum peccatum, a Deo creatore dictum est: *Terra es & in terram ibis*, separatus a ceteris tribus haud longe, ad borealem quadrangulati lapidei valli^c partem extremus, non in faxeo^d in petra exciso sepulcro super terram, ut ceteri de semine eius honorati quiescunt, sed in terra humatus,^e humo tectus, & ipse pulvis in pulverem versus, exspectans resurrectionem cum universo semine suo, pausat. Et sic de tali sepulcro eius^f ad ipsum de ipso prolata expletur divina sententia.

Et, iuxta exemplum primi parentis sepulcri, ceteri tres patriarche ipsi, vili pulvere tecti, dormientes pausant, quorum quatuor sepulcra habent circumcisas & dolatas de singulis lapidibus superpositas, quasi ad formam aliquius basilice, parvas memorias fabricatas & iuxta mensuram longitudinis & latitudinis uniuscuiusque sepulcri formatas. Abraham & Isaac & Iacob tria sepulcra vicina, tribus superpositis duris candidis^g lapidibus, ad hanc, de qua nunc scripsimus, figuram formatis, ut superius dictum est, proteguntur; Adam vero sepulcrum super-

a. *Addo* cum. — b. *B.*, *V.*, *R.* *addunt*: que non videntur super terram sed sub terra putantur bina sepulcra. — c. *L.* vallis. — d. *B.*

non infra ex ea in petra. — e. *B.*, *V.*, *R.* intra humatos in humo t. — f. *B.*, *V.*, *R.* quod in terra sepultus est. — g. *L.*, *B.*, *al.* conditis.

posito quidem, sed obscurioris lapide coloris & vilioris operis protegitur. Trium quoque feminarum viliores & minores memorias ibidem aspexit Arculfus, Sare videlicet & Rebecce & Lie, humatarum in terra. Illorum itaque patriarcharum sepulcralis agellus a muro illius antiquissime Hebron in unius stadij spatio orientem versus distare dignoscitur. Que utique Hebron, ut fertur, ante omnes, non solum Palestine, civitates condita fuerat, sed etiam universas Egyptiacas urbes in sua precessit conditione, que nunc misere monstratur destructa.

Huc usque de sepulcris patriarcharum sufficiat caraxasse.^a

X. De colle & quercu *Mambre*.

Mambre collis mille passibus a monumentis supra descriptis, ad boream, separatus distat, herbosus valde & floridus, respiciens Hebron ab Africo sibi occurrentem. Idem itaque monticulus, *Mambre* nominatus, habet in cacumine campestre planitiem, ubi, ad aquilonalem eiusdem cacuminis partem, lapidea magna fundata est *ecclesia*, in cuius dextrali parte, inter duos grandis eiusdem basilice parietes, mirum dictu, *quercus Mambre* exstat in terra radicata, que & *quercus Abraham* dicitur, eo quod sub ea quondam Angelos hospitio receperit: quam sanctus Hieronymus alibi narrat ab exordio mundi usque ad Constantini regis imperium permanfisse, & fortassis ideo non dixit, penitus defecisse, quia eadem etate, quamvis non rota illa, sicuti prius fuerat, grandissima quercus monstrabatur, tamen quidam truncus permanet spurius radicans in terra, sub ecclesie protectus tegmine,^b mensuram quasi duorum longitudinis virorum habens:

a Huc... caraxasse deest in L. — b. G. prefero.

de quo videlicet corroso spurio & ex omni parte securibus circumciso, hastularum ad diversas orbis provincias particule asportantur, ob eiusdem quercus venerationem & recordationem, sub qua, ut superius commemoratum est, Angelorum quondam conventio ad Abraham patriarcham famosa & predicabilis fuerat condonata. In circuitu eiusdem ecclesie, que ibidem ob loci illius honorificentiam constructa habetur, pauca quedam religiosorum habitacula fabricata monstrantur.

Sed de his ista sufficiant dixisse; ad alia pergamus.

XI. *De pineto, ex quo ligna in camelis ad ignis ministeria in Hierosolymis perficienda vehuntur.*

Egredientibus de Hebron in campi latitudine sita ad aquilonalem plagam, haud procul a margine vie ad sinistram, occurrit pinosus non grandis mons, tribus millibus a Hebron distans, de cuius pineto^a pinea ad Hierosolymam usque in camelis vehuntur ligna ad focos nutriendos. In camelis, inquam, nam in omni Iudea, ut Arculfus refert, plaustra vel currus^b raro reperiri possunt.

XII. *De Iericho.*

Iericho urbis, quam Iosue, Iordane transmissio, subvertit, rege illius interfecto, sanctus noster Arculfus conspexit locum, pro qua Hiel^c de Bethel, ex tribu Ephraim, aliam exstruxit, quam noster Salvator sua presentia visitare dignatus est. Que eodem tempore, quo Hierusalem oppugnantes obsidebant Romani, propter civium perfidiam capta & destructa est. Pro qua tertia condita est, que post multa temporum intervalla & ipsa subversa est:

a. *L. addit monte.* — b. *L. plaustralis etiam currus.* — c. *Sic ego, al. Oza.*

cuius nunc quedam, ut Arculfus refert, ruinarum vestigia monstrantur. Mirum dictu, sola domus Raab meretricis, tribus in eodem loco destructis civitatibus, remansit, que duos exploratores, quos Iosue Ben-Nun transmisit, in solario eiusdem domus sue lini stipula abscondit: cuius lapidei parietes sine culmine permanent. Locus vero totus urbis, ab humana desertus habitatione, nullam domum habens commorationis, segetes & vineta recipit. Inter locum eiusdem destructe civitatis & Iordanem fluvium grandia insunt palmeta, in quorum medio campuli interpositi habentur, in quibus quorundam Channanee stirpis homuncionum prope innumerabiles sunt fabricate inhabitantium domus.

XIII. *De Galgalis & de duodecim lapidibus, quos filij Israel, transvadato Iordanis fluvio, siccato detulerunt profundo.*

Arculfus memoratus quamdam grandem ecclesiam in Galgalis fundatam vidit eo in loco constructam, in quo filij Israel, Iordane transgresso, castra metati, primam in terra Chanaan mansionem habuere. In qua videlicet ecclesia idem sanctus Arculfus illos consideravit *duodenos lapides*, de quibus ad Iosue Dominus, post transitum Iordanis, locutus est, dicens: *Elige duodecim viros, singulos per singulas tribus, & precipere eis, ut tollant de medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.* Hos, inquam, Arculfus viderat, e quibus senos in dextra parte ecclesie in pavimento iacentes & alios eiusdem numeri in aquilonali parte omnesque impolitos & viles conspexit: quorum unumquemque, ut ipse refert Arculfus, huius temporis duo iuvenes viri fortes vix possunt de terra sublevare. Ex

quibus unus, quo casu accidente nescitur, in duas contractus partes, iterum, ferramento condensatus, manu artificis coniunctus est. Galgalis itaque, ubi supra memorata fundata est ecclesia, ad orientalem antiquissime Iericho plagam cis Iordanem, est in forte tribus Iuda, quinto milliario ab Iericho, ubi & tabernaculum fixum multo tempore fuit: in quo loco, ut traditur, est ecclesia supra dicta constructa, in qua illi duodeni supra memorati habentur lapides, ab illius regionis mortalibus miro cultu & honorificentia habita.^a

XIV. *De loco, in quo Dominus ab Iohanne baptizatus est.*

Ille sacrosanctus & honorabilis locus, in quo Dominus ab Iohanne baptizatus est, semper aquis fluminis tegitur Iordanis, &, sicut Arculfus refert, qui ad eundem pervenerat locum, huc & illuc per eundem intravit^b fluvium, in eodem sacrosancto loco lignea crux summa infixata est, iuxta quam aqua usque ad collum longissimi venit stantis viri, aut, in alio tempore nimie siccitatis aquis inminutis, ad mammillas usque; inundatione vero facta maiore, tota illa crux aquarum adiectione protegitur. Locus itaque eiusdem crucis, in quo, ut superius dictum est, Dominus baptizatus est, citra alveum fluminis habetur, a quo loco usque in alteram ripam in parte Arabie homo fortis iactare lapidem potest, funda impellente. Igitur a loco supra memorate crucis pons lapideus, arcubus^c fultus ad aridam usque porrigitur, per quem, ipsam adeuntes crucem, per clivum homines descendunt ad aridam & revertentes ascendunt. In extremitate vero fluminis quedam habetur parva quadrata ecclesia in eo, sicut traditur,

a. *Omitto* honorificantur. — vit, transivit. — c. *Al. cameris, can-*
b. *Bern., G.; al. transnavit, nata-* cris.

fundata loco, ubi Dominica vestimenta hora illa custodita sunt, qua baptizatus est Dominus. Hec, quatuor lapideis suffulta cameris, stat super aquas inhabitabilis, quia sub ipsam hinc & inde subintrant aque. Hec desuper coctili protegitur creta, inferius vero, ut dictum est, cameris & arcubus sustentata. Hec talis ecclesia in locis inferioribus illius vallis exstat, per quam influit Iordanis fluvius; in superioribus vero locis quoddam inest grande monachorum *monasterium*, quod supra descripte supereminet ecclesie in supercilio monticuli e regione constructum, ibidemque ecclesia, in honore sancti baptizatoris Iohannis fundata, eodem monasterij circumdatur muro, quadratis constructo lapidibus.

XV. *De colore Iordanis & de mari Mortuo.*

Iordanis color fluminis, sicut nobis Arculfus intimavit, albidus in superficie, quasi lac, videtur, cuius talis color mare Salinarum intrantis, longo maris tramite, a colore maris Mortui per alveum eius facile discerni potest.

Quod videlicet *Mortuum mare* in magnis tempestatibus^a collisione fluctuum ad terras sal eiicit,^b per illius maris circuitum abundanter haberi solet,^c quod non solum undique vicinis, sed etiam longe positis nationibus valde magnum profectum prebet, solis calore satis sufficienter siccatum. Aliter vero sal in quodam Siculo monte haberi solet; nam illius montis lapides, de terra evulsi, verum naturaliter salissimum sal esse gustu comprobatur, quod proprie nominatur sal terre. Aliter vero sal maris atque aliter sal terre vocari solet. Unde & Dominus in Evangelio per similitudinem ad apostolos dixisse creditur: *Vos estis sal terre*, & cetera. De hoc itaque sale terre in

a. *Tantum L. tempestacionibus.*

c. *Addo solet.*

— b. *Sic corrigo; al. efficit. —*

Sicilie monte reperto nobis sanctus intimavit Arculfus, qui illud, per aliquot dies in Sicilia manens, visu & gustu atque tactu comprobavit esse verum falsissimum fal.

XVI. *Iterum de mari Mortuo.*

Idem nobis & de maris^a Mortui fale narravit, quod finiliter iisdem tribus supra dictis sensibus a se comprobatum nunciavit: qui etiam eiusdem superius memorati lacus maritimam frequentavit oram, cuius longitudo usque ad zoaros Arabie stadiis quingentis octoginta dirigitur, latitudo^b stadiis centum quinquaginta usque ad vicinam Sodom.

XVII. *De fontibus Iordanis.*

Arculfus noster & ad illum pervenit locum in provincia Phenicis, ubi Iordanis ad Libani radices de duobus vicinis fontibus emergere videtur: quorum unus nomine *Ior* & alter *Dan* vocitatur, qui simul mixti compositum *Iordanis* accipiunt nomen. Sed notandum non esse in Paneo exordium Iordanis, sed in Trachonitide terra, centum & viginti^c interiectis stadiis usque ad Cefaream Philippi, qui nunc *Paneas*, a Paneo monte tractum nomen, qui est in Trachonitide. Phiala, plena aquarum semper, unde Iordanis subterraneis meatibus derivatur, & in Paneo, divisis aquarum^d effusionibus, ebullit, que, ut supra dictum est, *Ior* & *Dan* nominare solent. Unde quoque emergentes &, interiecto quodam intervallo, in unum confluentes fluvium coeunt, qui, exinde suum dirigens cursum centum & viginti stadia sine ulla interfusione usque ad urbem, cui nomen est *Iulias*, pro-

a. B. mofavi vel ortui; R. inofavi. — b. G. om. latitudo. — c. L.

clxxxix. — d. B., V., R. addunt duabus.

greditur. Postea lacum, qui Genezar dicitur, medio transit fluento,^a quibus ex locis plurima circumvagus deserta, Asphaltio suscipitur lacu, atque^b in eum conditur. Itaque duos lacus victor egressus, in tertio heret.

XVIII. *De mari Galilee.*

Noster sepe memoratus sanctus Arculfus *mare Galilee*, quod & lacus Cinnereth & mare Tiberiadis nominatur, ex maiore circumivit parte, cui magne finitime adherent silve. Lacus ipse, veluti quodam maris ambitu amplissimus, in longitudine centum & quadraginta stadia extenditur, latitudine quadraginta diffunditur, cuius aque dulces & ad potandum sunt habiles,^c siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum recipiunt, quia arenoso undique littore circumvenitur, unde & purior haustus eius ac melior^d est ad usum. Genera quoque piscium gustu & specie nusquam in alio lacu^e prestantiora inveniri possunt.

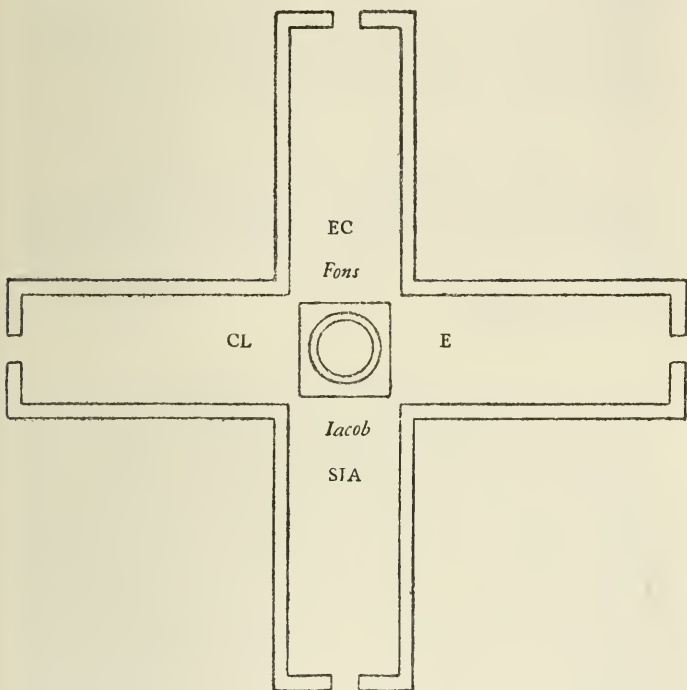
Hec brevia de Iordanis exordio & lacu Cinnereth partim de tertio Iudaice captivitatis libro, partim de Arculfi experientia excerpta retulimus: qui, ut ipse indubitanter refert, ab eo loco, quo de faucibus maris Galilee Iordanis egreditur, usque ad eum locum, ubi in mare Mortuum intrat, octo^f dierum iter habuit: quod scilicet idem mare salissimum de montis Oliveti specula sepius, sicut ipse narrat, sanctus prospexit Arculfus.

XIX. *De Sichem & puteo Samarie.*

Arculfus, sacerdos sanctus, regionem Samarie peragrans, ad eius provincie pervenit civitatem, que hebraice

a. *L. fluendo.* — b. *L. usque.* — c. *L. amabiles.* — d. *Al. mol-* — e. *Sic scribo ut Beda; al.* — f. *L. vij.*

dicitur *Sichem*, greca vero & latina consuetudine *Sicima* nominatur: que, quamlibet vitiose, & *Sichar* nominari solet. Itaque, prope hanc eandem civitatem, quamdam extra murum vidit constructam *ecclesiam*, que quadrifida in quatuor mundi cardines formata extenditur, quasi in similitudinem crucis, cuius figura inferius describitur. In

cuius medietate *fons Iacob*, qui & puteus dici solet, ad eius quatuor respiciens partes, intrinsecus medius habetur, super quem Salvator, itineris labore fatigatus, cuiusdam diei hora sedebat sexta, & ad eundem puteum illa Samaritana mulier eodem meridiano tempore aquam haurire venit. De quo videlicet puteo eadem mulier inter cetera,

ad Dominum respondens, dixit: *Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.* Arculfus itaque, qui de eodem puteo bibit aquam, de illius altitudine narrat, dicens: Ille, quem aspexi puteus altitudinis habet bis vicesnas orgyias,^a hoc est, quadraginta cubitos. Orgyia ergo sive cubitus utriusque manus a latere extensio utroque dicitur.

Sichem ergo, que & Sichema,^b sacerdotalis quondam civitas & fugitivorum, habebatur in tribu Manasse & in monte Ephraim, ubi & ossa Ioseph sunt humata.

XX. *De quodam fonticulo solitudinis.*

Arculfus sepe memoratus quemdam in deserto lucidum aspexit fonticulum, de quo, quemadmodum traditur, bibebat sanctus Iohannes baptizator, lapideo protectum tecto, calce perlito.

XXI. *De locustis & melle silvestri.*

De eodem namque Iohanne Evangeliste scribunt: *Escam autem eius erat locuste & mel silvestre.* Idem noster Arculfus in illa solitudine, ubi Iohannes habitabat, quoddam locustarum vidit minimum genus, quarum corpusculum in modum digiti manus exilia & brevia sunt, & quia earum brevis est^c volatus similis levium saltibus ranarum, facile in herbis capiuntur: cocte per oleum pauperum prebent victum. De melle vero silvestri hanc ab Arculfo experientiam didicimus, eo ita dicente: In eodem deserto quasdam videram arbores, quarum folia, lata & rotunda, sunt lactei coloris & saporis mellei: quorum utique foliorum natura fragilis est valde & qui ea in escam fumere cupiunt, primum manibus confricant,^d deinde comedunt. Et hoc silvestre mel in silvis sic reperitur.

a. Sic Gretf. correxit; al. orias. valle, B. valde. — d. L., B., V.,
— b. L.; al. Sicima. — c. L. addit R., C. confringunt.

XXII. *De illo loco, in quo Dominus quinque panes
& duos pisces benedixit.*

Ad quem locum noster sepe memoratus pervenit Arculfus: cuius herbosus & planus campus, ex quo die in eo Salvator quinque millia hominum quinque panibus & duobus piscibus saturavit, nunquam aratus est: in quo nulla cernuntur edificia; quædam solummodo columnas paucas Arculfus aspexit lapideas, super marginem illius fonticuli iacentes, de quo illi eodem biberunt, ut fertur, die, quo Dominus esurientes eos tali refectioe recreavit. Qui videlicet locus citra^a mare Galilee est, respiciens civitatem Tiberiadem ab australi plaga sibi occurrentem.

XXIII. *De mari Tiberiadis & de Capharnaum.*

Qui, ab Hierosolymis descendentes, Capharnaum adire cupiunt, ut Arculfus refert, per Tiberiadem via vadunt recta, deinde secus lacum Cinnereth, quod est & mare Tiberiadis & mare Galilee, locum^b superius memorate benedictionis per bivium^c habent, a quo, per marginem eiusdem supra memorati stagni, non longo circuitu Capharnaum perveniunt maritimam in finibus Zabulon & Nephthalim. Que, ut Arculfus refert, qui eam de monte vicino prospexit, murum non habens, angusto inter montem & stagnum coarctata spatio, per illam maritimam oram longo tramite protenditur; montem ab aquilonali plaga, lacum^d vero ab australi habens, ab occasu in ortum^e extensa dirigitur.

a. L., B., V., R. contra. — b. Sic ego; al. locumque. — c. L.; al.

pervium. — d. B. locum. — e. L. occasu mare mortuum.

XXIV. *De Nazareth & ecclesiis eius.*

Civitas Nazareth, ut Arculfus, qui in ea hospitatus est, narrat, & ipsa, ut Capharnaum, murorum ambitum non habet, supra montem posita; grandia tamen lapidea habet edificia, ibidemque due pergrandes habentur constructe *ecclesie*: una in medio civitatis loco super duos fundata cancos, ubi quondam illa fuerat domus edificata, in qua Dominus noster nutritus est Salvator. Hec eadem ecclesia duobus, ut superius dictum est, tumulis^a & interpositis arcubus suffulta, habet inferius inter eosdem tumulos lucidissimum fontem collocatum, quem totus civium frequentat populus, de illo exhauriens aquam, & de latice eodem sursum in ecclesiam super edificatam aqua in vasculis per trochleas subrigitur.^b Altera vero *ecclesia* in eo fabricata habetur loco, ubi illa fuerat domus constructa, in qua Gabriel archangelus ad beatam Mariam ingressus, ibidem eadem hora solam est allocutus inventam. Hanc de Nazareth experientiam didicimus a sancto Arculfo, qui ibi duabus hospitatus est noctibus & totidem diebus, & idcirco in ea diutius hospitari non poterat, quia ipsum cogebat locorum peritus Christi miles festinare, de Burgundia ortus, vitam ducens solitariam, Petrus nomine, qui inde in circuitum ad illum, in quo prius commoratus erat, reversus est solitarium^c locum.

XXV. *De monte Tabor.*

Mons Tabor in Galilea tribus millibus a lacu Cinnereth distat, mira rotunditate ex omni parte collectus, a plaga boreali respiciens supra dictum stagnum, herbosus valde & floridus, in cuius amena summitate ampla planities, silva pergrandi circumcincta, habetur: cuius in medio campo

a. *B.* tabulis, *L.* cancris. — b. *L.*, *B.*, *Bern.* *V.* — c. *B.*, *V.* sanctum.

monachorum inest grande *monasterium* & plurime eorum cellule. Nam illius montis campestris vertex non in angustum coarctatur cacumen, sed in latitudinem dilatatur stadiorum viginti quatuor;^a altitudo autem eius triginta stadiis sublimatur.

In eadem quoque superiori platea, non parvi edificij *terne* fundate sunt *ecclesie* celebriores, iuxta illorum numerum tabernaculorum, de quibus in eodem sancto monte Petrus, celesti letificatus visione & pavefactus, ad Dominum locutus, ait: *Bonum est nos hic esse, si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum & Moyfi unum & Elie unum.* Itaque supra memorata monasteriorum^b & trium ecclesiarum edificia, cum cellulis monachorum, lapideo omnia circumveniuntur muro, ubi sanctus Arculfus una hospitatus est nocte in eiusdem sancti montis celsitudine. Nam Petrus, Burgundio^c christicola, & in illis terris semitarum eius ductor, non ipsum finebat in uno eodemque hospitio diutius immorari, festinationis intuitu.

Sed inter hec hoc etiam notandum, quod illius famosi montis nomen grecis litteris sic oporteat scribi per Θ & ω longum, Θωβωρ, latinis vero litteris cum aspiratione Thabor, producta o littera. Huius orthographia vocabuli in libris Grecitatis est reperta.

XXVI. De Damasco.

Damascus civitas regalis magna, ut Arculfus refert, qui per aliquot hospitatus est dies in ea, in campo posita lato, amplo murorum est ambitu circumcincta, insuper etiam crebris turribus communita, plurima extra muros in circuitu habens oliveta, quam & magna flumina qua-

a. B., Bern., xxij — b. L.; al. monasterij. — c. B., ed., L. Burgunio, Bern. Burgamio.

tuor interfluentia gaudenter letificant. In qua Sarracenorum rex adeptus est principatum & regnat, & in honorem sancti Iohannis Baptiste ibidem grandis fundata est ecclesia. Quedam etiam Sarracenorum ecclesia incredulorum, & ipsa in eadem civitate, quam ipsi frequentant, fabricata est.

XXVII. *De Tyro.*

Plurimarum peragratore regionum noster Arculfus, etiam Tyrum, Phoenicis provincie metropolim, introivit, que hebraïco & syro sermone *Tfor*^a appellatur, que nullum habuisse de terra introitum in grecis & latinis barbarisque historiis legitur. Sed postea a Nabuchodonosor, rege Chaldeorum, iactatos esse aggeres nonnulli affirmant, & oppugnatione iaculis & arictibus locum fuisse preparatum, ac deinde insulam factam esse^b campi planitiem. Hec pulchra & nobilis valde erat, que non immerito latine interpretatur angusta; nam eandem terre dimensionem angustam habet insula & civitas. Hec in terra Chanaan posita, de qua mulier Chananea sive Tyrophe-nissa in Evangelio, commorata est.

Notandum itaque est, quod sancti Arculfi de situ Tyri & de situ montis Thabor^c relatio per omnia concordat cum his, que superius de sancti Hieronymi commentariis excerpta detulimus. Similiter & ea, que supra de montis Thabor situ & forma, iuxta sancti Arculfi narrationem, descripsimus, nullo discrepant modo ab his, que de situ eiusdem montis & mira rotunditate sanctus Hieronymus narrat. A quo videlicet Thabor monte usque ad Damascum iter septem^d dierum interest.^e

a. *Mff.*, ed. Soar. — b. *B.*; & — d. *Al.* octo. — e. *L.*, *R.* quatuor. omitto. — c. *Tantum L.* de situ m. T.

XXVIII. *De Alexandria & Nilo flumine & crocodilis eius.*

Grandis illa civitas, que quondam metropolis Egypti fuerat, hebraïce olim No vocitabatur: urbs valde populosa, que ab Alexandro rege Macedone, eiusdem conditore, famosa Alexandria noto per universas gentes nominatur vocabulo, & magnitudinem urbis & nomen accipiens ab eodem edificatore. De cuius situ etiam Arculfus enarrans, ab his, que prius lectione didicimus, nullo discrepat modo.

Qui ab Hierosolymis descendens & ab Ioppe navigare incipiens, quadraginta dierum iter usque ad Alexandriam habuit, de qua breviter Nahum prophete sermo habetur, ita dicentis: *Aqua in circuitu eius, cuius divitie mare, aque muri eius.* Ab australi namque parte ostiis Nili fluminis cingitur, ab aquilonali vero plaga,^a sic itaque descriptus aperte situs monstratur eius, quod, super^b Nilum & mare posita, hinc & inde aquis ambiatur. Que quasi claustrum inter Egyptum & mare Magnum interiacet civitas, importuosa, ab externo difficilis accessu. Cuius portus ceteris difficilior, quasi ad formam humani corporis, in capite ipso & statione capacior, in faucibus vero angustior, in qua meatus maris ac navium suscipit, quibus quedam spirandi subsidia portui subministrantur. Ubi quis angustias atque ora portus evaserit, tamquam reliqua corporis forma, ita diffusio maris longe lateque extenditur. In eius dextra portus parva insula habetur, in qua maxima est turris, quam in commune Greci ac Latini ex ipsius rei usu *Pharum* vocitaverunt, eo quod longe a navigantibus videatur, ut, priusquam in portum adpropinquent, nocturno maxime^c tempore terram finitimam sibi esse flammaram incendio cognoscant, ne tenebris decepti in

a. Sic ego; al. lacu Mareotico. R; Gretf. noct. in sinu temp., al.
— b. Forte inter. — c. B., G., V., noct. temp.

scopulos incidant aut ne vestibuli limitem nequeant comprehendere. Sunt itaque illic ministratores, per quos subiectis fascibus ceterisque lignorum struibus adoletur ignis, quasi terre pronunciet index, portuensium^a faucium demonstrans ingrediendi angustias, undarum sinus & vestibuli anfractus, ne tenuis carina perstringat cautes & in ipso ingressu inter opertos fluctibus scopulos offendat. Itaque directum cursum paulisper inflecti oportet, ne cecis^b illis saxis, ibi incurrat navis periculum. Angustior enim in portu aditus est, qui a dextra parte laterali oritur,^c a leva vero latus est portus. Circa insulam quoque instructe ingentis magnitudinis moles deiiciuntur, ne assiduo adfurgentis impetu maris insule collisa cedant fundamenta, atque veteri^d iniuria solvantur. Unde procul dubio fit, ut in adverso, inter scabras^e rupes molesque disrumpas canalus ille medius semper sit inquietus & exasperato transitu periculosus fiat navis ingressus.

Amplitudo autem portus stadiorum triginta patet dimensione, &, quamvis maxima tempestate, intus tutissimus est portus conversatione, qui a supra memoratis angustis atque obiectu insule a se maris repellit undas, quod per easdem portuens oris angustias totius portus defenditur sinus & submovetur a tempestatibus & placidatur a fragoribus, per quas ingressus exasperatur. Nec immerito & tutamen & magnitudo portus est eiusmodi, cum in eum, que ad usum totius urbis^f proficiant, convectari necessarium sit. Nam & populi^g innumerabilis eorum locorum ad usum totius urbis expetunt commercia, & frugum regio est ferax, ceterorumque terre munerum vel negotiorum abundans, totum frumento alit atque instruit necessariis mercibus orbem terrarum. Cui scilicet tali

a. *Al.* protensium, portarum f.
— b. *Bern.*, cecis. — c. *G.*, *al.* arc-
tatur, aptatur. — d. *Codd. sec. IX*;

al. ventorum. — e. *Sic ego; al.*
scrupeas. — f. *Ita corrigit B.; V.*
orbis. — g. *Tantum B.; V.* propter.

regioni, que procul dubio pluviarum indiga est, *Nili irrigua* spontaneos imbres ministrant, ubi utrumque arva temperat, hoc est, celi ubertas & *terre fecunditas*, & ubi optime^a nautis & agricolis solum usui^b commodum habetur. Hi navigant, illi ferunt, isti circumvehuntur navigiis, illi excolunt terram sine aratro ferentes, viantes sine carpentis. Distinctam fluentis cernas regionem, & quasi^c quibusdam excelsa menibus navigiorum totis domicilia terris, que Nili fluminis riparum marginibus ex utraque adherent parte. Navigabilis enim est usque ad urbem, ut appellant, Elephantorum: ulterius navem procedere *cataracte*, hoc est fluminales aquarum colles,^d non finunt, non defectu gurgitis, sed totius fluminis precipitatione^e & quadam ruina currentium aquarum.

Sancti igitur Arculfi relatio de Alexandrie situ & Nili non discrepare comprobatur ab his, que in aliorum libris scripta ex lectione cognovimus. De quibus quedam brevi textu excerpta in hac presenti descriptione interposita inferuimus, hoc est, de illius importuositate urbis vel portuensi difficultate, de insula & turre in ea constructa, de Alexandria inter mare & ostia fluminis Nili terminata positione, & de ceteris. Que procul dubio causa facit, ut eiusdem civitatis locus, qui ita ex duabus coarctatus partibus strangulatur, longo valde & angusto tramitis spatio ab occasu in ortum protenditur, quod etiam Arculfi narratio demonstrat: qui, ut ipse refert, hora diei tertia cepit intrare civitatem in mense octobri, per longitudinem deambulans urbis, & vix ante vespertinum tempus ad extremitatem longitudinis eius pervenire potuit. Hec longo murorum ambitu crebris insuper turribus communitorum, per marginem fluminis & oram curvis^f maris ambitur compositorum.

a. *Bern.*, *al.* opimentum. — e. *L.*, *al.* precipitis. — f. *B.*, *Bern.*,
b. *Bern.*, *G.* — c. *Bern.*, *G.* om. — *V.*, *R.* culpi.
quali. — d. *Bern.*, *V.*, *B.* tolli. —

Item de parte Egypti adventantibus & urbem intrantibus Alexandrinam, ab aquilonali^a latere occurrit grandis structure ecclesia, in qua *Marcus* Evangelista humatus iacet: cuius sepulcrum ante altare in orientali eiusdem quadrangule loco ecclesie, memoria superposita marmoreis lapidibus constructa, monstratur.

Hec itaque de Alexandria, que priusquam ab Alexandro Magno in maius aucta edificaretur, No, ut supra scriptum est, vocitabatur, cui, ut superius dictum est, ostium Nili fluminis coherens, quod Canopeum nominatur, Asiam cum Egypto & Lybiam determinat. Ob cuius itaque Nili fluminis inundationem Egyptij excelsos aggeres circa ripas eius construunt, qui si custodum negligentia vel nimia aquarum eruptione rupti fuerint, subiacentes campos nequaquam rigant, sed opprimunt & depopulantur.^b Ob quam causam plurimi, qui plana Egypti incolunt, ut sanctus refert Arculfus, qui, eundem fluvium in Egypto means, sepe navigio transmeavit, in domibus, transversis trabibus suffultis, aquas supra inhabitant.

Crocodili ut Arculfus refert, in Nilo fluvio aquatice commorantur, quadrupedes bestie non grandes, valde edaces, & in tantum valide, ut una ex eis, si forte equum vel asinum vel bovem iuxta ripam fluminis herbas carpentem invenire potuerit, subita irruptione emergens invadat, vel etiam, animantis unum pedem mordens & sub aquas trahens, penitus totum devoret animal.

a. *Al.* & propinquo. — b. *Sic ego; al.* populantur.

LIBER TERTIUS

CAPITULA.

- I. *De Constantinopolitana civitate.*
- II. *De conditione eiusdem civitatis.*
- III. *De illa ecclesia, in qua crux Domini habetur.*
- IV. *De sancto Georgio confessore.*
- V. *De imagine sanctæ Mariæ.*
- VI. *De monte Vulcano.*
- VII. *Epilogus.*

I. *De Constantinopolitana civitate.*

Arculfus sepe memoratus, ab Alexandria reversus, per aliquot dies in Creta hospitatus est insula &, ab ea navigans, Constantinopolim appetivit, in qua per aliquot demoratus est menses. Que procul dubio Romani est metropolis imperij, undis maris ^a circumdata, excepta aquilonali parte illius, quod, quadraginta ^b mare millibus passuum a mari Magno erumpens, a muro vero Constantinopoleos usque ad ostia Danubij fluminis sexaginta ^c millibus hoc idem protenditur mare. Hec itaque imperatoria civitas, non parvo murorum ambitu per duodecim millia passuum circumcincta, angulus iuxta situm maris habens per maritimam, ut Alexandria sive Carthago, constructa oram &, ad Tyri similitudinem, crebris insuper turribus communitos muros, domos intra civitatis menia habet numerosas: ex quibus plurime mire magnitudinis, lapidee, ^d ad instar Rome habitaculorum fabricate, ^e confurgunt.

a. *Mff.*; *al.* undique mare. — miro m. lapide. — e. *G.*, *Gretsf.*
 b. *Al.* lx. — c. *Al.* xl. — d. *L.* habitate.

II. *De conditione eiusdem civitatis.*

De cuius conditione hanc traditionem cives a maioribus promulgatam enarrant, dicentes: Imperator Constantinus, infinita hominum multitudine congregata & undique infinitis sumtibus pene nuditate omnium civitatum collectis, urbem sui participem nominis in Asie parte, hoc est, in Cilicia, interiecto mari, quod in illis finibus inter Asiam & Europam disternat, edificare cepit. Quadam vero nocte, cum innumerabiles operariorum exercitus per immensam castrorum longitudinem^a in papilionibus dormirent, omnia ferramentorum genera, quibus diversorum operum artifices uti consueverant, subito quomodo sint sublata, nescitur. De quorum subitanea & occulta^b sublatione, cum primo mane ad ipsum imperatorem Constantinum plurimi operatores, mestitia molestati, querimoniam detulissent, rex consequenter inquit ab eis, dicens: Si alias res de castris subtractas audistis? Nullas, inquirunt, exceptis omnibus operum ferramentis. Tunc deinde rex precipit, inquires ad eos: Ite citius, & circumeuntes ultra citraque per maritimas regionum oras conterminarum, lustrate, & si in aliquo agrorum loco forte vestra reperietis ferramenta, ibidem interim ea custodite, & illa huc non reportetis, sed ad me aliquos ex vobis reverti facite, ut pro certo scire possim de ferramentorum repertione.

Quibus auditis, operarij absequuntur sermonibus a rege dictis, & exeuntes secuti^c fuerant iussu, lustratis hinc & inde ponto vicinis agrorum terminis. Et ecce in Europe parte, ultra mare, ferramentorum congeriem reppererunt inter duo maria in uno congregatam loco. Quo reperto, ad regem ex eis aliqui veniunt remissi, &

a. *L.* latitudinem. — b. *Al.* improvisa. — c. *Mff.*; *al.* secuti.

inventa nunciant ferramenta in tali loco. Quo comperto, rex continuo tubicines per castrorum circuitum tubis iubet canere & exercitum movere castra, dicens: Emigremus hinc ad edificandam civitatem in loco nobis divinitus designato; simulque, preparatis cum universo exercitu navibus, ad locum repertorum ferramentorum transfretavit, quem videlicet locum in tali eorum translatione cognovit sibi a Deo preparatum designari. In quo continuo civitatem condidit, que composito nomine ex proprio eius vocabulo & appellativa civitatis greca nominatione Constantinopolis^a vocitatur, ut conditoris vocamen^b in priore talis inhereat compositionis parte.

Hec de situ & conditione illius regie urbis descripta sufficiant.

III. *De illa ecclesia, in qua crux Domini habetur.*

Ceterum de celeberrima eiusdem civitatis rotunda mire magnitudinis lapidea ecclesia filere non debemus. Quo, ut sanctus Arculfus refert, qui eam non brevi frequentavit tempore, ab imo fundamentorum in tribus confurgens parietibus triplex supra illos altius sublimata, rotundissima & nimis pulchra simplici consummatur culminata camera. Hec arcubus suffulta grandibus, inter singulos supra memoratos parietes latum habet spatium, vel ad inhabitandum vel ad exorandum Deum aptum & commodum. Interioris domus aquilonali in parte pergrande & valde pulcrum monstratur armarium, in quo capsula habetur recondita lignea, que similiter ligneo superclauditur operculo: in qua illud salutare habetur reconditum crucis lignum,^c in quo noster Salvator pro humani generis salute suspensus est. Que videlicet predicabilis capsula, ut sanctus

a. R. *Κωνσταντινούπολις*. — b. *Al.* vocabulum. — c. *B.* capsula habetur

reconditum crucis lignum; *Bern.* habetur recondita, in qua illud.

refert Arculfus, in tribus continuis diebus post expletum annum super aureum altare^a cum tali pretioso elevatur thesauro. Quod utique altarium in eadem habetur rotunda ecclesia, duos longitudinis habens cubitos & unum latitudinis. In ternis, inquam, tantummodo anniversarii sibi succedentibus diebus dominica crux super altare elevata ponitur, hoc est, in cena Domini, quo die imperator & exercitus militum, ecclesiam intrantes & ad illud accedentes altare, aperta illa sacrosancta capsella,^b salutarem osculantur crucem.

Primus ante omnes imperator orbis illam inclinato osculatur vultu, deinde, iuxta conditionum vel etatum ordinem unus post unum accedens, honorabile osculatur patibulum. Proinde crastino die, hoc est, sexta feria ante pascha, regina,^c matrone & omnes populi mulieres supra memorato ordine accedunt & cum omni veneratione osculantur. Tertio die, hoc est sabbato paschali, episcopus & universus post eum clerus cum timore & tremore & omnigena honorificentia accedunt ordinatim, victorale osculantes lignum, in sua positum capsula. Finitisque sanctis & letificis talibus sacrosancte crucis osculationibus, illa venerabilis capsula clauditur, & ad suum cum tali honorifico thesauro reportatur armarium.

Sed & hoc non negligenter intuendum, quod non duo, sed tria ibidem crucis habeantur brevia ligna, hoc est, transversum lignum, & longum incisum & in duas equas divisum partes, e quibus tripartitis honorabilibus lignis, quando illa aperitur capsula, miri odoris fragrantia, ac si omnium florum inibi collectorum, mirabilis plena suavitate exoritur, satians & letificans omnes in propatulo intra illius ecclesie parietes interiores positos, qui eodem temporis spatio intrantes stant; nam de nodis^d eorum-

a. *Bern.* sub altare ereum. — regine. — d. *B.* nam & nobis, *G.* de nobis.
b. *Gretf.* capella. — c. *Sic ego, al.*

dem trinalium lignorum liquor quidam odorifer, quasi in similitudinem olei expressus, talem facit universos intrantes ex diversis gentibus congregatos supra memoratam sentire suavissimi odoris fragrantiam. Cuius videlicet liquoris, si etiam parvula quedam stillula^a supra egrotantes imponatur, qualicumque languore vel morbo molestati leviter recuperant sanitatem.

Sed de his ista sufficiant.

IV. *De sancto Georgio confessore.*

Arculfus, homo sanctus, qui nobis hec omnia de dominica cruce narravit, quam ipse propriis conspexit oculis & osculatus est, etiam nobis de quodam confessore,^b Georgio nomine, narrationem contulit, quam in Constantinopolitana urbe a quibusdam expertis didicit civibus, qui, hoc modo narrare soliti, eidem dicebant.

In Diospoli civitate, cuiusdam confessoris Georgij in quadam domo statuta^c marmorea^d columna, contra quam alligatus persecutionis tempore flagellatus est, formulaque depicta est, qui tamen post flagellationem, e vinculis absolutus, multis vixit annis. Quadam vero die, cum quidam duri cordis & incredulus humuncio in equo sedens eandem domum intrasset & vidisset marmoream columnam, ab his, qui ibidem erant, interrogabat, dicens: Cuius est hec imago in marmorea columna formata? Quibus respondentibus & dicentibus: Georgij confessoris hec figura est, qui ad hanc vinculatus & castigatus est columnam. Quo audito, ille stolidissimus homunculus, valde iratus contra insensibilem rem, sancti confessoris formulam, instigante diabolo, lancea percussit. Que videlicet eiusdem adversarii lancea, quasi per globum nivis,^e

a. B., V., R. stipula. — b. *Mff.*, — d. *Mff. add. in.* — e. B. nimis. *al.* martyre. — c. *Bern.*; *al.* statua.

mollem, mirum in modum facile penetrans, lapideam illam perforavit columnam exteriori parte eius, cuius ferrum interius inherens retentum est, nec umquam ullo modo retrahi potuit. Hastile autem eius ad sancti confessoris collisum marmoream formulam exterius confractum est. Illius quoque miselli homuncionis equus, in quo sedebat, eodem momento sub eo in pavimento domus cecidit mortuus. Ipse autem simul misellus in terram cadens, manus in illam marmoream misit columnam, eiusque digiti, quasi in pollen^a vel lurum intrantes, in eadem impressi columna inheferunt. Quod videns miser, qui retrahere denos duarum digitos manuum ad se non poterat, & in marmorea sancti confessoris inherentes formula colligatos insertos, nomen Dei eterni & eiusdem confessoris, agens penitentiam, invocatur & ut ab eodem absolveretur vinculo, illacrimatus precatur. Quam eius lacrimosam penitentiam misericors Dominus suscipiens, qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur & vivat, non solum ab ipso presenti marmoreo visibili absolvit vinculo, sed etiam a peccatorum invisibilibus alligamentis fide salvatum subveniens, misericorditer liberavit.

Hinc itaque manifeste ostenditur, quante & qualis honorificentie fuerit apud Deum Georgius, inter tormenta confessor, cuius thoracidam^b in re natura impenetrabili penetrabilem penitentia^c fecit, lanceamque adversarij eque impenetrabilem mirabiliter fecit penetrabilem, digitosque eiusdem homunculi infirmos in eadem natura impenetrabiles potenter penetrabiles fecit, quos in marmore vinculosos primo^d & ipse durus retrahere non potuit, sed eodem momento valde perterritus & exinde mitigatus, penitens, Deo miserante,^e retraxit. Mirum dictu,

a. *B.* polline, *Bern.* poline, *G.* paludem, *al.* palme, politice. —
b. *Al.* toraciam, toracicam, thora-

cletam. — c. *Bern.*, *al.* potentia. —
d. *Bern.*, *Gretsf.* primule. —
e. *Al.* donante.

usque in hodiernum diem eadem bis quinorum eius vestigia digitorum apparent usque ad radices in marmorea inferorum columna, in quorum loco sanctus Arculfus suos denos proprios inseruit digitos, similiter ad radices usque intrantes. Eiusdem quoque homunculi sanguis equi, cuius coxa in pavimento mortui cadentis in duas fracta est partes, nullo modo ablui aut deleri potuit, sed indelebilis in pavimento domus usque ad nostra permanet tempora idem equinus cruor.

Aliam quoque de eodem Georgio confessore certam relationem nobis sanctus Arculfus intimavit, quam ab expertis quibusdam fatis idoneis narratoribus in supra memorata Constantinopoli urbe indubitanter didicit, qui de illo sancto confessore pronunciare soliti erant, dicentes: Quidam homulus secularis, Diospolim civitatem in equo sedens ingressus, eo in tempore, quo ad expeditionem faciendam multa populorum millia undique conveniebant collecta, illam accedens intravit domum, in qua supra memorata marmorea exstat columna, in fronte^a sancti confessoris Georgij habens depictam imaginem, ad quam quasi ad presentem Georgium loqui cepit, dicens: Me tibi, Georgi confessor, & meum commendando equum, ut, per orationum virtutem tuarum ab universis bellorum atque morborum aquarumque periculis liberati, ambo ad hanc usque urbem post expeditionis tempus incolumes reversi perveniamus, & si tibi ita Deus misericors nostram reversionem donaverit prosperam, secundum oblationem^b nostre parvitat, ego hunc meum, quem valde amo, equum, ipsum tibi pro munere donandum offeram in conspectu tue assignaturus formulæ. Quibus sermunculis ocus terminatis, domum egressus, inter exercitus multitudinem cum ceteris contubernaliis commeans, idem homuncio in expeditionis

a. B ; al. se pro fronte. — b. Al. optionem.

comitatu emigrat: qui, post multa & diversa belli pericula interque misella plurimorum millia homunculorum, que constrata^a disperierant, ipse in eodem suo sedens dilecto equo ab omnibus infestis casibus iuxta memoratam talem exemptus commendationem, christicole Georgio Deo condonante, ad Dispolim prospere revertitur, illamque domum, in qua eiusdem sancti confessoris habebatur imago, secum deferens aurum in equi pretium sui, gaudenter intrat, sanctumque Georgium, ac si presentem, alloquitur, dicens: Sancte confessor, Deo eterno gratias refero, qui me per^b tue celsitudinem firmitudinis & orationis sospitem reduxit. Propterea hos tibi viginti solidos auri affero, equi pretium mei, quem, tibi primum commendatum, mihi usque in hodiernum diem conservasti. Hec dicens, supra descriptum auri pondus ante pedes sancte formule confessoris deponit, plus equum amans quam aurum, & egressus foras, ingeniculatione expleta, tale iumentum supra sedens ad emigrandum instigat quidem, sed nullo modo moveri potuit.

Quod ille homunculus videns, descendit de equo, reversusque domum intrat aliosque decem affert solidos, inquires: Sancte confessor, mansuetus quidem mihi equi tutor in expeditione inter pericula fuisti; sed, ut video, durus & avarus es in commercia equi. Hec dicens, decem super viginti solidos adiiciens, ad sanctum dicit confesorem: Et hos tibi addo solidos, ut mihi placabilis fias, & meum ad ambulandum resolves equum. Hoc dicto, regressus, iterum ascendens equum ad meandum incitat, qui quasi infixus in eodem stabat loco, nec etiam unum poterat movere pedem. Quid plura? Post equi ascensum descensumque per quatuor singulas vices, intrans domum, decem secum solidos afferens & ad immobilem reversus

a. *Ed.*, *miss.* constituta. — b. *V.* tute orationis,
per tot & tanta pericula tue vir-

equum,^a huc atque illuc currebat, & tamdiu illius equus nulla instigatione moveri poterat, usquequo numerus solidorum sexaginta adimpleretur simul congregatorum. Tum deinde supra commemoratum repetit sermonem de sancti confessoris mansueta humanitate & tuta in expeditione custodia, & de eius quasi duritia vel etiam in commerciis avaritia commemoransque talia verba, ut fertur, & post quaternales singulas vices, in domum reversus, repetebat, ad ultimum hoc modo sanctum alloquitur Georgium, dicens: Sancte confessor, nunc tuam pro certo cognosco voluntatem. Hec itaque iuxta id, quod desideras, totum auri pondus, videlicet sexaginta solidos; tibi munus offero, ipsum quoque meum equum, quem tibi prius promiseram propter expeditionem condonandum; nunc tibi, licet invisibilibus alligamentis vinculatum, condono, sed mox, ut credo, resolvendum per tuam in Domino honorificentiam. Hoc terminato sermone, egressus domum, eodem hore momento absolutum reperit ipsum, quem, secum ducens in domum, sancto donatum assignavit confessori in conspectu imaginis ipsius, indeque letabundus Christum magnificans discessit.

Hinc manifeste collegitur, *quodcumque Domino consecratur, sive homo erit, sive animal*, iuxta id, quod in Levitico scriptum est libro, nullo modo redimi poterit aut mutari: nam si quis mutaverit, & ipsum quod mutatum est & illud, pro quo mutatum est, consecratum erit Domino, & non redimetur.

V. De imagine sancte Marie.

Arculfus sepe memoratus & de sancte matris Domini thoracida^b certam nobis relationem, quam in Constan-

a. G., *Gretf.* add. iterum in domum regressus. — b. R. *imagine*.

tinopolitana urbe ab expertis quibusdam testibus didicit, indubitanter enarravit, inquiens: In eadem metropolitana civitate imago beate Marie in brevi tabula figurata lignea, in pariete cuiusdam domus suspenſa pendebat, de qua cum quidam ſtolidus & duricors homo percunctaretur, cuius eſſet imago, a quodam respondente didicit, quod eſſet ſancte Marie ſemper virginis figura faciei. Quod audiens ille ludeus incredulus, diabolo inſtigante, eandem de pariete valde iratus tulit imaginem, & ad vicinam cucurrit domum, ubi humana ſtercora, per longarum foramina tabularum, egeſta ſupra ſedentium ventribus, egeri ſolent: ibidemque, ob Chriſti ex Maria nati dehonorationem, imaginem matris eius per foramen ſuper humanum ſtercus inferius iacens proiecit, & ipſe ſuperſedens, per idem foramen alvum purgans, proprii ſtercus ventris ſuper thoracidam beate Marie paulo ante inibi depoſitam dimittens, ſtolidiſſime agens perſudit, & poſt turpiſſimam illam ventris purgationem ille inſeliſſimus diſceſſit homo. Quid vero poſtea geſſerit, aut quomodo vixerit, vel qualem vite terminum habuerit, incompertum habetur. Igitur, poſt illius diſceſſum maligni, alius de Chriſtianorum plebe ſupervenientiſ felix homo, zelotypus dominicarum rerum, & ſciens quod factum fuerat, imaginem ſancte Marie requiſivit, &, inter humana ſtercora abſconditam inveniens, ſublevavit, & diligenter lavans aquis emundavit muſdiſſimis, ſecumque in domo honorifice collocatam habuit. Mirum dictu, ex eadem beate Marie imaginis tabula verum ebulliens deſtillat ſemper oleum, quod Arculfus, ut referre ſolet, propriis conſpexit oculis. Hoc mirabile oleum honorem proteſtatur Marie matris leſu, de quo pater ait: *In oleo ſancto meo linivi eum*. Item Pfalmigraphus ad ipſum filium Dei loquitur, dicens: *Unxit te Dominus Deus tuus oleo letitie pre participibus tuis*.

Hec itaque que superius de Constantinopoleos situ & conditione, necnon & de illa rotunda ecclesia, in qua salutare Lignum habetur, diximus,^a & cetera, que ab ore sancti sacerdotis Arculfi intente didicimus: qui in eadem permaxima^b Romani imperij civitate a paschali solemnitatem usque ad Dominicum permansit natalitium. Postea exinde Romam appetivit & navigavit.

VI. *De monte Vulcano.*

Quedam insula in mari magno habetur ad orientalem plagam, duodecim^c millibus a Sicilia distans, in qua Vulcanus mons, quasi tonitruum, totis diebus ac noctibus in tantum intonat, ut Sicilie terra longius posita terrifico tremore submoveri putetur, sed magis sexta feria & sabbato intonare videtur: qui omni tempore, noctibus flammare monstratur, diebus vero fumare. Hec mihi Arculfus scribenti de eodem dictavit monte, qui propriis illum oculorum adspexit obtutibus, nocte ignitosum, die vero fumosum; eius tonitrualem sonitum propriis aurium audivit auditibus, in Sicilia per aliquos hospitatus dies.

VII. *Epilogus.*

Obsecro itaque eos, quicumque hos breves legerint libellos, ut pro eodem sancto sacerdote Arculfo divinam precentur clementiam, qui hec de sanctis experimenta locis, eorum frequentator, libentissime nobis dictavit, que & ego, quamlibet inter laboriosas & prope insusceptabiles tota die undique conglobatas ecclesiastice sol-

a. *Addo* diximus. — b. *B.*; *al.* primaria. — c. *G.* xiiij.

licitudinis occupationes constitutus, quamvis vili sermone describens, declaravi. Horum ergo lectorem admoneo experimentorum, ut pro me misello peccatore, eorundem caraxatore, Christum iudicem seculorum exorare non negligat.^a

a. In B. deest epilogus, in V. autem operi premittitur.

* * *

ARCULFI RELATIO ALTERA

(Ex cod. Caduinenfi.)

Incipit iter Arculfi episcopi de gente Gallorum.

ARCULFUS sanctus episcopus, gente Gallus, diverforum locorum remotorum verax longe iudex & fatis idoneus testis, mihi Addamano hec universa retulit, que diligenter universa scribere curavi. Prius de situ Ierusalem, cuius murorum ambitum circuiens octoginta quatuor numeravit turres & portas sex. Prima porta David, ab occidentale parte montis Sion; secunda porta vie Villonis; tertia porta Sancti Stephani, ubi lapidatus est; quarta porta Benjamin; quinta porta que est parva, ubi per gradus properatur usque ad vallem Iosaphat; sexta porta Thecuitis. Hic est ordo portarum & turrium. In media civitate est valde grandis ecclesia, tota lapidea, mira rotunditate collocata, quam sustentant duodecim mire magnitudinis columpne, in cuius medio spatio huius interioris domus rotundum est monumentum Domini, in petra excisum quasi tugurium, in quo possunt terni homines stantes orare. Et quamvis tota domus illa monumentum Domini appelletur, Sepulcrum tamen proprie dicitur ille locus tugurioli qui est in aquilonari parte monumenti, in quo Dominicum corpus involutum linteaminibus iacuit. A pavimento usque ad Sepulcrum Domini ubi iacuit altitudo quatuor digitorum habere dinoscitur altitudinem. In quo Sepulcro die & nocte duodecim lampades, iuxta numerum duodecim apostolorum, semper ardentes lucent. Alia est vero pergrandis ecclesia ad orientem versa in illo fabricata loco, que hebraice Golgotha vocatur, latine autem Calvarie mons, in qua passus est Salvator mundi. In vicina vero orientali parte coheret basilica a rege Constantino magno culta constructa que *martirium* appellatur, in eo loco ubi crux Domini, cum aliis latronum, sub terra abscondita est. Inter has duas ecclesias est ille famosus locus, ubi Abraam patriarcha altare composuit super struem lignorum, ut immolaret Ysaac filium suum. Illuc itaque mensa habetur lignea, super quam pauperum helemosine afferuntur. Inter has namque ecclesias est placiola marmorata usque ad basilicam Constantini & usque ecclesiam Golgotanam, que valde pulcherrima est. In medio vero civitatis est columpna statuta, in loco ubi mortuus iuvenis cruce Domini superposita revixit. Mira res, quia in effivo tempore meridianis horis, quando solsticium est, umbram non facit; solsticio autem transacto, post tres dies umbram primum facit. Post

hoc sanctus Arculfus Sancte Marie ecclesiam in valle Iosaphat frequentavit. Cuius duppliciter inferior pars sub lapideo tabulato mirabili rotunditate structura est fabricata; in cuius orientali parte altare habetur; ad dexteram vero eiusdem partis, sancte Marie saxum inest vacuum sepulcrum, in quo aliquando sepulta requievit. Sed de eodem sepulcro quomodo vel quo tempore aut a quibus personis sanctum corpusculum eius sit sublatum, vel in quo loco resurrectionem expectat nullus, ut refert Ieronimus, pro certo scire potest. Hanc inferiorem rotundam Sancte Marie ecclesiam intrantes, illam vident petram ad dexteram parietis infertam, supra quam Dominus oravit ad Patrem flexis genibus, ante horam traditionis. In qua videlicet petra, vestigia duorum genuum eius quasi in cera mollissima profundius impressa cernuntur. Deinde non longe ab ecclesia Sancte Marie, in qua ipsius sepulcrum cernitur, in eadem valle Iosaphat, turricula quedam lapidea ad dexteram coheret partem de rupe excisa & separata a monte Oliveti, in qua intrinsecus feramentis cavata duo monstrantur sepulcra, quorum unum Simeonis est iusti, qui Dominum suscepit in ulnis, alter vero est Ioseph, sancte Marie sponsi & Domini nutritoris. In latere vero montis Oliveti quedam est spelunca haut procul ab ecclesia Sancte Marie in eminentiori loco contra vallem Iosaphat, in qua duo profundissimi habentur putei, quorum unum sub monte in altum infinita profunditate productus extenditur, alter vero in spelunce pavimento, cuius vastissima, ut fertur, cavitas in profundum dimersa descendens recto tractu dirigitur; qui duo putei semper clauduntur. In eadem spelunca sunt quatuor lapidee mense, quarum una est iuxta introitum spelunce Domini Ihesu; cui procul dubio mense sedes ipsius adheret ubi cum duodecim apostolis recumbere ad manducandum solitus sepe erat. Illius vero putei os clausum, quem in pavimento spelunce inesse super descripsimus, apostolorum mensas proprias habere monstratur. Porta namque David montis Sion molli clivo ab occidentali adheret parte. Per eandem portam de civitate egredientibus ad sinistram habetur fons lapideus per vallem in austrum recto directus tramite, arcibus suffultus. Per hanc portam ab Ierusalem usque ad civitatem Samuhelis que Ramatha nominatur & usque ad Cesaream Palestine necnon & usque Gazam iter habetur. Iuxta prefatam portam ille vicinus habetur locus, ubi Iudas Scariotis laqueo se suspendit. Ibidem & grandis hodieque monstratur ficus ubi se illaqueatus pependit, sicut Iuvencus presbiter veridicus cecinit:

Informam rapuit ficus de vertice mortem.

Dehinc sanctus Arculfus scribit de loco illo ubi cenavit Dominus cum discipulis suis & ubi Spiritus Sanctus in die sancto Pentecosten descendit super apostolos, ubi grandem basilicam dicit esse constructam in vertice montis Sion, que apostolica ecclesia appellatur. Illuc cernitur columpna ubi flagellatus est Dominus, monstraturque illuc

petra supra quam sanctus Stephanus lapidatus est; ad occidentalem partem alia extat ecclesia, ubi in pretorio Pilati auditus est Dominus. Nunc de monte Oliveti dicenda sunt. In prefato monte nulla arborum genera, exceptis vitibus & olivis, ut refert sanctus Arculfus, reperiri possunt; segetes vero frumenti & ordei in valle late confurgunt. Non enim brucosa, sed herbosa & florida illius terre qualitas demonstratur. Altitudine autem altitudini montis Syon equalis esse videtur. Inter hos duos montes vallis Iosaphat a septentrionali plaga in australi parte porrecta monstratur. In summitate vero montis Oliveti grandis est ecclesia, de qua Dominus ad celos ascendit. Que rotunda esse cernitur, sine tecto ad celum sub aere nudo aperta patet, ut ille locus semper patulus appareat, unde Dominus in celum in nube sublevatus est. In pavimento vero unde assumptus est, sacra eius vestigia cernuntur impressa. In orientali vero parte eiusdem ecclesie, sub angusto protectum tecto, altare constructum extat. Deinde Bethanie campum magna olivarum silva circumdatum sanctus Arculfus circumivit; ubi grandem basilicam dicit esse edificatam super speluncam, de qua Dominus Lazarum quadriduanum mortuum suscitavit. In australi vero parte Bethanie in iam dicto montis Oliveti loco ecclesiam vidit fundatam, in quo loco Dominus ad discipulos suos habuit sermonem. Et quamvis tres Evangeliste sermonem illius quem habuit tunc ad discipulos describant, specialius tamen scribit de eo Matheus dicens: *Sedente autem eo super montem Oliveti, acceperunt ad eum discipuli eius secreto, dicentes: Dic nobis quando hec erunt & quod signum adventus tui ac consummationis seculi?* De personis interrogantium hic Matheus tacuit, sed Marcus non tacet qui ita scribit dicens: *Interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus, Iohannes & Andreas, sicut prius loquitur, quibus respondit: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes: Quia ego sum, & cetera sequentia, que de seculi consummatione Matheus prolixo sermone prosequitur usque ad eum locum, ubi ex verbis Domini ostendit, scribens: Quia factum est cum consummasset Ihesus sermones hos, dixit: Scitis quia post biduum Pascha fiet. Aperte ergo demonstrat Dominum in die quarta feria, restante biduo usque ad Pascha, primo azimorum die, ad interrogantes sermonem prolixum fuisse loquutum. In hoc itaque loco magna habetur ecclesia in honore. De sudario sacro Domini, quod in sepulcro super capud & corpus ipsius fuit, sancti Arculfi relatione cognovimus; quam Iherosolimitanus populus veram esse protestatur, quam ipsi sepius pronunciaverunt ita dicentes: Ante annos tres sanctum linteolum Iudeus fidelis post eius resurrectionem furatus est & multis diebus apud se occultavit. Cumque in extremis constitutus, morti proximus esset, duobus filiis suis dixit: O filij mei, quis ex vobis erit qui fideliter hunc Dominicum linteolum suscipere voluerit. Quibus auditis, unus qui genitoris divitias susceperat sub testamento commendatas, prefatum sudarium suscepit atque germano fratri vendidit. Mirum dictu, ex illa die omnes divitie eius decrescere ceperunt*

& universa que habuit diversis casibus perditā, ad nichilum redacta sunt. Alter vero filius beatus qui sudarium Domini pretulit omnibus patrimoniis, ex qua die illud de venditoris germani manu accepit, terrenis opibus, Deo donante, est ditatus, nec tamen fraudatus est celestibus. Ita hoc Dominicum sudarium hereditario iure fidelibus usque ad quintam commendabant generationem. Sed post quintam generationem, multis processibus transactis, eiusdem cognationis deficientibus heredibus, sacrum linteum in manus infidelium devenit Iudeorum. Et quamvis indigni tali munere, amplexi sunt tamen honore &, donante Deo, valde divites facti sunt. Iudei vero qui crediderant in Domino, hoc certa ratione cognoscentes, ceperunt cum infidelibus Iudeis de sudario Domini contendere fortiter, totisque viribus illud appetentes in manus accipere. Que contencio Hierosolimitanos in duas divisit partes, fideles & incredulos. Pro qua re, Sarracenorum regem qui vocabatur Nauuias fideles & increduli interpellabant. Qui convocans Iudeos, dixit ad illos: Sacrum quod habetis sudarium date in manu mea. Qui regis verbo obtemperantes, statim detulerunt; quod rex cum magna reverentia suscipiens, coram omni populo rogam fieri iussit. Tunc surgens prefatus rex & accedens ad ipsum rogam, ad utraque partes dixit discordes: Christum quem dicitis, qui passus est pro humano genere, hoc sudarium quod super caput & corpus suum habuit inter vos contententes per flammam iudicet ignis, ut sciamus cui de vobis tale donum condonare dignatur. Hec dicens, sacrum Domini sudarium proiecit in flammam; quod nullo modo ignis tangere potuit, sed intactum de rogo surgens in sublime sublatum est & quasi inter duos de summis prospiciens, Deo gubernante, ad partem Christianorum declinans pervenit. Qui Deo gratias, elevatis ad celum manibus, agentes & humiliter inclinantes, sudarium Domini cum magna honorificentia suscipiunt, canentesque laudes Deo Iherosolimam deferunt & in scrinio ecclesie recondunt. Quod noster frater Arculfus vidit & osculatus est, mensuram habens longitudinis quasi octo pedes.^a Hec de Iherosolimis scripsisse sufficiat. Nunc de Bethleem

a. Hec, in margine codicis, manu quadam sec. xv exarata leguntur:
« Postea vero ab episcopo Aniciensi, qui in partibus ultramarinis transfretaverat, est habitum; & illuc ipse moriens cuidam suo sacerdoti tradidit. Dicitur sacerdos cum esset supra mare veniens, etiam mortuus est, relinquens preciosum munus cuidam clerico servienti suo.

Hic cum esset in finibus Petragorensium, unde erat natus, posuit Dominicum sudarium in quadam ecclesia sibi commendata, que erat prope Caduinum sita. Ac non multo post quadam die recefferat ab ecclesia, & ignis accensus est in villula¹ simulque in sepe dicta ecclesia, & combustit quicquid invenit; scrinium vero quod erat prope altare in

¹ Ed. proxima.

que parrochia est Ierusalem pauca scribenda sunt. Bethleem civitas non tam situ grandis, sicut nobis Arculfus retulit, qui eam frequentavit, sed ideo gloriosa quia Dominus noster ex beata Maria semper virgine est nasci dignatus. Est namque in dorso montis sita, que ex omni parte vallibus circumdatur & super terre dorsum ab occidentali plaga in orientalem plagam quasi mille passibus porrigitur. Qui murus, sine turribus in montis supercilio constructus est. In orientali vero extremo angulo quasi quedam naturalis inest spelunca, que presepe Domini nominatur in quo Dominum reclinavit mater. Alius vero in supradicto loco prior locus habetur, ubi constructa est lapidea domuncula, ubi Dominus natus esse creditur. Extra murum vero est lapis in quo effusa fuit aqua de vasculo, ubi ablutum fuit sacrum eius corpusculum; que undula ex eadem die usque ad nostra tempora per multos seculorum circuitus purissima monstratur limpha, sine ulla defectione vel diminutione. Sepulcrum vero David regis extra murum civitatis in valle contigua est positum, ubi est ecclesia fundata que in parte aquilonari monticulo coheret; quod in parte meridie eiusdem ecclesie pavimento sine aliquo ornamento habetur, superpositam lapideam habens piramidem. De sepulcro quoque sancti Iheronimi nobis inquiringibus respondit: Sepulcrum sancti Iheronimi de quo inquiritis, ego ipse Arculfus conspexi, quod in alia habetur ecclesia que extra eandem civitatem in valle est fabricata, que in meridiano latere supra memorati monticelli dorso est sita. Monumenta vero trium illorum pastorum in ecclesia frequentavi iuxta turrem Ader, quos in eodem loco nascente Domino prope turrem gregis angelice vocis claritas circumdedit, ubi habetur ecclesia nobiliter fundata. De sepulcro vero Rachel percunctantibus nobis, Arculfus ita respondit: Sepulcrum Rachel pergentibus Bethleem quinque milibus ab Ierusalem in eiusdem vie extremitate ab occidentali parte, hoc est in dextro latere pergentibus Hebron, lapidea circumdatum piramide est collocatum, ubi & titulus nominis eius hodie monstratur, quem Iacob maritus eius super illud erexit. Hebron, que & Mambre, murorum non habet ambitum; solummodo ruine eius monstrantur. In orientali vero plaga occurrit ille ager spelunce dupplicis respiciens Mambre, quem emit Abraam ab Ephron Etheo in possessionem. In huius agelli valle sepulcra sunt

quo servabatur sudarium, omnino non tetigit. Audito hoc, aliqui de fratribus, qui de novo morabantur in loco Cadunij, properaverunt illuc & cum invenissent scrinium, vi fregerunt, & accepto barleto, ubi erat Dominicum sudarium, secum citius asportaverunt & in monasterio suo

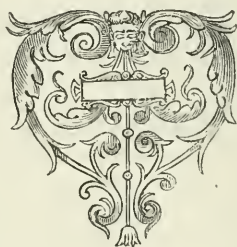
reposuerunt circa annum Domini millesimum centesimum duodecimum.¹ Clericus vero non inveniens thesaurum, perrexit apud Caduinum² & cum non posset recuperare,³ induit habitum monachalem, & quamdiu vixit, quod prius habuerat ibidem custodivit. »

¹ Ed. mcxvij. — ² Ed. ad. monasterium. — ³ Ed. ad. petiit &.

quatuor patriarcharum: Abraam, Yfaac & Iacob & Adam primi hominis, quorum plante pedum, non sicut in aliis regionibus converti moris est, sed ad meridiem verse & capita contra aquilonem posita sunt; qui locus quadrato ambitur muro; sed sepulcrum Adam separatim a tribus ad orientalem plagam quadrato lapide constructum est. Ceteri tres patriarche sepulcra habent de dolatis & candidis lapidibus, iuxta mensuram longitudinis & latitudinis uniuscuiusque sepulcri, Abraham scilicet, Yfaac & Iacob. Sed sepulcrum Adam obscurioris & vilioris operis habetur. Similiter trium feminarum Sarre, Rebecce & Lie memorias vilioris opere, idem conspexit Arculfus humatarum in terra. Angulus vero ille sepulcralis a muro illo antiquissimo Hebron ad orientem versus in unius stadij spacio distare dinoscitur. Nam (*sic*) de colle Mambre dicendum; collis Mambre mille passibus a monumentis patriarcharum ad boream separatus distat, herbosus valde & floridus, habetque in cacumine campestrem planiciem, ubi in summitate ad aquilonem lapidea habetur ecclesia. In cuius dextrali parte inter duos parietes eiusdem ecclesie, quercus Mambre extat in terra radicata, ubi Abraam angelos hospicio suscepit; ubi prefatus Arculfus truncatum spurium & radicatum in terra vidit. Retulit etiam quod Iericho urbem viderit, quam Iosue Iordane transmissio subvertit. Pro qua Oza de Bethel ex tribu Efraim aliam extruxit, quam Dominus presentia sua illuminavit. Tempore itaque, quo Ierusalem capta est a Romanis, propter civium perfidiam capta & destructa est. Pro qua condita est alia que post multum tempus similiter destructa est, cuius adhuc ruine monstrantur. Mirum dictu, sola domus Raab meretricis propter tres civitates in eodem loco destructas remansit; cuius lapidei parietes sine culmine permanent. Sepe iam dictus Arculfus in Galgalis grandem ecclesiam vidit in eo loco constructam, in quo filij Israel, Iordane transgresso, castra metati sunt. In prefata itaque ecclesia vidit duodecim lapides, de quibus precepit Dominus Iosue dicens: *Precipe filiis Israel ut tollunt de medio Iordanis alveo, ubi sacerdotum steterunt pedes, xij lapides quos ponetis in loco ubi fixeritis hac nocte tentoria.* E quibus sepe dictus Arculfus sex vidit in dextera parte ecclesie in pavimento iacentes & alios eiusdem numeri in aquilonari. Vidit etiam in Galgala aliam ecclesiam ad orientalem plagam antique Ierico, quinto ab Iericho miliario, ubi tabernaculum fixum fuit multo tempore. Retulit etiam nobis, quia ille sacer, sanctus & honorabilis locus, in quo Dominus baptizatus est a Iohanne, semper aquis fluminis tegitur Iordanis; in quo loco lignea crux infixata est. Locus itaque eiusdem crucis in quo Dominus baptizatus est, ultra alveum fluminis habetur. In extremitate vero fluminis habetur parva ecclesia ubi, sicut fertur, Dominica vestimenta custodita sunt. Que basilica stat super aquas inhabitabilis, quoniam sub ipsam hinc & inde subintrant aque, que quatuor cancri & arcubus sustentatur. In superioribus vero locis, alia est ecclesia in honore sancti Iohannis bapti-

zatoris. Vidit etiam lacum Sodomorum & Gomorre, qui stadiis quingentis octoginta in longitudinem dirigitur, latitudine el stadiis. Pervenit etiam Arculfus noster ad locum in provincia Fenicis, ubi Iordanis ad radices Libani de duobus fontibus exfurgit; quorum unus nomine Ior & alter Dan vocitatur. Qui simul mixti, compositum nomen Iordanis faciunt. Sed notandum quia non in Panio Iordanis exordium facit, sed in Traconitide, cxx interiectis stadiis usque ad Cefaream Philippi, que nunc Pannias a Panio nomen accepit. Qui Iordanis exinde suum dirigens cursum cxx stadia sine ulla interfusione usque ad urbem que vocatur Tiberiadis progreditur. Deinde usque ad locum qui Genesar dicitur preterfluit. Lacus vero Galilee ex eodem Iordane efficitur, quod mare nunc Cenereth, nunc mare Tiberiadis nominatur, magne adherent silve. Diffunditur autem in longitudine cxi stadia, & extenditur in latitudinem stadiis xl. A loco vero ubi de faucibus maris Galilee Iordanis egreditur usque ad eum locum ubi in mare Mortuum intrat, octo dierum iter habetur. Nam idem mare falsissimum est, & de monte Oliveti sepius vidisse se narrat sanctus Arculfus. Nam idem sanctus sacerdos, regionem Samarie peragrans, ad civitatem pervenit que hebraice dicitur Sichem, greca vero & latina consuetudine Sicima nominatur, & vitiose Sichar vocitari solet. Iuxta eandem civitatem vidit ecclesiam in modum crucis formatam, in cuius medietate fons Iacob qui & puteus vocatur habetur; super quem Dominus Salvator itineris labore fatigatus refedit siciens fidem mulieris Samaritane. Eadem civitas habetur in tribu Manasse & monte Ephraim, ubi ossa Ioseph sunt sepulta. Prospexit etiam in deserto sepe nominatus Arculfus fonticulum lucidum, unde sicut fert sanctus bibebat Iohannes Baptista. De melle vero silvestre ab Arculfo experientiam didicimus ita: In deserto vidit quasdam arbores, quarum folia lata & rotunda sunt, lactei coloris, saporis mellis. Qui vero in escam sumere cupiunt, primum manibus confringunt, deinde comedunt. Tale est mel silvestre. Pervenit etiam ad locum ubi Dominus quinque milia hominum de quinque panibus & duobus piscibus saturavit; qui erbosus & planus campus est, qui numquam ab eo die aratus est, nec nulla cernuntur hedificia, exceptis quatuor columnis que super marginem cuiusdam fonticuli erecte videntur; de quo biberunt fatiati a Domino. Pervenit etiam usque ad Nazareth civitatem, ubi duas hospitatus est noctes; que supra montem exposita murorum ambitum non habens, ubi due habentur ecclesie, una in media civitate in loco ubi Dominus est nutritus; alia vero est in loco ubi Gabriel archangelus ad beatam Mariam locutus est. Inter eosdem tumultos duarum ecclesiarum lucidissimum habet fontem, quem totus civium frequentat populus, de illo hauriens aquam. Hec de Nazareth dixisse sufficiat. Retulit etiam quod mons Tabor sit in Galilea, tribus milibus a lacu Cenereth, mira rotunditate, ex omni collectus parte, respiciens supradictum stagnum. In cuius summitate ampla planicies silva pergrandi cincta habetur. Nam illius

montis cacumen non in angustum cohartatur, sed in latitudinem dilatatur stadiorum viginti trium. Altitudo eius triginta stadiis sublimatur. In summitate eiusdem montis tres sunt celebres ecclesie, iuxta illorum tabernaculorum numerum, de quibus Petrus dixit: *Faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Helie unum.* In eiusdem montis celsitudine sanctus Arculfus una hospitatus est nocte, quia Petrus de Burgundia ortus, sanctorum locorum eius ductor, non ipsum sinebat in uno hospicio diutius immorari, festinationis intuitu. Nam idem Petrus, relinquens parentes & patriam, longo iam tempore pro Domino illuc exulabat. Retulit etiam idem Arculfus quod viderit Damascum, civitatem magnam, ubi per aliquot hospitatus est dies: que in campo posita, amplo murorum ambitu circumcincta & crebris turribus communita, insuper quatuor fluminibus interfluentibus decoratur. Est ibi ecclesia in honore sancti Iohannis Baptiste. A monte namque Tabor usque ad Damascum septem dierum iter Arculfus habuit.

IX

BEDA VENERABILIS

DE LOCIS SANCTIS

[circa 720]

CODICES MANUSCRIPTI

QUIBUS USUS EST EDITOR.

- Ma.* Cod. membran. in bibliotheca regia publica Monacensi, 6389, 4°,
fæc. IX.
- W.* Cod. membran. in bibliotheca universitatis Wirziburgensis, Mp. th.,
f. 74, f^o, fæc. IX.
- Med.* Cod. membran. in bibliotheca Ambrosiana Mediolani, fæc. X.
- Pa.* Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, lat. 2321, fæc. X.
- Mb.* Cod. membran. in bibliotheca regia publica Monacensi, 13002,
maj. f^o, fæc. XII.
- Pb.* Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, lat. 14797, fæc. XII.
- L.* Cod. membran. in museo Britannico, Cotton. Faustina A., VII, 4°, fæc.
XII-XIII.
- O.* Cod. membran. in collegio Lincoln. Oxoniensi, 96, fæc. XIII.
- Pc.* Cod. membran. in bibliotheca nationali Parisiensi, lat. 12277, fæc. XV.

BEDA VENERABILIS DE LOCIS SANCTIS

* * *

CAPITULA.

(Numeri in parenthesi indicant capitula Arculfi.)

- I (lib. pr., j). *De situ Hierusalem.*
- II (vij, vj, ij, iij, iv, v, viij, x). *De ecclesia Constantiniana & Golgothana, de ecclesia resurrectionis & de sepulcro Domini, de lapide ad ostium monumenti advoluto, de ecclesia Sancte Marie, de calice Domini & sponsa, de altare Abraham, de lancea militis.*
- III (j, xix, xij). *De templo, de oratorio Sarracenorum, de Bethesda piscina, de fonte Siloe, de ecclesia super montem Sion fundata, de loco lapidationis sancti Stephani, de medio mundi.*
- IV (xj, xij). *De judario capitis Domini & alio maiore linteo a sancta Maria confecto.*
- V (xxj, xv, xvj, xiv). *De locis circa Hierusalem, de valle Josaphat, sepulcrum eius aliorumque & ecclesiam continente, in qua sepulta fuit sancta Maria.*
- VI (xviij, xx). *De loco, ubi suspensus est Iudas, & de Akeldemac.*
- VII (xxij, xxij, xxiv, xxv). *De monte Oliveti, & ecclesia ibi fundata, ubi Dominus ad celos ascendit, de monumento Lazari & de tertia ecclesia.*
- VIII (lib. sec., j, ij, iij, iv, v, vj, vij). *De situ Bethlehem, & de ecclesia, ubi natus fuit Dominus, & de sepulcris David & Hieronymi & trium pastorum necnon Rachel.*

- IX (viii, ix, x, xj). *De situ Hebron, de Mambre, & monumentis patrum & Adam, de pineto.*
 X (xij, xiiij). *De Iericho & locis eiusdem sanctis, de ecclesia Galgalis & fonte Helisei, de campo magno.*
 XI (xv, xvij, xviii). *De Iordane & mari Galilee.*
 XII (xv, xvij). *De mari Mortuo & natura eius sive adiacentis terre.*
 XIII (xiv). *De loco, in quo Dominus baptizatus est.*
 XIV (xxj, xx). *De locustis & melle silvestri & fonte Iohannis Baptiste.*
 XV (xix). *De fonte Iacob iuxta Sichem.*
 XVI (xxij, xviii, xxiiij, xxiv). *De Tiberiade & Capharnaum & Nazareth & de locis ibidem sanctis.*
 XVII (xxv). *De monte Tabor & tribus ecclesiis super eum.*
 XVIII (xxvj). *De situ Damasci.*
 XIX (xxviii). *De situ Alexandrie, de ecclesia, in qua requiescit Marcus Evangelista, & de Nilo.*
 XX (lib. tert., j). *De Constantinopoli, & basilica in ea, que crucem Domini continet.*
 XXI. *Epilogus.*

*De locis sanctis libellus, quem de opusculis maiorum
abbreviando Beda composuit.*

Descripti breviter finesque situsque locorum,
 Pagina sacra magis que memoranda refert,
 Beda, sequens veterum monumenta simulque novorum,
 Charta magistrorum que sonet inspiciens.
 Da, Iesu, ut patriam semper tendamus ad illam,
 Quam beat eternum visio summa tui!

I. *De situ Hierusalem.*

 ITUS urbis Hierusalem, pene in orbem circumactus, non parvo murorum ambitu affurgit, quo etiam montem Sion quondam vicinum intra se recepit, qui a meridie positus pro arce^a urbi supereminet, & maior pars civitatis infra montem iacet, in planitie humilioris collis sita. Post passionem quippe Domini a Tito imperatore destructa, sed ab Elio Hadriano, a quo etiam nunc *Elia* vocatur, instaurata multoque amplior effecta est. Unde est, quod, cum Dominus extra portas urbis passus sepultusque sit, modo loca passionis & resurrectionis illius intra eiusdem menia cernantur, cuius in magno murorum ambitu octoginta quatuor turres, porte vero sex visuntur: prima porta David ad occidentem montis Sion, secunda porta vallis Fullonis, tertia porta sancti Stephani, quarta porta Benjamin, quinta portula, id est, parvula porta, a qua^b per gradus ad vallem Iosaphat descenditur, sexta porta Thecuitis. Celebriores tamen ex his sunt tres exitus portarum: unus quidem ab occasu, alius a septentrione, tertius ab oriente. A meridie autem, aquilonale montis Sion supercilium supereminet civitati, & pars murorum cum interpositis turribus nullas habere portas comprobatur, id est, a supra scripta David porta usque ad eam montis Sion frontem, que praerupta rupe orientalem respicit plagam. Situs quippe ipsius urbis, a supercilio aquilonali montis Sion incipiens, ita est molli clivo dispositus usque ad humiliora aquilonalium orientaliumque loca murorum, ut pluvia ibi decidens nequaquam ster, sed

a. *Tantum Pa*, parte. — b. *Sic ego*; *al* ab hac.

instar fluviorum per orientales defluens portas, cunctis
secum platearum sordibus raptis, in valle Iosaphat tor-
rentem Cedron augeat.

II. *De ecclesia Constantiniana & Golgothana, de ecclesia
resurrectionis & de sepulcro Domini, de lapide ad ostium
monumenti advoluto, de ecclesia Sancte Marie,
de calice Domini & de spongia, de altare
Abraham, de lancea militis.*

Ingressis ergo a septentrionali parte urbem primum de
locis sanctis pro conditione platearum divertendum est ad
ecclesiam Constantinianam, que *martyrium* appellatur. Hanc
Constantinus imperator, eo quod ibi crux Domini ab
Helena matre reperta sit, magnifice & regio cultu con-
struxit. Dehinc ab occasu *Golgothana* videtur *ecclesia*, in
qua etiam rupes apparet illa, que quondam ipsam, affixo
Domini corpore, crucem pertulit, argenteam modo per-
grandem sustinens crucem, pendente magna desuper erea
rota cum lampadibus. Infra ipsum vero locum Dominice
crucis excisa in petra crypta est, in qua super altare pro
defunctis honoratis sacrificium solet offerri, positis inte-
rim in platea corporibus. Huius quoque ad occasum
ecclesie *ἀναστάσεως*, hoc est resurrectionis Dominice,
rotunda ecclesia, tribus cincta parietibus, duodecim colum-
nis sustentatur, inter parietes singulos latum habens spa-
tium vie, que tria altaria in tribus locis parietis medij con-
tinet, hoc est, australi, aquilonali & occidentali. Hec bis
quaternas portas, id est introitus per tres e regione parie-
tes habet, e quibus quatuor ad vulturnum & quatuor ad
eurum spectant. Huius in medio *monumentum Domini*
rotundum in petra excisum est, cuius culmen intrinsecus
stans homo manu contingere potest, ab oriente habens
introitum, cui lapis ille magnus appositus est: quod intrin-

fecus ferramentorum vestigia usque in presens ostendit. Nam extrinsecus usque ad culminis summitatem totum marmore tectum est; summum vero culmen, auro ornatum, auream gestat crucem magnam. In huius ergo monumenti aquilonali parte *sepulcrum Domini* in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmorum^a pavimento altius eminet, introitum habens a latere meridiano: ubi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor infra^b sepulcrum, octo supra in margine dextro. Lapis, qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus^c est, cuius pars minor quadratum altare ante ostium nihilominus eiusdem monumenti stat, maior vero in orientali eiusdem ecclesie loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus exstat. Color autem eiusdem monumenti & sepulcri albo & rubicundo permixtus videtur.

A dextra autem parte huic ecclesie coheret beate *Dei Genitricis ecclesia* quadrangula. In platea, que Martyrium & Golgotha continuat, exedra est, in qua calix Domini, in scriniolo reconditus, per operculi foramen tangi solet & osculari. Qui argenteus calix, duas hinc & inde habens ansulas, sextarij gallici^d mensuram capit: in quo est illa spongia, Dominici potus ministra. In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parva, in quam pauperum eleemosyne solent a populo deferri.^e Lancea militis inserta habetur in cruce lignea in porticu Martyrij, cuius hastile in duas intercisum partes a tota veneratur civitate.

Singula, que dixi, ut manifestius agnosceres, etiam pre oculis depingere curavi.^f

a. *W.*, *Ma.*, *de.* palmarum. — lign. — f. *Supra ante lancea, Pa.*
 b. *Al.* intra. — c. *Al.* scissus. — *habet figuram ecclesiarum.*
 d. *Pa.* calici. — e. *Pc.* mensam

III. *De templo, de oratorio Sarracenorum, de Bethesda
piscina, de fonte Siloe, de ecclesia super montem Sion
fundata, de loco lapidationis sancti Stephani,
de medio mundi.*

Hec quidem omnia, que commemoravimus, sancta loca extra montem Sion posita cernuntur, quo se ad aquilonem deficiens loci tumor porrexit. In inferiori vero parte urbis, ubi *templum* in vicinia muri ab oriente locatum ipsique urbi, transitu pervio, ponte mediante fuerat coniunctum, nunc ibi *Sarraceni* quadratam domum, subrectis tabulis^a & magnis trabibus super quasdam ruinarum reliquias vili opere construentes, oratione frequentant, que tria millia hominum capere videtur. Pauce illic cisterne in usum aquarum cernuntur. In vicinia templi *Bethsaida piscina* gemino insignis lacu apparet, quorum alter hibernis plerumque impletur imbribus, alter rubris est discolor aquis. Ab ea fronte montis Sion, que praeputa rupe orientalem plagam spectat, intra muros atque in radicibus collis *fons Siloe* prorumpit, qui alternante quodam aquarum accessu in meridiem fluit, id est non iugibus^b aquis, sed in certis horis diebusque ebullit & per terrarum concava & antra saxi durissimi cum magno sonitu venire confuevit.

In superiori montis Sion planitie monachorum cellule frequentes ecclesiam magnam circumdant, illic, ut perhibent, ab apostolis fundatam, eo quod ibi spiritum sanctum acceperint ibique sancta Maria obierit: in qua etiam locus cene Domini venerabilis ostenditur. Sed & columna marmorea in medio stat ecclesie, cui adherens Dominus flagellatus est. Huius ergo ecclesie talis dicitur esse figura.^c

a. *Pc.* sub t. — b. *M., Pa., O., Pc., ed. Baf. Col.; al.* certis vel iugi-

bus. — c. *M., Pc.* habent figuram ecclesie.

Hic monstratur petra, super quam lapidatus est sanctus protomartyr *Stephanus* extra civitatem. In medio autem Hierusalem, ubi, cruce Domini superposita, mortuus revixit, columna celsa stat, que estivo solstitio umbram non facit, unde putant ibi *mediam* esse *terram*, & historie dictum: *Deus autem, rex noster, ante secula operatus est salutem in medio terre*. Qua ductus opinione & Victorinus, Pictaviensis antistes ecclesie, de Golgotha scribens ita inchoat:

*Est locus, ex omni medium quem credimus orbe;
Golgotha Iudei patrio cognomine dicunt.*

IV. *De sudario capitis Domini & alio maiore linteo
a sancta Maria confecto.*

Sudarium capitis Domini post resurrectionem eius mox christianissimus^a quidam Iudeus furatus usque ad obitum, divitiis sibi affluentibus, habuit. Qui moriturus interrogat filios, qui Domini sudarium, qui ceteras patris velit accipere divitias. Maior thesauros rerum, minor elegit sudarium. Et mox illi decrefcunt^b usque ad paupertatem, fratri autem cum fide crescunt & opes, & hoc usque ad quintam ergo generationem fideles tenuere. Hinc ad impios perveniens divitias tantum auxit, ut Iudeis, & hoc multo tempore, donec post longa litigia, quibus christiani Iudei se Christi, infideles vero se patrum suorum affirmabant heredes, Mauvias,^c Sarracenorum rex, qui nostra etate fuit, iudex postulatur, qui accensa grandi pyra, Christum iudicem precatur, qui hoc pro suorum salute super caput habere dignaretur. Missum ergo in ignem sudarium veloci raptu effugiens evolat, & in summo aëre diutissime quasi ludendo volucritans,

a. *L. deest* mox christ. — b. *Mff.*; uias, Mauuras, Moawieh.
Pc. add. opes. — c. *Alias* Maju-

ad ultimum cunctis utrinque intuentibus, sese leviter in cuiusdam de christianis ^a sinum deposuit, quod mane mox totus populus summa veneratione salutabat & osculabatur. Habebat autem longitudinis pedes octo. Aliud quòque aliquanto maius ^b linteum in ecclesia veneratur, quod fertur a sancta Maria contextum, duodecim apostolorum & ipsius Domini continens imagines, uno latere rubro & altero viridi.

V. *De locis circa Hierusalem, de valle Iosaphat, de sepulcro eius aliorumque & de ecclesia, in qua sepulta fuit sancta Maria.*

Circa Hierosolymam aspera & montuosa cernuntur loca. Hinc quoque septentrionem versus usque ad Arimathiam terra petrosa & aspera per intervalla monstratur, valles quoque spinosae usque ad Taniticam regionem patentes; ad Cesaream vero Palestine ab Elia, quamvis aliqua reperiantur angusta & brevia atque aspera loca, precipua tamen planities camporum, interpositis olivetis. Distant ^c autem septuaginta quinque millibus passuum, longitudo vero terre repromissionis a Dan usque Bersabee tenditur spatio centum sexaginta millium, ab Ioppe usque Bethlehem quadraginta sex millibus.

Iuxta murum templi vel Hierusalem ab oriente Gehennon occurrit, quae est *vallis Iosaphat*, a septentrionali plaga in austrum porrecta, per quam torrens Cedron, si quando pluviarum aquas recipit, decurrit. Hec vallis est parva campi planities, irrigua & nemorosa plenaque deliciis, lucum ^d in se quondam Baali sacrum habuit. In hac *turris* est regis *Iosaphat*, sepulcrum eius continens: cuius ad

a. *Al.* christiana plebe. — b. *Pc.*
maioris spatij. — c. *Pc.* *supra hoc*

vocabulum habet Hieronimus. —
d. *Al.* & locum.

dextram de rupe montis Oliveti excisa & separata domus duo cavata habet *sepulcra*, hoc est *Simeonis senis* & *Ioseph*, sancte Marie sponsi. In eadem valle *sancte Marie* rotunda est *ecclesia*, lapideo tabulato discreta, cuius in superioribus quatuor altaria, in inferioribus unum habetur in orientali plaga, & ad eius dextram *monumentum* vacuum, in quo sancta Maria aliquamdiu pausasse dicitur; sed a quo vel quando sit ablata, nescitur. Hanc intrantes vident ad dextram insertam parieti petram, in qua Dominus nocte, qua tradebatur, oravit, vestigiis genuum quasi cera molli impressis.

VI. *De loco, ubi suspensus est Iudas, & de Acheldemach.*

Portam David egredientibus pons^a occurrit, in austrum per vallem directus, ad cuius medietatem ab occasu *Iudas* se suspendisse narratur. Nam & ficus magna ibi ac vetustissima stat, iuxta quod Iuvenius ait:

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Porro *Acheldemach*, ad australem plagam montis Sion, peregrinos & ignobiles mortuos hodie quoque alios terra tegit, alios inhumatos putrefacit.

VII. *De monte Oliveti, & de ecclesia ibi fundata, ubi Dominus ad celos ascendit, de monumento Lazari & de tertia ecclesia.*

Mons Olivarum mille ab Hierusalem discretus passibus, altitudine monti Sion par est, sed latitudine & longitudine prestat. Exceptis vitibus & olivis, rara ferax arboris, frumenti quoque & hordei fertilis, neque enim brucosa,^b sed

a. *Al.* fons. — b. *Al.* rucosa, raucofa, ruposa.

herbosa & florida soli illius est qualitas. In cuius summo vertice, ubi Dominus ad celos ascendit, *ecclesia rotunda*, grandis, ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper textas. Interior namque domus propter Domini corporis meatum camerari & regi non potuit, altare ad orientem habens angusto culmine protectum: in cuius medio ultima Domini vestigia, celo desuper patente, ubi ascendit, visuntur. Que, cum quotidie a credentibus terra tollatur, nihilominus manent^a eandemque adhuc sui speciem, veluti impressis signata vestigiis, servant.^b Hec circa erea rota iacet usque ad cervicem^c alta, ab occasu habens introitum, pendente desuper in trochleis magna lampade totaque nocte ac die lucente. In occidentali eiusdem ecclesie parte fenestre octo totidemque e regione lampades in funibus pendentes usque Hierosolymam per vitrum fulgent, quarum lux corda intuentium cum quadam alacritate & compunctione pavefacere dicitur. In die ascensionis Dominice per annos singulos, missa peracta, validi flaminis procella desursum venire consuevit & omnes, qui in ecclesia adfuerint, terre prosternere. Tot ibi illa nocte lucerne ardent, ut non illustrari tantum, sed & ardere mons & supposita loca videantur.

Et huius basilice figuram pre oculis depingere placuit.^d

Monumentum Lazari ecclesia ibidem exstructa demonstrat & monasterium grande, in campo quodam Bethanie magna olivarum silva circumdata. Est autem Bethania quindecim stadiis ab Hierusalem. *Tertia* quoque eiusdem montis ad australem Bethanie partem *ecclesia* est, ubi Dominus ante passionem discipulis de die iudicii loquitur.

a. Ed. Gretf.; al. manet, ut W., Pa., Pc. — b. Ed. Baf., Gretf., al. servat, ut W., Pa., Pc. — c. Al. ver-

ticem vel cerv., etiam tantum verticem. — d. Deest basilice figuram fere in omnibus mss.

VIII. *De situ Bethlehem, de ecclesia, ubi natus fuit Dominus,
& de sepulcris David & Hieronymi & trium pastorum,
necnon Rachel.*

Bethlehem, sex millibus in austrum ab Hierosolyma discreta, in dorso sita est angusto, ex omni parte vallibus circumdato, ab occidente in orientem mille passibus longo, humili sine turribus muro per extrema plana^a verticis instructo: in cuius orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cuius exterior *nativitatis Domini* fuisse dicitur *locus*, interior *presepe* Domini nominatur. Hec spelunca, tota interius pretioso marmore tecta, supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialius traditur, *sancle Marie* grandem gestat *ecclesiam*. Petra, iuxta murum cavata, primum Dominici corporis lavacrum de muro missum suscipiens haecenus servat, que si qua forte occasione vel industria fuerit exhausta, nihilo minus continuo, dum respicis, sicut ante fuerat, plena redundat.

Ad aquilonem *Bethlehem*, in valle contigua, *sepulcrum David* in medio ecclesie humili lapide regitur, lampade superposita; ad austrum vero, in valle contigua, in ecclesia *sepulcrum sancti Hieronymi*. Hec relationem Arculfi, Galliarum episcopi, secutus dixerim. Ceterum *Eldras* aperte scribit, in Hierusalem *David* esse sepultum.^b

Porro ad orientem in *turre Ader*, id est *gregis*, mille passibus a civitate segregata, est *ecclesia trium pastorum*, *Dominice* *nativitatis* conficiorum, monumenta continens. Via regia ab *Elia Chebron* ducit, ab oriente *Bethlehem*, ab occidente *sepulcrum Rachel* habens, titulo nominis eius usque hodie signatum.

a. *Tantum* *Pc* ; *al.* *plani*. — paulo inferius.

b. Hec .. sepultum in *msf.* & edit.

IX. *De situ Hebron, de Mambre & monumentis patriarcharum & Adam, de pineto.*

Hebron in campi latitudine sita est & ab *Elia* viginti duobus millibus separata. Uno ad orientem stadio speluncam duplicem in valle^a habet, ubi *sepulcra patriarcharum* quadrato muro circumdantur, capitibus versis ad aquilonem, & hec singula singulis tecta lapidibus instar basilice dolatis, trium patriarcharum candidis, *Adam* obscurioris & vilioris operis, qui haud longe ab illis ad borealem extremamque muri illius partem pausat. Trium quoque feminarum viliores & minores memorie cernuntur. *Mambre* collis, mille passibus a monumentis his ad boream, herbosus valde & floridus, campestem habet in vertice planitiem, in cuius aquilonali parte quercus *Abrahe*, duorum hominum altitudinis truncus, ecclesia circumdata est. Egredientibus vero *Hebron* ad aquilonem, in sinistra parte vie, occurrit mons pinosus, parvus, tribus millibus passuum ab *Hebron*, unde *Hierosolymam* pinea^b ligna feruntur in camelis; nam in omni ludea plaustra vel currus raro sunt.

X. *De Iericho & locis eiusdem sanctis, de Galgalis & fonte Helisei, de campo magno.*

Iericho ab *Elia* orientem versus novemdecim mille^c passibus abest, qua tertio ad solum destructa, sola *domus Raab* ob signum fidei remanet; eius enim adhuc parietes sine culmine durant. Locus urbis segetes & vineta^d recipit. Inter hanc & *Iordanem*, quinque vel sex ab ea millibus separatum, grandia sunt palmeta, campulis inter-

a. *Tantum Pa.* in se. — b. *Pc.* m. pedes; *Pa.* xviii m. pass. — pineti. — c. *L., ed.*; *O., Pc.* xiv d. *Pb.* cuncta.

positis & inhabitatoribus Chananeis.^a Duodecim lapides, quos Iosue de Iordane tolli preceperat, in *ecclesia Galgalis* facta intrinsecus^b iuxta parietes eiusdem iacent, vix singuli nunc duobus viris elevabiles, quorum unus nescio quo casu fractus, sed ferro mediante^c reconiunctus est. Et iuxta Iericho fons uber ad potum, pinguis ad irrigandum, qui, quondam sterilis ad generandum, parum salubris ad potandum, per *Heliseum* prophetam, dum sal^d in eum mitteret, sanatus est. Denique campus eum circumiacet septuaginta stadiorum in longitudinem & viginti in latitudinem patens, in quo mirabilis hortorum gratia, varia palmarum^e genera, prestantissimi apium fetus. Illic opobalsamum gignitur, quod ideo cum adiectione significamus, quia agricolae cortice tenues virgulas acutis lapidibus incidunt, in quibus balsama generantur, ut per illas cavernas paulatim destillans humor se colligat lacrimis pulchre rorantibus; caverna autem greco nomine *ὀπή* dicitur. Illic cyprum, illic myrobalanum nasci ferunt. Aqua, ut cetera fontium, illic tamen prestantior, estate frigida, hieme tepens; aer mollior, ut summa hieme lineis utantur indumentis. Urbs ipsa condita in campo, cui supereminet mons diffusior & nudus gignentium: agrum^f enim &^g ieiunum solum, & ideo ab incolis desertum. Hic a Scythopolis urbis terra usque ad regionem Sodomitanam & Asphaltios fines locus diffusus habetur. Adversus huic^h mons supra Iordanem ab urbe Iuliade usque ad Zoaros Arabie Petree conterminos extensus, ubi etiam mons Ferreus est nuncupatus. Inter hos duos montes campus iacet, quem veteres *magnum* appellavere, hebraice autem *aulon*, cuius longitudo ducentorum

a. *Pb.* addit spatium non est.

— b. *Pb.*, *al.* altrinsecus. — c. *Pb.*

iniecto. — d. *Pb.*; *al.* vas salis.

— e. *Pb.* pomorum. — f. *Med.*,

Pa. & *Pc.* egrum, *ed.* ægrum, *O.*

aere *sive* acre. — g. *Pb.* est. —

h. *Ed.* hunc.

triginta stadiorum, latitudo centum viginti, exordium a vico Gennabara, finis usque ad Asphaltium lacum. Iordanis eum medium interfecat, viridantibus ripis fluminis alluvione, siquidem super ripas eiusdem fructus arborum uberior est, alias longe exilior; arida enim sunt omnia preter oram fluminis.

XI. De Iordane & mari Galilee.

Ipsius autem *Iordanis* exordium vulgo putatur in provincia Phenice, ad radices montis Libani, ubi *Paneum*, id est, Cefarea Philippi sita est. Unde & idem *Paneum*, hoc est, speleum, per quod sese attollit Iordanis, a rege Agrippa decore admirabili exstructum venustatumque accipimus. Est autem in Trachonitide^a terra fons rote^b qualitatem exprimens, unde & Phiale nomen accepit, quindecim a Cefarea millibus passuum discretus, ita iugiter plenus aquarum,^c ut neque superfluant, neque unquam minuantur. In hunc Philippus, tetrarches eiusdem regionis, paleas misit, quas in Paneo fluvius ebullivit. Unde liquet in Phiala principium esse Iordanis, sed post subterraneos meatus in Paneo cepisse fluentum, qui, mox lacum ingressus, paludes eius interfecat, inde quoque cursus suos dirigens, quindecim^d millia passuum sine ulla interfusione progreditur usque ad urbem, cui Iulias nomen est; postea lacum *Genezar* medio transit fluento, unde, plurima circumvagatus loca,^e Asphaltium, hoc est Mortuum mare ingressus, laudabiles perdit^f aquas. Est coloris albidus, sicut lac, & ob hoc in mari Mortuo longo tramite discernitur. Est autem *Genezar*, id est *mare Galilee*, magnis silvis circumdatum, in longi-

a. *Pb.* est intra terram. —
b. *Med.*, *Pa.* & *Pb.*, *O.* rote. —
c. *Tantum Pa.* addit habundantia.

d. *Pc.* xij. — e. *Addo* loca. —
f. *Mff.*; prodit *ed. Col.*, *Smith*, *Giles*.

tudine habens centum quadraginta stadia, in latitudine quadraginta;^a aqua dulcis & ad potandum habilis, siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum recipit, quia arenoso undique littore circumvenitur. Sed & amenis circumdatur oppidis, ab oriente Iuliade & Hippo, ab occidente Tiberiade aquis calidis salubri; genera quoque piscium gustu & specie quam in alio lacu prestantiora.

XII. *De mari Mortuo & natura eius atque adiacentis terre.*

Mare Mortuum longitudine stadiorum quingentorum octoginta^b usque ad Zoaros Arabie, latitudine centum quinquaginta usque ad vicina Sodomorum protenditur; nam & de puteis quondam salis post Sodome & Gomorrhe & civitatum finitimarum combustionem inundasse certissimum est. Apparet vero procul de specula montis Oliveti cernentibus, quod fluctuum collisione commotum falsissimum eiicit sal, & hoc sole siccatum accipitur, multis utique^c nationibus profuturum. Aliter vero in quodam Siculo monte sal fieri dicitur, ubi lapides de terra evulsi verum falsissimum sal & cunctis usibus aptissimum prebeant, quod esse sal terre dicitur. Mare autem Mortuum appellatur, eo quod nihil recipiat genera^d viventium, neque pisces neque assuetas aquis aves, tauri camelique fluitent.^e Denique si Iordanis auctus imbribus pisces illuc influens^f rapuerit, statim moriuntur & pinguibus aquis supernatant. Lucernam accensam ferunt supernatare sine ulla conversione,^g nec extincto demergi lumine, quin & vas demersum^h arte qualibet difficile herere in pro-

a. *Latitudinem notant M., P., O.*
b. *Tantum Pb. viij.* — c. *Mss., ed. Col., al. ubique.* — d. *Pb., al. generum.* — e. *Pb. in similitudinem auri camelique bitumen fluitet.*

f. *Pc. in fluctus.* — g. *Pb. conversione, ut nec tingui, nec demergi lumen possit, quia vas d.* — h. *Gretf. diversum, sed inferius.*

fundo, omniaque viventia, demersa licet & vehementer illisa, statim reslire; denique Vespasianum precepisse nandi ignaros revinctis manibus in profundum deiici, eosque ^a illico supernataffe. Aqua ipsa sterilis & amara ceterisque aquis obscurior & quasi aduste preferens similitudinem. Vagari super aquas biruminis glebas atro liquore certum est, quas scaphis appropinquantes colligunt. Herere sibi ^b bitumen & nequaquam ferro precidi ferrur, sanguine tantum mulierum menstruo vel urine cedere. Utile est autem ad compagem navium vel corporibus hominum medendis. Servat adhuc regio speciem pene. Nascuntur enim ibi poma ^c pulcherrima, que & edendi cupiditatem spectantibus generant; si carpas, ^d fatiscunt ac resolvuntur in cinerem, fumumque excitant, quasi adhuc ardeant. Sane in diebus estatis immodicus per spatia campi exestuat vapor, unde & coalescente vicio nimie siccitatis atque humi aride corruptus aer miserandas incolis conficit egritudines.

XIII. *De loco, in quo Dominus baptizatus est.*

In loco, in quo Dominus baptizatus est, crux lignea stat usque ad collum alta, que aliquoties aqua ascendente ^e absconditur: a quo loco ripa ulterior vel orientalis in iactu funde est, citerior ^f vero ripa in supercilio monticuli grande *monasterium* gestat *beati Iohannis Baptiste* ecclesia clarum, de quo per pontem arcubus suffultum solent descendere ad illam crucem & orare. ^g In extrema fluminis parte quadrata ecclesia quatuor lapideis cameris ^h

a. *Pc. add.* omnes. — b. *Gref.*
ibi, *Pc.* & herentes sibi. — c. *Pc.*
addit plurima. — d. *Pc. addit* a

terra. — e. *Pc.*; *al.* transcendente.
— f. *Ibidem* exterior. — g. *Tantum Pb.* adorare. — h. *Al.* cancris.

superposita est coctili^a creta desuper tecta, ubi Domini vestimenta, cum baptizaretur, servata esse dicuntur. Hanc non homines intrare, sed unde^b cingere ac penetrare solent. Ab eo loco, quo de faucibus maris Galilee Iordanis exit, usque ubi mare Mortuum intrat, octo^c dierum iter est.

XIV. *De locustis & melle silvestri & fonte Iohannis Baptiste.*

Minimum genus locustarum fuisse, quo Iohannes Baptista pascus est, usque hodie apparet, que corpusculis^d in modum digiti manus exilibus & brevibus, in herbis facile capte,^e coctaeque in oleo pauperum prebent vicium. In eodem deserto sunt arbores, folia lata & rotunda lactei coloris & melliti saporis habentes, que, natura fragilia,^f manibus confricantur & eduntur. Hoc est, quod *mel silvestre* dicitur. Ibidem & *fons Sancti Iohannis Baptiste* ostenditur, lucida aqua, lapideo protectus^g recto calce perlito.

XV. *De fonte Iacob iuxta Sichem.*

Prope civitatem Sichem, que nunc Neapolis dicitur, ecclesia quadrifida^h est, hoc est in crucis modum facta, in cuius medio *fons Iacob* quadraginta cubitis altus,ⁱ de quo Dominus aquam a Samaritana muliere petere dignatus est.

XVI. *De Tiberiade & Capharnaum & Nazareth
& de locis ibidem sanctis.*

Locus, in quo Dominus panes benedixit & pisces citra^k mare Galilee, ad aquilonem civitatis *Tiberiadis*,

a. *Tantum Pc.* coctili, coluli. —
b. *Pa.; Pc., ed.* undique; Oseu inde descendere. — c. *Pb.* xv. — d. *Al.* corpuscula, corpusculum habentes. — e. *Al.* & rapte. — f. *Pb.* habentesque naturam fragilem. — g. *Pb.*

addit fornice. — h. *L., Pb.* corrupte quedicatur Fida. — i. *Omitto* a latere ipso usque ad summum digitorum extentus, *phrasim quippe detruncatam nec intelligibilem V. Arculfum.* — k. *Pc.* circa.

campus est herbosus & planus, nunquam ex illo tempore aratus, nulla suscipiens edificia, fontem tantum, ex quo illi biberunt, ostendens. Qui ergo ab Elia *Capharnaum* pergunt, per Tiberiadem iter habent, deinde secus mare Galilee & locum benedictionis panum: a quo non longe *Capharnaum* in finibus Zabulon & Nephthalim, que murum non habens, angusto^a inter montem & stagnum situ super maritimam oram, orientem versus longo tramite protenditur, montem ab aquilone, lacum ab austro habens. *Nazareth* muros non habet, sed magna edificia duasque grandes ecclesias. Una est in medio civitatis supra duos fundata cancos, ubi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus est infans. Hec autem ecclesia, duobus, ut dictum est, tumulis & interpositis arcibus suffulta, habet inferius inter eosdem tumulos *fontem* lucidissimum, unde cives omnes^b aquas in vasculis per trochleas^c extrahunt. Altera vero est ecclesia, ubi domus erat, in quam angelus ad Mariam venit.

XVII. *De monte Tabor & tribus ecclesiis super eum.*

Mons Tabor, in medio Galilee campo, in tribus millibus eminens^d ad boream a mari Genezareth distat, ex omni parte rotundus, herbosus valde & floridus, altitudine triginta stadiorum. Vertex ipse, campestris & multum amenus, viginti & trium^e stadiorum spatio dilatatur, ubi grande monasterium grandi quoque silva circumdatus est, tres ecclesias habens, iuxta quod Petrus ait: Faciamus hic tria tabernacula. Locus muro cinctus, magna gestans edificia.

a. *Pb.* angulo inter montem & stagnum sito in orientem. — b. *Pb.* omnes *deest*. — c. *Om.*, ut *Pb.* in ecclesiam. — d. *Sic ego*; *M.* Manasse, *O.* manans se, *al.* etiam

manens, *Med.* campo in tribus Manasse ad bor., *Pa.* & in tribus millibus Manasse ad bor. — e. *Pb.* xxiv.

XVIII. *De situ Damasci.*

Damascus in campo sita lato & amplo murorum ambitu & crebris munita turribus, quam magna quatuor flumina interfluunt: ubi, dum Christiani Sancti Iohannis Baptiste ecclesiam frequentant, Sarracenorum rex cum sua gente aliam instituit atque sacravit. Plurima extra muros in gyro olivera. A Tabor usque Damascus septem dierum iter.

XIX. *De situ Alexandrie, de ecclesia, in qua requiescit Marcus Evangelista, & de Nilo.*

Alexandria ab occasu in ortum solis longa, ab austro ostiis ^a Nili cingitur, ab aquilone mari Egypto, ^b cuius portus ceteris difficilior, quasi ad formam humani corporis, in capite & statione capacior, in faucibus ^c vero angustior, ^d quo meatu ^e mare ac naves suscipit, quibus quedam spirandi subsidia portui subministrantur: ubi quis angustias atque ora portus evaserit, tamquam reliqua corporis forma, ita diffusio maris longe lateque extenditur. In eiusdem dextra portus parva insula habetur, in qua *Pharus*, id est turris est maxima, nocturno tempore flammarum ^f facibus ardens, ne decepti tenebris naute in scopulos impingant ^g & vestibuli limitem comprehendere nequeant, quia ^h ipse semper inquietus est, fluctibus semper ⁱ collidentibus. Portus vero semper placidus, amplitudinem habens triginta stadiorum.

A parte Egypti urbem intrantibus ad dextram occurrit ecclesia, in qua beatus Evangelista *Marcus* requiescit: cuius

a. *Pb.* flumine. — b. *Sic ego*; *Pb.* lacu Maritioni; *al.* ab lacu Mareotico. — c. *Mff.*; *ed. Bas.*, *Col.*, *Greif.*, fluctibus. — d. *Pb.*

quia. — e. *Pa.* & *Pc.*; *al.* meatus. — f. *Pb.* flammarum *deest*. — g. *Al.* incidant. — h. *Pb.*; *al.* quiet. — i. *Pb.*; *al.* hinc inde.

corpus in orientali parte eiusdem ecclesie ante altare humatum est, memoria superposita de quadrato marmore facta.

Circa Nilum Egyptij aggeres crebros propter irruptionem aquarum facere solent, qui, si forte custodum incuria rupti fuerint, non irrigant, sed opprimunt terras subiacentes. Et quia plana Egyptij incolunt, super rivos aquarum sibi domos faciunt, transversas trabes^a superponentes.

XX. *De Constantinopoli & basilica in ea urbe crucem Domini continente.*

Constantinopolis undique preter aquilonem mari Magno sexaginta millibus passuum usque ad murum civitatis & a muro civitatis usque ad ostia Danubij quadraginta millibus passuum extenditur, ambitu murorum iuxta situm maris anguloso duodecim millia passuum circumplectitur. Hanc primo Constantinus^b iuxta mare, quod Asiam Europamque determinat, edificare disposuit; sed quadam nocte ferramenta omnia ablata, missis qui quererent, in parte Europe,^c ubi nunc est ipsa civitas, inventa sunt: ibi enim fieri Dei voluntas^d intellecta est.

In hac urbe *basilica* miri operis, que *Sancta Sophia* cognominatur, rotundo schemate a fundamentis constructa & camerata, tribus cincta parietibus & magnis sustentata columnis arcubusque sublimata est, cuius interior domus in aquilonali sui parte grande & valde pulcrum armarium habet, in quo capsula lignea ligneoque cooperculo tecta crucis Domínice tres particulas continet, longum videlicet lignum in duas partes incisum & trans-

a. *Pc.*; *al.* transversis trabibus.
— b. *Pb.*; *al.* additur in Cilicia.

c. *Tantum Pb.* Euritine. — d. *Al.* voluntate, nutu.

verſum eiufdem ſanctę Crucis lignum. Hec tribus tantum per annum diebus, hoc eſt in cena Domini, in paraſceve & in ſabbato ſancto populo adoranda profertur: quarum prima capſa ſuper altare aureum,^a duos cubitos altitudinis & unum latitudinis habens, cum Cruce ſancta patefacta componitur,^b accedenſque primus imperator, deinde cunctus per ordinem laicorum gradus ſanctam Crucem adorat & oſculatur, ſequenti die imperatrix & omnes matrone vel virgines idem faciunt, tertio nihilo minus die epiſcopi & cuncti clericorum gradus idem faciunt, & ſic capſa recluſa ad ſupra dictum armarium reportatur. Quamdiu autem ſuper altare manet aperta, totam eccleſiam mirus odor perfundit. De nodis^c enim ligni ſancti liquor odorifer oleo ſimilis profluit, cuius ſi etiam aliquis invalens^d particulam contingat, omnem egritudinem ſanat.

XXI. *Epilogus.*

Hec de locis ſanctis, prout potui, fidem hiftoriarum ſecutus expoſui, & maxime dictatus Arculfi, Galliarum epiſcopi, que eruditiffimus in ſcripturis preſbyter Adamnanus, latino^e ſermone deſcribens, tribus libellis comprehendit. Siquidem memoratus antiſtes, deſiderio locorum ſanctorum patriam deſerens,^f terram repromiſſionis adiit,^g aliquot menſibus Hieroſolymis demoratus eſt, veteranoque monacho, nomine Petro, duce pariter atque interprete uſus, cuncta in circuitu que deſideraverat vivida^h intentione luſtravit, necnon Alexandriam, Damafcum, Conſtantinopolim Siciliamque percurrit. Sed cum patriam reviſere vellet, navis, qua vehebatur, poſt multos

a. *Pb.* aureum *deeff.* — b. *Pb.* habet cruce cum capſa patefacta c. — c. *Al.* nobis, donis. — d. *Tantum Pb.* ultima duo vocabula. —

e. *Pb.* preſbiter adornatus latino ſ., *al.* laciniſo. — f. *Al.* deſerens. — g. *Pb.* terram r. adiit *deeff.* — h. *Al.* avida, aiuda.

anfractus vento contrario ^a in nostram, id est Britanno-
rum insulam perlata est, tandemque ipse post nonnulla
pericula ad prefatum virum venerabilem Adamnanum
perueniens, iter pariter suum & ea, que viderat, expli-
cando pulcherrime illum historie docuit esse scriptorem.
Ex qua nos aliqua decerpentes veterumque libris com-
parantes, ^b tibi legenda transmittimus, obsecrantes per
omnia, ut presentis seculi laborem non otio lascivi cor-
poris, ^c sed lectionis orationisque studio tibi temperare
saras.

a. *Pb.* addit sine. — b. *Pb.* vete-
rumque l. comparantes *deest*.

c. *Pa.*, *Pc.* & *ed.* torporis.

* * *

RELATIO BEDÆ ABBREVIATA.

(Ex codice mss. Wirziburgensi.)

SCRIPSIT ergo Adamnanus presbiter de loco dominicæ nativitatis in hunc modum. Bethlem civitas David in dorso sita est angusto ex omni parte vallibus circumdato, ab occidente in orientem mille passibus longa, humili sine turribus muro per extrema plani verticis instructo. In cuius orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cuius exterior pars nativitatis dominicæ fuisse dicitur locus, interior presepe Domini nominatur. Hæc spelunca, tota interius pretioso marmore tecta supra, locus specialius traditur, Sanctæ Mariæ grandem gestat ecclesiam.

Scripsit idem hoc modo de loco passionis ac resurrectionis illius. Ingressis a septentrionali parte urbem Hierosolimam primum de locis sanctis pro conditione platearum divertendum est ad ecclesiam Constantinianam, quæ martyrium appellatur. Hanc Constantinus imperator, eo quod ibi crux Domini ab Helena matre reperta sit, magnifico & regio cultu construxit. Dehinc ab occasu Golgothana videtur ecclesia, in qua etiam rupis apparet illa, quæ quondam ipsam adfixo Domini corpore crucem pertulit argenteam, modo pergrandem sustinens crucem pendentem magna desuper aurea rota cum lampadibus. Infra ipsum vero locum dominicæ crucis excisa in petra crupta est, in qua super altare pro defunctis honoris sacrificium solet offerri, positus interim in platea corporibus. Huius quoque ad occasum ecclesiæ anastasis, hoc est resurrectionis dominicæ rotunda ecclesia, tribus cincta parietibus, xij columnis sustentatur, inter parietes singulos latum habens spatium viæ. Quæ tria altaria in tribus locis parietis medij continet, hoc est Australij, Aquilonalis & Occidentalis. Hæc bis quaternas portas, id est introitus per tres e regione parietes habet, e quibus quatuor ad vulturnum, quatuor ad eorum spectant. Huius in medio monumentum Domini rotundum petra excisum est, cuius culmen intrinsecus stans

homo manu contingere potest, ab oriente habens introitum cui lapis ille magnus adpositus est, qui intrinsecus ferramentorum vestigia usque in præsens ostendit: nam extrinsecus usque ad culminis summitatem totum marmore tectum est; summum vero culmen auro ornatum auream gestat crucem magnam. In huius ergo monumenti aquilonali parte sepulcrum Domini, in eadem petra excisum longitudinis vij pedum trium mensura palmarum pavimento altius eminet, introitum habens a latere meridiano ubi die noctuque xij lampades ardent, iv infra sepulcrum, viij supra. In margine dextro lapis, qui ad hostium monumenti positus erat, nunc fissus est, cuius pars minor quadratum altare ante hostium nihilominus eiusdem monumenti stat, maior vero in orientali eiusdem ecclesiæ loco. Quadrangulum aliud altare sub linteaminibus extat. Color autem eiusdem monumenti & sepulcri alborubundo permixtus videtur.

De loco quoque ascensionis Domini præfatus auctor hoc modo refert. Mons Olivarum altitudine monti Sion par est, sed latitudine & longitudine præstat. Exceptis vitibus & olivis rare ferax arboris, frumenti quoque & hordei fertilis. Neque est brucosa, set florida & herbosa soli illius est qualitas. In cuius summo vertice ubi Dominus ad cælos ascendit ecclesia rotunda grandis, ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior namque domus propter dominici corporis meatum camerari & tegi non potuit. Altare ad orientem habens angusto culmine protectum, in cuius medio ultima Domini vestigia cælo desuper patente ubi ascendit, visuntur, quæ cum cottidiæ a credentibus terra tollatur, nihilominus manet eandemque adhuc speciem veluti impressis signata vestigiis servat. Hæc circa ærea rota iacet usque ad cervicem alta ab occasu habens introitum, pendente desuper in trocleis magna lampade totaque die ac nocte. In occidentali eiusdem ecclesiæ parte, fenestræ viij totidemque e regione lampades in funibus pendentes usque Hierosolimam per vitrum fulgent, quarum lux corda intuentium cum quadam alacritate & compunctione pavescere dicitur. In die ascensionis dominicæ per annos singulos, missa peracta, validi flaminis procella desursum venire consuevit & omnes qui in ecclesia adfuerint terre prostrernere.

De situ Cebron & monumentis patrum ita scribit. Chebron quondam civitas & metropolis, civitas regni David, nunc

ruinis quid tunc fuerit ostendens, uno ad orientem stadio speluncam duplicem in valle habet, ubi sepulcra patriarcharum quadrato muro circumdantur, capitibus versis ad aquilonem, & hæc singula singulis tecta lapidibus instar basilicæ dolatis, trium patriarcharum candidis, Adam obscurioris & vilioris operis, qui autem longe ab illis ad borealem extremamque muri illius partem pausat. Trium quoque feminarum viliores & minores memoriæ cernuntur. Mambre collis, mille passibus a monumentis his ad boream, herbosus valde & floridus campestem habens in vertice planitatem, in cuius aquilonali parte quercus Abrahæ duorum hominum altitudinis truncus ecclesia circumdata est.

*

*

*

FRAGMENTUM

QUOD LIBRO PRIMO ARCULFI

ADDITUM EST.

(*B.* cod. Bruxellensis, *P.* cod. Parisiensis latinus 12943, *R.* cod. reginæ Christinæ.)

DE loco.^a Aliqua locorum incipiunt fona.^b Cognomentum sortitus. Post decem ecclesiastice historie libros, post temporum canones quos nos latine lingue dedimus, post diversorum vocabula que quomodo olim apud Hebreos dicta sint & nunc dicuntur exposuit, post cirographiam terre Iudee & distinctas tribuum sortes, ipsius quoque Hierusalem templeque in ea cum brevissima expositione picturam ad exterum^c in hoc laboravit opusculo, ut congregaret nobis de sancta scriptura omnium pene urbium, montium, fluminum, viculorum & diversorum vocabula que vel eodem maneant vel immutata sint postea vel aliqua ex parte corrupta. Unde & nos admirabilis viri sequentes studium, formam^d litterarum ut sunt in greco posita transtulimus, relinquentes ea que digna memoria non videntur, mutantes & pleraque. Semel enim & in temporum libro prefatus sum me vel interpretem esse vel novi operis conditorem, maxime cum quidam vix in primis inbutus litteris, hunc eundem librum ausus sit in latinam linguam non latine vertere, cuius imperitiam ex comparatione eorum que transtulimus prudens statim lector inveniet. Ut enim mihi excelsa non vindico, ita terre coherentia supergredi posse me credo.^e

De Genezareth idem^f & Aremenia in qua Noe arca post cataclismum requievit, cuius in ea vestigia, ut alij dicunt, in ibidem hodie usque reliqua ad eius in posteros memoriam

a. *P.* deinde aliqua. — b. *R.* fona. — c. *B.*; *R.* dextro, *P.* deest. — d. *P.*, *B.*, *R.* formidinem.

e. *B.* xxxj. De vineis & segetis montis Oliveti. — f. *B.*, *R.* ibidem. *P.* deest.

remanent. Hunc locum Armenij exitum vel egressum vocant trans Iordanem, id est^a locus, hunc ultra^b area orne, hoc est Hierusalem. Ariel, id est Hierusalem, sive templum sacrificare hoc est leonem Dei, quod forte regnum fuerit & potens. Helia, id est Hierusalem, que ab Elio Adriano Helia vocatur. Nec moveri debet quempiam, si interdum civitates Iude^c easdem^d in tribu Simeonis sive Benjamin repperiat. Tribus autem Iuda bellicosissimis viris pollens & crebro adversarios superans in omnibus tribubus principatum tenuit. De eunucho a Philippo baptizato apostolo in aliquo fonte iuxta radicem montis Chebron est consueti moris gigni a terra & ab ea absorbi. Due civitates uno vocate nomine Betleem, id est in tribu Zabulon & altera Iude. Machamim civitas vel urbs unde homo, scilicet Naaman Syrus ad prophetam cum muneribus sua pro sanitate a lepra, indicante sibi sua Hebreia ancilla filia, venit ad Heliseum. Probatica piscina, id est pecudis que a duobus inrigatur rivis, id est hibernis & pluviis adimpleri solet & cruentis aquis hostiarum in ea gratia emundatarum. Carnaim, id est ubi domum Iob iuxta fuisse alij tradunt periti locorum. Sidon bis, id est maior & minor fuit. Chana in tribu Aser ubi Dominus noster & Salvator aquas vertit in vinum, unde & Nathanael verus Israhelita Salvatoris testimonio comprobatur. Torrens Cedron, id est flumen iuxta Hierusalem ad orientalem huius plagam in valle Iosaphat in Africam currens dirigitur, ut Iohannes de eo testatur evangelista. Iuxta Iordanem contra Ihericho in occidentali Moab plaga. Moyfes scribit Deuteronomio. Eufrates fluvius Ethiopie in Dei paradiso oriens; porro Sallustius certissimus adferit auctor. Tam Tigris, tam Eufrates in Armenia fons ex quo animadvertimus aliter de Paradiso & fluminibus eius intelligendum. Elieffesus,^e id est vallium de quo loco fuit Cleophas, cuius acta meminit Lucas Dei evangelista. Naim in cuius portis Salvator filium vidue suscitavit, huiusque per correptam litteram nominum sunt lecta principia. Exhinc per extensum legamus elementum^f quod grece dicitur, nunc viculus in deserto ubi eris metalla damnatorum suppliciis effodiuntur.

Sed hec omnia prima & media secundaque in libro Ebraicarum questionum & interpretationum nominum plenius

a. B., R. idem. — b. P. trans Iordanem est idem locus. Hinc ultra. — c. B., R.; P. Iudee. —

d. P. *deest* eisdem (*easdem*). — e. B.; R. Helyseus. — f. P. *Cetera desunt*.

exprimuntur & interpretantur. Gergiffa ubi eos qui a demonibus vexabantur Salvator restituit fanitati, quia ibi calide erumpunt aque, & hodie super montem viculus^a demonstratur iuxta Tiberias stagnum, in quo duo millia porci sunt precipitati. Ietfeman locus ubi ante passionem noster oravit Salvator est ad Oliveti radices, nunc ibi ecclesia desuper edificata est. Golgotha locus Calvarie in quo solus pro omnium salute crucifixus est & usque hodie melia^b ostenditur ad septentrionalem montis Sion plagam. Get ac Ofer ubi Ionas fuit propheta. Mambre, hoc est Ebron vel de viri Abrahe amici nomen accepit. Mare Salinarum quod vocatur Mortuum sive Affalti, id est bituminis. Maxilla vicus iuxta Diospolin, unde Machabei fuerunt, quorum hodieque ibidem sepulchra monstrantur. Porro Mallo civitas quam Salomon edificavit. Nogeb, Theman. Darum quod nos possumus austrum, affricum, meridiem sive eorum^c pam interpretari dicimus, & nos apud veteres quasi opprobrio Nazarei dicebantur, quos nunc Christianos vocant. Huiusque per o brevem litteram legerimus exin per extensum legamus elementum^d Acon Roma,^e idem & Roma in tribu Neptalim, idcirco eadem nomina viculorum variis adsignantur vocabulis, que cum apud nos unum nomen sonare videantur, apud Hebreos divisim^f sunt scripte littere. Iosephus vero Salem esse adfirmat in qua regnavit Melchisedech, que postea dicta est Solima & ad extremum Hierosolima nomen accepit. Dicunt autem Samaritani qui de Babilone profecti sunt. Ibi nunc ecclesia edificata est ubi dominus noster Ihesus Christus Samaritane locutus est mulieri secundum Iohannem evangelistam.

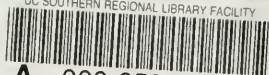
a. R. vinculus. — b. B.; R. in azlia. B. ilimentum. — c. B.; R. orgoma.
— c. B.; R. Europam — d. R.; — f. B.; R. divisi.

University of California
SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
405 Hilgard Avenue, Los Angeles, CA 90024-1388
Return this material to the library
from which it was borrowed.

QAL OCT 13 1995

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 000 659 994 8

U